

PAUL GOMA

GHERLA

HUMANITAS
BUCUREȘTI 1991

Redactor : SORIN CRUCERU
Coperta colecției fiPOiNA II.ÎSABETA ȘTEFLEA
"Versiunea franceză a acestei lucrări
a apărut în Editura Gailimard, Paris, în
tub titlul GHERLA.
ISBN 873-28 01*39-1

- A, nu ! Nici chiar așa... Sau, cum zicea un tovarăș : „Să n-o luăm nici chiar așa, mecanic". Pui niște întrebări... Mă mir că, pînă acum n-ai întrebat dacă nu ne ducea și la femei. Ca eu să-ți pot răspunde cu înțeleptul răspuns al și-mai-înțeleptului Ostap Bender : „Nu cumva și cheia de la cassa cu bani ?" Nu, doamnă, oricît de ciudat ar părea..., „nu primeam" — nici ziare, nici reviste, nici cărți. Era să zic, citîndu-1 pe tovarășul „antecitat": „Ba chiar dimpotrivă...", asta însemnînd că, pentru un petic de hîrtie cît o palmă, încasai trei zile de izolare. Dacă peticul de hîrtie era imprimat... pe lingă izolare, pe lingă ciomăgeala de rigoare, te alegeai și cu ceva anchetă suplimentară : că de unde ai „fițuica" (termenul consacrat), de la cine și în ce împrejurare ai primit-o » cine mai era de față ; cui ai mai dat-o și în ce împrejurare...
- Ba chiar așa ! Vorbesc de închisorile noastre, să fim clari — l-am mai citat o dată pe tovarășa... — nu de cumplitele voastre închisori capitaliste, în curs de descompunere...

A propos de hîrtie : într-o zi, la Jilava, sîntem scoși la cabinetul medical, întreaga celulă — 35 de pe-a treia Medic în acea vreme era Paraschiv, mi se

pare că ți-am mai vorbit despre el, cel care s-a transformat subit din medic-maior de M.A.I. în deținut, coleg cu cei pe care-i îngrijise. Exact, șapte ani a primit, pentru favorizare — povestea cu scrisoarea pe care ar fi încercat s-o ducă soției unui deținut era, de bună seamă, opera politicului închisorii: Paraschiv se încapățîna să-i considere pe deținuții politici, oameni, deci care, uneori, pot să se îmbolnăvească, iar el, ca medic, știa că datoria lui de medic e să-i îngrijească pe cei bolnavi. Această eroare ideologică l-a trecut de cealaltă parte a baricadei... În sfîrșit: sîntem scoși la cabinet întreaga celulă 35 de pe Reduit...

- Așa i se mai spunea secției a treia din Jilava. Pentru că Jilava fusese fort militar (care, împreună cu alte douăsprezece forturi, constituia centura de apărare a Bucureștiului), deci partea... centrală, „miezul" se chema redută sau (inginerii constructori fiind francezi) *reduit*. *Reduit-ul* era prevăzut cu o cupolă metalică, culisantă, care adăpostea un teribil tun — teribil pentru secolul trecut...

- A, nu, în jurul Bucureștiului nu se află nici o colină, forturile erau mai degrabă cazemate, bun-kere, subterane — o să-ți desenez odată, o să-ți

fac un plan al Jilavei, deocamdată, atît : hrubele în care, odinioară, era depozitată muniția, alimentele, fuseseră transformate în celule ; deci, o închisoare subterană — „acoperișul” celulelor se afla cu cîtiva metri sub nivelul pămîntului, al cîmpiei, iar fostele șanțuri, concentrice, deveniseră curțile închisorii. Aceste „curți” erau largi de vreo zece metri, adinei de vreo șapte, poate și mai adînci, pentru că, de acolo de unde se termina căptușeala de cărămidă, începea un taluz

6

de pămînt, de încă vreo doi-trei metri. Da, pereții „curților” erau placați cu o cărămidă foarte dură, sticloasă cînd, în aprilie '57 fusesem „vărsat” la Jilava și pentru prima oară fusesem scos la plimbare, acolo, între cărămizile acelea, am avut senzația că am pătruns într-un cimi... Nu, nu e bine spus cimitir, nu cimitir, ci un fel de... cum să-i spun ?, nici osuar, nici mausoleu aproape fiecare cărămidă, pînă la înălțimea la care un om poate ajunge cu mîna, purta cîte o... în fine, era scrisă...

- Da' de unde, nu grafitti ! Nume și date, astea erau. Cărămida, ți-am mai spus, era foarte dură, dacă ai fi fost lăsat în pace, ai fi avut nevoie de cîteva ceasuri bune ca să poți zgîria, cu un cui, să zicem, zece litere. Numai că deținuții, la plimbare, n-au voie să stea pe loc, cu atît mai puțin să-și scrie numele pe pereți — eram obligați să „mișcăm”, cu mîinile la spate (uneori țepene, de-a lungul coapselor, după toanele gardienilor care ne păzeau), cu capul în pămînt ; fără să vorbim, fără să ieșim din rînd, fără să... Și, totuși, deținuții, din mers, își scriau numele pe cărămizi. Încearcă să afli cam cît timp îi trebuia unui om — presupunînd că avea norocul să fie scos la plimbare în fiecare zi, cîte un sfert de oră — ca să-și scrie numele și data sosirii în Jilava...

- Să nu zicem ani, dar cîteva luni bune tot treceau. Fiecare ochea cîte o cărămidă liberă și, din mers, atent să nu-1 vadă gardianul (altfel era trimis la izolare, iar colegilor li se „tăia” plimbarea — uneori pe cîteva zile), zgîria un milimetru, doi... care milimetru trebuia adîncit, „corectat”, „acordat”... Faptul că un nume, o literă era săpată în etape, se

cunoștea la însemnările nu prea vechi ; primele litere arătau mai cenușii decît ultimele ; după numele neterminate ; după literele începute și neduse pînă la capăt sau „nefinisate”...

- Da, majoritatea erau simple iscălituri.: 7. *PO-PESCU, V. VASILESCU*, altele aveau și o daiă, de regulă, data sosirii în Jilava. Dar mai erau „date duble”, adică și data plecării din Jilava... Tocmai asta voiam să-ți explic : bine-nțeles, deținutul nu avea timp să-și scrie data plecării, atunci cînd pleca — fiindcă era luat pe neașteptate, uneori n-avea timp nici să-și ia rămas bun de la colegi, darmite să poată consemna, pe cărămidă, data. Dacă se mai întorcea în Jilava — după un an, după cinci — atunci zgîria ■).'-<<a dată. Unele date de plecare erau scrise de altă mină — un prieten, un coleg de celulă dăduse o... mîna de ajutor... Mai erau însă adaosuri de altă natură, în primul rînd, crucile— mult mai proaspete decît numele și datele :

C. COSTESCU 10.VI.43--5.XU.51 t CAPTMIDIA 3JX.52

era ușor de constatat că data plecării din Jilava 15.XX.51) fusese scrisă de altă mînă, iar **moartea** la Capul Midia, *pe* Canal, anunțată de o a treia... Mai erau și adaosuri... nepioase, la urma urmei, demascatoare : lîngă un nume — scris, bine-nțeleș de chiar purtător — o altă mînă scrijelase : *TURNĂTOR* sau *CINTĂREȚ* sau *CIRIP* (adică *CIRIPITOR*, **iod** tot turnător). Am văzut și rezultatul încercări-

I

lor de a șterge acel cuvînt-stigmat : unii reușiseră să șteargă *TURNĂTOR*, dar uitaseră, sau nu. mai avuseseră timp să șteargă și numele... Da, informațiile erau exacte, am întilnit, mai tîrziu, un individ despre care aflasem, de pe cărămizile Jilavei, că era turnător — colegii lui din noua celulă încă nu știau, așa că m-am văzut nevoit să-1 torn eu...

pe turnător...

acolo, între cele două rînduri de... cărămizi funerare, ne plimbam, noi, cei încă vii. primăvara ciuguleam (tot din mers) iarba și buruienile care creșteau pe sub ziduri, mai ales păpădia — aveam nevoie de verdeață, de, vorba Va : vitamine

la ieșirea din celulă, în

drum spre locul de plimbare și la întoarcere, treceam pe sub niște vișini. Dacă nu mă înșel, eu am fost primul care am încercat, vreau să spun : primul din acea primăvară, primul din seria acelei primăveri (pentru că, în închisoare, nimeni nu poate spune că a fost primul în ceva, că el a descoperit ceva — acolo fiecare descoperă, redescoperă, reinventează...). Oricum, în acea primăvară, în primăvara anului '57, eu am fost cel care a dat semnalul de atac... al vișinilor, al vitaminelor. În drum spre locul de plimbare, treeînd pe sub vișinii tentant înfrunziți, am întins mîna și am smuls o frunză. Am smuls-o așa, fără un gînd anume, oricine, trccînd pe sub un copac, pe sub o creangă înfrunzită, face la fel. Am băgat frunza în gură, am mestecat-o, nu era prea scîrboasă, cam cleioasă, da, însă gustul de clei îmi era plăcut, îmi adu-eea aminte de kilogramele de clei de prun, de cireș, de vișin, înghițite, în copilărie... Intorcîndu-ne de la plimbare, din două mișcări, am luat doi pumni de **fnamt.** în celulă, am început să mestec. Am oferit

10

și colegilor. Dar numai cîțiva au acceptat, le credeau amare, da, erau și un pic amare, dar amarul era pata de culoa... pata gustativă care ne lipsea (după cum ne lipsea și dulcele), apoi, în comparație cu amarul păpădiei pe care de mult o isprăvisem de ros, frunzele de vișin păreau aproape dulci. Trupurile ne erau hămesite, setoase de verdeață, fiecare fibră din noi palpita de lipsă și în așteptare... Deși, cum am spus, în acea zi doar trei-patru au acceptat să mestece frunze, în mai puțin de o săptămînă, bieții vișini care ne umbreau trecerea spre și dinspre plimbare, n-au mai prea avut cu ce să ne umbrească : pînă la înălțimea la care un om înalt poate ajunge cu mîna întinsă (apoi. sărind, cu mîna întinsă), vișinii rămăseseră fără frunze; apoi fără lujeri; apoi fără crenguțele **moi** puțin lemnoase. După o săptămînă, ne uitam cu jind la vîrfurile vișinilor, acolo, sus, mai rămăseseră o mulțime de frunze, de lujeri, de crăci...

- Nu și cheia de la cassa de bani ? Asta-i bună : scară... Dar să mă întorc la hîrtia tipărită : în momentul în care mi-a venit și mie rîndul la consult... am primit ce primiseră și ceilalți : trei polivitamine și o sticlă cu sirop de tuse...

- Nici o legătură cu tușea, siropul conținea zahăr și noi eram de atîta vreme lipsiți de dulce. Deci, doctorul Paraschiv îmi dă și o sticlă cu sirop de tuse — deși nu tușeam... Numai că, dîndu-mi el acea sticlă, a comis o dublă și gravă infracțiune : în primul rînd, pentru că mi-a dat siropul de tuse... împreună cu flaconul — care, în mîna unui deținut, devenea corp delict: puteam să-l folosesc drept tăbliță' de scris... Dar cea mai mare greșeală a comis-o doctorul uitînd să dezlipească eticheta 1 Iar o etichetă,

deci o bucată de hîrtie, deci o bucată de hîrtie *scrisă, ti-pă-ri-tă*, după cum bine se știe, constituie un formidabil corp delict, după cum procurarea ei (de către un lucrător M.A.I.) o zdrobitoare probă de lipsă de vigilență revoluționară. Ca să spunem lucrurilor pe nume : o vădită atitudine de gură-cască, o limpede abatere de la regulamentul de bună funcționare a locurilor de detenție...

- Ei, bine, o legătură strînsă, indestructibilă ! Pentru că o etichetă oarecare ajunsă în mîna dușmanului, poate să se transforme — și se și transformă ! — într-o teribilă armă contrarevoluționară ! Deci, doctorul Paraschiv a uitat să dezli... Ba nu ! De dezlipit, a dezlipit-o el, săracul, a dezlipit-o de pe sticlă, dar vigilența lui revoluționară s-a oprit aici, la simpla dezlipire. În loc să meargă cu hotărîre mai departe, pe drumul vigilenței neadormite : să ia eticheta de pe masă ; s-o ascundă ; s-o depoziteze undeva, în afara razei de acțiune a banditeștilor mîini ale bandiților de deținuți ; cel mai bine, într-un dulap Fichet; și mai bine s-o introducă în crematoriul de hîrtii, iar cenușa s-o recupereze, s-o dizolve într-un anume dizolvant, iar rezultatul să-l îngroape într-un loc secret și păzit — dar tot să nu fie sigur, tot să nu se culce pe urechea aia, că bandele contrarevoluționare, carevasăzică masele largi de deținuți n-o vor fura ; sustrage ; însuși pe nedrept; delapida ; preface într-o ucigătoare armă îndreptată cu țeava spre pieptul cuceririlor revoluționare, cucerite cu sîngele clasei muncitoare de la orașe și sate — de etichetă vorbesc !

- Cum, *prin ce* ? Prin... Prin citire, prin luarea la cunoștință, prin, cum se zice. mai nou : lecturarea .textului... ^-

11

- Nu contează eo scria, era destul că doctorul Paraschiv lăsase eticheta pe masă — vreau să zic : eticheta *scrisă*. Pe masă, la **îndemîna** dușmanului. Care nu doarme, noooo ! Eu adică nu dormeam. Și, ca un dușman înrăit ce mă aflam, ce-am făcut ? Păi, ce puteam face (mai exact : comite), decît să sustrag, să fur eticheta ! Cum ? Nu asta interesează, dar dacă insiști... Simplu : am băgat de seamă că **doctorul**, după ce o dezlipise de pe flacon (e vorba. în continuare, despre etichetă), o pusese pe masă, cu partea încleiată în sus : mi-am umezit cu limba palma stîngă m-am prefăcut că sînt îmbrîncit de careva, din spate ; îmbrîncit

fiind, am făcut ce face tot omul : m-am sprijinit de masă; cu palma nimerită deasupra etichetei. Dacă lipiciul etichetei... s-a lipit de palmă, ce vină am eu ? Și că lipită a rămas ? Și că am dus eticheta în celu...

- Repet : nu contează ce scria, dacă chiar vrei să afli. află că scria : *SIROP E)E TUSE*. Și încă vreo cîteva cuvinte, dă~le dracului de cuvinte, nu ele contau, nu interesa semnificația acelor cuvinte, ci faptul că erau tipă-ri-te. Conta că puteam citi niște cuvinte tipărite, nu mai văzusem tipăritură de vreo nouă luni — ține seama, eu eram un proaspăt, n-aveam nici un an de la **arestare**, dar erau, printre colegi de celulă, oameni care de cîteva anișori nu mai dăduseră cu ochii de un text tipărit. Era unul, **care...**

- Nu poți crede ! Nu poți accepta... Ai impresia că mint ?

- Logica ! Dumnezeu mare, *logica* ! Ce să caute logica, aici ? Aceeași logică împruțată, inutilă, dăunătoare chiar te-a îndemnat adineauri să mă întreb... Auzi, întrebare *logică* : „**De** ce nu v-ați **urcat** pe o scară pînă la frunzele din vîrf ?” Scară, nu ? O scară faină, frumos vopsită, cu eiucuri 'podobită, cu canafi și zurgălăi, nu ? La urma urmei, o scară adu-să-n pas alergător de cei mai gigea gardieni : Ungu? reanu și Băsică, apoi bine potrivită și temeinic în! cercată de Iamandi și ținută zdravăn, să nu se miștș și alunece, de însuși dom' comandant, nu ? Ca mi rare cumva. Doamne ferește, Măria-Sa Domnul D<\$ ținut să bușească de-acolea-șă și să-i cauzeze...

- Iar te-ritorci la logică ! Ți se pare ciudata Jipsa de logică. Mie, nouă, ciudată, inacceptabilă ni s-ar părea prezența logicii. Fiindcă așa am fost învățați, acolo — și nu numai acolo. Cum să-ți mai păstrezi încrederea în logică atunci cînd afli că regn-» **lamentul** închisorii e împărțit în : a) *DEȚINUTUL ESTE OBLIGAT SĂ...* — bun, zici, ăsta-i capitolul obligațiilor, al îndatoririlor, *logic* este să fie urmat de cel al drepturilor... și citești negru pe alb, a doua parte a regulamentului ; b) *DEȚINUTULUI I SE INTERZICE CU DESĂVÎRȘIRE SĂ...* Citești pe toate gardurile precum că omul este cel mai prețio.s capital. *Logic* ar fi să fie tratat ca atare. Numai că. la noi, funcționează logica lipsei de logică — n-ai băgat cîe s^mă ? Știu că e al dracului de greu. pentru im străin să-și însușească elementele cu oare luere; această a noastră logică pe dos. Dar încercă, fă un **efort**. La urma urmei, nu e pentru prima oară **cînd** afli asemenea lucruri. Chiar dacă nu vezi... logica. Apoi, la voi, în Occidentul putred și în curs de descompunere, acolo unde cetățeanul, proletarul are o singură libertate — aceea de a muri de foam*>... mai există un sfîrc de libertate a presei : au apărut, apar cărți din care, în sfîrșit, aflați și voi ce se-ntîmпиă

13

în Rusia, în Cehoslovacia, în Polonia, în Ungaria. E adevărat că voi nu credeți, pentru voi, tot ce e scris, e ficțiune, chiar dacă...

- Pai'don, există și **cîteva** cărți scrise de români și despre **România** : mărturii despre Canal, despre Pitești, o culegere de studii în legătură cu relațiile româno-sovietice...

- Sînt mărturii și nici nu au ambiția să fie altceva decît mărturii : dincolo de patima — de crezut — cu care sînt scrise, dincolo de anume stîngăcii, improprietați do limbaj, sînt *documente* pe care nu poți, n-ai voie să le ignori, să le iei în rîs. Noi...

- Cum să nu-mi fie ? Bine-nțeles că mi-e frică ! Dar m-am obișnuit — de când mă știu, trăiesc printre microfoane. Așa am fost „educați” : să ne temem de microfoane chiar dacă nu sînt; să le bănuim și în patul nevastei și în bricheta prietenului și în țu-calul rudei bolnave... Dar frica se vindecă prin fică. Nu-mi mai e frică de microfoane — ce-or să mai afle, nou?

- Adevărat, la liberare, mi s-a **vîrît** sub nas o Mrtie, un fel de angajament: că n-o să divulg nimănui, niciodată, nimic din ce știu. Pentru că așa e logic : întîi să te bage la pușcărie, degeaba, **să-ți** rvță oasele în bățai, să te înfometeze, să te îmbolnăvească, iar dacă ai norocul să ieși, te trezești plin de secrete de stat!

- Din cîte știu... cam astea. Foarte puține. Românii nu se prea înghesuie cu mărturiile. Uite, chiar unchiu-tău : a trecut prin Zarea Aiudului, e , unul din supraviețuitorii de la Sighet — de ce tace ? De frică ? Frică, de ce ? De moarte ? Dar cui nu i-i frică de moarte ? Și cine, fiindu-i frică de moarte,

scapă de ea ? E bătrîn, bolnav, azi-mîine... Peste cîtiva ani n-o să mai rămînă nimeni din cei de la Sighet. Și, o dată cu ei, o să se înmormînteze și „secretul” închisorii. E păcat că bătrînii tac. Ar trebui să aștearnă pe hîrtie, fiecare cum se pricepe, să povestească prin ce-au trecut. La urma urmei, e o datorie. Ca să nu mai fie atît de liniștiți călăii, să nu mai fie siguri că victimele n-or să îndrăznească să sufle o vorbă. Din nefericire, victimele nu îndrăznesc. Din nefericire, victimele tac. N-au uitat de loc, n-au uitat nimic, dar tac. Dintr-o spaimă fără temei - cine ce o să le facă ? Dacă ei, bătrînii. tac, de unde vor afla ceilalți ce s-a întîmplat cu adevărat ? De pildă, eu, fost pușcăriaș, nu știu aproape nimic despre Sighet. De unde să aflu ? Să mă adresez foștilor gardieni ? Ar fi interesant de știut ce spun foștii gardieni, dar, deocamdată, ce spun foștii deținuți ? Cum a fost ucis Maniu ? Ce s-a întîmplat cu George Brătianu ? Dar de unde să te informezi ? Consultînd arhivele Securității ? Pe de-o parte... „Nu e momentul...” cum bine spunea un tovarăș, pe de alta, în acele arhive n-ai găsi nimic, pentru că Securitatea, știind ea bine ce dreptate a împărțit (am spus bine : ce dreptate a împărțit, pentru că ea era și instanță judecătorească), a distrus toate documentele care, atunci cînd va fi... „momentul”, ar putea deveni dovezi. Ca orice instituție secretă, Securitatea puna un deosebit accent pe dotarea fiecărui post, chiar raional, cu un crematoriu de hîrtii. Tone de hîrtie au fost arse, ca să dispară orice urmă de „activitate”. Scon-tînd pe faptul că numai scrisul rămîne... Au avut dreptate : victimele nu îndrăznesc să vorbească. Să scrie, cu atît mai puțin.

15

14

- Știu eu ? Poate schema informatorilor. Ai afla cîte milioane de turnători — salariați sau voluntari — activează în România celor douăzeci de milioane de cetățeni. Sînt mult mai mulți decît ar fi necesari, dar mult mai puțin decît ar vrea ea. Securitatea... Visul Tătucului de la Răsărit

fusese să-i prefacă în turnători pe toți locuitorii, tot ce e viu să „colaboreze”. Noroc că a crăpat, era pe punctul să izbutească... La noi ? Nu chiar ca la ei, dar nici prea departe. „Colaborai ea” devenise sinonimă cu „a trăi”, cu „a avea ce mânca”. Ne mirăm că „noua generație” e cinică, n-o mai interesează „idealurile”, în schimb visează la Toale-Sex-Occident ? De ce să ne mirăm ? Nu e oare generația celor educați, la școală, în cultul demascării, acasă în cultul Tacșizicaei ? Nu de la părinți au aflat că a minți, a „turna”, a nu spune ce gîndești, a face *orice* pentru a ajunge — toate astea nu sînt păcate, ba chiar virtuți ? Nu de la educatori au aflat că albul e negru și negrul alb ? De ce să ne mirăm ? Fiecare țară are tineretul pe care-l merită. Iar bătrînii să facă bine să rupă sigiliul de la gură și să le spună adevărul, nu să le recomande tăcerea, duplicitatea, „înțelepciunea” — adică tot tăcerea.

Ne mirăm, ne întristăm că Istoria românilor **are** un gol, o pată albă : de la retragerea lui Aurelian pînă pe la o mie trei sute și ceva. De ce să ne mirăm ? Românii de-atunci (le zic așa...) nu știau carte, nu erau în măsură să consemneze. în scris, ceea ce știau. Intre timp, am fost alfabetizați cu toții, nu ?, mulți dintre noi au învățat carte la închisoare — să zicem t la Doftana — știm să așternem pe hîrtie măcar **două** sute de cuvinte. Și, totuși, o 3ă nș întristăm de o »**1ti**

pală albă, începută prin '48, ba chiar prin vara lui '44.1. Care pată se lățește, se lungește... Redacțiile sînt bombardate cu mii de proze și poezii (românul s-a apucat și de proză), dar nimic, nici un semn de viață în legătură cu închisorile. Frica, frica a intrat atît de adine în sufletele oamenilor, îneît... Dar numai frica nu explică tăcerea. De ce tac românii ? De ce nu scriu, de ce nu trimit acolo unde se pot publica aceste mărturii ?

- Crezi că rușilor nu le e frică ? Dar scriu și trimit. Cehilor ? Ungurilor ? Uneori, cînd văd pe cîte un fost pușcăriaș „reîncadrat în societate”, cu nevestică și copilași, frigider și Dacie, cumînțel, disciplinat și cu gura cusută („Ce-a fost a fost, ce să mai răscolim cenușa...”¹⁾), parcă-mi vine să-i dau în cap cu nevestica și cu Dacia și cu tăcerea lui „înțeleaptă” ! „Ce nevoie să le explic oamenilor ceea ce știu ei foarte bine ?” se miră altul. Bine-nțeles că oamenii știu, și știu foarte bine, dar nu deschid gura mare, nici chiar mică, atunci cînd vine vorba despre „asta”, fac semne spre telefon, spre ferestre, spre pereți — microfoanele... Iar Secii jubilează : cei care au încasat picioarele-n fund nu îndrăznesc să spună nici celor mai apropiați că le-au încasat.

- Nu chiar toți, aș fi nedrept dacă aș spune asta. Cunoscut cîteva foști deținuți care nu numai că au vorbit, dar au și pus pe hîrtie ceea ce știau. E ceva, dar nu destul. In cel mai bun caz. au citit zece oameni (nouă din zece fiind tot pușcăriași, căroră, vorba aceluia : ce să le mai explice ?). Mai sînt, sînt convinși, „scrieri” pe care nu le-a atins nici un ochi. în afară de al autorului. Tot din frică. Dar astea trebuie scoase la lumină, publicate !

W

- Din nefericire, ai dreptate : mai întâi ar trebui scrise. Și, totuși, ceva-ceva s-a scris. Dar românilor le e frică să... „dea mai departe” — ca să nu mai vorbim de trimisul peste hotare.

- Ți-am mai spus că mi-e frică, dar tocmai pentru că mi-e frică nu tac — n-ai băgat de seamă că tăcerea alimentează frica ? Pe întuneric, noaptea, ca să-ți iaci curaj, vorbești singur, cu cit vorbești mai tare, cu atât ți-e mai puțin frică...

- Asta și fac : vorbesc pe întuneric. Cu o condiție : să nu mă mai întrerupi. Pușcărișii nu suportă să fie întrerupți când povestesc. Povestind, cad în transă, nu-i bine să-i trezești...

- A, nu, nu cred. La urma urmei, chiar de-ar minți, cine i-ar putea da de gol ? Un martor, un, și el, fost pușcăriș ? Dar care a fost adevărul-adevărat ? Care adevăr ? Cine poate jura că ceea ce povestește un pușcăriș a fost chiar așa ? Nu, nu-i vorba numai de subiectivitatea obișnuită — zece inși au fost martorii aceluiași eveniment și vor fi zece variante *cinstite, adevărate* ale evenimentului. Vreau să spun că eu n-am fost martor, ci erou ; pe de altă parte, evenimentul a fost atât de violent, încât, vrînd-nevrînd, l-am înregistrat... violent, deci strîmb, poate cu totul fals. Dar să admitem că l-am înregistrat corect — corect din punctul de vedere al unei statistici, al unei medii : cu timpul, memoria începe să facă feste. Nu prin omitere, prin uitare. Ci prin... Și memoria n-ar face atîtea feste, dacă n-aș povesti acea întâmplare de atîtea ori. Dar, cu fiecare relatare, adevărul — să zicem că prima impresie a fost cea adevărată — pe nesimțite, începe să se modifice. Prin omisiuni, prin adaosuri... A zecea variantă nu va mai

18

semăna cu a șaptea — ca să nu mai vorbim de prima... N-are nici un rost să te asigur că, în ceea ce mă privește, m-am străduit de fiecare dată să fiu consecvent, atât cu faptul acela, cît și cu... variantele anterioare. Dar cine știe dacă n-am folclorizat și eu ? Oricum, eram pe punctul de a-ți propune a, să zicem, optsprezecea variantă a...

- Cred că aproape în toate împrejurările. Asta m-a și ajutat să trec mai ușor prin ce-am trecut, Observația — sau intenția de a observa — face ca intensitatea... evenimentului observat să scadă. Da-că-ți propui să observa și să ții minte ce vezi, ce simți, ce gîndești într-un moment tensionat, tensiunea scade — de pildă, cînd ești bătut: dacă-ți propui să observi ce fac, ce spun cei care urmează să te bată (apoi : cei care te bat; apoi: cei care te-au bătut), ce simți, gîndești tu (în așteptare, apoi în acel moment, apoi după), durerea scade cu cel puțin un sfert —* ceea ce nu-i puțin... Adevărat, încercarea de a observa alterează puritatea, plinătatea trăirii, dar n-o să mă plîng niciodată că n-am lăsat trăirea nealterată, neîmplinită de observație... Atîta cîtă am... îmi ajunge ca să nu uit în vecii vecilor !

- Tocmai voiam să-ți povestesc o... Cum am niîncat bătaie, cu două zile înainte de liberare. Trebuia să mă liberez în 21 noiembrie ; cu două zile înainte — în 19 noiembrie, era într-o miercuri...

- Cum, adică... ? A, nu, de astă dată bine ai făcut că m-ai întrerupt. Nu, n-am leșinat niciodată. Știu că leșinul e un fel de pavază, de anestezic — inhibiție de protecție. Dar mie nu mi-a fost niciodată de folos acest anestezic, deși tare aș fi vrut, uneori, să pot leșina. N-am reușit, deși, ciudat, în primele

clase de liceu, pe **lingă** alte, multe porecle, o purtai și pe cea puțin plăcută de „Leșinatul”. Fiindcă, mai ales la matematici, leșinam cu mare artă. Bine-nțelos. mă prefăceam. N-am leșinat ou adevărat nici atunci când... cînd am văzut-o venind, eînd... tînd se **apropia** de mine — știi cum se apropia?, nu în... nu în timp. ci în spațiu (dac-o vedeam...), ca și cum. Vreau să spun : am început să-mi dau seama că vine, am constatat-o eînd se ai'la pe la... da, la un metru și patruzeci de centimetri. Apoi la un metru douăzeci, apoi la un metru — etapele erau de cîte douăzeci de centimetri. Opt/eei, șaizeci, patruzeci... (nu zvîcnea, nu sărea din piatră-n piatră ca, să zicem, arătătoarele ceasurilor electrice, venea lin... și, totuși, zvîcnit... sau poate că eu n-o percepeam decît atunci cînd se afla în acele puncte de... puncte de odihnă,..). Cel mai aproape de mine, de gîtul meu, pentru că într-acolo se îndrepta, a fost pe la douăzeci și trei de centimetri, deci în mijlocul ultimului sfert al penultimului... Cu puțin înainte de douăzeci, asta **are** mare importanță — dae-ar fi depășit ultimii douăzeci de cenți...

- Moartea, de ea vorbesc ! Venea spre mine, în mine...

- Asta ce întrebare mai e ? Cum, adică... Ce legătură are cu... ? Nu, nu ne obliga să ne tundem, ne tunde pur și simplu ! De cum erai vărsat la închisoarea de execuție, părul jos ! De ce m-ai întebat de păr ? Ce asociații... A propos de păr : unii, în semn de protest (un fel de a zice), se râdeau în cap — rasul în cap nu era interzis. Nici purtarea mustății. Dar a bărbii, da ! Dacă întrebai, cînd ți se vira mașina în păr, pentru ce te tunde, aflai : „Ca **eft** co-yăspunzi la dosar !” Prostii ! Fotografiile de la dosar fuseseră făcute în prima sau în a doua zi de la are-

tare, deci atunci cînd omul era încă... reținut, nu deținut, doci avea și păr pe cap. „Ca să coiăspunzi” — cu ce ? Cu fotografia, nu. Cu tine, cel din închisoare, au. Mai degrabă cu „imaginea” pe care o aveau ei despre deținut... Altfel de ce ar fi fost interzis părul de pe cap. iar mustața nu ?

- Nu. în perioada în care am făcut eu închisoare, nu mai prea erau nici păduchi nici...

Dar să mă întorc la... M-ai întebat dacă atunci am fost rău bătut. Nu știu dacă *rău* e cuvîntul potrivit. Rău bătută au fost toți cei care intraseră pe mina organelor — chit că unii fuseseră liberați după o vreme, scoși din cauză... Adică „din lipsă de probe” — aiurea, nu de probe era secetă. Deci, *rău* bătut erai, începînd din chiar momentul arestării continuînd cu ancheta, cu detenția, cu domiciliul obligatoriu. N-am spus : *sfîrșind*, fiindcă cine intră o dată pe mîna organelor nu mai scapă., chiar dacă se liberează. „Nici după moarte nu scapi de noi, mă !” zicea Livescu, un locotenent care ne-a mîncat sufletul în deo... Eu, în momentul arestării, n-am pățit nimic (amenințarea cu revolverul, în mașină, că., „dacă te pune dracu să evadezi”, „dacă faci semne” — nu intră la socoteală). Însă la anchetă, am cam luat-o pe coajă. Eram grozav de mîndru că fusesem arestat, voiam să mulg tot ce se putea mulge, înainte de a pleca — mă

temeam că or să-mi dea drumul înainte de a cunoaște mai îndeaproape tainele detenției... Am luat-o, am luat-o și nu doar o labă-două și-un picior în fund, am avut, ca să zic așa, cinstea deosebită de a-1 cunoaște nemijlocit pe însuși Enoi...;

* Parcă numai pe Ochișor...;

.

^r> Observ că-mi comunică ceea ce ți-am comunicat eu, alaltăseară...

Facem progrese, facem progrese î

- Nu ! înfiorător nu e faptul că Enoi, bestia, anchetatorul, i-a cerșit victimei (lui Ochișor) prietenia, înfiorător e faptul că Ochișor i-a acordat-o. Să nu cumva să-ți închipui că de frică. Nu mai era vorba de frică. Nu știu cum să-ți... astea sînt lucruri care nu se pot explica, trec dincolo de suferință, de spaimă, de rezistență la... Vine o clipă în care anchetatul și anchetatorul încetează de a mai fi doi dușmani, doi combatanți, doi adversari: nu se mai înfruntă, nu mai încearcă să-1 înfrîngă, distrugă, înșele pe celălalt, ci ajung să colaboreze, se străduiesc împreună să găsească o soluție, să iasă la un liman. Nu interesează că limanul la care iese anchetatul e o condamnare mai grea, iar cel al anchetatorului o avansare, o primă grasă, o decorație „pentru merite deosebite în apărarea orînduirii de stat”. Oricum, cererea lui Enoi nu l-a surprins pe Ochișor, nu l-a pus în încurcătură. Ochișor însuși aștepta, de multă vreme, nerăbdător, această propunere...

- Te rog ! A colabora cu ancheta — în limbajul nostru, înseamnă a băga la apă cit mai mulți, a ajuta organele să aresteze pe cît mai mulți. Nu e vorba de așa ceva în cazul lui Ochișor. În ceea ce mă privește, eu am fost un caz mărunț, unul ca zecile de mii. De altfel, primul meu anchetator (unul pe care putea să-1 cheme Vasile), mi-a spus : „Pentru ce-ai făcut, în condiții normale, ai fi scăpat cu două palme și-o morală”. În condiții „normale”... Dar eram în timpul Ungariei. Zice : „în condițiile actuale, ne vedem siliți să te mai ținem. Și să te condamnăm, ca

22

exemplu, ca ceilalți șmecheri să știe ce-i așteaptă și să nu miște-n front. N-o să refuzi să te sacrifici nițel, pentru binele colegilor tăi”. Ca și cum, dacă eu acceptam să mă sacrific... nițel, ceilalți studenți ar fi scăpat de arestare...

Cum am spus, am fost un „caz ușor”, nu îndrăznesc să mă compar cu cei, foarte mulți, care au cunoscut Piteștiul, Canalul, minele de plumb, Jilava lui Maromet, Gherla din prima domnie a lui Goiciu. Dar... dar asta e bătaia mea ! Cea pe care am încasat-o eu și pe care n-am împărțit-o cu nimeni. Dar mai bine ar fi dacă-aș lua-o de la început:

Mă aflu în camera de liberare din Gherla. Fusesem adus de la comun prin 24 octombrie. În acel moment — toamna lui '58 — camera de liberare era celula 13 de la parter. La parter, imediat în dreapta scărilor — dacă urcai ; dacă te îndreptai spre ieșire, celula 13 rămînea în stînga. Exact în. fața scărilor era ușa de intrare în Celular (noi nu prea foloseam termenul *ieșire*...). Imediat în dreapta ușii (*da intrare*), era o încăpere în care ofițerul de serviciu, șeful secției... aveau treabă — o să-ți explic îndată ce fel de treabă. Acelor încăperi, noi, deținuții îi ziceam. Corpul de Gardă, cu toate că nu acolo era Corpul de Gardă... Deci : am fost dus la camera de liberare în ziua de 24 octombrie și, în 19 noiembrie, dimineața,

izbucnește un scandal la... O paranteză â propos de hîrtia tipărită : în camera de liberare erau... trei cărți și un joc de șah ! Șah adevărat și cărți adevărate, imprimate ! Ani de zile oamenii fuseseră lipsiți pînă și de... etichetele de pe flacoanele cu sirop de tuse Și, dintr-o dată — cărți adevărate. Nu mai e nevoie să-ți spun cum arătau : ca niște verze. Pentru că oamenii le pipăiau, le miroseau, le mîngîiau (era unul

23

care-și pro...producea plăcerile lui singuratice cu ajutorul cărților).

Aceste **trei** volume și acel joc de șah constituiau întregul program „cultural-edueativ” ou care Goiciu se lăuda în fața comisiilor de Cruce Roșie

știi ce-j o Cruce Roșie ? O... de-aia care vine mereu, vine-n fiecare zi, vine, vine... dar nu mai

ajunge...

- Cum să nu țin minte : „Povestiri de vânătoare” de Turgheniev, în traducerea lui Sadoveanu ; Sadoveanu însuși cu „Nada Florilor” și Creangă eu „Amintiri din copilărie” — după cum vezi, cărți tran-chilizante. Erau băgate în celulă după numărul de dimineață și erau scoase la numărul de seară...

■ Cum, de ce ? Fiindcă erau corpuri delictive ! Bandiții de deținuți s-ar Ei putut folosi de ele în cine știe ce scop mîrșav și interzis, de pildă, să... pilească gratiile cu ele... Deci, în dimineața de 19 noiembrie — într-o **miercuri** — se încinge o bătaie la **chiuvetă...** • Ei, da, la Gherla, în Celularul Mare, erau **chiuvete**. Și closet — de faianță, nu ca la Jilava, unde ne otrăveau tunurile și hîrdaiel». Numai că, faianță-faianță, dar fără apă. La robinet apa nu curge deeît **un** sfert de oră, dimineața, și un sfert, seara. Vreau să spun : ar fi trebuit să cui'gă. Pentru că, de multe ori, abia trecea un minut și se oprea. Alteori, nici nu pornea... Pe lîngă asta, apa de la robinet era sărată, numai la spălat putea fi folosită, apa dulce era adusă cu sacalele, din oraș, fiecare deținut primea 250 grame — o căniță. Așadar, în dimineața zilei de 19 noiembrie, scandal la spălat! Dacă apa ar fi **curs.**] după regulament, dacă ar fi curs măcar **sfertul** acela de oră sau zece minute — dar să se știe cît oamenii s-ar fi spălat în liniște, vreau să spun ; î

ordine, vreau să spun : fără grabă. Dar cum n-aveau certitudinea că apa va continua să curgă și atunci cînd le va veni lor rîndul, aproape zilnic izbucneau scandaluri : că eu am fost înaintea lui cutare și, uite, el a și ajuns la robinet; că de ce cutare se spală și pe dinți ? că de ce dă și la subțiori, cînd „regulamentul” e clar : ochii întîi, apoi, urechile și, dacă mai e timp, mîinile — dar subțiorile ? dinții ?, n~o fi vrînd să se spele și pe picioare ?...

În acea dimineață scandalul a izbucnit din alte motive : un individ de pe la Segarcea, unul Barbu, care zicea că e pictor de biserici..., imediat după toacă, se înscrisese primul la tun ; după ce-a ieșit de după rogojină, în loc să se așeze la coada de la spălat, adică îndărătul ultimului, intră ca un berbec în mijlocul rîndilui. Și nu despicînd — adică pătrunzînd între doi (nici asta, nu era permis), ci dizlocuind, îm-brîncind, dînd la o parte pe altul. Acest altul era un ixontierist, un șvab, Klapka. Luat pe nepregătite, Klapka se lovește cu tîmpla de muchia patului din apropiere. Furios, orbit de durere, îi arde un pumn „pictorului”. Iar Barbu, în loc să-i dea înapoi,

ori să-și ceară scuze ori... să rezolve conflictul în familie, se repede la ușă și-ncepe să bată : — „Dom' serge-eeeent...”

- Nu numai atât. Legile de celulă, nescrise, cer «■a oamenii să respecte „rîndul”, de orice natură ar fi el; nimeni nu poate „sări”, decît dacă întîieaga '■olulă e de acord sau dacă un deținut cedează — în '•are caz, cel care a cedat se duce în locul celui care i primit, nu doar un pas înapoi... Justiția, în celulă, n-o face gardianul, ci deținuții înșiși. A-l chema pe gardian să facă dreptate, însemna... a turna. Apoi,

25

măgarul de Barbu nu era victimă, ci agresor. În primul rînd, călcase legea rîndului; în al doilea, nici măcar nu-l dăduse pe Klapka mai înapoi, ci în afara rîndului : — „Tu, mă pută, tu poți să mai aștepți, ești un mucea, eu am mai multe drepturi!” zisese Barbu. Să lăsăm la o parte „calificativele” — dar „drepturile” ? Barbu își imagina că are mai multe drepturi, pentru că era copilul lui Goiciu...

- Așa li se spunea, în Gherla, turnătorilor cu condică : „Copiii lui Goiciu”. Numai că lui Nandi (de la Ferdinand), ca unui adevărat frontierist, puțin ti păsa de rudenie... înnebunit de durere, negăsindu-și cuvintele, se repede la Barbu : — „Mă-ta-i pută, mă... mă mucea !” — și-l arde un pumn în mutră. Nici palmele, pumnii, îmbrîncelile, înjurăturile nu erau ceva neobișnuit —> mai ales cînd era în joc un loc de așteptare, tînsă Barbu avea, în față, un dinte spart (din altă „întîlnire”, la Fabrică, unde, de asemenea, dăduse dovadă...), care, în urma loviturii, îi crestează, pe dinăuntru, buza. Începe să sîngereze... Nici sîngele nu lipsea din încăierări, însă Barbu, ca un pictor ce se afla, cunoștea valoarea... culorii. Așa că, înainte de a se repezi la ușă, își stoarce bine-bine buza, ca s-o mulgă de cît mai mult sînge pe care-l întinde pe obraz, pe cămașă, pe zeghe și abia după ce se asigură că e bine, impresionant pavoazat, bate-n ușă : —* „Dom' sergceeeeent! Mă omoară legionaaaaaaarii I”

- Da' de unde ! Klapka era un puști, în acel moment n-avea încă nouăsprezece ani (fusesse arestat la șaișpe), n-ar fi avut cînd să fie legionar. Dar... permite-mi o altă paranteză : cu vreo patru zile în urmă, simțisem că venise o dubă, un transport de

26

deținuți. Carantina lor era la 14, alături. Și... Dar, înainte să mă întorc, în timp, cu vreo două săptămîni : Barbu se apucase să țină, în celulă, un fel de... „curs de istoria artei religioase” — îți venea să urli ca un lup, auzind ce ineptii spunea, dobitocul. N-am avut de lucru și l-am cam repezit, l-am făcut de rîs. Din acea clipă, Barbu se uita la mine, de parcă aș fi ucis-o pe mă-sa. Colegii- de celulă mi-au atras atenția că, la prima ocazie, Barbu o să mi-o plătească. Și, uite prima ocazie : duba. Deci, simțind că, alături, au fost aduși „proaspeți”, iau legătura cu ei, prin perete, aflu niște noutăți vechi de vreo șase luni... transmit mai departe ce-am aflat... Barbu mă pîndea. Careva îmi atrage atenția : — „Fii atent, Barbu te-a văzut vorbind la calorifer” (la Gherla, singura întrebuintare a caloriferului era... „vorbitul” — prin Morse). Dar mie puțin îmi păsa, în curînd mă liberam. La cîteva ceasuri după venirea dubei, zdrang !, ușa — intră un gardian bătrîn, un ungur căruia noi îi ziceam Siki Toiaș : — „No, ia, atenți, la mine ! Chite strijace și patur' gole este, • scote minteni afar’

!" In celula noastră erau și paturi libere și saltele — ne-am dat seama că pentru cei de-alături le cerea Siki, cu toții știam ce înseamnă o carantină de sosire...

E Carantina de plecare e un fleac pe lângă cea de sosire, de altfel, cea de plecare nu durează mai mult de două zile. Dar, când ajungi la destinație... ai șanse să rămâi în carantină și câteva luni. Claie peste grămadă, fără paturi, fără saltele, fără „șef de cameră", fără program de celulă, fără legi de celulă — e îngrozitor. De dormit... Se doarme pe jos, fiecăruia revenindu-i o suprafață atît de îngustă,

27

încît nu poate sta decît pe-o parte și atît de scurtă, încît picioarele se odihnesc pe umerii, obrazul altuia, iar pe obrazul tău, „găzduiești" picioarele altuia. În carantină se doarme „în 4" — pe-o parte, cu picioarele strînse.. ca oamenii să se poată „împleti". În fiecare noapte e desemnat un planton care, din vre-me-n vreme, strigă : — „Atențieeee, dreaptaaaa !" — oamenii se „despletesc", buimaci, apoi se „împletesc" la loc, de astă dată, pe partea dreaptă. După un timp, plantonul strigă : — „Atențieeee, stîngaaaaa !" și oamenii se întorc pe stînga. Deci, știam cum se trăiește la carantină. De aceea ne-am și grăbit să scoatem pe coridor paturile și saltelele de care nu aveam nevoie. Deocamdată, trebuia să le depunem în fața ușii

— Siki plecase, probabil la alte celule de unde mai pu-îsa face rost de paturi și saltele. Cum se închide ușa, parbu se repede la noi: — „Nu se scoate nimic din celulă- !" Ne uităm la el... — „De ce, doar sînt libere și paturile și saltelele astea". — „Ba sînt ocupate!", zice Barbu. „Nu se scoate nimic din celulă !" Nu l-am luat în seamă, însă noi duceam paturile în dreptul ușii și el le căra înapoi. N-aveam chef de bătaie — cu o scatoalcă, l-aș fi adormit. Ne-am hotărît să așteptăm venirea gardianului. Se întoarce Siki. Urlă l

— „Dat ordin să scote strijace și paturi goale, de ce nu egzecat ?" Un bătrîn de pe la Buzău, glumește:

— „Nu ne dă voie Barbu, dom' sergent..." Siki, negru i

— „Car' ești ala, mă ? Dar cînd îl vede pe Barbu.; J scade glasul: — „No, d-apăi di ce să nu scotă ?" — „Nu-s paturi libere în celula asta", zice Barbu. — J „Dar alea ce-s?" zic și arăt patuiile — demontate, pe, care Barbu le dusesese în fundul celulei. Siki stă ce stă, l

se cugetă... Cine dintre deținuți ar fi îndrăznit să... nu să „comenteze" o dispoziție a gardianului, ci să *refuze s-o execute* ? Numai că Siki șia și el ce hram poartă Barbu. îi era cam frică *de el*. Zice Siki : — „Aaaai, ce omeni rei ! Voi liberat' az'-mîne și schepaț' de gherlă, da' eia mai *are de* tras la suspin și dorme pe țiment..." — „Să doarmă i' face Barbu. Eu, fără o vorbă, împreună cu alți *cîtiva*, încep să •scot pe coridor paturile și saltelele. — „Da di ce, dom' Barbu". face Siki, „că și eia-s to' deținut', to' do-ai 'rnnav-dsi'..." — „De-ai mei, nu !" sare Barbu. Vu^înd că scoteam paturile, încearcă să ne împiedice. Din „greșeală", îi scap o somieră peste picior. în sfârșit; se include ușa. Barbu, turbat : — „De ce-ai dat în mine, mă ? De ce m-ai lovit, mă și de ce-ai •scos paturile, mă ?" Dacă-i ardeam un dos de palmă, nu s-ar mai fi găsit prea curînd. Continui să mă plimb. Barbu mi se vîră în ochi. Zic : -r- „Nu te mai băga în sufletul meu, că... nu mai ieși". — „Las' că toaranjez eu !" mă amenință el. Nandi: —

„Să-ți fie rușine că ai ajuns să te-nvețe Siki cum să te porți". Barbu : — „Tu, mă pută, să-ți ții gura, că știu eu cine-ai fost !" — „Știi un căcat..." — nici Nandi nu avea gura sigilată. — „Aaaa", zic „acum știu de ce te-ai opus : paturile alea te ascundeau de vizetă, te acopereau, ei, ce-o să fie dacă n-o să mai soikști dteva zile, pînă la liberare ? Nu te gîndești ea paturile sînt mai de folos amăriților de-alături, eare tot de-ai noștri sînt V/ — „De-ai tăi, nu de-ai mei !■' urlă Barbu. „Las' că știu eu e-ai vorbit ou aia prin perete, sînt legionari de-ai tăi! De-aia mi-ai luat paturile, ea să-i ajuți pe ei, pe legionari — ăsta-i ajutor Jegionar, legionarule, legionarilor !" — trecuse

29

la plural, poate-i ieșea de-un lot... fiindcă el apăra interesele securității, nu ale deținuților.

- Foarte gravă. Cu atît mai gravă, cu cît nu cerea să fie motivată. Era suficient ca X să spună că Y e legionar : putea Y să se dea peste cap, să aducă o mie de dovezi că nu e, nu era luat în seamă. Administrația cultiva cu grijă această „etichetă" — ca să nu șomeze : atîta timp cît mai există legionari, securitatea veghează, deci e necesară. De această acuzație se foloseau și unii deținuți tind, într-o ceartă de celulă, duceau lipsă de argumente. Atunci scoteau arma cea mai eficace : „Legiona-rule !" Barbu, ca unul care din întîmplare se afla în celulă, și nu pe coridor... știa cum. să atace, pentru ca adversarul să nu mai aibă replică.

- Ei, uite că era posibil ! Și nu numai posibil, ci... o datorie de onoare a fiecărui cetățean de E-i „demasca" pe legionari. La urma urmei, Barbu nu-și făcea decît datoria *dinăuntru* și îmbrăcat în „pijama" — deși locul lui ar fi fost alături de gar~ dieni și în uniformă... Deci : după ce încasează scatoalca de la Nandu Barbu își întinde borșul pe mutră și bate-n ușa : „DonVsergeeent ! Mă omoară legionarii !" La acea oră (cinci și un sfert» dimineata), puteai să bați în ușa pînă ameteai, nu ți se răspundea. De la numărul de seară pînă la cel de dimineată, celula rămînea „închisă"... Chiar dacă unui deținut i se făcea rău, chiar dacă trăgea să moară, gardianul nu numai că nu aducea doctorul, dar nici nu se arăta la vizetă— ori se arăta, ca să : — „Bă, dacă mai faci gălăgie, mîine te bag la izolare !" Muribundul trebuia... să aștepte „deschiderea" ca să aibă dreptul să ceară asistență medicală.

30

(Am spus bine : să *ceară*, fiindcă una e să *ceri* și cu totul altceva să *primești*...). Deci, gardienii, în timpul „închiderii", nu răspundeau la chemări. La chemările obișnuite, vreau să zic. Fiindcă mai erau și altele la care veneau în pas alergător. Barbu, copil al lui Goiciu, știa *cum* anume trebuie să chemi ca să te faci auzit. Chemarea trebuia să cuprindă neapărat cuvîntul *legionar*.

Gardianul, deci, auzind cuvîntul-cheie, vine, trap, la vizetă : — „Ce vrei, mă, de ce bați ?" Iar Barbu : — „Să trăiți, dom' sergent, uitați-vă ce mi-au făcut legionarii din celulă !" Gardianul : — „Care, mă, cum îi cheamă ?" Te rog să observi că întrebarea-tip a gardianului fusese : „Care, cum îi cheamă ?", deci sărea peste niște etape, el era gata să noteze numele „legionarilor" înainte de a se convinge că reclamantul e, într-adevăr, victimă, nu agresor, cum se întîmpla de multe ori, și că spune adevărul — adică agresorii sînt legionari. Și ce explică Barbu ? — „Să

trăiți, dom' sergent, îl cheamă Klapka Ferdinand ! A încercat să mă omoare, uitați-vă ce mi-a făcut !" Gardianul pune a doua între-bare-tip : — „*Cine l-a instigat ?*” — pentru că așa fuseseră învățați, să caute, peste tot, în toate, instigatori. Barbu, evident, îi dă numele meu, adăugind : — „Mă paște de mult, fiindcă-i un legionar înrăit și notoriu, mă urăște de moarte, fiindcă eu sînt uri element reeducat, care vreau să mă reintegrez societății...” Zice gardianul : — „Bine, las' că-i învățăm noi minte, de să mai provoace rebeliune în locul de detenție !" Dă-mi voie, tocmai voiam să „traduc” : gardianul, aflînd ce aflate (să admitem că reclamantul era vic-

31

timă), ar fi putut dedore : in cdula cutare, deținutului X"l-a instigat pe deținutul Y **să-]** omoare pe deținutul Z. In termeni juridici : hnstigare la omor. Dar e prea puțin. a trebuia mulsă de tot laptele, obligată să derapeze pe ceva mai stibstanțial. Instigarea la omor e un fleac pe lîngă, de pîktă: *rebeliune in locul de detenție* — te rog să ții seama că asta se întîmpla după răscoala frontieriștilor de la 14 iulie... f Coincidență, adevărat, dar, cind și-au adus aminte de Bastilia. răsculații au cîntat Marseillesa... E o poveste prea lungă, o să ți-o spun altă dată. Deci, gardianul, după ce-și notează numele... instigatului și al instigatorului, pleacă, în trap — se anunța un vî-nat gras. Zic : — „Ești nebun, t domnule ? Cînd l-am instigat eu pe Klapka ?” — „Las* că știi eu !" — „Văd că știi să torni”, zic. — „Tot timpul numai la asta v-a stat gtaduî”, zice Barbu. „Cum să mă omorîți, asta ați discutat, ați pus la cak...”^a — „N-am pus nimic la cale, n-am discutat nimic despre dumneata, fiindcă nu ne interesezi, iar de instigat... Or să ne (ftnoare pe noi gardienii, la instigația dumitale”. — „Sa vă omoare ! Să vă omoare pe amîndoi, legiona-î” — „Iar cu legionarii”, zic, „îlas-o mai moale, ie bine-că dintr-o vorbă ca asta poate ieși un proces”. — „Să iasă ! Să vă condamne ca legionari, legionarilor I” Klapka se năpustește : — „Mumă-ta-i legionar, mă...” Sar ceilalți, îl opresc, Bătrînul de ia Buzău (unul care izbutise să-și păstreze, *intacte*, niște izmene de lînă tigaie.-.), zice : — „Lasă-J. dracului» vezi ce-a ieșit dintr-un rahat de pumn, dacă-i mai dai cîțiva cine știe ce mai născocoște”. îl aude Barbu ; — „Tu să taci, boșorog bășinos. că acu' te bag și pe tine-n Iot cu ăștia H — „Ce Iot, ești diliu ?” face bătrînul. - - „Te știi eu și pe tine cine-mi ești : un chia-
- . împutit, care-i exploatezi pe **țS&Btii** săraci și nu-țf"! da! obligațiile către stat și sabotezi socializarea *stgri-liiiturii*?” — „Ești într-o ureche, de undc-ai scos că-s chiabur ■” face bătrînuî. — „Uite : după izmenii? alea i Izmene de îînă, ai ? De lînă tigaie ! Poporul muncitor n-are nici lînă țuncarfâ de-un pulovăr și *u-pi* faci izmene din tigaie !" Ne-am distrat puțin, dar bătrînuî s-a frai în bîrîogul lui, era eî sătul da luptă de clasă. Barbu începe să se rotească prin celulă : — „Mai ești careva care pactizezi cu ei ? Fă-te-ncoa, să te văd ! Să-ti arăt cum se distruge un **cuib** legionar V Cu asta a a amuțească defini-tiv glasurile celor care-ar fi avut devgînd să ne apere. Noi, „legionarii”, ne-am așternut pe așteptat: știam ce urmează, dar încă nu știam *cum*. Și de cîte ori,, ndi însă nu se lăsa, îl urmărea pe Barbu prin ce-i, „șoptindu-

i" : — „Labagiule i Turnător **liifoâ*** p:j ! O să mori cu mâinile pe ping-pong, îneca-cicatu' pe care-1 mâninci la taică-tu, Goiciu ! Las' ne-ntîlnim noi, afar'] Laba..." Barbu se ferea amenința că-1 spune gardianului. — „Spune-mă bagiule, că și eii te spun că toată ziua freci zaruri. nădragi l", După vreo jumătate de ceas. au: o n

Ți-am spus că, înainte de nun do boală nu se descuia. Și uite că. & a ofi;

de serviciu din schimbul de noapțe, Tudoran sau • ■ doran, nu se știa exact, se spunea că ar fi băiaî popă de pe lângă Dej. — „Aia *dqi*, aia cu bătaia-n u, ia ieșiți voi pîn' ia portiță !" „glumește" Tu-doran. Sau Todoran. Te rog să reții : băiatul popii nu spusese nici : legionarii ăia, nîci : instigatul și îiisîi-galoml, nici de rebeliune nu pomenise, d doar ăe bătaie In celulă. Cu inima eeya mai ușoară» **ieț** portiță". — „După mine, după mine !" și ne duce în camera căreia noi îi ziceam Corpul de Gardă. — „Trageți și ușa aia după voi !" — fiindcă noi intrasem, dar nu ne atinsesem de ușă (deținuții nu au voie să închidă, să deschidă ușile — las' că nici nu au prilejul). Nandi o închide, Tudoran se apleacă într-un colț și pune mîna pe o bîta — în ungherul acela era un maldăr de bîte, cîțiva snopi de bite, rezerva... la zelul gardienilor o bîta nu rezista la mai **mult** de o sută de lovituri, deci abia acoperea doi deținuți, așa că-și făcuseră rezerve. Cea din mîna lui Tudoran era una nouă, proaspătă, din prun... Deținuții țărani, după ce „ieșeau pîn' la portiță", oftau ! — „Or tăiat prunii, prunii sănătoși, care numai noi știm ce greu cresc — ce i-ar fi costat de făceau bîte din lemn de pădure ?"... Deci, bîta de prun : atîrnau încă de ea fișii de coajă roșcat-brună și mirosea plăcut a prun jupuit de curînd (mirosul îmi aducea aminte de furtunile de vară, în urma cărora se rup și crăcile prunilor...). Tudoran părea cam... doritor să scape mai repede — avea și mâinile murdare, foarte murdare, dar o murdărie specială, ca după o noapte de călătorie cu trenul, fără bilet, o călătorie pe tampoane, pe vagoane... Murdăria de pe mâinile lui Todoran venea de la metalul închisorii : balustrade, chei, zăvoare, lanțuri, uși metalice... Numai gardienii și călătorii fără bilet...

— „Tu !" zice Tudoran și-1 arată cu bîta pe Nandi. „Nădragii jos și ia podeaua-n brațe !" N-a ridicat glasul, nu era furios. Doar cam grăbit — să se ducă acasă, să-și spele mâinile... Nandi își lasă într-o clipă nădragii în vine, își saltă, la spate, poalele zeghei și se întinde, pe burtă, la picioarele ofițerului ;

34

— „Bine-i așa ?" — „Nu-i bine", zice Tudoran. „**Ia** labcîe de la cur, să nu te pălesc și peste ele !" Nandi lasă poalele zeghei în pace, își aduce mâinile în dreptul capului, pe dușumea. — „Gata ești ?" ■ întreabă Tudoran. — „Gata !" răspunde Nandi, „dar vă rog frumos, nu dați peste alea vechi..." — „Ai curu-ze-bră..." constată ofițerul, „cin" ți 1-a vrîstat ?" — „Dom' sergent Cîrciu", zice Nandi. — „Se vede. lucrează **Cîrciu** ăsta, de parcă s-ar semna..." zice Tudoran. „Și-acu ce dracu" iac. un' să dau. că nu mai am loc !" zice Tudoran. — „Nu puteți da printre ?" întreabă Nandi. — „Păi, da. să stau să calculez ! Sa ne **prindă** săptămâna ailaltă — hai mai bine să ți le dau la palmă !" — „Nu", zice Nandi. „mai bine la cur, dacă vi-i greu să dați **printre**, dați și-așa, peste". — „Iiine și fii atent că-s zeci: de toate", zice Tudoran, „!e numeri tu ori le număr io ?"

— ..Numărați-le 'mneavoastră", zice Nandi și Tudoran începe să...

• N-aș zicen Ți-am spus că părea cam plictisit. Nici **șalul**, nici... Nu prea pune el inima, **dor** așu se-ntimpia în toate meseriile, cu **timpul**, pe fiecare ne **pîndcștc rutina...** Tudoran sau Todoran ăsta era abia căpitan la aproape cincizeci de ani, cam rămăsese **bun** în grad, cu siguranță că din cauza dosarului, li-am spus că ta-su era popă. **e-he**, alții la vîrsta lui... eiau de mult pensionați, cu grad de goneai, măcar colonei, duceau o **binemeritată** viață tihnită, în **mijlocul** familiei, aveau, cum se zice, o **bătrînce ad*** pn;ii;t și **fericită**, își plimbau nepoții. învățîndu-i să nu rupă **flori**, să nu calce furnici... În timp ce bietul Tudoran își cîștiga cu sudoarea frunții pîinea lui aibă... Acum dădea cam fără convingere, poate pentru ca se convinsese că un băiat de popă. oricîte dovezi de devotament ar da (și Tudoran dăduse, slavă Domnu-

35

îui, **mai** ales în epoca de aur a Gherlei), lot nu se po.t;.e bucura de toate avantajele și cinstirile acordate slujitorilor ciomagului. Chiar dacă ar fi lichidat **un duș-n**, tot n-ar fi primit decorația pe care. un oarecare **căprar** cu dosar „curat" ar fi primit-o, pentru simplul **fapt** că le zicea deținuților : Iloțule ! (ca Păun de la Jîiava...).

în sfîrșit, pe la a cincea lovitură, Tudoran sâce : — „Mușchii moi, mă, să nu te rup !"

• Simplu : cînd ești bătut la cur, e recomandabil să nu-ți încordezi fesele. Carnea relaxată „stinge" îovitura, o amortizează, dar dacă (așa cum, instinctiv, **idei**) o încordezi, crczînd că, întîmpinînd lovitura, o **faci** mai suportabilă, pielea **crapă**, **pert** să se rupă fi-**btete** musculare...

• De ce înfiorător ? **Asta-i** ABC-ul **deținutului p] cjne** nu-1 stăpînește, după atîtea **eforturi** depuse de biata administrație, n-are decît să tragă consecin-**(tAe** ! Lui Nandi ar fi putut să-i fie rtlșine că cel care-1 **bătea** îi „sufle" lecția, trebuia să vină cu ea pregătită î Tudoran **n-avea** nici un interes să-i atragă atenția unui bandit de deținut să **lase fnuștbii** moi, **interesul** lui de Sec ar fi fost să-1 **facă pe bătut** să și-i încordeze **In sfîrșit**, **Nandi t&casează numai** opt din zece („Două pe **al'daf** glumește Tudoran), se ridică, își **trage nădragii..** —■ „Următorii' **ia-ttteres** V zice Tu-do-.'an **și mă arată** pe mine. Eu **mă aflu de mult cu paotaknii** în mîină, așa **că** na ■v.vîrni pe bir, -a... Știu ce vroi să întreb, îți **răspund** : da. mă grăbeam"! Mă grăbeam al dracului, de-abia **așt>** ă se ter-mme— cle-aia ! — „Tu ești virgin, **le-hcasezi pe e zeee***, ^ice Tudoran. — „Jjj.no", rîc — **ai** ■ ?... — „IC^ti gata ?•' **atee.** — „(raia !^{vt}

B, do parcă m-ar fi întrebat dacă **sînt** gata de liberare. Și... Și am început să număr loviturile cu un fel de recunoștință, cu aproape iubire pentru Tudoran care, cu... felul lui de a... nu neapărat: bate, nu bătaia conta, ci... relațiile dintre noi, relații care deveniseră aproape de complicitate. Ei, da : complicitate — deși nu atunci, adică nu în timp ce răa bătea simțeam asta, ci mai tîrziu, în celulă, cînd ne-am întors și am comentat și interpretat... deși nu le-am,.. vreau să spun : chiar dacă, atunci, fără cuvinte am făcut-o — n-aveam timp de cuvinte : **rt-deam**, rîdeam ca bezmeticii și ce era rîsul nostru dacă nu... ?

fiindcă de noi și numai de noi depinsese totul, și așa stînd lucrurile, împreună cu Tudoran, ne bătușem joc de Barbu și de Goiciu și de toți ; de Barbu care folosisese cea mai sigură armă ; de administrația care luase de bună acuzația, dar uite că noi stătusem de vorbă, prietenește, cu Tudoran, aproape ne împrietenisem cu el, îl câștigasem de partea noastră și înscenasem chestia cu podeaua-n brațe, **p** du-ne pe toate legile închisorii !...

Se prea poate ca, atunci cînd rîdeam, să nu ne fi guidit la asta, rîdeam pentru că rîdeam, ne așteptasem la o ciomăgeală în lege și, cînd colo, doar zece ia cur (și nici alea toate). Fără îndoială, Tudoran rupsesse cercul, el primise raportul sergentului, dar, în loc să mai umfle și el gogoșa, o dezumflase — în raportul ăla-al lui o fi scris că ne-a ..administrat" cîtc cincizeci ori cîte o sută — cine-1 putea controla ? Se deseărcase și fală de sergent și față de Barbu., • Uite-așa, bine ! existau turnători care-i tero-rfeau nu numai pe deținuți, ci și pe paznici. Dacă unui... Barbu **i** se părea **că** pedeapsa primită de un deținut (în urma turnătoriei lui) nu era suficientă,

cerea să fie scos la raport la ofițerul de serviciu : îl turna pe gardianul care... pactizase cu deținutul bătut ; dacă ofițerul nu lua „măsurî" — împotriva gardianului dar, din nou, împotriva deținutului — turnătorul mergea „mai sus" : la politic, la comandant, în Gherla, mai sus de comandant nu se putea urca : Goiciu era prieten cu însuși Dej, de la care primise închisoarea, cu drepturi depline asupra... inventarului viu și mort... Dar în alte închisori turnătorii „urcau" pînă la comisiile M.A.I. venite în inspecție. Sistemul a atins perfecțiunea la Pitești, unde echipa lui Țurcanu trata direct cu „Centrul", peste capul „personalului" în uniformă — care făcea **sluj** în fața „deținuților" reeducatori...

- A, nu, Piteștiul pentru altă dată — nesigură, pentru că eu n-am trecut pe-acolo. Deși... Deși nimeni dintre piteșteni n-a deschis gura, ceea ce se știe se știe de la nepiteșteni — vorbesc de puținele cărți despre... În legătură cu Barbu...

- Exact ! Și mai exact: asta era libertatea paznicilor. Noroc că erau tîmpiți de-acas', abrutizați da meserie, înspăimîntați de... secrete și nu-și dădeau seama, nu aveau timp să constate că erau mai neliberi decît noi, că începi să fii liber cu adevărat în momentul în care nu mai ai nimic de pierdut. Ei n-aveau cum să ajungă la libertate, în primul rînd pentru că nu știau ce-i aia, niciodată nu fuseseră liberi ; în al doilea rînd, nu și-o puteau apropria, fiindcă ei mai aveau ce pierde : o primă, o avansare, slujba. Noi eram oprimați dintr-un singur sens : dinspre ei ; pe cînd ei erau îngrădiți : ordinele și superiorii (care, oricît de sus ai fi, nu se termină niciodată), de cealaltă parte... deținuții care făceau și ei ce puteau ca să le facă viața amară... Apoi turnătorii (ai lor și ai

33

noștri, deși am impresia că se4emeau mai mult de turnătorii deținuți decît de turnătorii lor, turnătorii dintre ei). Sporadic și cam pe cont propriu, s-au dus cîteva campanii împotriva turnătorilor-deținuți (în care, pentru prima oară, gardienii și deținuții au colaborat). Dar, cum am spus, fără voie de la poli (ie. Erau în fiecare închisoare gardieni, ofițeri care-i urau de moarte pe turnători și-i pedepseau, de cura prindeau ocazia. După cum vezi, nici meseria de gardian nu era prea ușoară... De, dacă-și

aleseseră meseria asta...

• O, săracuții de ei... Ia mai dă-i în crucea mă-si ! Cine i-a obligat să intre în horă ? E adevărat, unii picaseră ca musca-n lapte : din armată încă li se propusese... să treacă într-o școală de... agenți de circulație. La primul „curs”, și-au dat seama că un agent de circulație n-are nevoie să știe cum se pune o cătușă, cum se bat niturile unui lanț. cum se bate... Dar semnaseră un angajament pe cinci ani, primiseră și avansuri, nu mai puteau scăpa — cel puțin așa lăsau să se înțeleagă, unii... Oricum, aceștia erau cei mai cumsecade (chiar la Gherla, **unul Petrică-și-nu-mai-știu-cum**), nu băteau, nu **faceau pe vigilenții** când erau de **schimb**, se întîrnpa să dea cîte o țigară, să vorbească omeneste cu deținuții — ■ știi ce însemna pentru noi să ni se vorbească omeneste, adică fără înjurături, fără insulte, **fără** urlete ? **Sigur** că aceasta categorie nu avea viața lungă. Ți-am spus ce-a **pătit** doctorul **Paraschiv** ; la fel i s-a **întîmplat** unui **caporal** de la Jilava, un moldovean cu dinți de viplă, după nici un an do slujbă, a trecut... în celulă, condamnat pentru favorizare...

■ Asta și spuneam : cum să fie liberi ? Măcar numai pentru faptul că și ei se temeau de **turnători** !

39

Apoi nu-și petreceau și ei, anii, cu noi, la umbră ? Nn trăgeau în piept același aer împutit ? E adevărat, *ti* trăgeau pe un nas umbrit du cozorocul unei caschete și mineau altă mîncare...

pardon, nu toți, pentru că...

în timpul

anchetei, întîi la Interne (unde-i acum sediul CC.)» apoi la Malmaison, am auzit — pentru că de văzut, jn afara celulei, tale, nu puteai vedea), am auzit cum, anumiți gardieni, înainte de a ne distribui mînearea (și dac-ai ști ce mîncare...), se înfir-. ei întîi...

• La început, așa am crezut și eu : că g controlează. M-am convins în curînd eă nu gu ■ *că* nu controlau — înfulecau ! Și nu doar carnea. mările (uneori se nimerea și cîie o fărîmă de carne)...

• Da. dar subproduse : mate. .. ;. eopite, capete... la Jilava, li se spunea plâsfck : oțostroafgM Ei. cîac-ar fi fost bine spălate, în specia"! ceea ce ittde

se chema : burtă... ar mai fi mers... fn si'irșii ! Deci, gardienii aceia nu se bucurau numai la ..c-iinr", ci se înfingeau pînă si la teroiul cure. oriee-ar spune • o>.s[:ii (țsi spun *șt* eu !). tot mmc itru porci rîniîne.

• Niei una nici alta. Nu primeau ordin să ne vămuiască rațiile — ba îndra; spun : âiH can-tra, judecînd după taina în care se desfășura . <;area"...

Iar de sărăcie... •'■■ -.\sora suraei, îați-inte de angajare, dai . Primeați salarii de peste patru oj-i mai mari • . • tor eaii-ieat, asta ij și tentase pe oei mai mulți cînd își pără-sâaeră meseriile lor cinstite (V< avuseseră o meserie, nu de *ligi* : se pomtm pdste noapte îngalonați, lheifemați, înarmați, însăr-ci-cw paza orînduirii do atei ; r>u vor-i-'c-.' nM •'■•■

toffiânași de-ai noștri eare tătaseră frunză la *cî'ini* — în cazul în care nu fuseseră „agățați" : ea să *scape* de o plictiseală de drept-comun, îi se oferise¹ o porțiță de scăpare : angajarea în Seeu). Acești apărători, în afara salariului propriu-zis (tarifar), destul de ridicat, mai primeau o serie de sporuri eare ajungeau să tripleze, cvadrupeze venitul de pe hîrtie : în

primul rînd, acel vestit „Ordin 50”, care le aducea, dintr-un foc, o jumătate de salariu „peste” ; apoi : primă dc-îauneă grea...

- Să nu crezi că aveau o muncă ușoară. Trebuie să fii un bivol cu mușchi de fier și nervi de oțel c să rezisti. Nu vorbesc de fanatici. Tot timpul „s'ev presiune”, nu doar la slujbă, ci și acasă. În pat Cv nevasta : grija de a-și ascunde meseria, nu numai față de ■■■•eeini și neamuri, ci și față de copii și nevastă : : ' •rtul de a păstra *cele* o mie și una de secrete de stat : ioam.-i. frica, spaima de ..dușmanii poporului* ; gîndul la viitor : dacă o să-i vină și lui rîndal să pîăfceaseă oaie sparte „din necesități de moment”, cum i s-a întîmplat lui cutare ? Apoi ..munca". Crezi' eă-i ușor să stai opt ore în picioare, într-un coridor friguros, prost luminat, împutit, să pășești ușor, de îa vizetă la vizetă ? Să-i conduci pe bandiți îa „program”, -cu oala de noapte, plină ? Iar acolo, la closetul fără ușă, să nu-1 slăbești din priviri, sa-1 supra-veghezi pe bandit și cînd e pe vine și eînd își tarage nădragii la toc ? Crea ea e daiar ușor pentru urv bîf-bat gavdtett} să ƚtisiste" o femeifi-deținută cînd își face nevoile (deocamdată voaiaesc din punctul âe vedeve al gardianului...). E plăcut să bați niște nenorociți care și-așa abia se țin pe picioare, de foame, cîe boală ? Să-i cari apoi, înăin^erați, hi celulele' lor fDeci era justificată prima.pentru muncă grea. Ca, de altfel, prima pentru muncă periculoasă...

T Ei, da, munca lor era plină de riscuri : os ie un deținut sau reținut disperat putea să-1 **siringă** de **git**, să-i dea cu ceva-n cap ori, cum s-a întîmplat la Interne : un arestat a făcut ros*, Dumnezeu știe de unde, de o bucată de sîrmă cit o andrea și, torturat, înnebunit de supravegherea permanentă pe vizetă, 1-a pîndit pe gardian și cînd acesta a venit iar și **și-a lipit** ochiul de gaura aceea, i-a băgat an...

- Ei, vezi că prima de periculozitate era și ea **justificată**? Foamea însă, nu. Chiar de-ar fi avut acasă zece copii, soacră, cumnată, bunici și veri, un 1 1-de-la-Secu ar fi avut cu ce să-i țină. Avantajele de apărători vajnici ai orinduirii nu se reduceau doar **la** bani ; pe Ungă bani, primeau locuință, membrii

-iei beneficiau de slujbe „corespunzătoare”, **aveau** acces la magazine speciale... Iată că nivelul de **Viață** al unui simplu și semianalfabet sergent de **securitate** aj **ngea** de cel **puțin** patru ori mai ridicat **decît** al. să zicem : strungarului calificat care fusese, **înainte** de angajare, sergentul în chestiune. Dar să **mă** -atorc îa bătaie...

- De-abia a-nceput. Și a-nceput cu cele zece-**la-cur** de îa Tudoran, despre care...

- Asta-i o poveste mai delicată. Oamenilor, **foștilor** pușcăriași le e teamă să spună... **Sigur** că între ei. discută, la urma urmei, cu **toții** știm lucrul acesta, da-... **nu** se mstește: Explicabil : nici n-apuci să începi bine și te și pomenești cu tinicheaua de coadă : **antisemit--**. Asta,, ca **și** cea **de Legioha***, funcționează

n căluș, ca o bucală de leucoplast **Kpită** pe gură. Și, totuși, **adevărul este** ca, mai **ales în prima perioadă**, în **Securitate** au fost **foarte, foarte** mulți evrei. Bine-nțeleș **nu** gardieni, nu filatori mărunți (pentru . erau țigani) si destul de puțini anchetatori de rînd. Evreii lucrau „mai mult cu capul” — expresia e consacrată. Ofițeri politici, „responsabili cu problema X...", procurori... O ciudățenie :

zdrobitoarea majoritate a evreilor din Securitate era constituită din evrei... neromâni : cei mai mulți, evrei unguri ; apoi evrei ruși.

• Nu, n-au fost de loc „cumsecade”... Ei spuneau că au dreptate să fie... intransigenți. Evident, o crimă e o crimă (acum vorbesc de crimele ale căror victime au fost evreii) și circumstanțele atenuante nu atenuează nimic, nici crima, nici intenția. Dar, rămânând aici : se știe că, în 1940, prin Diktatul de la Viena, România a rămas fără Ardealul de Nord. Cu două luni înainte, mai precis, în 26 iunie, rămăsese fără Basarabia și fără Bucovina de Nord — care „se întorseseră la sânul mării familii a popoarelor sovietice” în urma ultimatum-ului dat de Molotov (dacă numele lui Molotov nu-ți spune mare lucru, atunci pune-1 alături de alt nume : Ribbentrop — ai să te luminezi),[^] a hărții anexate : pe această hartă la scara de 1:1 800 000 (!), bătrînul Molotov „indicase” granița viitoare, cu un creion roșu, neascuțit (deci numai linia măsura 15 km !), purtat de o mînă cam nesigură, de unde a rezultat că Bucovina de Nord cuprindea și jumătate din Bucovina de Sud și o halcă substanțială din Moldova... Deci, în toamna lui '40, România fusese făcută bucățele (luaseră și bulgarii Cadrilaterul, că doar se împărțea România). Și totuși, această Românie ciuntită, obligată de Aliați să se alătore Germaniei (englezilor nu le place să audă acest adevăr), nu s-a supus, totuși, Germaniei, în problema evreiască. Mai limpede : Antonescu s-a opus (și a reușit să o țină pe-a lui) — în legătură cu „viitorul” hotărît evreilor de către nemți. Evreii **cetă-**

'43

tem, români n-au fost trimiși în lagărele morții — e feBevărat, fuseseră dați aîara din slujbe, din case, puși • carete zăpada pe străzile Bucureștîului, dar... au . . -'.ui acasă, totuși, nu în stepele rusești, ea soldații > : <mânî. E adevărat, s-au petrecut și cîteva lucruri... ' eau să spun crime : Abatorul din București, Treji Morții — dar acestea au fost, fie abuzuri (legio-::irîi răsculați în ianuarie '41), pedepsite, fie... cum ■ '» spun.? imixtiuni ale Gestapoului — Iași. Dar ■/ren din România — cită mai rămăsese — nu au

./ui soarta celor din Ardealul de Nord (cedați de ■j vernul maghiar Gestapoului) și a celor din Bucov.

;- ' Basarabia (căzuți și ei sub administrația special;

¹ -Vansnistriei, adică tot a Gestapoului). Repet : „rl...

i ial⁸ cinci lovituri la fund. în loc de zece sau o sută

■ au moartea) nu înseamnă *mal bine*. Ce s-a petrecut •.:■ anii aceia rămîne o crimă și o rușine.

Numai că... Bine-nțeles, Antohescu nu s-a aș-' plat la recunoștință din partea evreilor pe care : j.-i dăd-tise pe mîna nemților, așa cum era Obligat -o facă, închisese ochii, ba chiar., îi deschisese în. ; -.iolte cazuri (ajutat, după cum se știe de Mița, ne-. :istă-sa !) în care trebuia scăpat un evreu sau o"Emilie sau mai multe... E adevărat, evreii-români (cei care au trăit în România acelor ani), în discuții GiaL.. intime, recunosc că România, dacă n~a fost un mi; apoi n-a fost iadul care se întinsese în Europa și în jurul României și în teritoriile pierdute de România, *înainte*. Dar aceiași evrei nu îndrăznesc să spună adevărul în fața evreilor-unguri și a celor ruși. A curor situație și psihologie e destul de ciudată... O si

revin.

t După '44, supraviețuitorii lagărelor de concentrare, evreii din Ardealul de Nord au redevenit ce-

tățeni români. Nici zece îa sută dintre ei n-au rămas în orașele lor din Ardeai, au eobovît spre București. Și nu numai evrei din Ardeal, ei chiar evrei din Ungaria, rare n-avuseseră niciodată de-a face cu România (se «pune că al doilea oraș unguresc, după Budapesta, eate iku;ureși:jul...). Unde, bine-nțeles, ca ./• persecutați (de unguri, de nemți), au fost răs-plătiți (fie romani) cq slujbe grase, cu locuințe eon-fțeeate, cu suțmadrepturi, Dar cine îndrăznea să în-

■•■ : — J>ino: dragă domnule... Spiellmann, dar dumneata, locuitor al Oradei, între 1918 și 1940 ai su-U;.-li cumplit, ttuikaul dumiiale de mare maghiar a. i'.osi umili;, îngrețoșat de împutuții și bătăranii de valahi c:uv admii" kistiajj Aixlealul, iar dupu Dik;.a«, te-ai bucurat; ai. coborît în stradă. împreună cu ungurii clumiuue, ca sa-ți manifesti pînă la lacrimi bvu-uria eă ai nedeyeșut cetlkțean maghiar. Statui roa-giri.ar ir.su. țo-a dai pi' mina Gestapoului și, după. gali'u -im. ai rajnas fără nevastă, fără copii, fără prieteni, numai dumneata singur ai scăpat ca piip inimice iii-. \.ischwitz. A fost o crimă îngrozitoare ce ș-a pi">i..',-at cu voi, dar... pe cine vrei să te răzbuni ? Pe ungurii care le-au „dat" ? Pe nemții- care in-au i-binuil și ț-au ucis familia ? E adevărat, - i, cjeeștinii, nu aprobăm legea dintelui pentru d dar nu-ți-putera interzice să fii disperat, setos de i'ăKbunai'e. Și, lotuși : po ciie te răzbuni? Ai în Uomâuia, pe care, jnainte de '40. o detestai. Fii bine venit, tii o meserie, o să capeți de lv.....

cercăm să-ți gasira ceva mai ușor, mai pe nr. •. puterilor. I)av, din nou : do ce îi consideri pe ânî ai,i âc ceea ce ',i-uu faout ungurii dumita^{1^1} și

tțli .' Nu ronituiii te.-au trimis în lagăr, nu *ronțai* li ț-att ueis lamiiia. ci-c ce ai intrat în Securitate și-i ■ ■_•»

în bătaie pe țărani români, acuzîndu-i că ei te-au trimis la Auschwitz ? De ce-i torturezi pe preoți care, se știe, **în** numele umanitarismului **creștin** au făcut **și** ei ce-au putut ca să vă ascundă, să **vă** scape de lagăre, să vă ajute să treceți granițele, să ajungeți *in* altă parte, unde evreii n-au fost persecutați ? De ce ? De ce v-ați înfipt în **fruntea** bucatelor într-o țară care **nu** v-a fost ostilă (cînd era obligată să fie), de ce o considerați ca o țară dușmană, pe **care** ați înîrînt-o și acum o pedepsiți ? Ce legătură aveți voi cu literatura acestei țări, cu istoria ei, cînd voi nu știți nici măcar limba locuitorilor ? Limba voastră maternă **e** maghiara **și** rusa —■ româna vă e limbă străină și detestată — de ce ? De ce ?... De ce, **în** statisticile publicate și **răspîndite în** lume **i-ați** trecut la rubrica României, pe evreii din Ardealul de Nord. din Basarabia și din Bucovina, care, **atunci** nu erau cetățeni **români** și **nu** românii i-au exterminat ? De ce ?...^{s*}

• Nu, en merg mai departe **și**, dacă nu ap **Răzbunarea...** i-o accept altuia. Dar dacă chiar vrei să te răzbuni, cu orice preț, apoi caută-1 **pe vinovat, nu** lovi la întîmplarc, numai pentru că *trebuie* să te **răzbuni** !

• Nu, nu mi-c frică. Pentru că... Pentru că **nu sînt** antisemit. Pentru că am **stat** de vorbă cu **mulți** evrei — și **evrei-români**, și **evrei-unguri** și **evrei-ruși**. Și cunosc adevărul, de **la ci** ! **Asta-i** bună : **sa** fiu considerat antisemit, **pentru** că rostesc cu glas tare ceea ce gîndesc ci — adevărat, abia *acum*, dar mai bine mai **târziu** decît niciodată...

• Ai dreptate, **să** mă întorc. Să mă întorc... în 'ă, în camera de liberare, unde ne întorsesem după cele zece-la-cur încasate de **la** Tudoran, E

adevărat, mîncasem bătaie pe daiboj, dar bine că, tot pe daiboj, nu ni se rupseseră oasele (vezi cu cît de puțin se mulțumește omul ?). Deci, eram chit. yreau să spun : în regulă. Dar n-am fost...

« Cum am fi putut ? Deci, după ce ne-am întors de la Tudoran, cu toate că noi rîdeam, Barbu părea satisfăcut. Și-o fi zis că numai durerea, emoțiile ne împing la o asemenea veselie — ceea ce nu era departe de adevăr. E drept, acum. Nandi nu-l mai urmărea. Dar el nu s-a șters de sînge pe bot, a rămas așa, năclăit. Ei, și vine numărul de dimineață. Ei,

și numai ce apare Goiciu..,' ^{u.l}—

• El, da, cel care, vorba lui Guliman : „**Âl de-1** decapita de picioare pe alde Pană, că nu-ncăpea-n pardisiu de brad..." E-hei, viața și opera lui Goiciu, cîte volume ar umple...

Faptul că însuși Goiciu asista la numărătoare, nu era ceva ieșit din comun. Petrică Goiciu trăia din plin, cu toată ființa, misia lui de „reeducator", se dăruia total, ardea cu flacără înaltă pe altarul închisorii Gherla. Numai că, în acea dimineață, prezența lui devenea neliniștitoare. Mă uit cu coada ochiului la Barbu, să aflu ce-avea de gînd : jigodia își aranja ținuta (adică-și mulgea botul de borș), semn că avea de gînd să iasă la raport, la ta-su... Mă uit la Nandi... Băgase și el de seamă că Barbu e pregătit să ridice două dește, ca să ne dea-n gît... Șeful de secție care prelua schimbul începe să ne numere, Tudoran și cu șeful de secție din schimbul de noapte rămăseseră în ușă, un gardian tînăr se-apucă să bată gratiile...

• Gratiile de la fereastră, ca să afle, după sunet, dacă nu cumva, în timpul nopții, bandiții de deținuți le tăiaseră... cu degetul...

47

' Ei, da, asta da, **întrebată** : **Pe unde evadam** ? Cntrebi, de parcă 8«f îi avut săptămînal **program** de c.dare. Nu evada nimeni, doamnă, la noi nu se eva~ dează — unde draeu' să *te* duci ? Ca să mai bagi încă zece-douăzeci de oameni ia pușcărie, pentru că-ți arătaseră un drum. pentru că-ți dăduseră o cană cu apă, pentru că te găzduiseră o noapte ? Și nu te denunțaseră ? Știi bine că al nostru cod penal **pedepsește** aspru nedenunțarea — fiindcă cheia de bollă a **societății** noastre **lii** ale a fost și rămîne de-nunțul — care e o obligație, o necesitate — iar ne-denunțul o infracțiune. Așa că nu evada nimeni. Se ca despre o „evadare" din Timișoara, dar Timi-u era Ir. de grad regional, nu repub. nai vorbea despre niște **sârbi** (antititoiști i 'ă '49. se refugiaseră în România, la adăpost — și fuseseră considerați spioni tiioiști și... adăpost: **țaton**;. a izbutiseră să escaladeze... **talus**

„ Dar nimeni n-a mai aflat nimic de sa **lor**. nici nu e foarte sigur că ar fi izbutit să treacă e toate talazurile... Se mai glumea pe seama a doi foști polițiști care se

hotăriseră să evadeze din Cetatea Făgăraşvilui printr-o hrubă : în ajunu⁷ hotăiliei, cei doi se întâlneau nas în nas, în h . . ofiţerului politic, unde fiecare „se ceruse” — ca toarne pe celălalt...

‘ După cum vezi, chiar aceste tentative au ocolii de la bun început., gratiile, pila, funia c ceaf — chestii din astea doar în filme se vedea. Ceea ce nu însemna că administraţia p culce pe urechea aceea, drept care, de două ori pe zi, gratiile ferestrelor erau verificate, bătute cu un ciocan special...

■ .. A, cia : îniiie ca şeiul de secţie termine de **num** d&eă-şi aducea aminte,

că are cineva ceva de raportat, Goiciu . ochii pe rainc : — „Cg-ce-c-ce pi-pi-pj — Trebuie să ştii că Gokiu era cumplit de bîlbiit { (■ i de la Jilava, dar nici cu .el nu-ţi «Sra ri ..Ak-i”. zic. — „Şi-şi-şi ce mai ffff...

i, tu, mă ?*•’ — „Ce să fac”, zic, „poimîne nvă li-■ C7.” — am zis tare. răspicat, ştiam că Goieiu e a îndi ■ âznicic chiar... — „Ē-ha:

lib I Lim, că ştii că se bîlbiia,. p^f-

e-nii să nu-1 mai... bîlbîi şi ea). Foaîtc bine, fo:

â-te sănătos ! Pohnîne ie I familiei, fii atc<t să rt îostîi. că vt-zi unde to-au adus pvostiiie..aşş

i te icîncadrează societăţii, vezi-ţi ck;

-o să mai aibă nimic cu lim . nsf<i. n

au"zî?i: — „Aud”, r

. k, Goiciu îi îndemna pe toţi îibeT; ■ •?;ci —■ fie ei de şalupe ani, fie de optzeci — să se

! de undeva că nevasta, copiii î: . ■■ni de la politică...). — „Aşa, aşa^K. ‘-

C:‘U:iu, .ră. dacă te-nlorci iar adia, pe mîna r îe , :■ sa nit te mai **liberezi** a doua oara. df ■ le-nainie, **iau**» ?” — „Aud”, ?ic. **Stăteaţp** ntr-un peş. Se uită la mine, • ‘ ■ listată c. nereglementar-".

r < m că el constatase... —

‘ 1. după o vreme. „tu ai

. ‘.‘” — „Nu”. zic. — „N-am făcut armată, să

trăi’ ■ 6 "" ■ ■

ofiţerul ie

.1 intrat în schimb. “ .- ■: imin

•42

tot pe-loc-repaus, carevasăzică, ţinînd mîinile la spate şH cam deşelat. —

„Ai făcut armată ?” mă întreabă Şomlea, ca să verifice dacă învătaşem lecţia. — „N-am făcut”, zic. — „N-am făcut, să trăiţi, aşa-i formula !”

strigă Şomlea, vînat. Eu mă uit la Goiciu, lui Goiciu îi comunic : — „Dacă n-am făcut armată, nu cunosc nici formula”. Goiciu se uită, lung, la mine,

cu pleoapele apropiate... începe să zîmbească : — „Păi, da ! De un’ s-o ştii, dacă n-ai făcut armată 1” — se apropie şi mă bate uşor pe umăr : —

„Da las’ că **nu-i** nimica, mă băiatule, poimîne, din poartă, cum faci un pas ca cetăţean **liber**, cum tre’ să-ţi faci datoria de onoare către patrie ! Pînă poimîne eşti bandit, da’ de poimîne o să ţi se **dea** cîntea de a apăra

patria. S-o aperi, s-o lauzi **şi** s-o cînţi ! Da’ nu cu arma... Că tu nu meriţi pe deplin să faci parte din armata bo-borului. Tu o să aperi şi-o să lauzi şi-

o să cînţi patria cu lopata, mă banditul, lopata te mănîncă, acolo-i îocu’ tău, cu dujmanii boporului ! Dai la lopată **şi-n timpu’** liber faci şi

instrucţie, ca să-nveţi cum se raportează şi să nu mai stai ca un coi într-o căldare !”, Suita în uniforme începe să behăie. Zic : — „Nu mă ia, sînt reformat”. Goiciu care se pornise pe veselie se întunecă : — „Da’ ce

Cristosu’ mă-ti ai, mă, de ce eşti reformat ?” — „Sînt miop, am minus şase”. — „Poţi tu să ai şi minus o mie, lopata şi tîrnăcopu’ to’ le vezi tu,

că-s mari, mă, mari și grele, ca să vă desele pe voi, dușmanii regimului nostru de democrație bobulară ! Și... Și, dacă zici că ești chior, de ce n-ai ochelari ?" „Mi i-a spart la anchetă", zic — „Ți i-ai spart la anchetă !" mă corectează Șomlea. — „Mi i-a spart", zic. — „Ți i-ai, bă studentule!" intervine Goiciu. „Unde-ai fost anchetat ?" — „La Interne", zic. — „Ministerul Afacerilor Interne !" mă

50

con etează Șomlea din nou. Tac. — „La Intci-ne, ai ?" zice Goiciu. „Adică te exprimi de ministerul nostru ca cum te-ai exprima do-ăla- dinainte, burghezul... Ministerul Afacerilor Interne, **mă** !" urlă el. batirul din picior. „Ori Centrală, așa se zice, nu Interne!" Eu tac. — „Pretinzi că tovarășii de-acolo, de la Centrală, se ocupă cu spartul **ochelarilor** ? Acolo, la Centrală, se sparg alte chestii, **nu** se ncureă tovarășii cu niște căcați de ochelari". — „Acolo mi i-a spart", zic. „La anchetă. Căpitanul Enoiu mi i-a..." — „la mai du-te-n pizda mă-ti, că minți ca un porc ! Păi io-1 cunosc pe **tovarășu'** căpitan Enoiu, n-are **el** timp de **ochelarii** tăi ! Ți **i-ai** spart singur, ca **prostu'**, și-acum dai **vina** pe **noi**, că no: nu ș'cc ți-am făcut — este VTac. Tace și **el** cteva secunde, apoi : — „Da... pe mine **mă vezi'**, mă **chioruie** ?" — „Ca prin ceață", zic. Goiciu râde : „**Ca** prin **ceață**, ai ? Da-atunci, **când pt greva-aia; tot** ca prin ceață **m-al** văzut ?" Eu tac. Și el...

- Făcusem o grevă a foamei, lti începutul **verii** la **Zarea** — **o** să-ți povestesc altă dată. Zice **Goiciă** : — „**Mi-ai** scăpat, **'tu-ți Cristoșii** **mă-ti** de bandit. atunci io am **fost chioru, ți-am pierdut** urma pîn **imitate**, că scoteam io greva din tine!" Eu tac. Goiciu: — „**Cînd ajungi** afară, să **aprin/j** luminări **și** să faci danii și să-i **zid** mulțam iu' Dumnczău' mă-ti că n-ara pus **lapa** pe tine, cind cu **greva-aia** ! Că, de nu-^i pierdeam **urma-..**"

- **Dracu'** să-1 ia. **poate** că **chiar** mi-o pierduse — **■ țocrna** **pentru** că evidențu lor era iiiiit cte bine **pusă ia punct**. E ad?'; "ti'at că, în timpul acela începuseiă niș'c mutări „**pe cap** de locuitei" care, în intenția **administrației** **trebuia sări** djspariă de tot **pe** cei... opt mii de deținuți — **efeiar dacă** pe cei douăzeci sau cincizeci de oarne-u dintr-o celulă îi împărțeau în, să 51 eem, **eincused de** celule, nu **se** putea ea oamenii să nu îmiineaseă măcar un cunoscut — dintr-o **altă** celulă, dintr-o altă închisoare. Dovadă că „sistemul" lor avea găuri chiar în **urma** acelei **mutări**, tivi inși (din zece, toți trei **greviști** !) am **fost mutați** în celula 20 din Celularul Maso.

În sftșit. **Goitiu mă mai hlagoslcr i** **u** dțiva Paști și **Dumnezei** și dă să iasă, cînd, **Barbu** : — „Să trăiți, dom' Comandant, **pearmiteți-mi** să **ies** !; port !" **Gotciu se răsucește cam enervat**, dai cu ochii d<> Barbu. **se luminează** : — „**Tu, mă Barbut** ?" și-1 **apucă** așa. **d** **he**. — „Eu. dom' **■** : •-msndant..." — „la â, **ilkj băiatule**, **ce** duivre ai, raportează-mi mi<\ **eu încredere** '." — „**Să trăiți, i Comandant...**"

începe Barbu, dar Geiciu îl îrttrerupe :

■— „Ce-i cu tine-fl halu'-ăsta, mă ? Cin" le-a **umplut de borș** ?'c — „.] **ii** din **celulă**, să trăiți, i

Comandant ! — „**E«haaa !•' poeneșl** **u** din **de-** **gete** — **eiua i ae anunța** plină. „Care~s **ăia**, mă ? Cum **ii cheamă** ?" **si. părăsindu-1 po** Barbu, își rotește **ochii** pj-Jn **e»** „**Cine-a-ndră2m1** să so-atjr.uă de îhio, mă ? Caiv-ai dai **ln Barbu. mă, car**¹ l **■■■■•■'** : ■; . mortu' de **■ ■** **ks de băiatu' meu** — fă **un pjm** afar' **din** lind !"

Ntaftdi K'aphr! **face pafutl**, ev **mîihîie lipite** <>>. **■ tnm. Cfcid** îl vede Goiciu : — „Tu, măăă '," — nu-i **vtinrr**, să creadă **eă cel dîn Fața hn ■■** : **bdfizneii i** **so atîlgă de tfarbu** — ai **obserVifti** că nid **GHichi** : **■ într«?bnse** (și nici nu avea ?ă **bîfirib»**) **pctîMi a lovise, rftH totere^au motivele**. — „**Ru, donl' Comandant**⁴; **iăce Ntmâi**, „dar <;} a dar **primul**, **ej a-i*** : **■ •** — „j>, mn ?" se miră **Oojelii ciiniplit**. „**Clîîii s;- ■■-t'-up-c** **eî ? Păi >•>-} cofioet' do o>i<ită vreme, >•■■■ ■ •**

52

rosce foarte bine pe Barbu Ion — este, Barbule ?" — • se întoarce spre Barbu și Barbu : — „Este, dom' co-ndant, să trăiți!" — „Vezi, mă ?" se întoarce Goiciu iar la Nandi. „Și tu ai nerușinarea să-mi pretinzi că Barbu a-nceput ! Să susții! Cum s-ar zice, provoci scandal în celulă ! Aciia, la mînc-n închisoare ! Păi, în Gherla mea ți-ai găsit să provoci, mă ? — este Barbule ?" — „Este, dom' comandant!" — „Ia spune, Barbule, spune, mă băiatule, cînd te liberezi tu ?" — „Să trăiți, dom' comandant, vă raportează cu mă liberez în ziua de douășcinci noembrie curent !* — „Brava, mă ! Ai auzit, mă ?" — mi se adresează ie (desigur ca să-mi arate cum se „raportează". Apoi

Nandi : „Ai auzit, mă ? Ai..." — se întoarce ful-ător spre Barbu : — „Cîînd ! În douășcinci ? ■' dică nici o săptămînă ? Eeeei, păi futu-ți Cristoșii mămicii tale de bandit!" și-i arde lui Nandi o palmă (nu grozavă). „Vasăzică știai că se liberează peste nici o săptămînă și intenționat te-ai luat de el, intenționat l-ai bătut, de-aia-ai dat în- el. ca să-1 mutilezi î Păi cum să dai tu-n Barbu, mă. în deținutu' meu, cînd e el pe liberare ? Uite-n ce hal l-ai adus ! Iar o ifoierie reacțiunea, pe cum că-i batem pe deținuți — îi batem noi pe deținuți. Barbule ?" — încă o palmă lui Nandi, în timp ce Barbu : — „Nu. să trăiți, nu-i bateți !" — „Ai auzit, mă ?", îl apucă de ceea ce mai fceaăse din gulerul zeghei : „Păi cum să-i batem, mă, cin' ne dă nouă dreptu' ăsta, ce, nu-s și ei oameni, săracii, nu-s ei bătuti destul prin privarea de libertate — este, Barbule ?... Păi, vezi ? De ce să-i batem, ce, n-avem alte mijloace să-i reeducăm și să-i redăm societății ? Pașnice., mă, educative ! Și tu, bestie, l-ai mutilat, ca reacțiunea să pi'etindă că noi l-am mutilat!" — „Dar, dom' comandant, eu..." încearcă

Nandi, însă Goiciu : — „Gurrra, 'tu-ți Dumnezeii **mă-ti** de limbric cu ochi, c-acu io vorbesc — este, Barbule ?... Așa... Asta ai urmărit tu, mă banditul : să provoci tot felu' de diverși... Cum te cheamă pe tine, mă ?", — „Klapka Ferdinand, să trăiți". — „Ce-ce-ce nume-i ăsta, mă, ce ești tu de felu' tău ?" — „German", răspunde Nandi aproape în șoaptă. Dar Goiciu a auzit : — „Ger... Ceee ?! Păi tu ești hiclă-rist, nazist notoriu, 'tu-ți Dumnezeii mă-ti, tu i-ai omorît pe tovarășii evrei la Aușviț !" — „Dom' comandant, eu..." încearcă Nandi, însă Goiciu nu mai putea fi oprit : — „Uite, explicația ! Că-i neamț, de-aia ! E-haaa, păi lasă, neamțule, că-ți scot eu Auș-vițu' pe nări ! Și pe urechi !" — „Sînt șvab, dom' comandant..." izbutește Nandi să strecoare. Goiciu, ușor derutat : — „Ce, mă ? Șvab ? Atunci ce pizda mă-ti-ai pretins că ești neamț ? De ce-ai vrut să mă induci, mă ?!" — încă o palmă : „De ce, mă ? Și... și pentru ce delict ai fost condamnat ?" — „Pentru trecere de..." — „Aoleooo ! Ați auzit ?" începe Goiciu să se vaite și să caute martori. „După ce că provoci diverșiuni, de să zbiere reacțiunea că noi așa și pe dincolo, după ce că vrei să mă induci, că ești neamț, pe deasupra mai ești și frontierist ! Uite, că se explică ! În ce cameră erai tu, la 14 iulie, mă frontieristule?" — „La 26, aici, deasupra", zice Nandi. — „De C2 minți, mă ? Vezi că pun să-ți aducă fișa de la grefă și, dacă minți, o-ncasezi și pentru inducere, că pretinzi că n-ai fost printre ăi' cu scandalu' de la 14 iulie !" — „La camera 26 am fost, pe cuvîntul meu de..." — „Mă cac în cuvîntu' tău de șvab și de frontierist !" zice Goiciu — suita behăie, se distrează da

minune. Intervin : — „Am fost împreună, la camera

54

26", zic. Goiciu se rotește încet, spre mine, cu gâtul țeapăn, se răsucesc
ca lupul. Și se uită, lung, lung. Miroase bine Goiciu. A săpun bun și a
țigări bune. Hainele lui miros a casă. — „Am fost împreună", repet.
Înțeleg că Goiciu mă crede. Dar Barbu, ca înțepat: — „Minte ! Minte !
Amîndoi au fost în celulele răsculate, știu precis, amîndoi !" — „1-auzi,
mă", face Goiciu, indicîndu-mi-1 pe Barbu. „'Ce c-ați fost amîndoi în... în
alea. sculatcle..." și rîde. Lui Goiciu îi lipsesc aproape toate maselele.
Cînd rîde, i se astupă ochii (sau poate sînt prea sus pentru mine — Goiciu
e cu două capete mai înalt decît mine). „Ordonăți să se aducă
fișele și pcdpsiți-1 pe cel eare vă dezinformează", zic. Goiciu își pune
mîinile în -șolduri : — „Cc tot spui, **Frant** ? Adică-mi dai tu niie ordin că
ce să iac !" — „Doamne-f crește, cum să vă dau cu ordin V" zic. „E doar o
sugestie, fișele or să arate carc-i adevărul", zic. — „Mă cac în **adevăru**¹
tău. mă..." începe Guieiii, dar Barbu 31 întrerupe, isteric : — „Minte,
dom' coman,..". Dar nu apucă să **termine** : Goitai, fără să se **întoarcă**
spro el, îi dă un dos de labă peste **gură**. Apoi, ră«ucindu-se, încet, încet
spre ci : — „Ia mai taci, în pizda mă-ti. că de dala asia **minți** ! Păi de ce să
mă minți tu pe mine, Bar-buic, io, care ți-am fost ca un pariate ?" — și-i
cam tremura glasul, era **sfișiat** de durere că fi ui lui cei mu ii iubit...
— „Să trăiți, **dom'** comandant, cu așa-mi aduc aminte..." miorlăie Barbu.
— „Vezi, că-ți aduci **prosi** ^-odală-ntorc foaia și cu iine ! Fii atent și nu
mă mai **supăra** și tu". Spre **suită** : „Asta de se pretinde **student nu** știu
ta ce camery a fost la data **respectivă*** da-n a!ca cu scandai, nu. Preci 1
Ca, dae-ar fi l'osl... îl depistam io. 'Parc rău că nu l-am întîlnit.

55

ăa ăsta-i adevăru : n-a fost. De frontierist... To plotoner ! se întoarce spre
Șomlea, însă, din ușă, T>>-doran clatină din cap că nu. — „Mă rog..." **face**
'■•>-eiu și ridică din umeri a regret. „N~ai fost printre ăi cu scandalu —
norocu' tău — da' frontierist toi Și, dacă la momentu' **respectiv ai** fi fost în
caraereîe-aîca, ai fi făcut și tu ca ei — este ? Mă rog, n-ai fost, da. 'n plus,
provoci scandal în celulă — și încă *in* camera de liberare, îi rupi **ăstuia gura**,
de să nu se poată vindeca pînă-n **terme**», să-mi iasă pe poarta mutilat și iar să
zbiere reacțiunea că noi l-am mutilat — fii atent Barbule, nu treci poarta, pin'
nu-rni dai în scris, să am io, la mină. negru pe alb, pe *cern* că nu noi te-am bătut
și **te-am desfigurat** — < în două egzemplare, mă. unu-î iei tu, să-1 arăți ăloră
de-afar' că nu noi te-am torturat — este?'" — „Este»; dom' comandant !'" — „Așa,
mă !'" zice Goieiu și întoarce la Nandi : — „Cu tine, mă șvabuie... **Cil** tino...
Las' că te-nvățăm noi să mai provoci !" — și pornește spre ușă. Dar Barbu :
— „Dom' eomani să trăiți, uitați cine 1-a **instigat** !" — și mă mine. Goieiu, din
prag. zîmbește : — „Și mai bine . *mai* bine..."

• Așa am crezut și **noi**, la iiv<-j>ut. că nu-l prea **luase** în scamă pe Barbu —
chiar dacă prin aeeJ ..;■■-măi-bine" promisesese... Ne gîndeam^ totuși, că ne
îusa în pace — noi ne liberăm înaintea **hri** R-irV. •■ •> *de*. asta era **grijuliu** eu
„aspectuF **deținuților**, en .<■ ■■■■• **zbiere** reacțiunea. Apoi... **pittes sâ rte**
pedeț* fără .să se atingă **de** noi — **să** ne lase să așt(*ptăni po-dnapsa (cirezi că~i
nsaj U^or să aștepți băt) . ■ >., *înârori* acoa **ftătrrie** ?) Speram
amindoi In aewasta **dnapnă***. **Arn** fost. Fncurajaii ți de faptul t!:. •:-■■ ■■■■■■■■.

m

L

uit de celulă începuse : **șahul**, cărțile, **libera unuia** pe ia ora **zece**, plimbarea... Dar, pe la unsprezece, intră Șomlea. Trebuie să-ți **spun eu**, la **Gherla**, erau doi **frați** Șomlea : „**Șa • •**el Bătrîn" era chiar plutonierul care făcea pe ofițerul de serviciu (nu pentru că n-ar fi fost destule „**Cadre** superioare", ci pentru că Șomlea era cel **mai** vechi gardian și Goieiu știa că un argat avansat la rangul de vechil va fi mai al dracului decât zece vechili... din tatu-n fiu). Fratele plutonierului era sergent, și „**luerșt**" pe Zarea. I se spunea „Clinele **Roșu** — ajung îndată și la el... Deci, Șomlea cel Bătrîn **iatiu** și zice : — „Tu și tu !" — și ne arată pe Nandi și pe mine. „Te.șiii **afară** !" Nandi : — „Să-mi iau și pătura ?" • Asta voiam să explic : când erai chemat („**afară**" sau Ja **portită**"), nu ți se spunea unde vei i'i dus. Aveai în **față** zece posibilități : la grefă fr. **tro** niște „amănunte" din dosar ori să iei la cunoștință că o anume cerere îți fusese respinsă) ; la **tribun** (ca **martor**, ca inculpat...) ; la ofițerul politic (să dai m^HBa de **o** anume tuinătorie ; să torni ; să fii „agățat" ca viitor turnai or) ; la izolare ; la bătaie ; la roa-**gM&e** ; la nnxhe... În nici un caz, acasă... De nm ori nici **gardienii** nu știau pentru ce ești scos, știau doar **tinde** trebuie **să** te ducă — dar evident, nu-ți spuneau. Deținuții învățaseră cum pot afla măcar una d'n posibilități — izolarea : care, de orice **grad** ;u **fi fost**, se făcea... cu pătură — chiar dacă, edeț ■•ijuii.s aeo)o, ți se **lua** —din celulă plecai cu **pătura**. De aceea **întrebare** Nundi dacă să-și ia **pătî ea** — ..Fără !* >iee **Șocilea**. — „Tot o bine...' **ap Kji** să-mi șoptească.

Iartă-mă, sînt silit să mai fac o paranteză : Nandi întrebare : „Să-mi **iau** și pătura ?" — deși eram doi. Deși eram doi, Șomlea zisese : „*Tu și tu*". Foarte simplu : în închisoare, deținuții nu au voie să folosească pluralul *noi*. în închisoare ești singur, ești *eu*. Când ceti ceva, când reclami, n-ai voie să ceri, să reclami decât în numele tău. Pînă și cei mai tîmpiți sau proaspeți gardieni, te repezeau : „Vorbește, mă, cu *io*, nu CU *noi*. ce, tu ești mai mulți ?"

Deci, Șomlea răspunsese : „Fără pătură !" — !fi că nu la izolare ne duce. Ne scoate pe coridor și ne duce în Corpul de Gardă, acoîo unde încasasem cele zece-la-cur de la Tudoran. Când intrăm... Drept în fața ușii. rezemat de tocul ferestrei, cu mîinile încrucișate pe piept, doctorul Sin : în stingă noastră — deci. în dreapta doctorului, rezemat de birou (azi dimineață, cind cu Tudoran, nu remarcasem prezența acestui birou), de fapt, nu rezemat, ci urcat cu o bucă pe dungă, bătîndu-si numai așa, cu cravașa, pantalonul... domnul Istrate !

• Comandantul adjunct al închisorii, căpitanul Istttite — în primăvară, când venisem de la Jilava, îl găsisem locotenent, dar, în urma strălucitelor fapte de arme din timpul răscoalei fronticriștilor. fusese avansat, merita să-l facă direct colonel, măcar maior, că doar cine trăsese cu mitraliera pe vizetă dacă OU ci ?...

• Cum în cine ? în deținuți, în bandiții răscu-bii ! E adevărat, n-a tras direct în ei, ci în tavan, doar vreo cinci gloanțe ricoșate au atins pe cei dinăuntru, dar nu mortal. Frontieriștii n-au murii de glonț (ar fi fost o favoare), ci au murit pe încetul, pînă la decretul din "64 au tot avut timp să moară... da moarte bună, după cum glăsuiau certificatele de deces purtînd semnătura doctorului Sin.

53

Deci, Sin la fereastră, Istrate pe dunga biroului cu cravașa. Imediat în stînga noastră... Am uitat să spun că, înainte de a ne scoate pe noi din celulă, fusese „strigat" Barbu, prin vizetă : „Bai'bu Ion, la doctor !" Bine-nțeles că „doctorul" fusese Goiciu... încă o dată : Sin la fereastră, cu brațele cruce în halat alb.

tot în halat alb fusese „echipat" și la 14 iulie, cînd lucrase cot la cot cu gardienii, pompierii, milițienii și cu securiștii din detașamentele de intervenție de la Apahida — se spunea că dom' doctor Sin schimbare vreo cinci pari,

pentru că așa știa el, că deținuții se tratează cu extract de par — dar munca lui nu s-a sfârșit odată cu pacificarea, a trebuit să facă ore suplimentare : toată noaptea a pus în ghips oasele rupte. Mai bine ar fi supravegheat operațiunea și i-ar fi lăsat pe medicii-deținuți să facă ce se pricepeau, dar el nu s-a mulțumit doar cu ordinele, a pus și el mîna și a pus-o... atît de bine, în-cît... Am cunoscut mai tîrziu un client de-al lui Sin : avea o mînă ruptă sub cot și a avut ghinionul să i-o pună în ghips însuși Sin : a rămas pentru toată viața cu... două coate : cel din naștere și „cotul” confecționat de doctorul Sin în locul fracturii... Cu Tiana — așa-l chema pe cel cu două coate la mîna stingă..; am stat în domiciliu obligatoriu, în Bărăgan...

- Nu, fusese condamnat pentru altceva, din întîmplare nimerise într-un „Stadion” de frontieriști. În timpul răscoalei, Tiana, ca omul prudent, se ascunsese sub paturi. Dar cînd, după cîteva ceasuri, baricada fusese dată la o parte și gardienii năvăliseră în celulă, în frunte cu bine-nțeleș, neobositul Goiciu, Tiana dăduse să se vîre și mai adînc. Dar ochiul lui Goiciu, ochiul lui de vultur deslușise ceva mișcare în

59

I

jntttinericul subpaturilor : — „Bă, ăla care vrei să scatii de mînia boborului, fă-te-ncoa !” Tiana... s-a făcut încoa și Goiciu i-a făcut vînt pe Ulița Verde (Dostoievski s-ar răsuci în mormînt de gelozie, aflînd . că Goiciu preluase primitiva Uliță Verde din ocnele ■ rusești și o dusesese la perfecțiune). Deci, Tiana e scos din celulă șr~băgat în tocătorul Uliței Verzi — de la etajul trei, pe pasarele, pe scări, pînă jos, la parter, din doi în doi metri, se aflau perechi-perechi de „pacificatori”, înarmați, nu cu nuiele verzi (ca în Dostoievski). ci cu pari, ciocane de bătut gratiile, răngi de fier și... arme de foc, mînuite ca la Mărășcștî Tiana. cluar în pragul celulei, a încasat o lovitură de ciomag în cap, o lovitură de pat de pușcă în mina stîngă (care i-a frînt oasele), dar el, în fierbințeala aceea, nu și-a dat seama ; cînd a ajuns pe pasarelă, a simțit că... nu mai poate înainta, că parcă-l ținea ceva, parcă ar fi fost prins cu arcanul... Ce se întîmplase? Îl „agățase” Pop, cu pironul. Acest Pop (cel de la etajul trei, nu cel de la unu, nici el mai breaz) o bestie,, nu folosea nici ciomagul, nici ciocanul, nici ranga, el își confecționase o unealtă mai aparte : prin capătul i bîte de prun, bătuse un piron lung de vreo două-zeci de centimetri: rezultase un fel de tîrnăeop. Cu care Pop lovea cu sete, cum se lovește cu tîrnăcopul, dar nu cu partea ascuțită, ci cu floarea pironului : fierul pătrundea, însă nu mai ieșea, iar Pop ținea zdravăn de coada uneltei ca de o undiță. Se spune că striga: — „No, d'apăi di ce te grăbghești așe, mai stai un chic, să mai grăim...” •— iar „vecinii” pacificatori se prăpădeau de rîs neuitînd să dea fără grabă în nenorocitul „ținut” de Pop. Lui Tiana, pironul îi pătrunsese în mîna ruptă, dar deasupra cotului..;

Dar am cam îuat-o razna,, rămăsese la... Pornisem da la mîna lui Tiana, unde ajunsesem, pornind de la... Ei, da, domnul doctor Sin, care ora chiar doctor. Sas do pe undeva de lîngă Sibiu, deportat odată eu sașii, în iama lui '45, în Donbass, la cărbune. Unde nu rămăsese prea mult, probabil încă acolo începuse a da dovadă, așa eă s-a întors după nici un an și... Și a devenit medic M.A.l.

în ziua liberării, la două

zile după întâmplările pe care ți ie relatez, pe eîrtd aşteptam, în Poarta Mare, să mi se dea un însoţitor (aflasem că, deşi ispăşisem pedeapsa, n-o să plec acasă, ci în domiciliu obligatoriu), s-a apropiat *Sin*. Care nu numai că asistase la scena cure urmează; dai*, desigur, semnase şi raportul pentru... în fine, pentru ce a urmat după scena din Corpul de Gardă; Şi era... cam jenat... Poate că voia să răă facă să cred că ti pare. Prea multe lucruri nu-mi uinte.----. oricum. Sin mă îndemnase să stau lingă bancă, sub un copac — era un păr cu tu: ruită — nu mai țin minte ce mi-a spus r= dar mi-a rămas... aerul acelei conversații (iv.. monolog al lui). Parcă îmi dădea sfaturi . mă port „acolo¹”, adică în d.o., ca să nu le dau „ăstora* prilejul să mă întoarcă. „Ăştia”, „ei”.., cunoşteam metoda. Când nu era o *metodă de* anchetă (după «:e mă butea, anchetatorul „meu”, ieşea din birou şi apărea altul : amabil, drăguţ, niţel golan, „complice^”, îmi oferea ţigări şi-mi dădea un sfat: „Spune ftomn'e oe ştii, spune ecva, născocoşte — la proces o-ntorci — dar nu te încăpaţina, că ăştia,,. Nu Se pune cu ei...⁴”), atunci era „justificarea” laşului'—■ cazul lui Sîi>. Mi s-a părut eă Sin e sincer, Tfresvr să spun : îIU eă ar fi regretat complicitatea (fiindcă-

■), pe ■> ina /■-

caiet :

asta era) la ceea ce ni se făcuse, lui Nandi şi mie, deci, regret, ci frică... frică de ce ? Fiindcă eram trimis în d.o., care nu era închisoare şi de-acolo se scăpa mai uşor şi, odată şi-odată, am fi dat fafu către faţă ?... Dracu să-1 ia, m-am **îndepărtai** din nou !

Deci : Sin la fereastră, Istrate cu buca pe marginea mesei, cravaşîndu-şi pantalonul (Istrate era singurul securist pe care nu l-am văzut încălţat **cu** cizme — purta pantofi, deci şi pantalon drept; de două sau trei ori l-am văzut cu caschetă, el purta bonetă, cochet aplecată pe-o sprinceană ; totdeauna îngrijit, elegant chiar, parfumat ; fuma *Virginia* roşii; iar manşetele... albul manşetelor lui a fost cel mai alb dintre toate **alburite văzute începînd de la arestare** — din cînd în cînd, şi le scotea şi mai la vedere, trăgînd de ele, indelielat, cu doo **deşte...** De, **IstraUi** era **'telectualul** Gherlei, fLise.sc> învăţător...).

Să revin : în stînga uşii — Barbu şi Coiciu, — „Ta luaţi colo, pe-un **rînd** !” ne ordonă Goiciu. Ne aşezăm cu spatele spre peretele din dreapta uşii — acum, Istrate si cu Sin rămăseseră în dreapta noastră — cu faţa **către**, bine-nţeies, **Goiciu**. Barbu stătea smirnă, nici nu clipea şi cu boneta-n pumn. De pe **obraz**, cojile de sînge se cam... decojiscră, nici urmă de rană, însă buza **superioară**, ce-i drept, era cam umflată —■ cred că 'oţul de; **oltean** şi-<> împingea, pe dinăuntru, eu limba... Goiciu ne: constată la locurile noastre;, așa că poate începe reprezentația :

— „E-haaaa ! Va' s'ică voi s'teţi ăia VNoi **tăcem**» ce era să zicem ? Guiciu urcă un ton : — „Ăi de 1-afi torturat pe Barbu Ion ! De să zbiere, rcacţiunea ! Că, adicătelea noi... Ia-ia-ia... To'ar'su doctor, ia te uită, domn'e, ia te uită la ce i-au făcut bandiții ăştia buia-

tului ! L-au mutilat, l-au... De iar să zbiere reacţiu-nea că noi nu ş' ee le făceam la deţinuţi, că-i torturăm. Vino-ncoa, fă-te mai aproape, dă-te lîngă el domn'e şi constată !” îl cheamă cu mîna pe Sin. Sin, cam alene, porneşte de la fereastră (se vede că, înainte de sosirea noastră,

„constatase" de încă cel puțin zece ori). — „Uite ! Uită-te la el, domn'e, nu la mine ! Ce-au fost ei în stare să-i facă băiatului..." și Goiciu îl apucă pe Barbu de falcă și-i cască gura. — „Vezi, to'ar'su doctor, vezi ?" Sin se lasă din genunchi, își zbîrcește un ochi, se uită în gura lui Barbu, țîțîie, clatină din cap... — „Ei, recunoaște cinstit că n-ai mai văzut așa ceva — este că n-ai mai văzut ?" — „Este", aprobă Sin. — „Păi, dacă este, ia să pui mîna și să-i coși gura la loc, to'ar'su !" — „I-o cos, tovarăș' comandant" — „I-medi-at, auzi ? Să nu se observe c-a fost cusută, domn'e, s-a-nțeleș ?" — „'Nțelcs. să trăiți, tovarăș' comandant", zice Sin și dă să se retragă la fereastră. Dar Goiciu : — „Un te duci, domn'e? Un' te cari, ca de la moara părăsită ? Păi ia vino-ncoa și constată ca lumea, to'ar'su, ca să fii în temă cînd i-o coși ! Ia repetă, spune, aciaa, de față cu toți : cum i-o coși ?" Sin, din roșu-sîngeriu devine ficățiu. Tace, clipind iute. — „Vezi că nu știi ? Vezi că to' io **tre'** să-ți dau indicații ? Fii atent, la mine, că-i pentru ultima oară că-mi mai răcesc gura — dup-aia verific cum ai executat ordinu'. Fii atent : î-o coși, așa fel, fii atent, i-o coși de-așa manieră, de să nu bage de seamă nici mă-sa car' 1-a ouat ! Fii foarte atent, to'ar'su doctor, că asta-i o sarcină de mare răspundere ce-ți trasez io acuma! E-n joc prestigiul nostru, al clasei 'citoare ! Și, cînd e problemă de prestigiu, am terminat-o cu mișmașurile ! Cu că-caturile voastre, de medicină ! Mie să mi-1 faci pe

63

62

Ea bu lort ca nou — asta-i sarcina ! Că iui avem de ă cu roaetiunea !' Goiciu se apropie iar de Barbu, iar îi cască gura. Sin se apleacă din nou, din nou țîțîie, clatină din cap... — „Ai văzut ? Acuma tc-ai pătruns de importanța sarcinii de ți-am trasat-o, este? Ce-au fost ei în stare să-i facă. băiatului..." se miră Goiciu, foarte, elăînînd din cap. „Bandiții ăștia doi! Da" las" că... Te doare, mă băiatule ?" Barbu schea-ună : — ...Mă doare rău. să trăiți". — „Ai auzit, to'ar'su doctor ? Că-1 doare rău ? Păi cum să nu-I ' ară rău, dacă bestiile astea... De-aia-1 doare •— te doare, mă ? !" — „Aoleo, cum mă mai doare, să trăiți". — „Ai auzit, ai auzit ? Ia să-i dai ceva, urgent, să nu-1 mai doară, domn'e, o injecție cu ceva de să-i mai ia din durere !" — „Îi dau, să trăiți, tovarăș'...*", zice Sin, dar Goiciu, de parcă doctorul, ar fi avut de gînd să execute ordinul pe loc (nici nu se clintise, nici manile nu și le despletise de pe piept), îl oprește: — „Nu acuma ! Acuma constată, că de-aia ești doctor, să constați ! Constați 'mneata, mai constatăm și noi da' dup-aia-1 bagi urgent în tratament, îi dai ce ai nu faci economie îa medicamente — este ?, dacă n-ai ce-ți necesită, dăm telefon la Cluj, dacă nici : ' n-are, cerem de la București, să ne trimită cu Avțasartu' — io aș propune și niște sînge — ce grupă ai-, mă ?, las' că-ți face analiza și constată — niște sînge ar fi foarte binevenit și necesar, că uite cit a pierdut — ai pierdut mult, mă ?" — „Mult, să trăiți, dom' comandant !* raportează cu zel, Barbu. — „Ai auzit ?" îl întreabă Goiciu pe Sin, Sin răspunde că da, Goiciu se întoarce către noi. începe să vină spre noi. Șî, deodată, se oprește, își prinde capul între palme și începe să se vaiete : — „Aoleooooo !* - por-

64

nește iar spre noi, ținîndu-se de fălci: „Aoleooooo!" Se oprește la un metru de noi. Lasă mîinile-n jos, se uită cînd la Nandi, cînd la mine... întoarce capul spre Barbu. Iar se-ntoarce la noi : — „Și-acu ce fac io cu voi, mă ?" ne întreabă Goiciu, de la un metru, dar nu lîrlînd, nu amenințător, nu cu mînie. Ci cu aproape durere. De parc-am fi fost copiii lui mult-iubiți care o cam făcuserăm de oaie. Iar ponoasele — cine le trăgea, daeă nu el, ca părinte ? — „Ce fac io cu voi,

mă, ia spuneți !" — și ne întreabă sincer, fiindcă el nu știe, nu vede nici o cale de scăpare. Noi tăcem. Eu... Cum să spun ?... Parcă începusem să mă simt vinovat că-1 adusesem, că-1 pusesem în neplăcuta situație în care se afla. Goiciu oftează. Se duce iar la Barbu, iar îi eracăna gura, îl cheamă iar pe doctor, chestia cu zbieratul reacțiunii (care atîta așteaptă) se repetă, se repetă și ordinul de a-i coase gura, apoi cu medicamentele de la Cluj, Aviasanul, sîngele... Și iar vine la noi: — „Ei. ce fac cu voi, ce mă fac io cu voi, asta-i întrebarea !" și-și desface brațele în lături — părea doborît de supărare că noi, copiii lui, ne încăierasem și uite ce dădănaie ieșise. Stătea dinaintea noastră, cu umerii poyîrniți, căzuți, prăbușiți. Și clătina din cap. Teribil de trist, întristat de pocinogul pe care i-1 făcusem.

„Și, cam pe cînd era cu totul covîrșit de tristețe, îi împușcă lui Nandi o palmă... Dar ce palmă ! Nu eram un ageamiu, văzusem destule... palme la viața mea, pe multe dintre ele eu însumi le încasasem (îmi aduc aminte, de pildă, cu nemărginită admirație și recușoștință de labelle primite de la Enoiu...) Dar așa ceva... Dă-mi voie, dă-mi voie ! La dreptul vorbind, nu fusese palmă decît pe jumătate, cealaltă jumătate fiind croșeu. De dreapta. Ca palmă, a plescăit ; dar,

65
fiind și croșeu (care, la rîndul lui, coda jumătate upercutului), 1-a luat pe Nandi pe sus și 1-a trimis tocmai între picioarele doctorului. Care, fără să-și despletească brațele, a făcut doi mici pași la stînga, așezîndu-și ou grijă tălpile pe dușumea, poate ca să nu-1 mai calce și el pe nenorocit, dar poate ca să nu-și murdărească încălțămîntea. Ce lovitură, Dumnezeule mare, ce scatoalcă ! Ce precizie, ce adresă — fiindcă nu-1 izbise (cel puțin în prima fază), ci îl agățase ; lovitura asta, dracu' s-o ia, „intrase" printre capetele noastre (al meu și al lui Nandi) și, acolo, „între", se prefăcuse în cîrlig — orientat în sus — pur și simplu se strecurase între noi, care stăteam lipiți. Pentru o lovitură de dreapta, în mutra lui Nandi, numai di: ar fi fost posibilă — ei, bine, Goiciu, fără să mă atingă pe mine...

* • O lovitură frumoasă, originală, eficace, chiar cînd e încasată și nu dată, te umple de admirație pe fine nu ?...

Dar să revin : Cred că Nandi încă se mai afla în zbor spre picioarele doctorului, cînd Goiciu, liniștit, întors lingă Barbu, îi căscă gura : — „Te mai doare, i mă băiatule ?" — îl întrebuse încetișor, aproape în șoaptă. „Ei, las' că to'arșu doctor te tratează, n: să constatăm ce și cum. În două zile, nu se m, . noaste nimica, io-1 cunosc pe to'arșu doctor ca foarte capabil, dînsu' te face ca nou ! Da' să fii , ■ la problema alimentației, mă, că alimentația e foarte importantă la cazuri din astea — to'arșu căpitan !" — și Goiciu i se adresează lui Istrate : „Fii atent și ia măsuri urgente să primească o alimenta corespunzătoare, domn'e ! To'arșu doctor îi preș ce și cum, da 'mneata supraveghezi acțiunea, să fie adusă la bun sfîrșit — s-a-nțles ?" Istrate își pleacă

66

\

pleoapele, fără să se miște de pe birou și fără să contenească din cravașa aia. — „To'arșu doctor, fii atent, domn'e, a rămas stabilit : îi coși gura la loc, i-o coși, domn'e, i-o coși, de să nu observe chestia asta nici cel mai înrăit dușman !" — „Am înțeles, tovarăș' Comandant", zice Sin. Nandi se

întorsese de mult lângă mine, îi simţeam cbtul cu cotul şi-i zăream cu coada ochiului, pe cornul maxilarului stîng, o gîlcă vînat-alburie, ceva în genul rezultatului croşei de stînga, încasat de Clay, în ultima repriză — cred că ai văzut, la televizor, întîlnirea Clay-Frazier...

• Păcat. Înseamnă că nu poţi pricepe nimic din... frumuseţea acestui nobil sport...

Goiciu se apropie iar de noi. „Acum e rîndul meu”, îmi zic şi-mi propun ca, dacă o să repete lovitura — adică nu : stînga mea era descoperită, aşa că putea veni liniştit cu un croşeu de dreapta, cinstit — cu să încerc (să *încerc*, pentru că, la viteza de execuţie goiceeană...) să salt la momentul potrivit umărul sting... Goiciu se opreşte, se uită la Nandi, clatină din cap, clatină într-una, adică : Vezi în ce situaţie m-ai pus ? Crezi că-mi place să... că n-am altceva mai bun de făcut, decît să te bat pe tine "... — sau cam aşa ceva. Fiindcă se uita la Nandi, eram sigur că peste o secundă sau peste două (sau peste o zecime) o să mă pocnească pe mine. Dar *unde* ?, încercam să ghicesc. în plină figură, cu o directă ? Tot sub tireche, ca pe Nandi ? Un upercut la plex ? Un şut sec în rotulă (specialitatea casei, aşa se spunea) ? Pe măsură ce secunde treceau şi lovitura aşteptată au mai venea... Nu mai puteam îndura, aşteptarea e îngrozitoare, mai distrugătoare decît... ceea ce trebuia să vină. La un moment dat, mi-atn zis : „Mama mă-si, decît să-mi plesnească ceva, de aşteptare, mai

G?

bine să mă prindă moale, nepregătit" — stăteam cam prost cu inima şi-mi era frică să nu mă lase tocmai atunci în prag de liberare...

• Ce aveau toţi deţinuţii... sănătoşi : palpitaţii, gheară... în timpul anchetei, acolo, „jos”, la Interne, începînd din prima zi... credeam că o să mor de inimă, eu, care aveam o inimă de bou... Stomacul, ficatul, celelalte vin mai tîrziu, din cauza alimentaţiei, însă inima e cea care încasează, de la început, tot ce ţine de detenţie : aşteptarea, emoţiile, frica, speranţa, disperarea — toate astea prin inimă trec. Doctorul Kahane (medicul aresturilor M.A.I.) „trata” şi inima tot cu un fel de smac cu miros de camfor, un unguent pentru reumatici — trecea de la vizetă la vizetă şi, orice boală ai fi avut, îţi dădea camfor... Aşteptarea, mai ales aşteptarea... Tot din... aşteptare... N-o să crezi, dar am auzit-o pîrînd, ca un vreasc, ca un chibrit... Asta s-a întîmpîat în... Ştiu şi data : exact de Sfîntul Ilie, în 20 iulie, acelaşi an, '53, la cîteva zile după răscoală. Pe frontierişti cu pricina îi toca-seră mărunţ-mărunţ, îi puseseră în lanţuri, îi împrăş-tiaseră prin celulele nerăsculate şi le pregăteau procesul. Dar administraţia nu se mulţumise cu atît: se pusese cu parul pe întreaga închisoare — după o expresie consacrată — şi nu numai în Gherla se înăsprise regimul, ci şi în Jilava, în Aiud, chiar şi în închisorile regionale. Nici înainte de 14 iulie nu domnea, la Gherla, raiul pe pămînt : izolarile, mîncarea proastă, obloanele lipite, plimbarea şi baia de formă, înghesuiala cumplită — însă, după răscoală...

În primul rînd, ne-au lovit, cum se zice, în burtă: nici înainte mîncarea nu era grozavă, dar_după răscoală, ne-au aplicat un regim alimentar punitiv :

ra-

68

I

ția de pîine s-a redus de la 125 grame la 75 ; turtoiul a început să fie amestecat cu gaz... Cu petrol I Iar mîncarea, adică acel ceva, fiert, care ni se dădea și la prînz și seara, dar diferit de la zi la zi, ni s-a dat... cîteva luni la rînd : borhot de roșii și nici măcar de roșii, ci reziduuri de bulion de roșii, ceea ce rămîne după ce se face bulionul : pielițele sărate-ocnă. Asta a devenit „fiertura”, de două ori pe zi, zile, săptămîni, luni. La asta se adăuga și faptul că apa dulce era raționalizată (250 grame pe zi) ; eram în miezul verii; obloanele fuseseră lipite ; în fiecare celulă erau de cinci, șase, chiar de zece ori mai mulți deținuți decît ar fi fost... igienic — cel puțin din punct de vedere al cantității de aer... De altfel, frontieriștii tot pentru obloane se și...

'• In două cuvinte ! Nu mi-ar ajunge nici douăzeci de mii, dar pentru că povestea lor se întretaie mereu cu a mea... Uite cum a fost : In ziua de 14 iulie... Dar mai întîi să-ți fac un plan al Celularului Mare, - altfel n-ai să înțelegi nimic : Celularul Mare de la Gherla e în formă de *U* foarte lat, mai degrabă un dreptunghi căruia îi lipsește una din laturile lungi. Latura lungă rămasă e străbătută, de-a lungul, de un coridor (care se prelungește pe înălțimea a trei etaje). Coridorul împarte inegal lățimea clădirii : spre exterior, celulele sînt aproape duble față de cele dinspre curtea interioară. „Capetele”, laturile scurte ale dreptunghiului erau ele însele celule foarte mari, „Stadioane”, încăperi de, să zicem, 15 metri pe 7. Foarte mari, foarte mari, dar, în fiecare erau cîte 150—200 deținuți... - A, nu în toate Stadioanele la un loc. ci în fiecare câte... Am dat o cifră cu totul rezonabilă, pentru

69

V

ca, în toamnă, am stat și eu într-un Stadion, împreună cu alți... 241, cu mine, 242 oameni...

• Ei, uite că încăpeau ! Dar nu despre asta e vorba... Acum să-ți fac planul unui Stadion : deci, un dreptunghi de aproximativ 15 metri pe 7 ; are patru ferestre pe latura lungă, spre interior, spre curte (care latură lungă este, de fapt, latura scurtă a dreptunghiului) și două ferestre pe latura scurtă (de astă dată, latura scurtă a Stadionului) care dau spre oraș. Bine-nțeles, toate ferestrele au obloane, obloane de închisoare, din volete îndreptate în sus, întregul oblon, sprijinit de perete, la bază și, sus... lăsînd un spațiu de un metru, de jumătate, de douăscinci de centimetri sau... lipit — după toanele administrației, care găsise un nou mod de a pedepsi... în timpurile „bune”, oblonul era la un metru, în momentul

.acela — lipite. Mai departe : în Stadioane se pătrunde din culoar, pe aici; cum intri, în stînga e o mică încăpere : closetul. Care closet e despărțit de celula propriu-zisă printr-o *ușă, care se închide* - e de mare importanță o astfel de țîș4jiupă cum o să afli. Acest rol important al ușii care se închide între closet și cameră i-a fost bine cunoscut și lui Goiciu. Așa că a știut el unde lovește cînd, la începutul lui iulie, a dat orcfîn să se suprimе closetele Stadioanelor, cele două ferestre de pe latura scurtă să fie zidite

iar obloanele celor rămase să fie lipite.

- De ce, de ce ! Cine putea pătrunde gândurile lui Goiciu ? Ca să se amuze, ori i se năzărise că... deținuții trăiesc prea în largul lor... Toate astea se legau : cît mai puțin aer în celulă (prin suprimarea a două ferestre și prin lipirea obloanelor de la cele patru), aerul cît mai era să fie bine împuțit (desfil rea încăpăii-closet, a „adus" în celulă șase hiroaie

70

descoperite) și, ca și cum n-ar fi fost de-ajuns pentru luna lui Cuptor, hornul bucătăriei închisorii, o bucătărie care gătea pentru opt mii de oameni, un burlan de tablă de jumătate de metri grosime, trecea chiar prin dreptul unei ferestre „libere"...

Sigur că au avut dreptate ! Dar cînd au protestat — „reglementar", „organizat", „la singular"... — au fost acuzați de nesupunere, de agitație și au fost amenințați cu izolarea. Asta se petrecuse în 10 iulie. În 14, vine un sergent în celulă și citește de pe o listă numele celor care protestaseră — erau pedepsiți cu cîte șapte zile de izolare. Cei strigați refuză să iasă. Sergentul, „curajos", intră în „groapa cu lei" (gardienii aveau ordine stricte să nu intre în celule neînsoțiți sau neasistați de alți gardieni). Dar sergentul cu pricina, pătrunde în celulă, pune mîna pe un frontierist și începe să tragă de el, să-1 scoată afară. Colegii victimei îl apucă pe al lor de cealaltă nună. Și a început un fel de joacă de-a funia, s-a strigat chiar și „Hei-rup !", pînă și gardianul se înveselise. Cine știe cum s-ar fi sfîrșit (evident, de izolare n-ar fi scăpat cei strigați), dacă... Dacă, din nefericire, un fir de curent n-ar fi izbit ușa celei, în-chizînd-o cu zgomot. Auzind, gardianul a crezut că deținuții o încinseseră și... urmau să-1 ucidă — la cursurile alea ale lor li se băgase în cap că orice neatenție, lipsă de vigilență față de bandiții de deținuți poate duce la pierderea vieții, li se „prelucrau" lunar cașuri (fără nume, fără loc — doar erau secrete militare) de gardieni care fuseseră uciși de deținuți. Sergentul a rămas cîteva secunde încremenit, nu era în stare să facă o mișcare, să scoată un cuvînt. Unii pretind că... atunci sfîncterele i-ar fi slăbit și... Și I Și abia *după*, s-a repezit la ușă și a început să bată

71

*e

cu disperare și să cheme garda. Aici sînt două variante. Prima o știi : sergentul, auzind bubuitul ușii, a crezut că deținuții o închiseseră și-atunci, de frică, s-a scăpat pe sine. A doua : că da, în primul moment, crezuse că deținuții umblaseră la ușă ; dar numaide-clt și-a dat seama că din pricina curentului — dealtfel, imediat după închidere toți deținuții se îndepărtaseră de ușă, ca să-i arate că n-au nici un gînd rău. Și că sergentul, mai liniștit, pornise către ușă — să iasă, ori să se asigure că poate ieși ; dar, pe ț cînd se ducea spre ușă, un frontierist nu s-a putut stăpîni să nu observe în gura mare : — ..la uitați-vă la zmeul ăsta de sergent : s-a pisat pe el !-> Această a doua variantă mai zice că abia atunci sergentul a... aflat ce se întîmplase cu pantalonii lui și nu pentru /că ar fi crezut în continuare că bandiții blocaseră ușa, ar fi strigat el garda, ci de rușine : rușine de colegii lui gardienii, rușine de bandiți. Și. ca să iasă basma curată, a chemat garda. Alții susțin că sergentul ar fi început să urle după gardă imediat după trîn-tirea ușii. Dar ce contează adevărul ?

Deținuții și-au dat seama de pericolul care-i paște (garda intervine numai în împrejurări excepționale de rebeliune) și au încercat să-l convingă pe sergent să n-o cheme — ușa se izbise de curent, nimeni nu-i făcuse nimic și nici n-avea de gând. Dar sergentul, după ce se asigurase că ușa poate fi deschisă, a rămas în celulă și. *dinăuntru*, a început să bată cu pumnii și să strige. Și... garda a venit.

L-a găsit pe sergent cu hainele strîmbe, fără caschetă (toți frontieriștii susțin că sergentul însuși o aruncase în fundul celulei), roșu la față. I-a raportat șefului gărzii că deținuții... îl sechestraseră și voiseră "să-l omoare. Frontieriștii au încercat să-i explice șe-

72

fului gărzii care fusese adevărul, dar acesta n-avea urechi decît pentru sergent. Care arăta cine începuse, cine-l îmbrîncise, cine-l... — „Ala de colo,... Al cu mustață... Aia doi de colo m-au..." Se spune că sergentul prelinsese la un moment dat (arătîndu-l pe un frontierist) că fusese... dezarmat, deși toată lumea știa că gardienii, în timpul serviciului, nu pătrundeau nici măcar în celular, darmite în celule, înarmați...

Șeful gărzii : — „Cei pe care i-a arătat tovarășii'^, sergent să Tasă-afară". Bine-nțeleș, n-a ieșit ni-* meni. — „Dacă peste cinci minute, nu-i găsesc în fața ușii, cu păturile, pe cei arătați, dau alarma-mare !" Și a ieșit, împreună cu sergentul. Văzînd că n-au putut-o scoate la capăt pe cale... diplomatică, frontieriștii au pus mîna pe paturi, le-au demontat și le-au îngrămădit în fața ușii, încropind un fel de baricadă. De-o parte și de alta, au montat două „turnuri", din trei paturi suprapuse, pe care au urcat „apărătorii", înarmați cu picioare de pat, cu somiere... Fiindcă garda tot fusese chemată, nu avea ce să aleagă : au zis că dacă-i bal, bal să fie. Cu picioarele băgate printre gratii, au doborât în cîteva clipe obloanele. Au prins gust de aer ; au desfundat ferestrele zidite iar cărămizile le-au păstrat ca proiectile. În afară de „cei de pe turnuri" — care păzeau ușa — toți s-au agățat de gratiile ferestrelor și au început să strige, în cor :

,vj — „Ne omoară Goiciu S" — „Vrem pachet și vor-

Kftor !" — „Sîntem deținuți politici ! Goiciu, Isirate,

Semlea ne omoară !" — „Să vină procurorul!" — și,

»Wne-nțeleș : — „Să vină Crucea Roșie !" !;

"■'■'• Pîna să se dezmeticească garda (care, de dafta aceea

se ținuse de cuvîrit și aștepta, în coridor, trecerea celor cinci minute), toate celulele care aveau ferestrele spre curte s-au răscolat : obloanele dărîmate, ușile „baricadate", deținuții prinși de gratii, urlînd, în cor. Cineva a început să cînte Marseillesa : s-au luat cu toții după el. Strigătele și cîntecele s-au auzit pîna la zece, cinsprezece kilometri de închisoare

— un milițian care m-a escortat pîna la Fetești, povestea că, „în zua aia", el fiind liber, o ajuta pe ne-vastă-sa să facă zile-muncă la colectiv, pe un deal aflat la vreo doisprezece kilometri de Gherla. Și a auzit... „că-i ceva de parcă nu era în regulă... Așe se striga, cătră oraș, de parcă era la douăștii august, și parcă și mai și..."

Garda a deschis ușa celulei, dar n-a putut intra

— ușa se deschidea spre coridor — din cauza „baricadei". Șeful, alt isteț, a întins mîna să -împingă paturile acelea încălecate, dar, de sus, de pe „turnuri", a coborît o somieră ca o ghilotină peste degetele lui... S-a lăsat păgubaș — cu degetele rupte... Desigur, s-a dat alarma mare. Bine-înțeleș, Goiciu a fost primul

care a dat fuga. Furios și hotărît să lichideze scandalul în cîteva secunde. Dar, ajuns la fața locului a priceput că nu-i va fi de loc ușor. De altfel, era pentru prima oară cînd se vedea silit să parlamenteze cu niște bandiți de deținuți (*după*, vedem noi, dar deocamdată, era obligat să trateze...). De jos, din curte, începuse „parlamentările”, după bunul lui obicei, cu o ploaie de înjurături. I s-a dat răspuns cu o ploaie de cărămizi, bucăți de tur toi și de săpun. A fugit ca un iepure și s-a adăpostit sub streășină pavilionului Fabrică — unde nu-l ajungeau cărămizile, A schimbat tactica : — „Mă băieți ! Mă copii !” — nu s-a putut face ascultat. A început să promită : îndepăr-

74

tarea obloanelor, closetul, îmbunătățirea mîneării, plimbare și baie cu regularitate... Apoi : pachet, scrisoare, vorbitor... — „Mincinosule !” îi răspundeau deținuții. — „Criminal bătrîn și mincinos !” Goiciu a început să se jure pe ce avea el mai scump că nu minte, că va face, va drege, numai să se potolească. — „Și fiime, mă, vă dau și filme, de două ori pe săptămîină !” — „Huooo, mincinosule !•’ — „Să-să-să mor de nu vă dau și fi-fi-filme cu mu-mu-mu-muieri, mă !’ se zice că ar fi strigat Goiciu... Bine-nțeleș că nu l-a crezut nimeni. Goiciu a trecut la a-menințări. A fost fugărit și de sub streășină Fabricii. Și-a încercat norocul și un... o javră care se dădea drept procuror. Răsculații au recunoscut în el pe un ofițer de securitate, de la Cluj, „specialist” în preoți catolici, sub directă îndrumare a lui Kohler. N-a a-pucat să spună decît : — „Oameni buni...”, că a fost și el huiduit, demascât și fugărit cu cărămizi, Goiciu și-a dat seama că, numai cu „forțele locale” (corpul gardienilor, Miliția și Pompierii din Gherla) — pe care le convocase de urgență — n-o s-o scoată ia capăt. Așa că a făcut apel și la Detașamentele de Intervenție M.A.I. de la Apatrida,

■ Formații militare, compuse din neangajați, din tineri care-și făceau armata, dar în cadrul Ministerului de Interne. Adevărat, recrutați cu grijă, dintre cei cu dosare „sănătoase”. Unități foarte bine instruite, bine hrănite și echipate care. În caz de „ceva”, deveneau apărătorii *dinăuntru*, adică împotriva dușmanului intern...

<<

• Cam așa ceva, cam în genul CRS-ului vostru. Cu deosebirea că ai noștri erau ostași în termen — • e adevărat, dintre ei se recrutau reangajații, dar deocamdată. trebuiau să dea dovadă și fără... angnja-

-;

ment... Primul asalt, însă, l-au dat pompierii : fără succes. Jeturile de apă nu ajungeau pînă la ferestre*le Stadionuluț |î a cețorlaîte celule da la etajul trei. Au trebuit să înățfească, să prelungească furtunurile, să le urce pe pasarele, prin interior, să „pacifice” întîi o celulă mici ^flșt| jn unghi drept față de Stadion și, prin fereastra fcefeig si-i împroaște pe frontieriști. E adevăra^ <5r\$ Iulie, cald', zăpușeală, un duș nu strica, numai t| jeturile pompierilor nu stropeau, ci...: străpungeau^ țupeattț pătrundeau — în saltelele puse în. ferestre, H tampon, în carnea f rontieriștilor (am văzut, la maî bine de o săptămîină după răscoală, pe umărul unui frontierist, o.,, un fel de rană cum nu mai văzusem : mai degrabă o ruptură, carnea fusese dislocată și.,, ca dintr-un măr din care muști, dar lași bucata mușcată, să mai atîrne Într-O ață — cam așa ceva...), â-au apărat ei mai mult de o oră de pompieri, dar... Pe la cinci și jumătate (tărăboiul începuse înainte de prînz), frontieriștii au fost înfrîinți. Cu un crîc s-a îndepărtat baricada (Stadionul în care începuse a rezista pînă la urmă, celelalte celule căzuseră între timp) și primul care a pătruns... Dar am uitat să-ți spun că mai înainte, în timp ce pompierii

dădeau al doilea asalt, Istrate a tras cu mitraliera printre... prin baricadă. Și la urmă de tot, a intrat Goiciu. Care, cu mî-nuța lui a început să-i scoată pe răsculați, cîte unul, și să le facă vînt pe Ulița Verde. Ce s-a petrecut în timpul acelei Ulițe Verzi — pe altă dată. Acum, doar atît : frontieriștii au fost puși în lanțuri, răspîndiți prin celulele nerăsculate, apoi, după două săptămîni, judecați și condamnați. Au primit condamnări între trei luni și doi ani jumătate. Dar, după alte două săptămîni... au fost anunțați că, în urma recursului

n

făcut de procuror (să fi fost tot adjunctul lui Koh-ler ?), pedepsele au fost majorate. Frontieristul aflat în celula noastră primise întîi a oară șase luni. Într-o dimineață, a intrat în celulă un sergent necunoscut, care a citit cum a putut și el de pe o hîrtie ceva din care s-a înțeles că bietul frontierist fusese condamnat la încă cincisprezece ani — și nu doar la șase luni, cum dintr-o greșeală...

■ Pedepsele pentru infracțiuni comise în timpul și în locul de detenție se adaugă pedepsei inițiale, nu se îngroapă în ea, nu se compută. Cam asta a fost... în două cuvinte... Rămăsesem la... ?

■ A, nu ! Goiciu nu voia să mă lovească, asta îi și... reproșam, mai exact : eu credeam că o să mă... dar el... Parcă începusem o altă paranteză....

■ Ei, uite o ciudățenie : noi, cei din celulele din partea opusă curții, n-am știut ce se petrece. De auzit, am auzit, dar n-am priceput ce însemna ceea ce auzeam, parcă ar fi fost un aparat de radio — rumoare, cîntece, cîte un țipăt — vorbesc de faza dinainte de pacificare, pentru că asta am auzit-o și am urmărit-o cu toată carnea. Nu uita că în fiecare celulă deținuții stăteau claie peste grămadă — de pildă, la noi, la 26 de pe etajul întîi, eram în jur de șaptezeci de oameni și dacă numai o treime din ei vorbeau, fie și în șoaptă... N-am auzit nimic din început. Ara bănuiră însă că *ceva* se petrece cam pe la ora unu (după ceasul burții), cînd gardianul nostru ne-a ordonat, prin vizetă : — „Toată lumea — culcat ! Pe burtă, pe burtă, pe ciment, nu în pat, că vin 3a control !” La început, am tras chiulul. Dar gardianul se holba pe vizetă cam din minut în minut — ceea ce însemna că trebuia „să-și facă” secția în pas; alergător și fără pauze. În secunda aceea cit își băga

ochiul pe vizetă... încă de la ordinul de culcat, careva, aflat mai aproape de ușă, a spus că i s-a părut că gardianul e înarmat — ți-am mai spus că numai în cazuri excepționale' ..personalul" umbla înarmat în interiorul închisorii. De fiecare dată cînd revenea la vizetă, ne străduiam să controlăm. Dar cum ? Vizeta nu permitea să-i vedem decît obrazul și, dacă am fi fost în picioare, am fi zărit epoleții... Colegul susținea că i-ar fi văzut, pe umăr. o altei *diagonală*, cea a revolverului. De jos, din „culcat", nu puteam vedea cînd gardianul decît ochii și cozorocul. Eu am fost cel care, în!re două vizite la vizetă, **m-am** tîrît pînă la fereastră și, printr-o gaură din oblon, am văzut... Sentinelele din gheretele de pază de pe ziduri se aflau culcate, pe burtă, pe platforme, în poziție de tragere — mitralierele erau îndreptate spre noi, spre închisoare ! S-au chiorît și alții

prin găurile oblonului : într-adevăr, era *ceva*. Dar ce ? Ei, bine. n-am aflat decât pe la nouă seara, când ni s-a adus un răsculat. între timp auzisem urletele înfiorătoare de pe sală, dar închisoarea are o acustică specială, pe de-o parte amplifică sunetele, pe de alta le deformează, le alterează și am crezut că... un radio, poate un film proiectat — dar pentru cine ?... Iar telefonul cu partea răsculată a Celularului nu funcționa. De altfel, nu funcționase niciodată, țevile de calorifer nu traversau holul. Deci, veștile n-au venit de acolo de unde trebuiau să vină. Și abia scara, târziu, când în celula noastră a fost adus (mai exact : aruncat) un frontierist — plin de sânge, cu capul spart în mai multe locuri, cu alte multe oase rupte., dar... cu lanțuri la picioare — am aflat cam ce și cum fusese.

Dar să mă întorc : spuneam că, după răscăla, începuse teroarea în întreaga închisoare. Goiciu era hotărât. să scoată dracii din noi toți, chiar nerăsculați (ca să nu ne dea prin gând să' facem și noi ca frontieriștii...) Btne-nțeles că obloanele, de la care pornise balamucul, au rămas bine lipite și pentru multă vreme. În afară de asta, petreceam aproape 'oată ziua, ba cu mâinile-n sus, ba în genunchi, cu uinile-n lături, ba pe burtă — în care caz, gardienii ne controlau pe fiecare, ca nu cumva să ne fi pus, între burtă și ciment, vreo cîrpă sau un bocanc sau un galent, ca să nu răcim la mațe... Orice „abatere" era pedepsită cu Ulița Verde-Express : „vinovatul" era scos din celulă și... îndrumat spre baia Celularului, aflată la parter, într-un capăt al coridorului — printre ciomege, lovituri de cizmă, înjurături. A-juns la baie. pedepsitul era întins pe burtă, pe o bancă de leaturi, un gardian i se așeza cu fundul pe cap, altul pe picioare și un al treilea îi făcea dina-poiul șnițel, cu ciomagul : zece, douăzeci, cincizeci ie lovituri, depindea de împrejurări — după care nenorocitul trebuia să se întoarcă la celulă pe aceeași cale, de astă dată încasînd mai multe ciomege și cizme decât la ducere — ei, unde era sprinteneala de anțărt ?... Ei,da... Pe etajul întâi, spre **cimitir**, unde mă aflam, toți gardienii erau niște bestii : în primul rînd Todea, căruia i se mai spunea și Staiin (poate pentru că era rău) ; apoi Mureșan, Pop (nu cel cu pironul, dar **rău** și ăsta). Dar cel mai al dracului era un „proaspăt" pe care deținuții îl botezaseră Vasea, fiindcă avea o mutră de. lipovean. Vasea era de statură potrivită, însă teribil de vînjos ; încolo... ochi albaștri, de sticlă „de halbă", obraji rumeni și... Și un limbaj special... După calculele noastre — ten-

79

dențioase ! — fondul principal de cuvinte al sergentului Vasea nu trecea de o sută. Dar asta n-ar fi fost mare minune, erau gardieni care abia ajungeau la cincizeci de cuvinte. Însă Vasea avea un fel de a îngăla sunetele și de a le ameți, undeva, în străfundurile burții, îneît cu greu și după cîteva săptămîni (și după discuții violente, de celulă) am reușit să stabilem ce voia să spună. Vasea, ca orice bun gardian, știa să se apropie fără zgomot de ușă, să dea căpă-celul vizetei numai cu un milimetru la o parte, apoi, dacă observa vreo neregulă, știa să descuie și să deschidă ușa fără să-1 simți. Te pomeneai cu el, la un metru de tine : — „Hăbț !" urla el...

- ..Hăbț" însemna... „Drepti". Cînd striga Vasea „Hăbț "-ui lui, înghețam. Nu ierta pe nimeni și nu accepta explicațiile — fiindcă el nu știa să dis-

cute. Totul era interzis, în ochii lui Vasea : cusutul, scrisul pe săpun, plimbarea prea aproape de fereastră, prea aproape de ușă, discuțiile, tăcerile, folosirea closetului — orice era prilej de : — „Du, ă'a, 'uă ! Drej' la-ndere' !" — adică : „Tu, ăla. mă ! Treci la interes !" — adică la UVE (Ulița Verde Express). Dacă protestai, dacă încercai să-i explici că nu făcuseși ceea ce credea el că făcuseși ori că nu era interzis prin regulament, ceea ce... Vasea *îți* răspundea : — „Doa'ă ga'ra be buuu' !"

• Ei, da, fără un dicționar Vasea-Român, nu te descurci... Vasea zisese : „Toată camera, pe burtă !" — el pedepsea întreaga celulă pentru că un deținut încercase să explice... Ce să-i explici lui Vasea ? Ajunseseră oamenii să „iasă" fără un cu-vînt, chiar dacă Vasea îi confundase cu alții...

Deci, în acea zi de 20 iulie — de aici pornisem — nu mai țin minte pentru ce (parcă avea nevoie

80

de *pentru...*), Vasea ne ținuse, de la cafea pînă la prînz, întîi „be buuu", apoi „,lc-n zuuu" (adică : „Mîinile-n sus"). În timpul prînzului. ne-a lăsat în pace, dar, la scoaterea gamelelor : — „Ni'e nuza-dinje de ba', 'uă !" — ai înțeles ? -

• Nu-i de mirare. „Nimeni nu s-atinge de pat, mă !" — asta spusese Vasea. Ceea ce însemna că, după cele cîteva ceasuri de tortură directă, începeau altele, mai cumplite, pentru că „pedeapsa" părea o bagatelă : ei, na, să nu ne-atingem de paturi, mare scofală, parcă nu putem să răbdăm. stînd în picioare, plimbîndu-ne, mai rezemîndu-ne de-un pat. Sigur că era mai ușoară decît „be buuu" și decît „,le-n zuuu" și decît „Gogozdîr" — ceea ce însemna „Cocostîrcul", adică într-un picior, dar... dar în picioare ! E adevărat, Vasea ne interzicea *numai* patul, ceea ce însemna că ăm fi putut să ne așezăm pe orice altceva — dar pe ce ? Pe un scaun, pe o laviță, pe un fotoliu, chiar pe jos, pe covor, nu ? În celulă exista o singură bancă de lemn pe care încăpeau, bine înghesuiți și „unu pe față altul pe dos", 7—8 oameni. Însă aveam în celulă peste douăzeci de bătrîni și bolnavi, ei înșiși erau nevoiți să se roteze, ca la volei...

• Nu, pe jos nu era interzis, numai că pușcăriașii, oricît de obosiți ar fi, evită contactul cu „piatra" — chiar vara, cînd cimentul e răcoros. Dacă suportasem fără să crîncnesc toate celelalte șicane, interdicția de a mă așeza pe pat m-a scos din sărite — Vasea completase ordimil în stilul lui, gî-jîit și fonf (el ar fi spus : „Gîjîijivon¹") : — „Niji-n jezu'ă, 'uă !" adică : „Nici în șezută, mă !", **șezută** fiind, în capul lui, mai... radical decît *șezut* și, evi-

81

dent, mai docent decît fund, ca sa nu mai vorbim de...

■ Cum să nu fie grijuliu cu „exprimarea" ? Asta era una din grijile lor cule mai... De unde și complexe... A propos de „exprimare" : pe cînd eram ia Malmaison, pe Calea Plevnei, ci'a și un gardian cumsecade, realmente cumsecade, p(ntru că mă scotea la „program" cînd îi ceream, ba mai mult : de cîteva ori, m-a scos din proprie inițiativă (fapt care era o mare favoare). întrebîndu-rna -cetișor, prin vizetă : „Aveți neapărată nevoie de necesități fiziologice?" Tot la Malmaison, un alt gardian... Pentru el, *program* devenise sinonim cu *closet* (pentru că deținuții se

cereau la... program, iar gardienii ii scoteau la sau le „tăiau” programul... într-o zi, la întrebarea unui alt gardian — care căuta o mătură — „al meu” i-a răspuns : — „Vezi c-am dus-o în program după ușă”.. Dar să mă întorc la Vasea : interdicția de a ne apropia de paturi m-a scos din fire și, pentru că oful era mai vechi, am început să-i atac pe colegii de celulă, acuzându-i că sînt cu toții niște căcăcioși, fricoși care, la urma urmei, își merită soarta — *do* ce nu crîcnesc și execută un ordin absurd, *iâ*. Zic : — „Ia să ne așezăm cu toții pe paturi, să vedem ce-o să ne facă ?” — „Pleacă, domnule, cu ideile dumitale” mă repede unul, „cum, adie ne așezăm, cînd el a dat ordin să nu ne așezăm ?” — „Dacă întreaga celulă «calcă» dispoziția idioată a unui idiot, acel idiot n-o să ne poată face nimic”, insist eu. — „Ești nebun, domnule”, zice altul, „pe ce lume trăiești ? Parcă ieri ai fi fost arestat ! Păi, Vasea e-n stare să ne ucidă pe toți, fără să clipe pentru un rahat de pat — ia mai dă-1 în mă sa de

82

pai, să zicem mersi că nu ne-a pus iar în Cocostârc ori cu burta goală pe piatră !” — „Ce, acilea nu sîn-tem noi în stare să răbdăm pînă la cină ?•” îl susține altul. Altul încă : — „Dumneata nu vezi că întreaga închisoare e supusă aceluiași regim ? Din cauza nenorociților de frontieriști, derbedeii ăia pe care dracu' știe de ce i-a băgat la politie — uite ce-au provocat, ce ne-au făcut, derbedeii !” Zic : — „Măcar jumătate din ce-au făcut ei să fi făcut și noi. ăștia, politicii-plini...” Atît'le-a trebuit : au sărit cu gura pe mine aproape toți — că vorbesc prostii, cu țin cu imbecilii de frontieriști care, prin ce-au făcut, nc-au nenorocit pe toți (și, stai, că de-abia a-nceput...). că toate pornesc acum de la minister : — „Crezi că Vasea o face din capul lui ? A primit ordin de la Goi-ciu, care l-a primit de mai sus, de la minister !” — „Aiurea, minister”, zic, „și, chiar de-ar fi de la minister, de ce să acceptăm un ordin tîrapit ? Convingerea mea e cu nu-i nici un ordin de sus. exact, s-o fi „sugerat o înăsprire a regimului, dar nu s-au dat ordine precise, chestiile astea, cu mîiniie-n sus și Cocostîrcul și porcăria asta cu patul, aslea sînt ouăle ieșite din capul pătrat al lui Vasea ! Dar imbecilul de Hăbț n-ar fi ouat asemenea „idei” dacă, așa imbecil cum îl credem, nu și-ar fi dat seama cu cine are de-a face : cu niște căcăcioși ! Dumneata, domnule, ești profund jignit că frontieriștii au fost asimilați deținuților politici — vorbești în numele deținuților politici ? Ce îel de deținuți politici sînt cei cara-i învață pe gardieni ce șicane să ne mai facă ? Noi, „politicii”, i-am învățat pe criminalii ăștia de pe sală să fie și mai ai dracului decît le cere regulamentul ăla, noi, „politicii”, i-am încurajat să aibă ;i”, „inițiative”. noi i-am obligat să găsească în fiecare zi mereu alte torturi ! Fiindcă nu protestăm, fiindcă nu crîcnim, fiindcă ne zicem : las', că trece și asta cum au trecut altele ! Dacă ne-am opune, măcar acum, la porcăria asta cu paturile, n-ar mai îndrăzni să facă dintr-un abuz o regulă !” Careva, ca să-mi închidă gura, s-a legat de faptul că sînt basarabean...

■ Pentru că basarabenii sînt considerați lichele, turnători, colaboratori... E cam adevărat, că, după 23 august '44, basarabenii mei s-au cam vîrît ca tîlmaci de rusească. Și că nu prea stau ei bine cu caracterul... Explicații, cîte vrei... în primul rînd, faptul că basarabenii *știa*u, de pe proprie piele, încă din '40, ce-o să vină... Și știau că nu e nimic de făcut. Că au fost tîlmaci de rusește ? Bine-înțeles că au fost. Dar „cochetarea” cu armata

liberatoare n-a fost din proprie inițiativă. Au fost împinși, direct și indirect, de nebasarabeni să facă ce-au făcut. Nu-i scuz, dă-i dracului, încerc să... Pe de-o parte era neîncrederea basarabenilor în... regățeni, care, ca și pentru ardeleni, erau hoți, mincinoși, murdari și... țigani... Asta li se trage din faptul că, după 1918, Basarabia a devenit un fel de Nouă Caledonie : toată pleava funcționărească a Vechiului Regat a fost trimisă disciplinar în Basarabia : jandarmi, percepatori, învățători. Acesta a fost primul contact cu „Românii” : basarabenii îl vedeau pe Ilie Cobelete, trimis de Țară să facă pe percepatorul; venea desculț, cu o coșniță de papură, iar după trei, cinci ani, Ilie Cobelete era mare proprietar, mare „domn” ; de jandarmi, ce să mai vorbesc ! Tristețea era că basarabenii regretau administrația țaristă și, unii dintre ei, aveau pe perete, nu portretul lui Ferdinand, ci al Țarului... E adevărat, s-au lecut și de țar și de

administrația rusească, în '40. Iar în '44, au știut de ce fug. Dar „frații” lor din Regat i-au primit ca pe niște intruși, ca pe niște milogi: au mers pînă acolo încît au colaborat cu jandarmii la „vînătorile” de basarabeni — care au fost trimiși în Kazahstan și în Taișet și pe Amur.

Individului care se legase de basarabeni nu i-am spus toate astea. L-am întrebat însă altceva : — „Cîți dintre anchetatorii cu care ai avut de-a face erau basarabeni ? Spune-mi numele unui basarabeian director de închisoare, ofițer de securitate, măcar gardian !” Bine-nțeles, n-a putut. A încercat cu niște evrei. I-am spus : — „Stimate domnule, evreii din Basarabia se consideră ruși — rusa e limba lor maternă, cultura lor e rusească, după cum evreii din Ardeal se consideră unguri. Sau vrei să spui că Koh-ler e ardelean ?...” A tăcut — el însuși era ardelean... N-am convins pe nimeni să se așeze pe pat. Nici măcar pe Mihai — care în timpul discuției, intervenise în favoarea mea. Mi-a spus că n-are rost să încerc să aplic pedagogia curajului unor oameni distruși de pușcărie. Avea și el dreptate. Dar eu ?

— „Ei, să văd ce-o să-mi facă”, zic. „O să mă omoare ? O să mă scoată la UVE ? Ei, și ? O să mă-ntorc și iar o să stau pe pat — să văd cît o să reziste el la chestia asta ?” Ardeleanul: — „Ești bo-lînd, domnule dragă, gîndești ca neoamenii: cum, adică, el să reziste ? La ce ? Eu zic că noi sîntem ai de trebuie să rezistăm la ce ne supune, dumneata, domnule dragă, ai inversat termenii”. — „Dumneata inversezi termenii, nu eu ! Am zis bine : să văd cît rezistă el !”

84

C3

Și... m-am așezat pe pat. În primele momente, colegii de celulă s-au foit prin dreptul ușii, cu intenția de a mă „acoperi”. Era după amiază, pe Celular era liniște, ca totdeauna după prînz. Și se auzeau distinct cizmele lui Vasea, potcovite, trccînd de la vizetă la vizetă, ca să se asigure că bandiții de deținuți respectă „dispoziția” („spozii”...). Prima oară, Vasea a clinchetit căpăeelul vizetei, s-a uitat, s-a uitat, n-a zis nimic și a plecat. A doua oară, a grohăit : — „A o barde, 'uă, ză -uăz !”, adică : „La o parte, mă, să văz”. Oamenii, cam grăbiți, s-au dat la o parte și s-au adunat lîngă rogojină, cu ochii țintă la mine — numai urmărind privirile lor, Vasea ar fi fost condus spre patul meu... Dar Vasea... a plecat mai departe.

Plimbăreții s-au mutat cu toții în capătul dinspre fereastră. Ca să nu fie în nici uri fel amestecați... Eu — pe pat. Ei, și-acum... aici, de-aici, începe... începe o...

Dacă am zis că stau pe pat, nu mai puteam da înapoi. Măcar de ochii celor pe care-i beștelisem (credeam eu). Orice ar fi urmat (și cam știam nu mă puteam ridica. Auzeam pașii lui Vasea și îl urmăream: acum e la a treia celulă... la a doua... peste câteva secunde o să fie la vecini, apoi... la ușa noastră, o să fie. așa ca un clinchet de vi? o pauză — n-o să-i vină să creadă că cineva a avut îndrăzneala apoi : — „Hăbț !!: o să descuie și < . Pașii lui Vasea se opresc la noi. Celula încă nănită — o secundă, două. trei, patru, cinci... Ș; pleacă... Cam după două minute, scena se re; deține, cu răsuflarea ținută, cu ochii la mine... Și răsuflări adine, când pașii se îndepărtează.

86

Numai că... Numai cu, pe mine... Ei, da, inima începuse să-mi dea de știre. Să mă usture. Da, asta era senzația : de usturime.

Încep comentariile : — „Nu 1-a văzut, de-aia...”

— „Îi bate lumina-n ochi, de la geam, cum să vadă ?” (nu bătea nici o lumină de la nici un geam, oblonul era bine lipit — poate lumina becului să-1 fi „bătut” pe domnul Vasea...). — „Ba 1-a văzut, dar o fi crezut că-i bolnav...” — „Spui prostii, unde-ai mai văzut, de la 14 iulie, bolnav cu drept la pat ? N-a zis că toată lumea, bolnav, bătrîn, fără deosebire, să nu se-atingă de pat ?” Careva încearcă o glumă : — „Fără deosebire de sex, naționalitate, orientare politică...” dar cuvintele i se îngroapă ca în mîl, oamenii n-au chef de bancuri.

Pașii lui Vasea vin iar, din partea cealaltă a Celularului. E la vecinii din dreapta... Acum străbate cei cinci-șase metri dintre o ușă și alta... Mă ustură urechile, mă doare inima (sau invers). „Ei, și ?” îmi spun, dar nu simt cine știe ce încurajate. Aud cizmele potcovite în fața ușii. Aș zice : cizme derutate, iuștice, nehotărîte. Îl simt pe Vasea cu ochiul lipit de vizetă, dar nu-mi dau seama unde se uită. Unde, în altă parte, dacă nu la mine, la banditul care calcă dispoziția cu patul ? Se uită bine, să mă înregistreze, să mă țină minte, apoi o să descuie și :

— „Hăbț !” — după care, în sfîrșit, o să scap de toată, toa... Dar vizeta clinciotește, lăsată la loc,, pașii se îndepărtează.

Heîncep comentariile : dacă m-a văzut ori nu m-a văzut și dacă m-a, de ce n-a... Și pe mine mă cam scoate din sărute povestea asta care se prelungește din cale-afară. De-ar striga, odată : — „Hăbț !”, să se aleagă într-un fel ! Vasea vine iar, aeurp din eca-

87

laltă parte. Și... pleacă. Și mai vine o dată. Și tot ni-•-. mic. Acum inima mă frige iar urechile mi s-au înfundat. Tîm bătrîn bodogănește : — „Păi. da, el face pe viteazul, dar, pîn'la urmă o să suferim cu toții !” Altul : — „O să strice tot ! Dacă nu-i sigur că o să reușească, de ce se mai bagă ? În loc să stea, să aștepte, să prindem un moment mai favorabil și să ne cerem drepturile și să nu ne mai încalece cu tot felul de abuzuri...” Simt că fierb (dar asta-mi face bine), asemenea reproșuri nu le aud pentru prima oară. Altul : — „Ăștia tineri zic de noi, vîrstnicii, că nu știu ce, că n-avem curaj. Dar ce curaj e ăla să-1 provoci pe gardian ? Să-1 superi și mai' rău ? Nu-i el destul de cîinos, să-1 mai întărităm și noi ?” Alt boșorog,

fost băgător de seamă pe lingă nu știu ce ministru : — „încetează, domnule, cu puțoismele, nu vezi că ne omori ? Nu ți-e rușine să ne mai chi-nuiești și dumneata ? Dacă te mănîncă spinarea, bate-n ușă și cere-te la UVE, să te răcorească, dar nu ne ține pe noi în tensiune și-n...”

Vasea mai vine o dată. Nici de data asta, nimic. Boșorogii sînt gata să mă linșeze : — „Scoală, domnule, de-acolo, ori te sculăm noi, cu forța ! Cu ce drept ne bagi în gura lupului ? Crezi că numai pe dumneata o să te pedepsească ? O să ne rupă oasele la toți, fiindcă te-am lăsat să-ți faci de cap !” Intervine Mihai : — „Nu vă temeți, dom' sergent Vasea e înțelept și drept, n-o să-1 pedepsaască decît pe el, nouă, celorlalți, o să ne dea supliment, o să ne dea voie să scriem acasă, o să primim pachete...”

Pentru bună purtare...” Dacă altcineva ar fi rostit cuvintele astea, ar fi fost făcut bucăți. Dar Mihai era Dom' Doctor. În celulă mai erau vreo trei medici, adevărați, ni! ca Mihai, care era abia student în anul IV, dar numai Mihai avea răbdare să asculte cîte trei ceasuri „istoricul” unei boli, numai el „trata” (cu ce avea și el) furunculele dintre fese, eczemele și toate celelalte împuțicării provocate de căldură, de murdărie, de neîngrijire. Totuși, unul nu se lasă :

— „Bine, bine, dom' doctor, dar spune și dumneata, e corect, e colegial, ca să zic așa, ce ne face dumnealui ? Dacă nu l-aș cunoaște de la Jilava aș putea zice că e provocator ! Că nu urmărește altceva decît să-1 provoace pe Vasea să ne chinuie și mai rău !” În altă împrejurare, aș fi sărit cu dinții în gîtul porcului ăluia. Acum nici măcar nu mă uit în direcția aceea. Ochii mi a-au lipit de vizetă. Fiindcă Vasea e din nou acolo. Stă, stă, stă... Tușește, se mută de pe un picior pe altul... Și pleacă ! 11 urmăresc cu auzul pînă la capătul Celularului. Îl simt cînd se întoarce. Vine cu pasul lui, împuțit, agale — e la a patra celulă, la a treia... La a...

Cînd a ajuns la vecini, am... Ei, bine, am simțit-o, am auzit-o cum pîrîie, ca un chibrit frînt între degete. Inima, de ea vorbesc ! M-am speriat, așa că... în clipa în care Vasea se holba pe vizeta ușii noastre, eu eram de mult... în picioare. Mă plimbam... Mă plimbam cu furie, cu frenezie, de parcă aș fi scăpat de la izolare, de la o izolare-du-lap. Și mi-ar fi dat drumul, să mă plimb, nu în so-iariu, nu într-un țarc, ci în curte, în întreaga curte

— eu singur, în fciată...

- Mă oblig să mă îndepărtez și mai mult de... Nici nu mai știu unde rămăsesem. Dar, în sfîrșit, întrebă f
- Am înțeles, am înțeles ! La rîndul meu, te-aș ruga să înțelegi că mi s-au strepezit dinții tot discu-tind, tot întorcînd de pe-o parte pe alta chestia soli-

darității. **M-am** săturat — de crezut în ea, în solidaritate, de căutat resorturile refuzului (pentru că m-am izbit mereu de refuz), acel refuz neaoș, nu ferm, ci în stilul nostru, răsăritean, moale, cu dulceață, cu o glumă... Românul, cînd e încolțit, cînd are el impresia că e pe cale să i se propună cine știe ce „acțiune” comună, bruiază propunerea cu un banc despre Bulă. La care nimeni nu rezistă...

■ S-o fi spunînd. Am auzit și eu spunîndu-se că acest individualism... latin al românilor se manifestă azi prin politica de independență față de agresorii imperialiști (vorba cuiva : ruși, ucraineni, tad-jici, buriat-mongoli...).

Se spune, dar... A se slăbi !, cum zicea Nea Iancu. A se rămîne în bancă și a nu mai mânca borș ! Chestia cu independența, cu, mai precis : îndemnul de a fi independent, liber și așa mai departe, îmi provoacă o... Văd ! cum ar striga o...voyante. Și știi ce văd ? Văd cum stăpînul pune mîna pe slugă, îi leagă mîinile, îi leagă picioarele, îi vîră un căluș în gură și, cu ciomagul, îl îndeamnă: — „Fii independent Ioane, că altfel, dracu' te ia ! Fii liber, că... nu știu ce-ți fac !" Ce-i aia independență fără libertate ? Cum ar veni, nu mai depindem de rușii (din afară) ci de... românii dinăuntru, Independența nu-i tot libertate la nivelul națiunii, al țării ! Cum ar veni : liber pe dinafară și rob pe dinăuntru... Dar nici nu merită să mai discutăm asemenea lucruri la mintea cocoșului, deși... Nu pentru toți sînt la mintea cocoșului. A fi liber înseamnă a fi liber să-ți alegi libertatea, s-o cucerești, s-o păstrezi, îmi amintesc, în anii de școală, pe lîngă lozincile „roșii", cum le ziceam (adică citate din **Sta**-lin, Lenin, Kalinin. Jdanov), era și una „neagră" — Bălcescu **spunea** : Nu e liber acel popor care împi-

lează alte popoare. Puteam să zicem și noi : Nu poate fi independentă acea țară care-și împilează cetățenii. Sau așa ceva. Asta e una, Apoi : „setea" de libertate, de demnitate națională — un specific al românilor ? Și numai al lor ? Să fim serioși ! Cum ar veni, ungurii nu mai pot după rdbie (de-aia s-au și răsculat în '56), cehii, la fel (acum, am zice, sînt fericiți...), polonezii, grecii, toți, în afară de noi, doresc din toată inima să rămînă în robie. O, Doamne ! Nu vreau să spun nici că lucrurile ar sta invers. Dar a se înceta cu patriotisme **fără** patrie. Noi sîntem ce sîntem, avem istoria pe care o avem, cui îi folosesc minciunile? Se știe bine că, neavînd încotro, am..., supraviețuit. Istoria noastră e istoria aranjamentelor cu vecinii. Mărunte. Unele... au ținut, altele nu prea... Vorba ăluia : Cedez orînduire multilaterală contra poziție geografică favorabilă... Ce Dumnezeu erau să facă bieții strămoși ? Nu puteau lupta mereu cu, de pildă, tătarii ; ajungeau la o înțelegere : noi vă dăm vite, miere, cai, femei, voi ne lăsați în pace (ca să mai putem aduna ceva grîne, cai, femei...). Cu turcii, la fel : cum să-i dai turcului definitiv peste bot ? Au încercat ba Mircea, ba Ștefan, ba Mihai — le-au tras cîte o papară, dar niciodată nu s-au bucurat de o victorie definitivă. De ce ? Mai bine s-o lăsăm moartă, cred că tot Apusul e de vină... Așa că au fost siliți să treacă la aranjamente — unii le spun : închinări. **Din** cîte mi-aduc aminte, numai doi inși n-au știut de glumă, nici de aranjamente, fiindcă erau mai mult oameni de arme decît diplomați : Decebal și Mihai — din care pricină nici n-au murit în patul lor. E foarte adevărat că românii sub turci au avut un tratament, altul decît, să zicem, bulgarii, sîrbii sau ungurii, după Mohács. Că

91

ne-au furat, ne-au jefuit, că ne-au luat femeile și copiii, da ! Dar bisericile noastre, modestele noastre lăcașuri de cultură (atîtea și așa cum erau) n-au prea fost atinse. Turcul cerea ca aranjamentul să fie respectat : atîția galbeni, atîtea măsuri de grîne, atîția cai, atîția copii — în rest nu-1

privea. Dacă un candidat la domnie oferea mai multe pungi, de ce să refuze ? Ei aveau nevoie de bunurile, nu de sufletele noastre. Spre deosebire- de turcii păgîni, rușii creștini au vrut și sufletele. Și au fost pe cale să le aibă. Că nu le-au chiar avut, asta nu se dato-rește opoziției noastre, ci... delăsării lor. Poate că... poate că a fost păcat că cei care ne-au încălecat nu ne-au încălecat de-a binelea. Vreau să spun : păcat că nu ne-au încălecat în asemenea măsură, îneît să provoace o reacție a încălecatului. Așa se face că, în '44, cînd rușii ni s-au suit în spinare cu totul, românii n-au zvîrlit, au crezut că... las' că trece și asta... Dar uite că n-a trecut !

- Sigur că n-ar fi reușit ! *Acum* ne dăm seama că n-ar fi reușit fiindcă abia acum am aflat de vîn-zarea de la Yalta și de celelalte aranjamente. Dar *atunci* nu știam că nu se poate ! Sigur că n-am fi putut — dar măcar am încercat ? Măcar pentru sufletul nostru, am încercat ?

În închisorile au fost pline, nu cu rezistenți activi — erau și din ăștia, dar ei erau minoritatea — ci cu *foști*. Iar *foștii*, ori în închisoare, ori afară, tot. un rahat ! Ei s-au lăsat duși de nas, ei, în frunte cu social-democrații (care s-au dovedit niște adevărat social-democrați, adică, după ce au dat o mîna de ajutor la măcinarea „adversarilor”, au fost, la rîn-dul lor, măcinați). La urma urmei, așa le trebuie ! Cînd, în pușcărie, bătrînul rabin Eskenazy mi-a spus

(cu delicatețe și după ce a fost convins că n-o să mă supăr) că noi, românii, n-avem educa vie să supraviețuim puterii și buneistări, am rîs. Pentru că, realmente, atunci n-am priceput ce vrea să spună. Cînd mi-a zis că noi, românii, nu sîntem pregătiți pentru libertate, pentru că n-am cunoscut-o niciodată, deci nu știm cu ce se mănîncă, i-am răspuns (în gînd, bine-nțeleș) : „Oi fi știind tu, jidane, care, de două mii de ani ești rob — n-am pus la socoteală robiile egipteană și babiloneană...” — dar, cu cuvinte nici la asta n-am știut ce să zic. Spre rușinea mea, n-am priceput nici cînd mi-a spus că o să pricep ce mi-a spus peste zeee-cincisprezece ani... Am început să pricep...

- Dă-mi voie, dă-mi voie ! Deci, nu de „explicații” ducem lipsă. Dar să mi se dea voie să constat. Să constat că bătrînul Rabi avea dreptate. Că nu ne prea putem lăuda cu setea de libertate — cum să-ți fie sete de ceea ce nu cunoști ? Nu ne prea chinuie setea *activă* de libertate. Și cu asta am ajuns la solidaritate. Pe român cu greu îl convingi (sau nu-1 convingi de loc) să intre „în front”. Tot ce depășește ograda lui, bătătura lui, nu-1 interesează, sau îi trezește suspiciunea, teama — de asta *Moromații* e o *vavte* genială. Tot ce înseamnă asociere, întovărășire — atentează la „libertatea” lui, la bunurile lui, la însăși persoana lui. În caz de pericol, românul sare, dar nu pentru că vecinul lui ar fi în pericol ci pen-iru că acel pericol ar putea să se întindă și la el, în ograda lui. Dacă însă motivul „asocierii” este lipsit de concretețe sau (în cazul colectivizării) îndreptat direct împotriva lui... nu se opune cu ho-tărîre. Sigur că nu e de acord, dar nici nu zice NU, ci SA MAI VEDEM... Dacă tăragănarea (acesta e cuvîntul !) înseamnă înțelepciune, atunci... mă dau bătut. Românul nu se apără — de atacat nici vorbă, și nu de frică — ci tăragănează. Să nu uităm că „temporizarea”, în foot-ball e o invenție românească — măcar cu asta să ne mîndrim... De asemeni, să nu uităm că devizele noastre sînt : „Xas”, „că trece și asta” ; „De ce să-mi aprind paie-n cap ?” (cu vreo zece

variante) și mai-recenta (de unde să tragem concluzia că românul e și cinic.) : „Decît să plîngă mama, mai bin' să plîngă mă-ta...”

De o mie, de zece mii de ori mi-ani spus, am spus colegilor de lanț că supunerea „înteaptă” nu face lanțul mai ușor, mai... purtabil.

Răspunsurile erau cam astea : „De ce să-i irităm ?” „De ce să nu-i lăsăm în pace, ca să ne lase și ei...”¹ — în care pace ne lăsau ei ? „Și ce crezi că rezolvi cu asta” era în-trebarea-ncuietoare. Trebuia să fac un efort teribil ca să le explic că libertatea se cucerește întîi dinăuntru : ca să devii liber, trebuie mai întîi să vrei să fii liber și să-ți propui să faci tot ce depinde de tine ca să te liberezi. „Fugi, domnule cu idcalismele — cum adică depinde de noi libertatea noastră ?” Ce dracu să-i răspunzi ? Eu... eu mă simțeam liber. Ei se simțeau bine, așa cum nu erau... Folclorul, „înteplepciunea poporului”, e plin de îndemnuri de genul : „Fă-te frate cu dracul jpînă treci puntea”, „Capul ce se pleacă sabia nu-1 taie” — aici, oricît de tocit ar fi Bolintineanu. Îți vine să continui, dus de rimă... — „Tăcerea e de aur”. Ce să mai vor-bim de foarte-româneasea : „Apa trece, pietrele rămân” ? Rămîn, dar *cum* ? Modelate de apa (care a trecut) și blestemate să rămînă pentru totdeauna pietre peste care trece orice apă are chef de trecut.¹ Nu e suspectă absența din „înteplepciunea” populară

românească a, să zicem : „Decît o viață, corb (sau șarpe), mai bine o zi, șoim ?”

j De import ! Am împrumutat-o pe cale cultă, dar... n-o folosim oral — iar de respectat... De o mie, de zeci de mii de ori mi-am spus, am spus : cu cît ești mai supus tiranului, cu atît tiranul va deveni mai... tiran. Pentru că fiecare slugă își are stăpînul pe care-1 merită... Cu cît ești mai... blajin (altă trăsătură „națională”) față de cel care te călărește, cu atît „Călărețul” va deveni mai obraznic, mai pretențios, mai agresiv : fiindcă vede că înduri fără să crîc-nești. Dar ia azvîrle-1 o dată în țărîină ; ia arde-i o copită — sigur că o să se mînie, dar... va lua aminte. Numai că românul se gîndește (cam prea mult) că, dacă-i dă el o copită călăritorului (cuvîntul e mai potrivit), vai și-amar va fi de pielea lui. Iar dacă te jîndești numai la ce-o să pățești pentru îndrăzneală, rămîi veșnic rob — și din ce în ce mai rob și mai cu •uflet de rob ! Pe porc trebuie să-i tratezi cu parul, i-ai pe porc, pe cîine să-! ții la distanță, cu bățul. Oacă însă... tăragănezi, dacă *li-e* frică de urmări, dacă aștepti să vină salvarea din afară, ești mort ! • Dă-mi voie, un exemplu, cu același Vasea și cum i-am dat peste rît, iar el... Uite cum s-a întîm-; >lat : la vreo două săptămîni după întîmplarea cu patul, eram, împreună cu Mihai, de serviciu în ilă — deținuții de serviciu întrețin curățenia, „tra-;ază” cu administrația (declinîndu-și „funcția”, au oie să folosească pluralul...), dau raportul la deschidere și la închidere, supraveghează rîndurile, de orice natură ar fi. Pe lingă aceste „atribuții”, deținuții de •rviciu o mai au și pe aceea-de „a primi” game-ele : hîrdaiele cu mîncare — la Gherla — sînt aduse ^{în} fața ușii celulei ; ușa e închisă : polonicarii fiind deținuți de drept comun, politiciii n-au voie nici măcar să le vadă mutra, de aceea gardianul ia gamela plină din mina polonicarului și. prin ușița practică în ușa celulei, o dă deținutului de serviciu — numărînd, bine-nțeleș, ca nu cumva să dea o porție mai mult.... Domnul Vasea mai

inventase o modalitate de a ne face viața plăcută : lua gamela din mîna polonicarului și o apropia cu viteză de ușiță ; în clipa în care gamela ajungea deasupra policioarei de la buza ușiței — policioară al cărei rol tocmai acesta era : să suporte gamelele — domnul Vasea o smucea și o trăgea puțin înapoi — după care trîntea pe policioară. Rezultatul : cel puțin o treime din mîncare se vărsa în celulă. Și peste picioarele goale ale deținuților de serviciu. E drept, „mîncarea" era borhot de bulion, sărat ca moartea, puțini dintre noi înghițeau întreg conținutul gamelei. Dar era *mîncarea* noastră *porția* noastră ! Deținutul îndură umilințe, bătaie, întuneric, lipsă de aer, căldură sufocantă, ger. îndură și foame, dar una e foamea, una e să nu primească, din principiu, cît ar vrea și ar putea să mănînce, și alta-i să știe că i se dă porția cutare, dar acea porție îi e risipită înjumătățită sub nasul lui.

Așadar, după proaspătul obicei, Vasea începe distribuirea gamelelor. Mihai și cu mine trebuia să le luăm, alternativ, din mîna lui Vasea și să le așezăm pe banca de lemn, trasă lîngă ușă, de unde oamenii și le luau. Fiecare deținut își însemnase gamela, așa că, cel puțin din acest punct de vedere, era ordine. Chiar de la prima gamelă, jerba de ciorbalîc fierbinte mă stropește peste picioare. Încep să țopăi de durere, să suflu, să înjur... Mihai îmi face semn să-mi **țin** gura — o să le ia el, pe toate. Mihai a încercat

un „antidot" — să intercepteze gamelele, să le ia din zbor, nelăsîndu-le pe policioară. Numai că Vasea chiar dacă acceptase acest „amendament", le smucea cu și mai mare putere, iar bieții — si : ■.-. de fiecare dată cu mîna drept în valul de **ciorbă**. Dar nu crîcnea. Zic : — „Dom" sergent, vă rog să **dați** gamelele mai cu grijă". Vasea își bagă numradecît ochiul lui de sticlă de halbă pe vizetă : — „C!e 'uei, 'uă ?" — „Vă rog să nu mai smuciți gamelele", zic.

— „'A 'i ge, 'uă ?" — întreabă el, ca și cum n-ar fi știut *de* ce... — „Se murdărește ușa", zic — aveam impresia că, dacă pun în joc bunurile statului, o să-1 conving. Aiurea ! — „J' geg dag-o 'rdăre' ? O zbeli !"

— iar gamela următoare vine și mai repezită. Bietul Minai „alternase" mîinile, așa că acum, amîn-două îi erau opărite pînă la cot, pînă dincolo de cot. Dar după fiecare gamelă, îmi făcea semne să-1 las pe el, să nu mă amestec. Zic, tare : — „Dom' sergent, dacă mai dați gamelele așa, zmucit, vi le dau înapoi !" Vasea își bagă iar ochiul ele bou pe vizetă :

— „Ge-ai 'is, mă ?" — „Am zis că, dacă ne mai vărsați mîncarea, porția noastră, reglementară, dau ga-melelc-afară !" Mihai inii făcea semne desperate să-1 las în pace, că o să le ia el, cum le luase și pînă atunci. Dar Vasea se opri din distribuit. Cugeta. Știam la ce : în limbaj de pușcărie, „a da gameia afară" înseamnă a declara greva foamei. Pentru că, în pușcăriile noastre, așa cum au fost ele, administrația se temea de greva foamei, încerca să „stingă" asemenea inițiative făcîndu-se că nu aude, că a uitat — • nici vorbă să ți se dea, de la început, hîrtie și toc, să declari în scris, apoi. sub supraveghere medicală să fii izolat și așa mai departe. Deținuții trebuiau să refuze mîncarea — să dea gamelele afară...

să-i ia în seamă și să trimită un „procuror” (între timp, ca să te înmoaie, te obliga să ieși la plimbare, la eventuale corvezi, la lucru. încasai și bătaie...). Dacă de O.N.U., de CRUCEA ROȘIE, de mai știi ce alte organisme internaționale de control puțin le păsa, Dumnezeu știe de ce se temeau — și se temeau cu adevărat de declarațiile de grevă a foamei. Așa că Vasea zice : — „'A 'i ge zâ degla' gre', 'uă ?' — „Nu-i vorba de grevă, pur și simplu vă restitui gamelele”, zic. — „A !” zice el și. asigurat că nu-i nici un pericol de grevă, aproape azvîrle o gamelă, apoi o trîntește pe policioară. Mi-hai dă s-o ia, dar eu sînt mai iute : o „prind” cu tăișul palmei și o proiectez afară, pe coridor...

• Tocmai asta e ciudățenia — n-am pățit nimic. Să vezi : deci, în termeni de pușcărie : îi pus lui Vasea gamela în poală... în loc să urle, să înjure, apoi să descuie ușa, să-mi ardă un „aconto” acolo, în celulă, apoi să mă ducă „în altă parte”... Ce crezi că face, animalul ? Ce să facă ? Stă încremenit, stupefiat, cu ochii mari cît gamela, ațintiți la nădragii... înciorbați, la cizmele lui faine și sclipitoare, acum ude. maculate de pielite de la bulion... își mută privirea la gamela căzută pe ciment, lîngă tălpi lui... din nou la nădragi și la cizme... Bine, să ; că acesta a fost primul moment — uimirea — dar mai departe ? După ce-i trece uimirea, ce face un gardian ? Mai ales cînd îl cheamă — și *este...* — **Vasea** ? (Nu-i nevoie să mă jur ca să mă crezi că îmi dădusem seama : sărisem peste cal...). Ce face mai departe Vasea cel vestit ? Ei bine, ca o maimuță care verifică o primă impresie, Vasea, cu ochii țintă la vizetă, depune cu infinită grijă, pe policioară, o ga-

93

melă. Cu atîta grijă, de parcă ar fi fost pustia lui **Goiciu**. Și așteaptă, încordat, cu gura **căscată** de efort, curios să vadă ce va urma. Eu iau frumos **gamelă** de pe poliță și o dau în celulă. Vasea stă, cugeta... Apoi mai dă o gamelă — tot așa, „cuminte¹”. Și iară așteaptă. Și... constată că nu se întîmplă nimic

— nimic rău pentru el. Cu a treia gamelă pornește **repezit**, dar, deasupra policioarei, oprește lin și o depune, fără să verse nici o picătură. Și iar așteaptă. Tot nimic. Cu a patra vine după metoda veche. Eu

— fusesem atent, îmi ferisem picioarele — calm. o **răstorn** afară. Numai că și Vasea fusese atent — se dăduse doi pași înapoi, bănuind ce va urma. Pentru. **că** „prevăzuse”, era vesel. De acolo, frînt de mijloc

— nu mai îndrăznește să se apropie de ușă — zice, dar nu amenințător, nu cu mînie, ci cu un fel de reproș, moale : — „Ge-ai, 'uă, ej' nebu' ?” După o scurtă pauză, reia distribuitul dar cuminte — și așa avea să distribuie de atunci încolo, „cuminte”, deși în celelalte avea să rămînă același Vasea. La urmă, în timp ce polonicarii mutau hîrdaiele la celula vecină. Vasea : — „Dz-a' da' gu-unan minuz, 'uă ! 'I varza' bordzia da, 'uă, du n-ai bordzie !” — după care, triumfător, a închis vizeta (las' că-1 trăsese pe sfoară, pentru că vărsasem două gamele, nu una...).

Asta voiam să spun : porcul se tratează cu **parul**. Peste rît ! Cine îndrăznește, desigur, poate să so-a-ieagă. și cu cîtex'a cucuie, pentru **îndrăzneală**, dar are și posibilitatea să-1 dea înapoi. Dar cine se lasă călcat în picioare fără să miște un deget, **n-are decît** „posibilitatea” de a fi mereu călcat în picioare, mereu umilit, mînjit, slîșiat...

• Sigur că sînt rîu. Și nedrept. Dar... Mi~e ciudă că bătrînul Rabi a
avui: dreptul c;. Gă noi, noi
nu puie;;-, fi libeii, pentru că nu știm ee-i libertatea, n-t::n - ::v»scut-o. Am avut
cîțiva ani de... democrație . — a fost, dar prea puțin. Sistem parla-c.-l. însă a
fost numai un început — cu ■:.'cetele și scandalurile, clar s-a dus dracului
> i•■! . €.-.■ r: :-;ă-i ceri românului să aib.'i ■ iiițul libertăți n-a cunosc
nicioda ■: . reala liber-i.vut el vreodat; - vorbet -e ceea ce se cetățeanul
de p.- radă — . itimentul că . cuvîntul lui. u'/ința Iul ;;: luată în . -
i el poate schimba, cu---. a ceva? .. ["/'::vc: atoa se însușeș
;i .-'•■•■ v- d i o limbă strai
■ii.-.!'!.-.-] ■ . :|| cucerește, ni cr-rUr-o iă, ca o bucal; Si.ijur am fost
nodre.

i, cind i ie ? A

• olul lu;

rin *pttu* tîpînirii au tai c

ei, jiect

reptat se în timp, intră în e pămînt reproșîn-|î cunosc. dezint©-
indolență,

L'i cunoscut. Inși li-

. ca>x\l lor e vorba de

idividuală. Restul...

Iești, dar cind îi or-

. ne ■'cniia ia ceea c • ;.L' n .\i tocre...: ace

sul ■ a ce ar pu;

ri s' la noi. D,||.

bort; ' . in oară. deci Turmă supusă. O bați, o u: dani să înalțe osanale celui care-
o umilește și o bate, nu se lasă rugată. „Și-așa nu putem noi schimba nimic..."

Demult, înainte de război, Cioran scrisese că popoarele au nevoie, cer, cerșesc
dictatori, tirani. Cred că n-au nevoie și nu cer, cu atît mai puțin cerșesc... Dar n-
au puterea să se opună tiranilor. N-am învățat nimic de la vechii greci — n-au
învățat de la ei nici măcar actualii greci... Aceeași „conștiință" de turmă, de
cireada. Aceeași fatalitate ținînd loc de coloană vertebrală. Dacă Blaga s-ar fi
mărginit doar la a constata „mioritismul" românului, ar mai li mers. Dar el a
căzut în admirație față de inerția.

100

j itom fi îibtii. pentru ea nu știm d

■ :.-.;-;■>. Am **ăvul** cîțiva ani de... democrație - a iest, «tar prea puțin. Sistem

paria-■ i¹ . însă a fost numai un Isoaput — cu • .;< d .v,-:c'c și

seasrwiâlurile, clar s-a dus dracului și ei. (';,: ■-i ceri noianului să u'b ■ i ui

libertății, cînd ci n-a cunoscut niciodi';'. m :!a !iber-

fcate 1 .'. i viii: ol vreodată — vorbe-■■■•■.....ca ce se

cetățeanul de pe stradă -- seatiâientul că

1 lui, cuvîntul lui. dorința lui **sjnj** luată în

..; . că și el poate schimba, determina ceva?

.. Fiindcă **lj** >:.. • ■■ e treptat **W3**

v; ță. ■-: -,' ".■(-darul, ca o limbă s . i în timp,

prin pitu ' i ei, nu se cucerește, nu se intră în

i, dintr-o daU, ca o lv <• pîniînt

sau - :. i ur că ana fost a* ieproșîn-

•:i la ceea ce nu cunosc. , oltă U)>,-. ■ tL ac : . dezinte-

l'l de ceea ce ar pvrU ;; ii -■■ ' :••■■■' : :

■ tui și la noi. Bar, în ea l lor i vo libertatea interioară, deei individuală. Restul...

Turmă supusă. O bați, o urni lu.-, i i. dar cînd îi ordoni să înalțe osanale celui
care-o umilește și o but'?, nu se lasă rugată. „Și-așa nu putem noi schimba
nimic.;" Demult, înainte de război, Cioran scrisese că popoarele au nevoie, cer,
cerșesc dictatori, tirani Cred că n-au nevoie și nu cer, cu atît mai puțin cerșesc...

Dar n-au puterea să se opună tiranilor. N-am învățat nimic de la vechii greci — n-au învățat de la ei nici măcar actualii greci... Aceeași „conștiință” urmă, de cireada. Aceeași fatalitate ținând loc de coloană vertebrală. Dacă Blaga s-ar fi mărginit ■ la a constata „mioritismul” românului, ar mai fi mers. Dar el a căzut în admirație față de inerția,' j

100

de starea de moluscă. Desigur, ciobanul poate fi înțelept — fiindcă e liber. Fiindcă *era* liber. Dar unde e ciobanul român ? Ciobanul a coborât de la munte, acum face naveta, zilnic, la un șantier, la o fabrică, în loc de traistă umblă cu servietă de mușama, în loc de toiag cu un capăt de sîrmă pe care înșiră pîi-nile cumpărate la oraș, în loc de fluier arc televizor, în locul oilor numără zilele rămase pînă la chenzină... Dar tot mioritic a rămas. Ba, într-un fel, a căzut cu cîteva trepte — azi e o oaie (și nu năzdrăvană), și nu păstor.

- Ai dreptate — ai fi în stare să-mi amintești unde rămăsesem ?
- A, nu, să trecem peste asta, ți-am spus că m-am sătu... De-atîtea ori am încercat să... încercat, pe dracu, n-am încercat nimic, n-am îndemnat pe nimeni la răscoală, de dragul răscoalei, la nesupunere „organizată”, de dragul nesupunerii. Am încercat doar să le amintesc oamenilor un lucru pe care ei se străduiesc să nu-1 afle, să-1 uite dacă-1 știau : că demnitatea nu-i o abstracțiune, nu-i o atitudine gratuită. Nici păgubitoare. Din contra, lașitatea, frica, „înțelepciunea” sînt păgubitoare. A fi demn înseamnă a nu accepta loviturile fără să te plîngi fără să încerci să le eviți — fără să încerci să dai înapoi ! Te doare ? Crezi că dacă accepți loviturile fără să crîcnești, zicîndu-ți că, las'că trece și asta, că doar străbunii au trecut prin încercări și mai grele... o să te doară mai puțin ?

«s '• Pardon ! Nu confunda situațiile fără ieșire ■ — și, la urma urmei, nesemnificative — cu... în episodul Tudoran, oricît de... demn și mai știu eu cum aș fi fost. de bătaie n-aș fi scăpat. Vorba e *cum* su-porți acea bătaie... Sigur că abia așteptam să-mi

vină rîndul, ca să se termine odată ! Bătaia ni putea evita, apoi... O să mi-i ridic în cap pe pu riași, dar... Majoritatea pușcăriașilor au un strop de maso... Nu sări, n-am terminat ce-am avut de spus : nu atît masochism, dar mai ales tinerii se mîndră. >e cu bătaile pe care le-au luat de la gardieni <— înțelege ce poți...

- Pe unii gardieni, într-adevăr, rezistența, hai să-i zic : liniștea, demnitatea bătutului îi scotea din fire, îi îndîrjea, îi excita. Dar nu psihologia... călări-torului interesează, ci a călăritului. Ascultă, știi ce era dureros ? Nu atît faptul că oamenii nu îndrăzneau să se opună răului, să fie demni, să... Ci...

- Dacă-ți închipui că m-ai înfundat... Pentru că frontieriștii erau o categorie aparte, la urma urmelor, un fel de paria, ți-am spus doar că „politicii” se uitau de sus la ei, ca la niște intruși, uzurpatori — mai exact : parveniți. Te uitai, auzai, ved« nu-ți venea să crezi : un trepăduș politic oarecare, un uns cu toate alifiile, fost imparțial, ca românul, după cum bătea vîntul, condamnat nu pentru ce făcuse, ci pentru ce fusese (dac-ai fi avut posibilitatea să-i umbli prin dosar, ai fi aflat că vajnicul „politic”... mîncase destul borș la anchetă), îi disprețuia pe frontieriști, se uita de sus la ei, puțindu-i, simțin-du-se dezonorat de... conviețuire, detronat din drepturile lui legitime de deținut politic de... niște derbedei, niște golani... Golanii aceia, însă, *făcuseră*. ceva : prin faptul că voiseră să

părăsească țara, clandestin, făptuiseră un act de nesupunere, de pevoltă activă. Dar „politicul” acela ?... Le reproșa fr: riștilor că provocaseră strângerea șurubului în chisoare — ca și cum Goiciu avea nevoie să fir **vocat** la așa ceva... Era pur și simplu gelozia laț

102

A fricosului. Care, ca să-și justifice lașitatea, frica, micimea, îl **ponegrește** pe curajos, **acuzându-1** că a provocat, că a stricat, că a...

- Da, există o explicație : în primul rînd, frontieriștii erau tineri, optzeci la sută dintru ei **aveau** sub douăzeci și cinci de ani. Și cum bine se știe, tinerii nu se tem de moarte, ori se tem într-o **mult** mai mică măsură decît **bătrînii...** pentru că sînt sănătoși, știu că au încă ani în fața lor, n-or să-și }ase oasele în pușcărie. Apoi, pentru că... sînt frontieriști, condamnați pentru trecere (reușită sau nu) de frontieră, deci o probă de curaj. N-o să-mi spui eă orice om e în stare să se apuce de o treabă, **fiind** .sigur că șansele de reușită sînt de numai cinci la sută — procentul de reușite totale, adică de traversare și a țării-or-tampon : Bulgaria sau Ungaria sau Iugoslavia. Deci, frontieriștii se aflau în închisoare *pentru* ceea ce *făcuseră* — deliberat, asumîndu-și toate riscurile (deci, detenția). Ei nu fuseseră închiși... *pentru ceea ce se bănuia că ar fi făcut, pentru ceea ce se spunea că ar fi făcut* — cazul „favorizatorilor”, „agitatorilor” ; nici *pentru ceea ce făcuseră, cină va, cu ani în urmă*, atunci cînd nu călcaseră legea și nu puteau să prevadă că vor fi pedepsiți în virtutea unor legi viitoare — polițiștii, jandarmii, cei de la Siguranță ; nici *pentru ceea ce... fuseseră...* — politicienii.

- De pildă : atunci, la Zarcă, am putut declara greva foamei — tot pentru obloane — pentru că, din zece deținuți cîți eram în celulă (celulă de doi...), opt eram tineri : patru studenți și patru frontieriști. Cei-lalți doi (un fost prefect de Lupeni și un fost jandarm) nu numai că nu ni s-au alăturat — deși bătrînul prefect suferea mult mai mult decît noi din lipsă de

—■ ba au bătut în ușa, mgîndu-1 frumos pe dom'

103

sergent Cîine-Roșu să facă bine să-i... „separe” de aide noi, fiindcă ei nu vor să facă grevă și nu aprobă „răzmerița” (l-am citat pe dom' prefect), că ei sînt mulțumiți de tratament, n-au nimic de cerut... Pîna -.; al patrulea student, bolnav în ultimul hal (intoxicat cu plumb) a ținut să facă grevă, aproape l-am bătut i -i să renunțe, fiindcă nu atit nemîncarea, cit ..paci-:”;carea” l-ar fi ucis...

- în sfîrșit, o întrebare... Le duceam dorul... Cum îți imaginezi că un deținut politic ar fi putut : icra într-o tipografie — chiar dac-fî ar fi imprimat, :-'i zicem, etichete pentru sirop de . Colegi;! nos-i;u se îmbolnăviseră de saturnism, lv. d în minele de plumb de la Căvnic, Baia-Sprie, Ni l. în acele orizonturi de mult abandonate de min : de meserie — civili — pe motiv că „un om norma! -;iă la temperatura aceea și la infiltrațiile con numai că c'.nținuții politici nu erau ..oameni : ;', ei „re-, istau” și la căldura de iad și la in .-ații și la „do-iurea” rudimentară — în schimburi u, cîte douăsprezece ore...

- Ai dreptate. Nea Iancu ar fi zis : „Cî dă-i odată cu halba aia-n cap, monșer !” Rămăsesem... cu halba ridicată la... Da, la Vasea — povestea cu inima; de la Vasea am derapat... tot la Vasea — povestea cu gamelele...

A, da ! în Corpul de Gardă, în aşteptarea lui Goi... Aşteptînd ca Goiciu să mă... Fiindcă îl pocnise pe Nandi şi credeam că acum e rmduî meu... Şi, pentru că Goiciu întîrzia, întîrzia — tăragăna şi el, ca tot rumănu', deşi Goiciu se pare că era bulgar — mi-am zis : „Mama mă-si, decît să-mi pleznească ceva, pe undeva...”

Dar Goiciu nu mă pocneşte. Tot la Nandi se uită — deşi mă avea în vedere pe mine. Şi totuşi, nu dă.

104

Ceea ce nu însemna ca n-o să...

Deodată, se holbează la mine, de **parcă** abia **atunci** m-ar fi descoperit.

— „Cc-i cu tine, bă ?”, face el şi-şi pune mumk şolduri. Eu... ce să răspund, dacă nu pricepeam ce anume întreabă ? — „Tu n-auzi, bă ?^a”, face el. „Ce-i cu tine-n halu' ăsta ?” -- din ce în ce mai mirat, mai revoltat.

Habar n-aveam la ce „har făcea aluzie. M-atO gîndit, întîi, că vorbeşte despre păr — de v lună, de cînd Arhanghel ică de la grefă : la vizetă şi-mi **ceruse** „datele” şi mă întrebasese unde mă stabilesc după liberare, nu mă **mai Uii**

— „Ia uitaţi-vă la el !” îi îndeamnă Goiciu p; „Uiaţi-vă numa-n ce hal se compoartă un ?tudo;v

şi mă arată doctorului, lui Istrate, la urmă lui Barba care, desigur, ia mutra de rigoare, ac. tată. Părul, despre păr *v*

'că mă pune să mă tund — **mârfoa** rnă-si. I ciă-mă, peste trei zile, aca-â. o să am o **bilă** ele ocnaş, o să-mi fac nişte fotografii pe cîste... — „Păi tu te pretinzi student, bă ?” se întoarce G-... e mim?

„Tu eşti student *T* — „Da”, zic. — „Sînt student, să trăiţi !” mă corectează Istrate. Eu tac. Goiciu : — „La ca facultate, bă *V* — „La filologie”, zic.

Goiciu pufneşte în rîs. Mă măsoară de sus pînă jos, cu ochi cri-t-'c : — „Şi te crezi mare filozof, ai ? Te-oi fi cre-zînd f'un mare jmecher, f'un mare zmeu...” Eu tac.

— „Păi aşa te-au învăţat să te porţi, profesorii ăia-ai tăi de la facultatea-aia de filozofie !” — „Filo-'cxţie”, zic. — „Ceee ?” face Goiciu.

— „Filologie, nu

'lozofie¹”, zic. — „Ce, bă? Filolo... Tot un căcat !” iaie el aerul, cu scîrbă, iar Sin, Istrate şi Barbu încep 'ă ihăie. Ara avut impresia că şi Nandi rînjeşte.

— „Răspunde, bă, tot aşa. cu-aspectu-ăsta umblai şi

305

la îacultatea-aia ?” reia Goiciu. Eu ridic din umeri ~ nu mai eram sigur că de păr vorbea, n-ar fi făcut atî+a maţ din cauza părului, apoi nu se uita numai la cap, mă măsoara de sus pînă jos, deşi... Deşi prin regiunea capului întîrzia cu privirea — să fi fost murdar pe obraz ? După episodul Tudoran, mă spălasem, un băiat îmi deduse jumătate din porţia lui de apă de băut. — „Răspunde, mă, tot cu-aspectu-ăsta umblu ?” îmi fac curaj şi întreb : ~ „Care aspect ?”

— „I-auzi la el, 'ce că care-aspect!” se înveseleşte Goiciu. „Păi tu nu te uiţi la tine, bă ? Să constaţi că cum arăţi ?” Eu zic, fără să mă gîndesc prea mult:

— „N-avem oglindă în celulă”. Am simţit cum din-ir-o dată scade temperatura în jurul meu. Goiciu arăta de parcă i-aş fi băgat degetele în ochi. Începusem să mă blestem pentru că nu-mi ţinusem gura, cînd, Goi-

ciu, rîzînd î — „Da-da-da cu aia de la ma-ma-maga-zie, de-ai primit-o cu inventar ce-ce-ce-ai făcut ?” încurajat, zic : — „Mi-au spart-o, la anchetă...” Istrate, de astă dată, sare de pe birou, (lui Sin îi căzuse falca). Goiciu, însă... îmi dă o „ștearsă” prietenească, peste creștet: — „Te-n pizda mă-ti, că minți ca un porc ! Nu la anchetă, nu la anchetă ! Te-ai uitat în oglinda mă-ti și-ai spart-o ! — este ?” în locul meu, îl aude pe Barbu : — „Este, donv coman...” Și mai înveselit, Goiciu se întoarce spre el : — „Nu la mămica ta făceam aluzie, Barbule.. băiatule ! La mă-sa Iu' ăsta ! Cu mămica ta n-am nimica, Barbule, că a născut un om, nu o zdreanță umană, o... lepădătură contrarevoluționară și dujmimoasă !” Se întoarce lent spre mine și... îmi aruncă un scuipat în frunte : — „La tine-am i'acut aluzie, mă !”

Goiciu mă mai scuipase o dată, cînd cu greva foamei, dar atunci abia mă stropise, atât de furios era,

106

încît avea gura uscată. Acum, însă, era calm, de aceea mă scuipase... consistent. îmi șterg frunt-: mă uit pieziș la el. Goiciu pare amuzat : — „Ce ziceți de el ?” și mă arată celorlalți, apoi mie : — „Nu mi-ai răspuns la întrebare : așa crezi tu că trebuie să arate un student ?” — „Student din ăsta...” face Istrate și se retrage la loc, lîngă birou, dar nu mai urcă. — „Ai, mă ?” insistă Goiciu. „Așa arată un student ? Un deținut ?” Zic : — „Cum ne-ați făcut, așa arătăm”. Liniște. Goiciu, de parcă n-ar fi auzit ce zise-, scm, îi consultă din priviri pe ceilalți : — „Ce-ce-i zis, mă ?■” — „Am spus că arăt ca toți deținuții”. De astă dată Goiciu își iese din fire — ca orice nebun, avea reacții încrucișate, lua drept glume jignirile adevărate. În schimb, turba din pricina unui răspuns oarecare. Începe să alerge de colo-colo să-i ia martori pe doctor, pe Istrate, pe Barbu... pînă și pe Nandi :

— „Aoleoooo ! Aoleoooo, ce-a ziiiis !” — își pu mîinile la fălci, de parcă l-ar fi doborît durerea de măsele : „Aoleoooo ! Ați auzit ce-a zis ? Ai auzit, to' ar' șu ? Ai auzit, mă ? Și tu ? 'Ce c-arată ca toți deținuții ! Care, toți, mă ? Care deținuți, mă ? Deținuții moi, mă ? Ca tine ?•’ — deși acum nu mai avea nici o importanță, mă întrebam, în continuare, la ce „hal” se gîndea Goiciu. — „Păi știi tu ce bucurie-ți fac io, mă studentule ?” se întoarce el iute și mă apucă do bărbie și strînge, strînge, pînă-mi dau lacrimile. „Păi. te pun să le plătești, mă, ți le imput, auzit-ai tu de chestia asta ? Cu imputarea ? Păi, trimit acasă, la tine, la domiciliu' tău stabil, o hîrtie, pe cum că să te egzekute agentu' fiscal, bă ! Păi cum de-ai adus tu-n halu' ăsta efectele statului ?”...

• Efectele statului, ai auz.it bine. ..Cum de-ai adus... ?”

.. ..
K>7

• < ^r- Hainele, țoalele, zdrențele în care eram îmbrăcați, astea erau efectele statului. Pentru că ale statului erau. De efecte vorbesc. Iar efectele statului sînt de două feluri : recuperabile și... irecuperabile (obiielele, cămile de aluminiu, eventual cearceafurile...), în general... Voiam să spun că mai erau și altfel de efecte : cele personale. Ți se pare că vorbesc altă limbă ?

• Cum arătau... efectele statului ?... Ei, asta-î că nu prea ară... Sau : arătau al dracului ! Rămăsese din ele cam o treime din ce fuseseră,

cîndva, cine știe cînd... Acum, gîndindu-mă, mi se pare de neconceput să poată fi purtat un pantalon din care n-a rămas decît... betelia și prohabul — acolo, însă, eram obișnuiți cu asemenea simboluri...

* • Rupte, e puțin spus. Incomplete ! Tunică fără mîne și fără... pulpane, pantaloni fără craci, uneori chiar fără tur... Dacă le-ai fi văzut... Dacă ne-ai fi văzut pe noi, cei din camera de liberare...

• Pentru că liberații — sau liberabilii — erau un fel de vidanji ai închisorii, ei adunau ce era mai rupt, mai mizerabil, mai... Dacă ne-ai fi văzut pe cei din camera de liberare — în afară de Barbu, care, ca un porc de cîine ce era, nu le schimbuse...

• Hainele, efectele, de ele vorbesc ! Mă obligi la altă paranteză, se vede cu nu mi-e dat să înaintez decît în spirală...

Ți se spune cum stăteau treburile : din momentul în care un deținut era anunțat că, peste patruzeci de zile, urmează să se libereze... Inexact : nu era anunțat că se va libera, asta o deducea el, deținutul, din faptul că, aproximativ cu patruzeci de zile înainte de data pe care o știa el ca dată de liberare, venea un plutonier

IQS

de la grefă pentru... verificarea dosarului. Ziua liberării nu se anunța. Deținutul trebuia să calculeze singur...

• Ți se răspundea : — „Las' că vezi tu cînd... Cînd te-o scoate pe poartă, atunci !" Nu se osteneau să-ți spună data precisă. De aceea deținuții trebuiau să calculeze singuri : dacă aveau o condamnare fermă, și nu lucrau... era mai simplu, nu trebuiau să Ți se spună seama decît din anii bisecți (anul penal are 365 zile). Dar dacă lucraseră și aveau condițional, începeau „calculul speranței"... Cît timp lucrase ; la ce fel de muncă, deci cît de zile la zi primise (sau i se prora isosera) ; cît i se tăiaseră... și altele. multe „elemente"... Fiindcă, de la deținut la deținut, calculele erau diferite. Pentru exact aceeași muncă, unora li se au. să zicem, trei zile la zi condițional, altora două, altora una, altora nimic — depindea de rapoartele de izolare, de rapoartele turnătorilor, Ldr, ale poliției... „Erau unii care, rti „servicii interioare", în închisoare, primeau condițional de la trei la una". După cum erau — marea majoritate — care lucraseră în iadurile de la Canal sau din minele de plumb și care abia dacă ciupeau „două la una" și nu pentru toată perioada lucrată... Oricum, clacă, aproximativ cu patruzeci de zile înainte de data presupusei liberări, deținutul era chemat etă — la Gherla, de un plutonier pitic, poreclit Arhanghelică — dacă i se verificau datele din dosar (numele, prenumele, data și locul nașterii, numele pariaților) apoi era întrebat : „*Unde te stabilești după Liberare V'*, acel deținut avea mari șanse să se libe-

• Cum să fii sigur ? Cînd era vorba de ceva în 2-nulului, nu exista siguranță. Însă dacă vo-

100

ne Arhanghelică sau Bunavestire : „i te întreba unde stabilești, șansele de liberare urcau pînă la 75%.

• Ți-am mai spus că. la noi, nimic nu era sută la sută. Mai ales cînd era vorba de liberare. Puteai să fii la un metru de Poarta Mare, la un metru de linia albă din poartă, dincolo de care se considera că începe, material, libertatea și în clipa aceea să fii apucat de mină, răsucit nițel și să Ți se bage în ochi o hîrtie : „Semnează de luare la cunoștință..." să Ți

-pună...

- De pildă, o nouă condamnare. Sau un supliment la cea veche. Sau o... încurcătură — „cine muncește greșește, noroc c-ara descoperit-o la timp...” să zică ei — dacă în acea zi sînt bine dispuși...

■ Dar care *loc* și *moment* ar fi fost mai... potrivite pentru anunțarea unei asemenea vești ? Dacă omul ar fi aflat de prelungire pe cînd se afla încă în neâulă, n-ar fi fost ușor. dar acolo n-ar fi fost singur, s-at mai fi luat cu vorba... Și anunțatul în poartă se va lua cu vorba, însă primul moment, acela... Consolarea va veni de la colegi : n-are să fie singurul... Psihologii cu epoleți ajunseseră la concluzia că dușmanul de clasă, dacă n-a fost distrus în pușcărie, de pușcărie, poate fi definitiv surpat... în poartă... Pe alții îi „întorceau” de la gară ; din tren ; de la „domiciliul lui stabil”, după o zi sau zece de libertate. Să r noaștem că aceste „cadre” — psihologii — nu mînceau degeaba pîinea albă a M.A.I.-ului,...

Dar să mă întorc : după vizita lui Arhanghelică. deținutul „anunțat” știa că poate Să-și lase părul să crească și poate să înceapă schimbarea... efectelor. Hainele penale — „efectele statului” — erau în diferite .stadii de uzură și. într-o închisoare „așezată execuție, după starea lor puterii să-i recunoști pe

110

vechi (nu vechi, în general, ci vechi în acea închisoare), care avuseseră timp să-și schimbe de mai multe ori efectele, și să ajungă la o anume „eleganță”... Bine-nțeleș, fiecare transfer făcea să se aleagă praful de toată agoniseala, deținuții anunțați pentru dubă trebuiau să predea la magazie efectele statului și, pentru perioada transportului, să se îmbrace în cele personale, hainele cu care fuseseră arestați dacă penalele nu puteau arăta decît urîte și triste, chiar cînd erau aproape noi, ți se sfîșia inima văzînd în ce hal, vorba lui Goiciu, ajunseseră sfintele haine civile, hainele care te mai legau de casă. în ca-rantinelile de plecare și pe dubă întîlneai cele mai stranii, inimaginabile combinații de vestminte (pe un om), cele mai „îndrăznețe” combinații de petice, adausmi, întărituri, adaptări (pe o haină). Fiecare piesă, în parte, era un talcioc ; fiecare om în parte : un talcioc la pătrat. Iar o dubă întreagă... Pe dubă, în „ci¹ sau „personale”, chiar dacă trecuseră mulți ani pionii mai păstrau semne, ..mărci” din ceea ce fuseseră afară : cutare era preot ; cutare ofițer ; cutare țaran din Vrancea ; celălalt din Făgăraș ; uite și un fost milițian... scăpat ca prin minune între dușmani, locul lui ar fi fost la Tîrgu-Oena... ; un ceferist; un probabil fost mare grangur, pentru că e îmbrăcat într-un fost smoching... Preotul mai purta încă rasa, dar scurtată, cîrpită, dublată ca o pufoaică ; dar pantalonii erau kaki — „cumpărați” sau primiți de la un fost militar ; căciulă rusească — de la vreun tractorist ; în picioare — galenți... ehei, de cîți ani se terminaseră ghetele lui preotești... Ofițerul : el păstrase pantalonii kaki, cu vipușcă, dar abia îi acopereau genunchii ; pufoaică ; bască : pantofi cu talpă de crep — cine știe în ce împrejurări obținuți de la un civil...

111

Tostul mare demnitar, sub smoching, păstra cu sfînțenie ceea ce mai rămăsese dintr-o bluză de pijama de mătase — fusese „săltat” din pat, la ora lăptarului...

Să mă întorc la cele penale : deținuții care rămî-neau mai mult timp într-

un loc, deveneau din ce în ce mai „eleganți”, schimbându-și efectele primite cu cele ale plecaților, în special cu ale liberaților, cu a „tunarilor” cum li se mai spunea „anunțaților”...

- O lege de celulă spune că cei care mai au numai un an pînă la liberare, fiind „cu un picior afară”, pot să se lipsească de „drepturile” de Celulă : un pat mai bun (cîștigat și acesta, treptat, pe măsură ce alții plecau), rînd la spălat, closet, supliment, bărbierit, doctor... Pentru că locul patului avea mare importanță (un bun pat e departe de tun, „acoperit” de vizetă, nu e la parter — **unde-i** frig iarna — nu-i la „cucurigu” — unde lipsește aerul și, în general, într-un pat „bun” poți urca repede și din el poți coborî repede și nevăzut, în caz de „șase”...) — se spunea că un anunțat, din moment ce are de făcut numai un an, poate să și-l petreacă și pe tun...

- Așa am zis : **numai** un an ! Pentru că un an e *numai*, o bagatelă față de... încă zece sau încă cincisprezece sau încă... toată viața. Erau oameni care făceau închisoare de atîta amar de vreme, încît un an era, firește, *numai* — ce n-ar fi dat ei să știe că mai au de făcut *numai* un an ! L-ar fi făcut, cum se mai spunea : într-un picior. Sau : pe tun... Am cunoscut — e **adevărat**, de la distanță (prin crăpăturile gardului solarilor de plimbare) și din mers, un om caro, în acel moment, adică în '58, avea în spate 23 ani de pușcărie. Fusese arestat în 1935, adică în anul în care eu mă nășteam...

112

- * Știu ce. vrei să spui că „nu era”, dar dă-mi voie : doctorul (era doctor nefericitul și îl chema... îl chema Tru... Sau Uță, oricum ceva cu *-uță...*). Deci, doctorul, să-i zicem Uță, fusese condamnat, în 1935, pentru omor — împușcase pe cineva care-i necinstise sora, sau așa ceva...

- Bine-nțeles că era o faptă de drept comun, pentru asta și fusese condamnat : crimă de omor. Numai că acest Truță sau Uță era legionar sau simpatizant... Așa că, în '40, cînd au venit legionarii la putere, el a fost liberat, a primit și nu știu ce post... dar nu s-a bucurat prea mult de libertate : după rebeliunea din ianuarie '41, a fost din nou băgat la închisoare, de către Antonescu și... a rămas. Dar să revin: oamenii erau atît de obișnuiți cu pedepsele mari, cu faptul că americanii ăia veneau mereu dar nu mai ajungeau, că decretele se anunțau lunar și nu se aplicau, că Crucea aia Roșie clracu' știe ce făcea — încît un an era *numai*. Așa că tunarii se puteau recunoaște după zdrențele de neînchipuit în care erau îmbră...

- Exact ! Deci și eu, ca orice anunțat, cu toate că nu agonisiseam cine știe ce avere — nu avusesem cînd, făcusem numai doi...

- Ei, da, *numai doi* ! Și nu noi ne jucam cu anii, fiindcă erau anii noștri, noi îi făceam ! Cei care se jucau cu anii...

; Ei, bine, nu ! Nu judecătorii — care nu judecau nimic, nu hotărau nimic, ei, în cazuri fericite, anunțau că masa este servită — ci securitatea. Adevărații judecători erau securiștii : ei anchetau **îatîi** apoi... „judecau”. Pe fiecare dosar trimis „tribunalului” securiștii scriau citeț o cifră : anii pe care trebuia să-i încaseze „banditul”. Și dacă îți imaginezi că acea

113

cifră era scrisă pe dosar **după** anchetă, deci ev: organul de instrucție afla ce hram poartă arcei, bine, te înșeli ! Securitatea, instituție nu ni omnipotentă, ci și omniscientă, *știa* ce condamnai primi. Înainte ca tu, condamnatul, să fi fost an

Cînd se completa mandatul de aducere, se pregî și un dosar proaspăt : pentru ce era arestat X? B; de, să zicem, agitație publică. Articolul 327 pedepsește agitația publică de la 5 la 10 ani. Hai. să nu fie zece. să fie... șapte. Și șapte rămînea ! Uite, acesta a fost cazul meu : în primele minute de anchetă, acel Vasile mi-a zis : — „Ai să-ncasezi șapte ani". Eu, neîncrezător : — „Nici nu știți ee-am făcut și dacă făcut ceea ce vă închipuiți că am făcut și mă și condamnați. De ce șapte ani ?" Și el — care nu c prost, oricum, nu cel mai prost dintre ei — rîjiște : — „Cum adică, tu ne întrebî pe noi pentru ce ai să-ncasezi șapte ani ? Rostul nostru e să întrebăm, bă-ietică, al tău să răspunzi, așa că tu ai să ne spui, în zilele care urmează, pentru ce o să te condamnăm la șapte ani !"

- Uite, că era posibil. Fiindcă, la noi. pedeapsa nu avea legătură cu fapta. Desigur, orar, și cazuri în care se cîntărea o faptă consumată și *apoi* se hotăra condamnarea — evident, o hotăra tot securitatea. Dar, în general... ..La noi nu se pedepsește-, mă, la noi se atrage atenția..." Și „se atrăgea atenția" prin... „exemple". Strategii securității, aplecați deasupra hărților și coloanelor cu cifre, constatau : „în localitatea A-ești avem numai trei cazuri, nici unul care să poată servi de exemplu : X. pentru port ilegal de armă, Y pentru trecere de frontieră și Z pentru că a fost legionar ; dar în A- 'i ; .vena probleme cu cotele, țărani nu prea dau cotele de lînă

114

— ia să vedem pe care din ei — ne trebuie doi sau chiar trei — îi putem agăța... Pe Ioncscu, în primul • înd, fiindcă, **într-o** seară, la circiumă, a zis ceva de **tovarășii** sovietici ; pe Popescu... ăsta n-a fost legionar ? nici țărănist ? nici agitație n-a făcut ? Trebuie să fi zis și el ceva, fie de sovietici, fie de cote, fie de alegeri — trece-1 și pe Popescu. Și al treilea... ia să-1 agățăm pe învățătorul Grigorescu — n-are probleme cu lîna, dar nu strică să-i ținem în frîu și pe învățători, trebuie să fi fluierat el în biserică pe la vreo leqție, ceva, să zicem la istorie — facem rost de o declarație de la părinții unor elevi, pe cum că învățătorul a zis ceva de Basarabia... Sau de Bucovina../' Și așa mai departe, în localități, în ministere, la birouri, în facultăți : se căutau — nu prea mult — țapi ispășitori : cel puțin pentru o vreme, în cutare sat sau birou sau fabrică era... **liniște...**

- In al doilea rînd : cînd, ajuns în închisoarea de execuție — Jilava —, eram întrebat ce condamnare am, îmi era rușine să spun că *numai doi ani*. Și cum să nu-mi fie, cînd în jurul meu plouase cu *grei* și cu *vechi* ? Ți-am mai spus că *vechi* nu însemna neapărat deținut bătrîn, după cum *greu* putea să fie un puștan de optsprezece ani (și *vechi* de trei — fusese arestat la cincisprezece ani, condamnat la douăș-etnci sau pe viață). în materie de „crime politice" nu ■se ținea seama de vîrsta criminalului, chiar dacă avea. să zicem, unsprezece ani — mi se pare că ți-am vorbit despre celebra organizație „**Rombul** Roșir"... Ei. bine. ou, în vîrstă de douăzeci și trei de ani, mă liberam (după *numai doi*), do lîngă meseviști in vîrsta de... ; la „Muncă Silnică pe **Viață**", de tinde : MSV.

, . ist.

115

- Ce faptă iitrîtă ? Știi că nu sună... urit ? Uite, să-ți dau un exemplu de o... faptă urîtă : am stat, la un moment dat, cu un lot de puști, elevi în primele clase de liceu, condamnați pentru... organizație (paramilitară, evident !), conform articolului 209, partea a...

- Pușcăriășii cunosc legile poate chiar mai bine decît „judecătorii", dar, din păcate, încep a le cunoaște atunci cînd e prea tîrziu, deși, chiar de le-ar fi cunoscut *înainte*, tot nu le-ar fi slujit... Ziceam că lotul acela, care se numea... Ghici ? Fiindcă tot n-ai să ghicești îți spun eu : „Tînașa Gardă" !

- Exact, de Fadeev. De la Fadcev și de la a lui carte a pornit și... crima :

puștii citiseră cartea, le plăcuse și... hai să-i tragă și ei o Gardă — tot Tînără... Zis și făcut ! S-au adunat vreo zece-cincispre-zece inși, au săpat o groapă în grădina unuia din ei („aici ziceam că e Comandamentul”), și-au ales un șef („ziceam că el e Comandantul;”), cițiva subșefi, au fixat parolele...

- Bine-nțele că așa se joacă toți copiii, numai că acești copii... erau înarmați — doar ți-am spus că organizația era paramilitară. Adevărat, cele trei pistoale ruginite, găsite pe lângă Podul Băneasa, nu prea... funcționau. Din punctul de vedere al oamenilor mari, deci lipsiți de imaginație, pistoalele nu funcționau deloc, din punctul de vedere al lui „ziceam că...” erau perfecte : Tînărul Gardist n-avea decît să facă : — „Bum !” din gură. Gurile rele zic că tot din punctul de vedere al lui „ziceam că...” priviseră realitatea și anchetatorii și judecătorii, iar, înaintea lor cei care redactaseră acea lege în legătură cu portul ilegal de armă ; textul de lege nu glăsuia

116

nimic de armeie care funcționează numai pe bază de Bum ! oral, pedepsea cu asprime pe *deținătorul, de arme*. Ai armă ? Ești infractor, indiferent dacă acea armă face Bum ! pe limba oamenilor mari (lipsiți de imaginație), sau pe limba copiilor. Deci, prima acuzație : port ilegal de arme. A doua acuzație : atentat la viața și integritatea corporală a ostașilor armatei sovietice eliberatoare. După cum știi, armata sovietică ne-a „liberat”, în '44, de nemți dar, cum e omul : se dedulcește la trai bun și uită să mai plece, așa și Armata Roșie : a uitat să plece și să ne libereze și de ruși... Drept care, vajnicii liberatori mișunau prin România liberată, la peste zece ani de la liberare., Mișunau, deci și prin „teritoriul controlat” de Tînăra Gardă de la Băneasa. Oleg Coșevoi și drughie ucideau nemți; cei de la Băneasa n-avea de unde să-și procure marfa asta, avînd, în schimb, din belșug, nemți în uniforme sovietice. Și, pentru că la școală învățaseră că neamțul tot neamț rămîne, în orice uniformă l-ai îmbrăca, deci ocupant, Tinerii Gardiști de la Băneasa au început să lupte din toată inima lor de, încă, pionieri și viitori utemiști și din toată puterea plămînilor : „Bum ! Bum ! Bum !” — după care ziceam că ocupanții cădeau, secerați, ca grîul...

‘Se jucau, dar... cu focul. „S-au sesizat”, nu nemții-ruși, nici rușii-ruși, atacați cu atîta înversunare. Pentru că aceștia, ca niște maturi ce erau, n-aveau fantezie... Unul din „combatanți”, supărat că „șeful”, în timpul unei ambuscade, i-a luat pistolul din mînă, să lichideze el „ultimul focar de rezistență inamică”, să-i zicem : Georgică Păstîmac, s-a dus acasă, bocind. Și i-a spus mă-si cum Petrică, •■Șeful”, 1-a rușinat, luîndu-i arma, chiar cînd era pe

117

punctul de a lichida al o sutălea unu invadator i Auzind mămica una ca asta, i-a spus lui tăticu. Tă-ticu, bărbat, i-a ars întîi un toc de bătaie lui C gică — pentru că se joacă de-a focu'... — nevستی-si, pentru că... de-aia-i nevastă și în al doilea rînd de ce nu-1 supraveghează pe ăla micu' — apoi, ca un element cinstit și devotat, s-a dus la șeful de cad) fabricii unde lucra și și-a spus păsul... Șeful de cadre, ca un adevărat șef de cadre, a luat problema în mînă : a dat numaidecât telefon la securitate. în jumătate de ceas — pe ceas... — era, ca să ne exprimăm așa, neutralizată o

extrem de periculoasă orgarJ teroristă, paramilitară, subversivă, subvenți-(evident, de oficinele anglo-franco-americano,..) și tot sosul. Petrică, „Șeful", a devenit... șef de lot, nil pentru că ar fi purtat cea mai mare răspundere, ci pentru că era cel mai mare : șaispe ani și a în întâi moartea, apoi, după un an de așteptare, a norocul să i se comute pedeapsa — la muncă și] pe viață...

jjj Turnătorul, ăla micu' ? Dar nici măcar turnător nu poate fi numit. Ce vină a avut el, nefericitul, că... i-a spus mă-si ce i-a făcut alde Petrică ? Vinovat, nevinovat, oricum, a fost uns erou : ..Un P Morozov de la Băneasa", scriau ziarele. Poze, .interviuri... Pionierul Georgică Păstîrnac relatea cum și în ce condiții grele și cu riscul propriei vieți dem; și dăduse pe mîna organelor o mîna de clemente descompuse, criminale, dușmănoase, care...

- Ei, cum să nu te simți umilit într-o aserc companie, „coleg" de celulă cu astfel de „grei" ' ! Tu. cu *numai* doi ani de condamnare (în vîrstă de douăzeci și trei !), lingă un căcăcios care plîngea toata vremea după mămica, dar era tevist ?

113

- Minor ! Ți-am spus că nu se ținea seama de asta. Ce, cînd periclitase securitatea statului, o făcuse înfcr-o măsură... minoră ? Stimată doamnă, tovarășă dragă, dacă-ți închipui că dușmanii orînduirii se împart, după criterii burgheze, în minori și majori, te înșeli ! Cum spunea un profesor de marxism : „In perioada în care lupta de clasă se ascute din ce în ce, dușmanul nu stă cu mîinile-n sîn și încearcă să întoarcă roata istoriei și lovește orbește în cuceririle poporului. De aceea se impune să fim vigilenți, fiindcă dușmanul nu doarme și nu-și alege nici mijloacele, nici sexul, nici vîrsta, el lovește !" Conform acestui principiu al dușmanului, de a nu-și alege... nici sexul, nici vîrsta, „acționaseră" cei din Tînăra Gardă. Ca să nu mai vorbim de Rombul Roșu ! Care știi ce plan diabolic avea ? Ascultă : sala, din Parcul Carol, un tun („să sustragă", zice ancheta, „tehnică de luptă"), bine-nțeles, piesă de muzeu, să-1 agate de tramvaiul... nu mai țin minte ce număr („remorca-rea", preciza ancheta), să-1 care pînă în Piața Victoriei („transportarea ilegală pînă la locul atentatului") și... să facă : Bum ! spre clădirea Ministerului de E*x-terne, unde se afla Ana Pauker („punerea în aplicare a odiosului atentat urzit, împotriva vieții conducătorilor noștri de partid și de stat"...).

- Repet : copiii noștri, schimbul nostru de mîine, nu se joacă de-a războiul. Trebuie să fie foarte atenți „de-a" ce se joacă, altfel, nimeresc în fața Tribunalului Militar. De-a războiul li se dă voie să se joace, numai dacă dușmanul e neamț, atunci e chiar recomandabil și educativ și pedagogic. Dar rus? Ană Pauker ? Vai de mine ! Știi că, la un momeni dat, învățătorii primiseră o circulară prin care li se „recomanda" să nu mai permită copiilor sa se

119

joace de-a horii și vardistii, pentru că, atlt hoții, cit și **varrfiștîi** erau reminiscențe burgheze ? Și că e „recomandabil* să se cheme acel joc (rămas la regulile ;). fie : „Lucrătorii M.A.I. și teroriștii", fie „To-șii milițieni și chiaburii" — după caz și specific... ■ Bine faci că mă chemi la ordine. Mulțumesc, !a Arhanghelică... Doci, după ce Arhanghelică cel Binevestitor întreba, punea

sfința lui întrebare : E TE STABILEȘTI DUPĂ LIBERARE ?, puteai iccpi schimbarea hainelor. Ofereai, în primul I, prietenilor ce aveai mai bun (vre;;u să spun : i **mai** puțin prost decit ei...)

tra mea era puloverul. Un *pulu* ' i ri e **foarte** frumos, iar eu

n i un pulover foarte bun... îl dublasem. îl „blin--,” c **ee-a** ti **avut** la mdcmină : **cîrpf** A al: ' **postav** din „**pijamale**” ; pe de-o parte, îl c • rn, pe de alta, îl prelungisem, ca să ace \ fesele... Acest pulover, bietul, **era mai mult l; izolase** decît în celulă — a, nu cu **mine**, **nu** numai • une, ci cu oricare din colegii de **c»** **tută** care era la izolare — o excepție : cînd c. **m ortită**”, rămînea în folosință proprie. Deci, am început schimbarea **eîec** **du el. I**

1-airt oferit lui Sa... Ba nu ! Am greșit : lui Sașa i l-am dat în cele din urmă, însă prima ofertă i-sm făcut-o lui... altcuiva, unui profesor de matematici... Ziceam că în acea celulă aveam doi prieteni : Mihai și Sașa. I-aș fi dat puloverul lui Mihai, cu el eram mai bun prieten decît cu Sașa, însă... Mihai avea de făcut... cu un an mai puțin decît Sașa. Iar Sașa... cu "douăzeci mai puțin decît profesorul...

• Ani, bine-nțles ! Profesorul avea o **condam-**■e de douăzeci și cinci, Sașa de *nuvmi* cinci —

120

fiindcă, dinspre douăzeci și cinci, cinci se vede *numai*... Pe profesor 51 cunoșteam de afara, de la liceul din Rupea, unde fusesem... instructor superior de pionieri — tocmai picasem la examenul de admitere la Institutul de **Cinematografie**. Dădusem, bine-nțeles, la secția regie și, bine-nțeles. căzusem...

• Pentru că... Dacă aș fi intrat, aș fi zis: „Bine-nțeu. ...”

• Oho. și încă ce meserie ! Lucru — nimic, iar a... **mai** bună decît a unui **învățător** cu **mulți**

ani de practică. Eu. de pildă, primeam *un* salariu mai mare **decît** maică-mca **eare** avea, în acel moment, peste douăzeci de ani în învățămînt. Pe atunci fiecare scoală „beneficia” de ajutorul neprecupețit al cîte unui instructor superior do pionieri, chiar și cătunele cele **mai** prăpădite, unde cîte un singur învă-■ so chinuia cu cîte patru clase. Sarcina acestor juni politrucu era, formal, „**munca** politic-educativă **a pionierilor**”, în fapt, să fie ochii și urechile, ca și cum n-ar fi fost destui turnători printre In i. Recrutați, inițial, dintre ucenici, muncitori **tineri**, trecuți printr-un curs politic de trei luni...

■ A, nu, întrebarea nu mă jignește! în anul în care am fost angajat eu, au mai fost recrutați încă vreo zece absolvenți de liceu care, ori nu reușiseră la facultate, ori nici nu încercaseră. Majoritatea dintre noi ceruse posturi în învățămînt. Ni s-a comunicat că ni se făcuse... cînstea de **a** fi numiți **tot** în învățămînt, dar ca instructori. Bine-nțeles, de-pindeam de comitetul raional U.T.M... Cu toate **că**, în acel an, fuseseră recrutați și absolvenți de **liceu**, **majoritatea** instructorilor era alcătuită din avant-**sarda** clasei **muncitoare**, și, totuși, chiar acei băieți

121

. li și acele simple și. nu de **puține ori**, fanatice **fete**, după cîteva luni de vigilență **revoluționară** și : **nie** și bătădărie și rapoarte (adică **denunțuri**) ■a raion, treptat, treptat se înmuiau. **Aflau** că meseria do învățător și de profesor de ciclul doi nu-i chiar atît de ușoară (cum li se spusese lor, la cursul scurt), nici **atît** de bine — mai exact : nemeritat — plătită,

; **aproape** toți „educatorii burghezi” aveau o singură dorință : să **educe**; Multe alte descoperiri făceau bieții instructori... Complexul de

superioritate cu care veniseră în școală se transforma cu repeziciune în complex de inferioritate : își dădeau seama (nu toți...) că nu știu aproape nimic, că puținul pe care-l știau nu le slujea la nimic... De la îndoiala pînă la disperare, apoi la **revenirea** la suprafață, altul, distanța în timp nu era mare. Se lipeau de cîte un dascăl mai serios și... verificat (de astă dată în sens **invers**), mărturiseau că tare ar dori să-și completeze studiile (unii nu absolviseră nici cele șapte clase), apoi liceul... iar cine putea, mai departe. Părinții mei **adoptaseră** pe un asemenea instructor, un ungur de pe la **Racoș**, fost ucenic la Brașov. La venirea în școală, făcuse și el pe nebunul, pe severul, pe principialul, dar, în cîteva săptămîni... s-a dovedit **a fi** un **băiat** bun. modest — și **în** același timp extrem de ambițioase — iar părinții mei l-au preparat, în secret, pentru cele șapte clase, apoi l-au condus prin liceu — la fără **frecvență** — apoi, după întoarcerea lui din armată, **l-au** bătut la cap, pînă l-au văzut student la Institutul de Mecanică. Cit timp am fost închis, apoi **cu domiciliu** obligatoriu, băiatul acesta le scria părinții "t-•și, cam de două ori pe an. îi vizita, între **două trenuri...**

122

- Da, la pulover. Pe care i l-am dat pro' rului... Cu care fusesem coleg de cameră într-o... vis-à-vis de liceu era stația de autobuz ; într-o clădire jengoasă, spre stradă, erau ghișeele RATA — așa se chema pe atunci societatea de autobuze... în curte erau... taurii comunali, și încă vreo trei-patru magazine de Dumnezeu știe ce. Singura încăpere locuibilă fusese „rezervată” cadrelor didactice... Adică profesorului de matematici și mie. Era o hrubă, întunec

cu podeaua sfărîmată și nesigură, cu pereții crăpați ciuruiți de găuri de șoareci — profesorul era un foarte îndemînat vînător de șoareci... cu mătura... Am împărțit acea cameră vreo șase luni. Raporturi corecte, între noi nu s-a încheat nici marea prietenie, dar nici conflicte n-am avut. în vara lui '54 ne-am despărțit, eu reușisem să intru la facultate, dar nu la Cinematografie... El a rămas la Rupea. Ne-am mai întîlnit în cîteva rînduri, **în** vacanțe... Ca, în primăvara lui '58, în carantina de plecare din Jilava, să ne întîlnim ! Nu arăta prea înfloritor. Avusese o anchetă infernală, îl măcinase și așteptarea execuției — fusese condamnat la moarte dar, după vreun an. de așteptare, sentința îi fusese comutată...

- Prea bine nu știu și nici n-am știut, el nu vorbea despre dosar iar eu nu m-am băgat în **sufletul** lui. Știu doar că făcea parte dintr-un mare **lot** de făgărășeni — nu atît lot, cît anexă la celebrele loturi ale partizanilor din Făgăraș. Profesorul comisese o groază de crime : îi găzduise, le dăduse de mîncare partizanilor ; nu-i denunțase „la timpul potrivit” — adică... chiar în timpul în care era coleg de cameră cu mine... Apoi, cea mai gravă acuzație : împreună :-u un cumnat de-al lui, profesorul îngropase un partizan împușcat — în șură oii în grădină — parti-

123

zanul fiind un neam de-al lor... Am discutat aproape toată noaptea aceea de carantină, apoi pe dubă, apoi în carantina de sosire de la Gherla, dar mai mult de-atîta n-am aflat, Ne-am reîntîlnit, în toamnă, într-un Stadion, cel în care ne aflam două sute patruzeci și doi de...

- Pușcărișii vechi susțineau că, pe timpurile de aur, se cunoscuseră și densități mai ridicate. Ca să-ți faci o idee cum arăta Stadionul de care

vorbesc, în toamna lui '58 : au fost necesare trei zile pînă să se întâlnească doi frați. Timp de trei zile, doi deținuți, frați, au stat în aceeași celulă, fără să știe unul de altul. Erau amîndoi oameni în vîrstă — de pe la Turnu-Severin — cel mai „mic” fusese arestat în '56 și nu știa că, un an mai târziu, fusese imitat de fratele mai mare... Ordinea intrării în Stadion fusese inversă : proaspăt-arestatul era vechi, vechiul fusese adus „peste”. Dar nu s-au întâlnit și cine știe cîte zile ar mai fi trecut, dacă... dacă gardianul nu l-ar fi strigat pe unul din ei „la doctor” (nu interesează pe care anume îl strigase la... politic, amîndoi severinenii ciripeau cu voioșie), iar la ușă s-au prezentat amîndoi...

• Mai departe n-are nici un haz, să mă întorc la pulover. Deci, am oferit puloverul meu profesorului, însă el... — „Nu-mi trube !” — ți-am spus că **era** făgărășean... Zic : — „Ia-1, Ioane, o să-ți prindă bine”. Dar el : — „1-ați pulovăru' de-aci, că ți-1 țiș în tun !” — se înnegrișe de mînie. Fac imprudența ișă insist : — „De ce, Ioane, de ce nu-1 iei, uite ce gros și bun e, și-apoi nu mi-1 rup de la gură, eu plec. și nu mai am nevoie, în schimb tu...” — „To, ce ?” țnă întrerupe el. „Vrei să zici că io mai rănim, de-aia am nevoie de plovăr ? Ba io nu ! Că io vreau să ies.

124

Că, dacă iau plovăm' tău, înseamnă **că-i tuc** pe toți ți io nu vreau, io vreau să ies cu-un **decret**, cu ceva...” I era. Așa că i l-am dat lui Sașa. Care mi l-a dat | al lui, unul neschimbabil...

• Nu aveam voie să-1 mai schimb, trebuia **să-1** scot și să-1 duc neveste-si ca ca, îveunoseindu-și-l

∴ de fapt al ei), să aibă încredere în ce-; i creadă că sînt provocator.

Deci, puloverul lui Sașa. Boneta tot cu **Sașa** am s-chimbat-o — și boneta era neschimbat»iă... dar

■.ii pentru că n-ar fi tentat pe nimeni. Dosi, uneori, deținuții care rămîneau, dădeau un lucru msi ∴ pentru unul mai prost, dar care aparținuse unui — superstiție...

• „Arătam” căra... în halul următor : boneta (de la Sașa) : o cirpă, o zdreanță fără formă precisă,

usută și năclăită de păcură ; zeghea : *un sfert* ittîneca stingă, numai jumătatea din Fi mîne- ∴ drop't.e; (■'''■ va fișii âtîrnate de un guler — totul ■■■.':

abil careva din purtători lu- .. forjă ori la sudură, fără șorț de protecție).

a arăta cum... nu arăta. în schimb,

a un buzunar de toată frumusețea, din material aproape nou, cu capac și cu un nasture adevărat.

Pantalonii : aici e ceva mai greu, pentru că... eu le spuneam *pantolon*, ca *pantoloni* aveam să-i predau aagazie, însă erau mai degrabă fustă, fiindcă n-aveau tur, erau desfundați și... cam fără craci... Bc-lelia era întreagă. întreg și prohabul (cu un nasture de lemn)...

• Restul de efecte ? Păi, restul... Mai aveam o ■:ămsșă și o *izmana*, ca atare aveam să le predau la

azie, dar simbolic : un guler și o betelie..;

^ Ei, cum să n-aibă dreptate să se supere Măria Sa Goiciu ? Că eu arătam în halul, vorba lui, ^mai tt eaeă-meargă, dar avusesem nerușinarea să pretind că toți deținuții, toți deținuții lui umblau în halul...

■ Așa i-ara și spus : — ..Port ce mi s-a dat de la magazie", dar el : — „Minți ca un porc, nu există să se dea efecte deteriorate, tu le-ai deteriorat '." Am tăcut. Ce era să fac ? Să spun ? Că nu eu le deteriorasem, că nu cei de la care le primisem ? Că nu cei care le purtau ? Să-i fi spus că ei, gardienii, le... ? Fiecare om are momente în care simte cum se înțelep-fulgerător. Totdeauna, sau aproape totdeauna această senzație de înțeleptire e legată de tăcere. De tăcerea sa. Și-a zis, adineauri, că n-are rost să con-tinuie o „discuție". Că n-are rost să răspundă unei întrebări. Că n-are absolut nici un rost să întrebe. Ce să întrebe ? Ce să răspundă ? Nu e semn de slăbiciune, tăcerea. Ci de lehamite. Adică de înțelepciune. Mi se făcuse lehamite. Și am început să tac. Să-1 tac pe Goiciu. Știam, **dracu'** știe de unde, că tăcerea e una dintre cele mai teribile arme. Dacă nu de atac, atunci de apărare... activă. Mai ales când adversarul e unul ca Goiciu. Goiciu nu-mi era anchetator, așa că nu aveam ce-i răspunde. Nici de ascuns nu aveam nimic. La urma urmei, nici el, Goiciu nu avea de gînci să-mi smulgă o mărturisire — nu se știa anchetator. Dar îi plăcea să „converseze". Goiciu era un... era să zic : conversant. Marea lui plăcere era să trăncănească, să monologheze în doi, și cu martori. Nu aștepta, evident, răspunsuri, dar ia să te fi pus naiba să-i dai de înțeles că nu te interesează **întrebările Ivii** retorice ! Pe Goiciu puteai să-1 înfrunți — cu vorba, cu „atitudinea" (ce pățeai, mai apoi, asta-i altă căciulă), dar să nu taci. Să nu-1 taci. Goiciu era un gălăgios, un agitat, la urma urmei un anxios, ca toți paranoicii, care încerca să-și alunge neliniștile prin cuvinte. Rostite. Cît mai tare rostite și cît mai multe și cît mai mult timp. îi era frică de singurătate, de aceea nu stătea acasă decît două-trei ore din douăzeci și patru, iar singur cu sine nu rămînea nici un minut. Avea nevoie de agitație, de mișcare, de cuvinte. Și de cuvintele celorlalți. El interpreta tăcerea celui alt, partener sau adversar, ca o dezaprobare. În privința asta, Goiciu avea structură de muiere : „Spune ceva, spune-mi orice, dar te implor, nu tăcea !". Ca un paranoic ce era, tăcerea celui alt i se părea o ripostă, o înfruntare. O dezaprobare pe care el, Goiciu, nu avea cum s-o... dezaprobe. N-avea cu ce, fiindcă îi lipsea obișnuința de a tăcea. ... îi plăcea să știe și să verifice mereu că deținuților le e frică de el. Frică activă — asta îl liniștea, îi păstra un fel de echilibru. îi plăcea, uneori, chiar curajul deținuților. Pentru că el interpreta acest curaj ca... frică manifestată sub formă de „gălăgie", cum zicea el. Acest „curaj" îi promitea un supliment de plăcere — de a umili, de a bate, de a... Cu atît mai bine că șoarecele nu se azvîrle de la început nu în ghearele, ci între colții pisicii, pisica (motanul cel mare) o să se distreze nițel... Dar să-1 taci pe Goiciu ? Tu, un deținut, un vierme, un ăla asupra căruia el, Goiciu, avea drept de viață și de moarte ? Să-1 înfrunți, mai merge, mai ales că pentru îndrăzneală o să capeți un supliment de pedeapsă — dar să taci în fața lui Goiciu ? Cînd Goiciu te întreabă ? Să taci. nu pentru că n-ai ști ce să răspunzi, ci să taci pentru că vrei tu să taci ?

' A început să se neliniștească. îi lipsea ceva, ceva îi prisosea, ceva nu era în regulă. Neliniștea lui s-a transmis și lui și trate și doctorului. Istrate s-a dezlipit din nou de birou, cu ochii țintă la mine, cu buzele subțiate. Sin i-a luat-o înainte, dar, după doi pași, s-a întors la locul lui, la fereastră, de unde a început să-mi facă semne cu buzele, cu sprâncenele — să vorbesc. Să nu tac. Până și Nandi îmi dădea, ușurel, dar insistent, ghionti. La un moment dat, l-am simțit că vrea să deschidă gura — să vorbească el în locul meu, la urma urmei Goiciu avea, deocamdată nevoie de cuvinte rostite, deocamdată nu-1 **interesa** cine le rostește — a fost rîndul meu să-i ard lui Nandi un cot. — „N-auzi, bă, te-am întrebat ceva !" — dar în glasul lui Goiciu suna acum și o notă falsă — el nu rugase niciodată, pe nimeni, pentru nimic. Eu tac. Cred că și zîmbeam ușor. Tac și mă uit prin el. Nu evit să mă uit spre locul unde se află, dar nu-1 văd, pentru că mă uit la *altceva* care, din întâmplare, e dincolo de el. Istrate : — „Vorbește, mă !" Sin, prin semne : „Vorbește, spune ceva, orice..." Nandi cu cotul... Barbu... Barbu ajunsese și el să mă îndemne să vorbesc, desigur, din cu totul alte motive decît Nandi sau Sin.

— „Marș la celulă, Dumnezeii voștri de bandiți !" zice Goiciu... .

- Dacă nu mă lași să termin... Ei, da, ne-a trimis la celulă. Nu ne venea să credem că scăpasem atît de ieftin. Dar cînd ne aflam în dreptul ușii celei și gardianul se străduia să descui... — „'Napoi, stu-dentule, 'tu-ți Dumnezeii mă-ti !" Gardianul însuși s-a speriat, în prima clipă n-a știut ce să facă, nu știa exact care din noi doi era „studentul", așa că l-o apucat, de încercare, de cot, pe Nandi. Goiciu, prin

128

ușa deschisă a Corpului de Gardă : — „Nu ăla, bă, ăl'lalt !" Gardianul îl lasă pe Nandi, mă apucă pe mine... — „Adu-1 și pe ăla, să nu se plictisească stu-dentu' !" strigă Goiciu. Și ne întoarcem...

- De astă dată n-a mai insistat să vorbesc. S-a așternut numaidecît pe treabă : pumni, palme, picioare, Dumnezei, Cristoși... și răzătoare...

- N-ai auzit de ciocoiul lui Arghezi ? Cum așa, dar pînă și Goiciu îl știa, din el ne cita : — „Ca-ca-ca hhhhreanu', mă, pe-pe-pe ră-ră-ră-răzătoare, mă !" Asta devenea foarte simplu ne apuca de ceafă și ne freca botul de calorifer — asta însemna a da hrea-hreanu' pe ră-răzătoa-toa...toare ! Ne-a cam... decor-ticat mutrele, dar n-a durat mult...

- A, nu, cum să se termine ? Dacă nici n-am... era să zic : dacă nici n-am început... Am început, însă cam pe departe am... Răbdare, ajungem în curînd 3a... început... Scena cu răzătoarea s-a petrecut cu vreo jumătate de oră înaintea prînzului. Și, cam pe cînd gamelele au început să clinchetească dulce și promițător, pe sală...

- Credeam că ai înțeles : Goiciu ne apuca — pe rînd sau pe amîndoi în același timp și ne freca, uite-așa, cu obrazul de calorifer, de elementii caloriferului — de aici și apropierea de răzătoare, fiindcă după un asemenea „tratament", mutra arată julită, jumulită, cam ca un morcov pe care l-ai purtat de cîteva ori peste dinții răzătoarei... Nu, nu ne-am ales cu mutre prea vesele... Oricum, mai puțin triste decît... Vreau să spun că ale noastre nu fuseseră atît de conștiincios și variat „prelucrate" ca a lui... Un... Cum Dumnezeu îl chema ? Ceva cu B... Un băiat care... Ei. băiat !, băiat fusese la arestare, dar de-atunci trecu-

seră vreo Șapte-opt ani... Elev **era**, din Bucovina... f>... B... Butnaru ?, nu avea parcă și un y,.. But... Buty... Butmy, domnule, așa-1 chema : Butmy ! Deci. Butmy și nu mai știu cum o pățise mult mai rău, el fusese dat nu pe

răzătoarea-calorifer, ci pe răzătoarea-scară...

- De ce ! Ce Dumnezeu să-ți răspund la o întrebare ca asta ? Nu se întreabă *de ce* ? un deținu' a fost bătut, umilit, ucis. Pentru că... pentru că *nu* există un *pentru că* !

- Bine. Butmy acesta era un. ceea ce numea administrația : recalcitrant, irecuperabil, nereeducabil ; iar deținuții : gongar. Gongarul de Butmy petrecuse cel puțin jumătate din timp la izolare : cu lanțuri, fără lanțuri ; cu lanțuri și cătușe (mîkiile prinse în cătușe, la spate și legate de lanțuri cu un lănișor de vreo treizeci de centimetri, ca banditul să nu se poată întinde, să nu se poată ridica în picioare) : la Alba — la Neagra ; cu drept la pătură — la pielea goală... și așa mai departe, fără a mai socoti și dinele, adică bălaia... Atît de irecuperabil și nereeducabil se dovedise acest gongar de Butmy, îneît nici atunci cînd s-a constatat că e tuberculos în ultimul grad, nu i s-a permis să fie măcar scutit de izolare, dacă nu internat în secția T.B.C. Abia cu vreo săptămînă înainte de răscoala frontieriștilor. cine știe din ce motive, Goiciu (s-o fi așteptat la vreo inspecție ?, ei. și ?...) a permis internarea lui Butmy la T.B.C. Dar cu o condiție : să nu i se scoată lanțurile de la picioare (pe care le purta, fără întrerupere, de peste doi ani).

În seara zilei de 14 iulie, după ce frontieriștii fuseseră pacificați, după cum ți-am povestit, Goiciu,.. și-a adus aminte de „clienți” — avea destui — care.

ce conta că nu fuseseră amestecați în ciorba frontieriștilor, ce interesa că habar n-aveau ce se petrecuse, uite că se nimerea să cadă bine... De altfel, Goiciu, cu toate eforturile depuse, se simțea în formă. De ce să nu cheltuiască el energia care-i mai rămase în nobilul scop al apărării orînduirii ? A început să colinele închisoarea, celulele nerăsculate și să cheme la porțiță pe cîte un client. Cînd i-a terminat și pe aceștia („clienții” aveau să aibă parte de același regim ca și răsculații, ba cîtiva din ei au fost judecați și condamnați pentru rebeliune...), Goiciu Petre s-a uitat în jur și văzînd el că făcuse bine ceea ce făcuse... și-a dat o palmă peste cozorocul caschetei :

— „Da' banditu-ăla de Butmy ?” — așa se zice că ar fi întrebat Goiciu. Și că un plutonier i-ar fi răspuns :

— „La nfermelie, să trăiți !” Dar Goiciu : — „Ș' ce, dacă ? I scutit ?” Se mai zice că acel plutonier sau sergent (sau căprar, n-are importanță) ar fi îndrăznit să : — „La tebece, to'ar'șu' Comandant, da' ăia-au fost cumiști...” La care, Goiciu : — „Cît de cumiști, mă boule ? Ca mă-ta cîn' s-a regulat cu vecinu' și te-a prăsit pe tine ?” (Nu-i nevoie să-ți mai explic că Goiciu ne călărea nu numai pe noi, că îi umilea*, chiar îi bătea pe subordonații lui — se vorbea nu numai de palme, ci chiar de bîță...).

Goiciu — așa se zice — ar fi urcat scara cu eîte trei trepte pe pas pînă la ultimul etaj, unde era secția T.B.C. Și că ar fi început să-1 „întrebe” pe Butmy încă de pe pasarelă : — „Păi de ce nu te faci tu băiat de treabă, mă băiatule ?” A intrat în celula tebe-ciștilor, întrebînd mereu. Și a continuat să-1 întrebe, Pe Butmy, de la un metru depărtare. Numai că Butm-y — așa se spune — n-ar fi răspuns. Se mai

130

131

spune că Goiciu s-ar fi așezat pentru cîteva clipe pe marginea patului, ca

să-și tragă răsuflarea — urcase cam în fugă — și ca să-1 poată întreba, în continuare, răbdător. Însă Butmy, dușman înrăit, refuza sistematic să răspundă la această întrebare : — „De ce nu te faci tu băiat de treabă, mă băiatule ?” Nu voia și nu voia ! Așa că Goiciu ar fi zis : — „Dacă-i pe-așa, ia leagă-ți cravata, trage-ți pantofii și condu-mă pin' la portiță, că vreau să-ți spun ceva...” Și i-a făcut semn să-1 urmeze. Butmy însă n-a făcut nici o mișcare. Goiciu ar fi continuat cu gluma : — „Să te **iau** în brațe, mă băiatule ? Văd că ești cam alintat...” Incepînd de aici, variantele se contrazic fără cruțare : **unii** pretind că Goiciu n-ar fi zis nimic de alintat, ci : — „Hai. la tata-n brațe !” pur și simplu. Și că Butmy ar fi zis : — „Dacă insisti...” și ar fi întins mîinile, așa cum fac copiii pe care mama lor se pregătește să-i ia în brațe. Dar alți martori — cîte bordeie, atî~ tea obiceie... — neagă cu hotărîre aceste vorbe ale lui Butmy, susținînd sus și tare că Butmy ar fi răspuns la „propunerea” lui Goiciu : — „în brațe să-i iei pe Pană !” — e vorba de acel Pană pe care Goiciu> după ce-1 ucisese în bătaie, pentru că nu încăpea în cosciug, îi tăiasse picioarele... Alții — tot martori oculari — spun că Butmy ar fi zis altceva : — „Să nu pui mîinile alea (și o variantă în variantă : „murdare de sînge”) pe mine !” O altă categorie n-a auzit ca Butmy să fi scos vreun cuvînt — aceștia susțin că Butmy era **atît** de bolnav, slăbit și indiferent, încît nici ochii nu și-i deschisese. Că Butmy a zis aia sau ailaltă, că a tăcut — ce contează ? Contează faptul că Goiciu (de aici, toate variantele se pun de acord) l-a luat pe Butmy în brațe. L-a ridicat din pat, a făcut,

132

împovărat, **doi** pași spre ușă, însă mîinile i«au slăbit și nu l-au mai putut ține pe bandit. Și banditul a căzut. Fiindcă așa-s bandiții -*■ cad. Goiciu s-a aplecat să-1 culeagă și, pentru că, de jos, de pe podea, e mai greu să ridici o povară decît de la înălțimea, să zicem, a patului, Goiciu a aplicat un artificiu : l-a apucat pe Butmy de lanțuri. A tras de lanțurile acelea, pînă l-a avut pe Butmy, întreg, din nou în brațe. Dar, ghinion : n-a apucat să facă un pas și l-a scăpat iar — ce vrei, bătrînețea, oboseala... în nici *un* caz nu poate fi bănuir de rea intenție — dacă judecăm numai după faptul că, de fiecare dată cînd Butmy se azvîrlea din brațele lui, drept în cap, pe ciment, el, Goiciu îl potolea : — „Ușurel, ușurel, ho, cu tata, ho, cu tata...” S-a întîmplat să-1 mai piardă o dată și în prag. Apoi în coridor. Martorii oculari continuă să fie de acord : pentru că gardianul de pe secția aceea uitase să închidă ușa, tebeciștii au văzut că, în cele din urmă, exasperat de propria-i slăbiciune, Goiciu a renunțat să-1 mai ducă pe Butmy în brațe : i-a apucat de lanțuri și, așa. a început să coboare treptele. Martorii o țin pe-a lor : că *au auzit* cum capul lui Butmy „pășea” din treaptă-n treaptă. E greu de crezut ca un cap să scoată un asemenea zgomot, încît să fie auzit de la douăzeci de metri ; în al doilea rînd, martorii n-au avut de unde să știe că... „din treaptă-n treaptă” — asta depinde de viteza cu care trupul capului înaintează, în cazul de față : coboară, iar acel ■ rup, la rîndu-i, depinde de viteza de deplasare a celui care coboară, trăgînd de lanț... Așa că martorii s-ar putea să se înșele. Apoi : martorii *n-au văzut ceea ce au auzit*. Or, după cum bine se știe, urechea înșală ; ochiul mai puțin...

133

- Iar, de -ce ? Pentru că... Butmy nu putea să meargă pe picioare. **Ori** se

prefăcea că nu poate, ca să scape de mînia boboruku
a propos de mînia boboru-

lui ; închisorile, lagărele, „obiectivele” secrete, deci păzite, sînt
împrejmuite cu ziduri, garduri de sîrmu ghimpată. Coama gardului e
alcătuită din „doage” — console încovoiate, curbate — pe care se mai află
cîteva rînduri de sîrmă. De obicei, „doagele” sînt orientate spre afara
incintei păzite, știindu-se că e mult mai greu să treci „pe sub” decît
„peste” — pentru că din afară vine pericolul. în cazul închisorilor,
pericolul vine dinăuntru, așa că „doagele” sînt orientate spre interior —
ca deținuții să nu poată evada... Un simbol ca multe altele, am mai vorbit
de evadări... Dar, imediat după izbucnirea revoluției din Ungaria, în
noiembrie '56, Goiciu a dat ordin ca „doagele” să fie orientate
spre afară. După care, fără să-1 fi întrebat nimeni, a trecut din celulă în
celula. „explicînd” : — „Bă, bandiților, vedeți ce grijă avem noi de voi ?
Avem informații că boboru' a aflat ca aici e închisoare de politici și s-a
indignat și vrea să vă linșeze, mă, așa cum **meritați** ! Da' legea-i clară și
noi respectăm legea care zice că 'fractoru' tre' să fie protejat de lege !
De-aia-am schimbat alea cu sîrmă. să nu vie boboru' indignat și să vă
linșeze, după cum meritați !”

- Motivul adevărat ! Se temea că boboru' o să dea buzna, dar nu ca să ne
linșeze pe noi, ci să-1 întrebe de sănătate pe ei.
- Nu, nu mai trăiește. A murit, săracul, Dumnezeu să-1 ierte, fiindcă
deținuții nu-1 iartă.

134

- Ce, eș' copil ?, vorba lui Nea Iancu ? A murit de moarte bună, dă-1 în
mă-sa ! Cine să-1 îi, vorba ta, lichidat ?
- Te ascult, ești, în continuare, sublimă...

■ O, Dumnezeule mare ! La noi, în România t Să-1 pedepsească ! Dar
cine ? Ci-ne ?

- Nu știu, poate că ar fi normal și... pardonabil, cum spui : să fie ucis ca
un cîine turbat — dar cine s-o facă ? Nu pricepi că n-avea cine și... nu se
putea ?

• De ce ! De... Știu eu ?... Cum să spun ?, într-adevăr, Goiciu și ceilalți
de seama **lui** ar fi meritat să fie uciși. De către foștii *lui* deținuți, de
rudele acestor deținuți pe care el, ei, îi chinuiseră, îi înfometaseră, îi
ucisera ca pe 'muște. Ar fi fost firesc și, desigur, Doamne-Doamne nu
numai că ar fi iertat fapta, dar ar fi spus : „Iar acum, după ce ai curățat
pămîntul de un diavol, spală-te bine pe mîini, cură-teste-te !”... Dar, din
nou : cine s-o facă ? Deținuții eliberați nu știau cum să se dea mai la fund,
ca să li se piardă urma (las' că unii, odată liberi, ajungeau la
compromisuri pe care, acolo, față-n față cu moar-1 ea, nu le făcuseră —
fiindcă se rezistă la rău, la bine mai greu...). Cine ? Rudele celor torturați
și uciși ? De bîta, de rangă, de muncă, de foame, de boală ? Nu poți
realiza adîncimea pînă la care pătrunsese spaima în suflete (și din multe
n-a dispărut nici azi). Dar au fost părinți care nu numai că nu și-au apărut
copiii aflați în boxă dar s-au lepădat de ei, în public, în presă (ei, da, au
fost siliți s-o facă, dar dacă un om *nu* vrea să facă o porcărie, n-o face !),
ca să-și păstreze amărîta de slujbă, mizerabila de locuință, nemernica de
libertate. De copii care să se lepede de părinți, în fața drapelului
detașamentului de pionieri

și, **în** scris, **la** gazeta de perete **a unității**, nu mai vorbesc (mai ales dacă tata era în boxă, mama liberă — mult mai rar, eu unul n-am auzit de nici **un** caz, „invers"...)- Iar soțiile care au „divorțai" prin procura... procuraturii, mai ușor ar fi de numărat cele care au refuzat.

Românii au înțeles destul de repede (și. **dintr-un** punct de vedere, târziu, prea, târziu) că nu-i nimic de făcut. Că România e fără putere, vîndută **de mult** și pentru multă vreme. La Yalta. Și că nici îngerul salvator — America — nu ne poate salva. **Pentru că** și ea participase la vînzare. Și, cum ea știa să se țină de cuvînt — față de ruși... Ce erau să facă ? Să zicem, că se găsea un nebun sau un curajos care **să-1** suprima pe Goiciu. Să admitem că-i lichida pe **toți** criminalii cie la Gherla. Apoi pe **cei „de la Centru"**. Pe Drăghici. Pe Teohari. Ei, și ? Sistemul criminal nu se schimbă numai pentru **că** niște pioni au dispărut. Fiindcă Regele și Regina nu jucau pe tablă, la vedere, ei dirijau din umbră, necunoscuți : în urmărirea lor. nu puteai înainta, nimereai într-un zid de ceață : consilierii. Bestiile noastre tricolore erau **doar** unelte (e adevărat, bine alese, bine instruite). însă mina care le conducea era a tovarășilor sovietici. Pentru că altfel nu se putea. Ehei. unde erau întunecatele timpuri, de sub turci ? Sîngeroasele veacuri de spaimă de sub tătari ? Ehei. ce timpuri !, puteam zice... Fiindcă tovarășii sovietici *nu* se mulțumeau doar cu... materia, ei voiau și sufletul. Și, bine-nțe-les, cereau insistent ca. în locul strigătelor de durere de groază, victimele să înalțe imnuri de slavă și de mulțumită ciomagului care le rupea spinările și mumie și dinții. De la ei, de la tovarășii sovietici ne-au venit toate reformele, toate ideile, toate **nouță**

Noi eram o nație înapoiată, cu atît mai înapoiată, cu cit, în ultima jumătate de veac. ne dedulcisem la „așa-zisa-civilizație-burgheză". Ei ne-au adus pe calea cea dreaptă. învățîndu-ne că binele este. de fapt, rău iar răul bine. Ei ne-au învățat să ne punem singuri **ștreangul** de gît și singuri să dăm la o parte scăunelul — neuitînd să strigăm în gura mare că așa ne trebuie, că asta merităm. Ei ne-au dăruit — printre altele — o securitate. Ei ne-au învățat cum se lichidează, doar în cîțiva ani, politicienii, intelectualii, preoții, studenții, țărani, chiar comuniștii, ca să nu mai vorbim de socialiști... Modelul colectivizării (deci a metodelor de a distruge o înapoiată agricultură privată și de a o înlocui cu nimic) de la ei ne vine. Rezultatul „superiorității sistemului" e la îndemînă : după jumătate de veac de colhoz, agricultura sovietică trăiește din grîul american. În ceea ce privește tineretul — așa cum se intenționa distrugerea păturii intelectuale (să recunoaștem : rezultatele au fost mai mult decît mulțumitoare), s-a urmărit și distrugerea tineretului. Cel declarat „anti" — la Pitești. La Pitești n-au fost numai studenți ; n-au fost numai legionari : la Pitești au fost adunați, în vederea „reeducării", toți deținuții studenți și elevi. Nucleu! Țurcanu a fost instruit la Lubianka și a' „lucrat" sub directa îndrumare a lui Nikolski. care. după cum se știe. era evreu rus. Totul ne-a venit de la ei. pentru că lumina de la Răsărit ne vine — l-am citat pe Sadoveanu, nenorocitul ! (Legionarii îi arseseră cărțile pe rug și i le tăiaseră cu toporul, dar prietenii de la Răsărit, mai subtili, l-au adus pînă la a-și **mînji** singur și cărțile și talentul și tot). Ei, da. o vreme, oamenii s-au amăgit cu americanii : „Las" că vin ei,

americani și ne scapă..."

136

137

pe-atunci înșiși americanii dădeau de înțeles, promiteau că n-or să întârzie... îmi aduc aminte că, la Gherla, deținuții (și nu numai cei cu faimă de folcloriști, „balonari", „injectofili" — optimiștii, deci) sperau mai degrabă în venirea americanilor decât în decrete. Iar americanii veneau, bine-nțeles, cu celebra lor Flotă a Vi-a...

• Vezi dacă nu știi geografie ? Deținuții știau iar cine nu știa învăța pe hărțile desenate pe pătură cu săpun. Iată traseul urmat de navele Flotei a Vi-a : din Mediterană, prin Dardanele și Bosfor, în Marea Neagră („Distanțate, cam la o oră, să nu se primă turcii" — „Aiurea, turcii, turcii sînt de-ai noștri, domnule, nu ne toarnă ei, la bulgari să *fim atenți*, bulgarii ne dau în gît la ruși !" — „Au, la Balcic, un punct . de observație" — „Au ei mai multe și nu numai la Balcic, la Balcic e inima reginei Carmen Sylva..."). Odată ajunsă în Marea Neagră, Flota a Vi-a se îndreaptă cu toată viteza (— „Și numai noaptea") spre gurile Dunării (— „Pe brațul Sulina, că-i dragat, drept, în două ceasuri *sîntem* la Tulcea". — „O fi Sulina dragat, dar nu-i protejat, domnule, nici tu sălcii, nici tu stuf să te acopere... Eu zic s-o luăm pe Sfîntu **Gheorghe**, care-i mai lung, da mai sigur" — „Ce-ar fi s-o luăm mai de-a dreptul : prin Portița, intrăm în lacul Razelm și, de-acolo, fie prin canalul Dunavăț. dăm în Dunăre la Murighiol, fie prin canalul Dranov — sau juma' juma'..." — „Nu merge, prin Razelm și mai ales prin canalele alea n-ai adîncime, domnule, păi știi ce *pescaj* au navele ? Tot mai bine printr-un braț al Dunării..."). Pînă la urmă, ca să împace **capra** și varza, Flota a Vi-a se împărțea : cîteva nave, mai ușoare, o luau prin Razelm ; cele mijlocii, dar rapide, pe Sulina ; cele mari, grele, pe Sfîntu Gheorghe

(— „Ne dăm întîlnire la Tulcea". — „**Nu-!** bine! Nu la Tulcea ! Eu propun întîlnirea ori la Ada Marinescu, pe Sfîntu Gheorghe, ori la Galați, ori chiar la Brăila, în nici un caz la Tulcea : ne vād rușii de dincolo, de la Reni" — „Ce Reni, domnule Reniul e mai sus," spre Isaccea..."), Cu chiu cu vai, Flota a Vi-a, regrupată, o lua pe Dunăre în sus ; etapele erau știute : „reperele" cotelor apelor Dunării : Hîrșova, Cernavodă, Călărași... Și Flota urca, urca... — „Ce zici, s-or fi pi ins bulgarii ?" — „N-au decît, de-acum nu *ne* mai pot opri" — „Om fi ajuns la Cazane ?" — „O parte".

— „Aha, adică avangarda cum ar veni..." — „Asta e : avangarda. în recunoaștere". — „Și cam pe cînd... !'a noi ? — „Pai, dacă zicem că acum e la Orșova... în patru zile, cel mult cinci". — „Urcă îritîi pe Tisa..." — „Pe Tisa, în sus... După aia pe Someș, în jos. Și, de ia Dej, la dreapta, pe Someșu-Mic..."

Și oamenii se uitau, plini de speranță, prin găurile obloanelor : se vād americanii debarcați ori încă nu ? Cum numai Zarea avea ferestrele spre Someș, oamenii, totuși, erau liniștiți : Gherla era punctul terminus, așa că infanteria marină o să răsară, în curînd și în piață...

încetul cu încetul, s-au domolit. Circula tot mai insistent un zvon și se rostea tot mai des : *Yalta*. Printre deținuți, erau și cîtiva „parașutiști", „favorizatori" — deci, „americani" — așa li se spunea. Seara, !a stingere, îl auzeai pe cîte unul sfîrșindu-și rugăciuni : a cu : „Și bate-L, Doamne, pe *Paralitic*, nu-i da hodină nici în mormînt, <:ă ne-a vîndut ca pe vite ! • Da.

Roosevelt. Alții, mai „informați”. Îl blestemau pe *Burtos*, adică pe Churchill, zicînd că el fu și se adevăratul vinovat.

138

139

- Asta este o... Una din ciudățeniile închisorii — pe care n-am izbutit s-o dezleg. În închisoare, după cum se știe, cultura, informațiile, transmițîndu-se pe cale orală, se... folclorizează pînă devin de nerecunoscut. E firesc : pe lingă „receptarea”, adeseori, deformată — mai ales dacă informațiile vin plin perete — se adaugă și *dorința* deținutului de a modela un eveniment, o știre, în... folosul lui. De aceea în pușcărie existau variante ale literaturii, ale filozofiei, ale politicii, unele ajungînd chiar opuse celor știute, dinainte, din cărți. Și, totuși... Au fost cîteva lucruri care... Atunci cînd le-am auzit, le-am tratat cu neîncrederea lucidului, a celui care-și dăduse seama de deosebirile, adeseori esențiale, dintre adevărul de afară și adevărul de pușcărie. Deci, n-am crezut o iotă în poveștile cu Yalta — de pildă. Spre uimirea noastră, cu vreo zece ani mai tîrziu, cînd în România au început să pătrundă cărți, documente publicate în occident despre acele evenimente, am aflat... că, în pușcăriile românești din jurul anului 1956, se știau lucruri care, și în occident, abia-abia ieșeau la lumină. Nu mai știu exact cînd au răsuflat primele știri în legătură cu conferința de la Yalta (vorbesc de „divulgarea” acelor secrete), dar, repet, pușcăriașii români aflaseră despre ele, cam prin '56. Ba chiar mai înainte, mult înainte, în '49, de la sîrbi, dar nu-i luaseră în seamă...

- Sîrbi antititoiști (ți-am mai vorbit despre ei, în legătură cu „evadările”) care fugiseră la noi în România, după cearta dintre Tito și Stalin (și care fuseseră considerați titoiști și băgați la umbră). Ei povesteau că știau de împărțirile de la Yalta — dădeau chiar și procente care se dovediseră a fi exacte — chiar din gura lui Randolph, încă din vara lui '43.

140

Acei sîrbi ajunseseră la conflicte de celulă cu colegii lor români pentru că ei, sîrbi, susțineau că procentajul fusese propus de Churchill lui Stalin — care nu făcuse decît să aprobe — și nu smuls. Românii, bine-nțeleș, nu puteau admite ca bătrînul leu să fi făcut una ca asta : fusese șantajat, strîns cu ușa, obligat să accepte procentajul — propus, bine-nțeleș, de ruși...

Dar, cum ți-am spus, românii nu prea voiau să creadă că chiar așa se întîmplase la Yalta. Englezul rămînea ce fusese totdeauna (perfidul Albion, dar nu se putea compara cu rusul), iar americanul era uriașul cel bun — mai uriaș decît rusul și, spre deosebire de el, de rus, americanul era loial... — „Cum, loial, domnule” sărea totdeauna, la acest cuvînt, un aviator, unul din așii vînătorii (condamnat la douăzeci și cinci de ani pentru că doborîse nu știu cîte zeci de Rata pe frontul de Est), „cum îi pretinzi să fie loial, cînd i-am distrus atîtea avioane, la Ploiești ? Asta-i legea învingătorului — te-a pus jos, acum te trage de urechi !”

Deținuții îl evitau pe aviator. Nu era un partener potrivit pentru „urmărirea” Flotei a Vi-a, pe Du-năre-n sus, pe Tisa, apoi pe Someș, în jos...

Oricum, oamenii n-au crezut acele zvonuri, pînă

în '56, cînd cu Ungaria. Atunci. însă... Nikita nu și-ar fi trimis tancurile dacă n-ar fi fost sigur că, în afară de disperarea ungarilor, nu vor întîlni altă rezistență...

■ Ai dreptate, să ne întoarcem...

• Touvier... Touvier... Parcă am citit ceva... Șeful poliției din Lyon, cumva ?.. cel cu...

• O, da ! Sigur că binele triumfă și răul își ia pedeapsa binemeritată, atunci cînd răul cel... cum să-i

141

spun... terestru, pipăibil, e pus la pămînt. Ce mare scofală să pedepsești un nazist sau un colaborator. *după* ce sistemul nazist a fost distrus ? în cazul vostru, răul cel mare, pipăibil, a durat cinci ani. După care a venit, dacă nu binele visat, atunci nu mai puțin rău. Franța a putut să-și plătească polițele nemților și francezilor care colaboraseră. Pentru că trecuseră *numai* (din nou *numai* !) cinci ani. Un om. o colectivitate îndură cu relativă ușurință un rău de *numai* cinci ani. Contează mai puțin intensitatea aceluia rău, contează durata. Peste cinci ani, durata nu se mai măsoară aritmetic, ci geometric — cel puțin așa susțineau niște cercetători... de pușcărie... Dacă. doamne ferește, acel rău ar fi durat zece sau douăzeci de ani, pămîntul și apele s-ar fi amestecat atît de bine, încît nici o justiție n-ar mai fi putut distinge binele de rău, nu s-ar mai fi știut cine a rezistat și cine a colaborat... Deși, fie vorba între noi, după *numai* cinci ani, francezii au dovedit că și ei pot confunda punctele de vedere — și nici azi, după aproape treizeci de ani, nu le cade bine cînd le aduci aminte că, atunci, la acea scadență, s-au reglat cam multe conturi personale și... de grup, nu de națiune... Dacă ar fi să ne amintim numai de răfuielile dintre comuniști (care erau departe de a fi majoritari în rezistență) și tot am...

• Sigur că la noi sînt popularizate aceste „cazuri”. Dar știi cum ? Fixate în semnificația lor politică — și numai politică. De pildă, să zicem că acest Touvier, cazul lui este adus la cunoștința securiștilor : „Iată cum, mai devreme sau mai tîrziu, naziștii și cozile lor de topor sînt pedepsiți de popor !” Nici o clipă nu le va trece prin cap că între Touvier și ei există vreo legătură. Nici o trăsătură de unire între

142

criminalii care ucideau cu glonțul și cu gazul, *m* numele lui Hitler. și criminalii care au ucis și mai ucid, cu parul, cu foamea, cu „mărturisirea”, cu. în ultima vreme, seringă „psihiatrilor” — în numele lui Ștalin. Li s-a băgat în cap că ei apără cuceririle poporului. Care popor ? Care cuceriri ? Niciodată, în istorie, o idee generoasă nu a fost mai iremediabil compromisă, negată, ca ideea de socialism, de către Însuși „stindardul” socialismului — Rusia. Va fi ne-eesar să se caute, nu numai alte căi, ci să se schimbe însăși noțiunea de socialism — care noțiune galopează puternic și e gata să ajungă din urmă noțiuni ca nazism, fascism, dreapta. Noi. cei din... afara Europei occidentale, am privit spre voi cu admirație și cu prețuire : de la voi au venit spre noi toate ideile nobile, înalte, voi sînteți lucizi, voi aveți simțul măsurii — ca niște adevărați europeni. De la o vreme, însă... De la o vreme aveți, însă, orbul găinilor, un orb al găinilor special, un fel de daltonism politic. Pentru că și-așa sînteți liberi și trăiți într-o aproape perfectă democrație, v-ați

confectionat o... dictatură, v-ați impus niște restricții : vorbesc de stîngism. Se vede că acesta este blestemul extremelor politice... îmi aduc aminte că, în închisoare, în „discuțiile” purtate cu legionarii noștri, atîta vreme cît nu ne atingeam de probleme politice, dialogul era, totuși, posibil ; în clipa în care se intra pe terenul politic, partenerul se transforma într-o clipă : ochelari de cal, șabloane, intoleranță, convingerea că el și numai el e în posesia adevărului. Ei, bine, exact aceeași senzație am avut-o în discuțiile cu gauche-iștii voștri: ochelari de cal, șabloane, rea-credință. Și, la caz de nevoie, lovitură sub centură : „Cine pune la îndoială socialismul e fascist !” Recunoaște că noi sîntem sătui

143

de asemenea „schimburi de idei”. Și, dacă vrei să știi, în clipa de față, la noi, „cadrele” sînt mult mai... ponderate, mai nuanțate, aș zice : cu mai mult bun simț decît „militanții” voștri. Care, fie vorba între noi, habar n-au ce-i pe lumea asta. Urlă împotriva crimelor capitalului, dar ce vor, în schimb ? Crimele rușilor — în numele socialismului ? Rusia le-a fost model multă vreme. Cu moartea în suflet (Și nu toți !) s-au îndepărtat de ea — fiindcă, acolo, socialismul a fost trădat... Ca să-1 parafrazez pe Garaudy : N-a putut fi trădat, pentru că... n-a existat niciodată. Și-au găsit alt idol : China. Și vor și ei, în Europa, pentru europeni, o... orînduire maoistă. Dar ce și cît cunosc ei din acea orînduire ? Ce și cît cunosc ei din „socialismul” cubanez ? Le-a plăcut înfățișarea lui Castro. Apoi a lui Che. De la o vreme, au lăsat-o mai moale — au ajuns și pînă la urechile lor zvonuri despre adevărata față a socialismului chinez și cubanez. Și-atunci s-au repezit la Albania. „Acolo se construiește adevăratul socialism !” Mai ales că nimeni nu știe cum anume se construiește, pentru că granițele sînt sever închise... Mi-a povestit un prieten care a fost la Paris și a participat la o întrunire *special convocată* pentru a dezbate situația din Cehoslovacia, după „ajutorul frătesc” acordat de ruși. După un cu-vînt de deschidere, rostit de un francez, a urcat la tribună un ceh. Care a început să... Ce putea relata cehul, dacă nu adevărul ? După vreo cincisprezece minute de liniște... politicoasă — în care bravii juri din Cartierul Latin au mîncat, cu poftă, sandvișuri, „friți” și și-au împărțit între ei manifeste pentru o altă manifestație, au început să se plictisească : de altfel, cehul nici nu ridicase tonul, ca să țină sau să capteze atenția. — „Assez !

Assez !” au început să

144

strige — și, ca să nu mai fie nici o îndoială, au transformat meetingul pentru Cehoslovacia, în meetirig împotriva lui Nixon, împotriva americanilor, împotriva guvernului de la Saigon, împotriva celui de la Pretoria, împotriva celui de la Atena... Fiindcă povestea cu Cehoslovacia era, totuși, un „accident de circulație”, după cum bine spusese... dușmanul lor de moarte... Debre.

- La noi... Ei, da, domnul Drăghici nu mai este atotputernicul. Dar nici pedepsit n-a fost. Că nu mai este ministru ? Că nu mai „ocupă” cazemata aceea de pe strada Delavrancea ? Sigur că îi vine cam greu, după atîția ani de domnie, să fie un amărît de director la găinăriile de la Crevedia (nici măcar director general !) Dar... n-a fost executat. Nici cu închisoare — măcar de formă — pedepsit. „Produce” găini și ouă, s-a făcut, deci, util societății și așteaptă, în liniște, să fie pensionat, cu care ocazie să

primească și o decorație ca semn de mulțumită pentru marile lui merite în apărarea orinduirii de stat. Dar cred că mai așteaptă ceva : să fie... rechemat. Pentru că nu se știe „ora și ceasul”, cum spunea un popă, în care va deveni reutilizabil... Și, bagă de seamă, Drăghici a fost bușit nu pentru „neglijențe” mărunte, nu pentru abuzuri, ci pentru crimă — Pătrășcanu prin grija lui Drăghici a fost lichidat. Iar Pătrășcanu a fost, după cum știi, comunist și nu unul de rînd. Dacă pentru uciderea lui Pătrășcanu, tov. Drăghici s-a ales doar cu... combinatul avicol de la Crevedia, cum să i se clătească vreun fir de păr din cap pentru miile, zecile de mii de necomuniști ? Dacă Pantiușa, pentru uciderea lui Foriș și a mamei lui, nu s-a ales. decît cu pen-

145

sionarea. cura să fie pedepsit pentru celelalte victime, care nu fuseseră nici secretari-generalii ai partidului comunist, nici mamele acestora ? Pantiușa își plimbă și el plictisul etilic pe strada Pangrati. așteptînd și el, ca și Drăghici, să fie rechemat. Să „lucreze” ca pe timpurile bune, cu ranga de fier — după ce, pentru „ungere”, dădea pe gît un litru de spirt din cel mai pur. Și mai sînt destui, prea destui Secii care așteaptă „rechemarea”. Care nu e imposibilă.

Un exemplu : în '57, pe cînd eram la Jilava, cei care povesteau ce se întîmplase în lagărul de la Salcia, cu „auriștii”, invocau, invariabil numele lui Ancateu : „Știu de la Ancateu”, „Ancateu mi-a spus”... Ancateu despre care era vorba fusese gardian în lagărul de la Salcia (unde fuseseră adunați numai condamnații pentru „deținere de metale prețioase” — care puteau fi și lingouri și cocoșei, dar și o amărită de verighetă de aur) și, după scandal, a fost băgat în lot și a încasat și el vreo șapte ani...

- Metoda stalinistă obișnuită : pentru că. nu știu prin ce minune, se aflase în străinătate că în lagărul de la Salcia deținuții sînt uciși ca muștele. „Centrul” a rezolvat problema urgent : a însc. proces pentru „crimă împotriva omenirii” în cari fost implicați comandantul, politicul și cîțiva gardieni (care, bine-nțeleș, „acționaseră” **conform** directivelor aceluiași „Centru”) și i-a condamnat, sperînd că va închide gura străinătății și va da impresia că ceea ce se întîmplă în închisorile românești se în-tîmplă, nu din ordinul, ci, din contră, nesocotind dispozițiile „Centrului”... Așa au făcut și la Canal și la

146

Pitești... În sfîrșit ! Deci, printre acești foști securi ști, se afla și Ancateu. Care, în acel moment — ca deținut în Jilava —, lucra la bucătărie. Dai-, în '59, pe cînd eram în Bărăgan, un proaspăt liberat a adus vestea că Ancateu, fostul sergent (la Salcia), fostul deținut (la Jilava), era, acum, plutonier, responsabil cu magazia de efecte personale (la Gherla). Liberatul reușise să schimbe cîteva cuvinte cu Ancateu (cu care fusese coleg de celulă la Jilava) și care-i spusese că, în urmă cu cîteva luni, fusese liberat (cu vreo trei ani mai devreme), i se dăduse gradul înapoi, ba fusese și avansat, primise salariul pe tot timpul detenției, chiar o sumă de bani ca despăgubiri, și i se oferise să-și... reia slujba. Dar Ancateu, odată pîiit, sufla acum și-n iaurt: n-a refuzat reangajarea în M.A.I., dar a cerut să lucreze în sectorul administrativ — unde și lucra, la magazie, respectat de tovarășii săi de muncă și apreciat de superiori...

■ Speranță ! Ba da ! Speranța că, din cînd în cînd, acești criminali vor fi

bușiți, măcar pentru un an-doi. Nu speranța că vor fi judecați și pedepsiți de către victime (ceea ce, să recunoaștem, ar fi împotriva spiritului justiției), nici de către o instanță nepărtinitoare. Ci de către „colegii de muncă” — deci un fel de sancțiune administrativă. Atunci se va face mare tăărăboi, se va promite că „acele lucruri” n-or să se mai repete, să fim vigilenți și așa mai departe... Pe de-o parte, victimele se vor mulțumi să-și săreze inima și cu atât, pe de altă parte, nici cei bușiți n-o vor duce rău, ba chiar se vor bucura de un concediu binemeritat - după care vor fi rechemati. Fiindcă va fi mare nevoie de ei și de

147

experiența lor, cadrele se cresc cu greu, nu ne putem bate joc de ele— de cadre vorbesc...

■ A, nu. Din fericire, sp'era nța **oamenilor** nu se leagă de răzbunare. Nu știu dacă asta este o calitate sau un... reflex, dar așa e.

Ne întoarcem ? Bine. atunci... Ziceam că începuseră să se audă gamelele pe sală, cînd : Zdrang !, ușa. Intră Șomlea cel Bătrîn, plutonierul (singurul dintre ofițerii de serviciu din Gherla care purta brasardă cu *O.S.* — ca nu cumva, doamne ferește, să fie luat drept un amărît de șef de secție sau nici atât, judecînd după grad...) Și zice Șomlea : — „Tu și tu ! Zeghea-n cap !” Ne-a luat prin surprindere, noi credeam că se terminase, că, pentru ceea ce făcusem, pentru ceea ce ziceau ei că ani fi făcut, ne luasem **porția**. Ei. bine, nu ! Nu ne puteam înșela : cînd te scoate Șomlea la porțiță, nu **la** femeii te duce. Apoi spusese limpede : — „Zeghea-n cap !”^{1c} Dacă **ne-ar** fi scos la o bătaie... obișnuită, n-ar fi avut nevoie de zeghe, treburile s-ar fi aranjat în Celularul Mare. fie la baie, fie în Corpul de Gardă, într-o izolare goală sau pe coridor, pe Ulița Verde. Dar „**Zeghea-n cap**” anunța ceva cumplit : bătaie la Zarcă — acolo se aplicau pedepsele cele mai grele. Ca să ajungi în Zarcă. trebuia să traversezi curtea Celularului Mare : cu toate că deținuților le era cu desăvîrșire interzis să se apropie de obloane, aceștia nu numai că se apropiau, priveau în curte, se strigau de la un geam la **altul**, dar chiar „conversau”¹ cu mina — **un** alfabet special, o adaptare a alfabetului muților, „pentru **o** singură mină”. Care mîna, scoasă pe sub oblon transmitea uneori cu viteză uluitoare (adevărat, nu se pu-

148

tea compara cu alfabetul Morse de pușcărie). Cu acest cod se transmiteau știri nu numai de la fereastră la fereastră, ci și de **la** fereastră în curte — în și din solarile de plimbare. Gardienii știind că deținuții, în ciuda ordinelor, stau, totuși, lipiți de obloane, îi obligau pe cei duși la Zarcă să-și acopere capul — ca să nu fie recunoscuți. Cu zeghea, dezbrăcată și folosită ca o broboadă. Cei de la ferestre învățaseră, cu timpul, că cei duși cu zeghea-n cap spre Zarcă sînt duși la bătaie — pentru că îi vedeau cum arătau cînd se întorceau...

- A, nu, ce instalații speciale ! în Zarcă erau folosite aceleași „unelte” ca și la baie. ca și în alte locuri mai puțin tainice. în asta consta și ciudățenia : pe de-o parte, recalcitranții erau bătuți în așa fel (și în acele locuri), ca să se (de unde să se) audă în toată închisoarea. Ca să știe tot omu' ce-1 așteaptă. Ulița Verde ce scop avea, dacă nu, în primul rînd, unul... educativ — pentru cei care nu erau bătuți ? Ușa băii era lăsată deschisă, ca să se poată auzi pînă și loviturile mai... moi. Deci, pe de-o parte, administrația avea interesul (și făcea totul) ca să se audă ; pe de alta, Zarea cea plină'de secrete (secrete pe care le cu-noașteam cu toții, fiindcă cel care trecea o dată pe-acolo nu **rămînea** cu gura cusută)...

- Asta și încerc : o explicație. N-ar fi exclus ca... Știind că deținutul urlă, nu numai ca să-1 doară mai puțin, ci și ca. prin **urlet**, să stabilească o legătură cu ai lui, colegii rămași în celule... Cam așa ceva. Fiindcă urletul e un fel de punte care îți dă cel puțin iluzia că **nu** ești singur. Apoi... apoi urli și pentru că

te știi mai tare decât cel, cei care te bat... Nu râde,
149

c-așa-i. „Psihologii” cu epoleți și-or fi dat seama de „funcțiile sociale ale urletului la deținuți”... Și de-acees, ca să-1 izoleze complet...

• Ai dreptate, Zarea era și ea celular și... plină ^ stup. Deci, „explicația” nu explică... în care caz, habar n-am de ce *acolo*. Poate pentru că acolo „execuția” se desfășura după un anume ritual și într-un anume cadru... Nu știu. Dar mai bine să povestesc — înțelesul la urmă... Deci, Șomlea îl apucă pe Nandi de zeghea-n-cap, ca de un căpăstru, mie îmi ordonă să mă țin de Nandi... Ieșim din celulă ca niște cai de povară, legați unul de altul — Șomlea fiind... *Omul*. conducătorul caravanei... După cum ne teameam și eram siguri, sîntem scoși în curte. Șomlea mereu în frunte, trăgîndu-1 pe Nandi de căpăstru. în-demnîndu-ne pe amîndoi să grăbim pasul. Eu, după vreo zece metri de prundiș, îmi pierd galentul sting, îmi căzuse din picior. Dar nu mă opresc să mi-1 iau mi-a fost atît de frică, îneît n-am îndrăznit să mă opresc și să mi-1 recuperez. De făcut semne spre fereastră — nici pomeneală, deși, în cele cîteva secunde cît durase drumul de la ușa celei noastre pînă la ușa de ieșire din Celular, nu numai că mă hotărî-șern să „vorbesc” spre obloane dar chiar repetasem cu mîna liberă, sub zeghe, cele patru litere care compun numele meu — ca să le transmit fără greșală. Și, totuși... De altfel, momentul galentului a fost un... aparte, ceva ieșit din țîțîni : pentru că a fost singurul cu frică-frică. Nu mă laud, nu-mi pun cenușă pe cap, încerc să explic. Acum, după exact paisprezece ani de la întîmplare — în care paisprezece ani am pove-

150

tit întîmplarea de cel puțin paisprezece ori — constat (acesta era cuvîntul : constat), constat, deci, că, în întreaga zi de 19 noiembrie 1958, la Gherla, am avut un singur moment de frică-frică. Cel din curte, cînd n-am îndrăznit să fac semne spre obloane și nici măcar să-mi recuperez galentul căzut. Poate că... poate că mi-a fost frică pentru că... Motivul pentru care nu m-am oprit, nu m-am întors cei doi-trei pași pînă la locul unde-mi căzuse galentul ; motivul pentru care n-am îndrăznit să fac semne spre ferestre, măcar să-mi „zic” numele... Motivul ar putea fi : pentru că eram liber să fac ceea ce aveam de gînd să fac : să-mi iau galentul și să vorbesc spre obloane ! Am mai spus : Șomlea mergea cam cu jumătate de pas în fața lui Nandi și în stînga lui ; eu — la un metru în urma lui Nandi, ținîndu-mă de poala zeghei lui. Pentru un... pentru oricare deținut ar fi fost un fleac (chestie de două, cel mult trei secunde) să se întoarcă după galent, să și—I ia și să se „așeze” la loc. Iar de vorbit spre obloane... ar fi putut vorbi, începînd din ușa Celularului, pînă la poartă, distanță de cincizeci de metri ; ar fi putut vorbi cu obloanele, chiar dacă, în acest timp, ar fi vorbit (cu vorbe) cu Șomlea, fiindcă mîna liberă aflată la spate nu e obligată să stea în nemișcare... Și chiar de s-ar fi întîmplat ca Șomlea să mă prindă asupra faptului — mai puțin în povestea cu galentul, mai mult în cea cu mîna... Ce-mi putea face ? Ce-mi *mai* putea face ? Nu tot la bătaie mă ducea ? De caftit, acolo pe loc — nu se putea : obloanele și graba... Un supliment adăugat la ceea ce, în mod obișnuit, se încasa la Zarcă, nu mai conta. Deci,

151

aș fi putut să-mi văd de treabă, liniștit, **fără** grabă, **fără** teamă dar n-am făcut nimic. De **frică**. De o frică, la urma urmei, **fără** motiv.

- Nu știu exact, dar... cred că marile spaime sini **fără** motiv...

Am traversat curtea, încălțat cu un singur **galent**. În talpa piciorului **sting**, cel **fără** galent, simțeam... Ei, da. *simțeam*... Mai degrabă *știam* care va fi senzația, în amîndouă tălpile, peste o jumătate de oră, la întoarcere... Nu mai țin minte dacă am verificat această pre...

am ajuns la prima poartă, una din multele porți care despărțeau multele curți ale închisorii. O **poartă** de metal, glisantă, acționată electric. Numai că electricitatea aceea nu prea voia să acționeze. Portarul — ca toți portarii multelor porți din Gherla, era plutonier și aproape foarte bătrîn — a început să umble mai **întîi** cu o cheie uriașă într-o gaură de cheie pe măsură. Apoi a bîjbîit într-un colț întunecos, după ceva. Acel ceva era. desigur, maneta care punea motorul în mișcare. Un bîzîit cunoscut. Poarta s-a dai în lături. Am trecut în altă curte. Din care nu. mai **țin** minte nimic, deși pînă atunci trecusem prin ea de **trei** ori (atunci era a patra) și aveam să mai trec încă de două. Am ajuns în dreptul altei porți. Și din nou un portar aproape foarte **bătrîn** a umblat cu o cheie uriașă într-o gaură uriașă. Bîzîitul, poarta lă-sîndu-se suptă de zid. Altă curte. O cunoșteam : era curtea Zărcii. Ți-am mai spus că stătusem **în** Zarcă vreo două luni, mai și iunie, de la fereastra celei noastre (ultima de la ultimul etaj) se putea vedea bine peste zidurile împrejmuitoare : Someșul, dealurile

152

de dincolo de apă (îmi aduc aminte de un de rapiță...), apoi, chiar lingă zid (acest *Ungă* nu ie **luat** ad litteram), un fel de prelungire a ora... fiu, nu o prelungire a orașului (spre sat), ci o pre-**a** satului în oraș... De la acea **fereastră om**

': ■■.-., afară. întîia primăvară, tot de-acolo am...

.. . ■ am cunoscut-o și pe Gabriela...

■ *In* închisoare,-da, eram numai bărbați ; eu >esc de ceea ce se afla dincolo de zid, în acea **prelungire** a satului : în casa cea mai apropiată, lingă . 1 .

deț. locuia o fată, Gabri...

■ Cum. adică ?... Gabriela, așa o chema. Așa-i 3 >un am **noi**...

- Ce contează cum o chema cu adevărat ? Pentru noi ea era Gabriela, deci... Poate că nici n-o

tna cu adevărat... Știi ce-am vrut să spun. Anume

La urma urmei, nu te numești cum vrei **tu**, ci

... ți se spune, cum te numesc ceilalți — ce zici de

„**teoria**” asta ?... Deci, de la acel geam o cunoscusem pe Gabriela, de acolo o... De astă dată nu e rușine :

O iubisem, de la acel geam o surprinsesem.

- Ba tocmai asta voiam să spun : ne-a înșelat ! ■'I cei vreo opt sute de deținuți cîți eram la Zarcă

pt **sute** în acel moment, dar cei care o cunoscuseră - **ivuhărau** cu miile). Asta a făcut, bestia de muiere !

1 ce am crescut-o, după ce am avut grijă de ea, ..'. ce i-am ținut pumnii la fiecare examen, să răs-dă bine. să nu ne facă de rușine (era în ultima și nu se prea omora ea cu cartea...), ei bine, -ta... Această ingrată apare într-o seară cu un...

153

un ăla, un mucea, un căcăcios cu mutra ciuruită do coșuri... Se oprește, nerușinata cu el pe podeț și... • Ei, da, asta a făcut ! Sub ochii noștri, sub ochii a vreo sută de inși (numai cei de la ultimul etaj *vedeam* podețul, ceilalți... se mulțumeau cu ceea ce vedeam noi și le

povesteam...). Asta ne-a făcut mam-zela ! Și măcar dacă „el” ar fi fost un... un bărbat, na, dar cu papițoiul ăla să ne înșele ? Cu un mucea care habar n-avea ce-i dra... Ce jale, ce tristețe a fost în noaptea aceea ! Cei care nu vedeau direct, își închipuiau că, acolo, pe pod... În fine, că cei doi fac amor de-a binelea... Noi, cei care vedeam, nu i-am contrazis, n-am „rectificat”, la urma urmei, când ești înșelat, nu te mai interesează cum anume ești înșelat... • Că bine zici : așa-s, fir-ar ele să fie de femei ! Măcar eu eram un proaspăt (și în închisoare și în Gherla și în Zarcă), o iubeam de numai două luni — adevărat, chiar atunci când înflorise și se făcuse femeie — dar erau deținuți eare-i șterseseră mucii, pricepi ? O crescuseră, o luaseră de când avea... Dacă, în '58 avea vreo șaisprezece ani, înseamnă că Moiescu o luase în grijă din... '51, adică de la vârsta de nouă ani...

• A, nu ! Nu putea să fie ținut atîta vreme într-o singură celulă (au fost cazuri, dar Moiescu nu făcea parte din ele). Lucrurile se întîmplaseră cam așa : în '51 — sau poate '50 — acest Moiescu văzuse pe fereastra celulei — de la Zarcă, bine-nțeleș — o fetiță care locuia în casa cea mai apropiată de zidul închisorii. Pentru că acest Moiescu avea și el o fetiță, cam de aceeași vîrstă, și cum... nu-și putea da seama *cum* arată, distanța era, totuși, mare — în

154

...miniirea Gabrielei lui, Moiescu îi spusese Gabriela și acestei fetițe de la Gherla. Și... a luat-o în grijă... O conducea la școală, dimineața, la prînz o întîmpina, o mîngîia, o... După o vreme, Moiescu a fost dus la Canal sau la minele de plumb sau cine știe unde. Dar, după doi-trei ani, s-a întors la Gherla. Și a avut norocul să stea tot în Zarcă. Peste alți cîțiva ani — după ce a colindat din nou țara — s-a întors, și tot la Zarcă ! Se spunea că, la începutul lui aprilie, cînd se făcuseră noi recrutări pentru fabrică, Moiescu fusese și el luat. Așa că a fost scutit de spectacolul de la sfîrșitul lui iunie... Dacă ar fi văzut-o ta-su. Moiescu... Cîțiva ani mai tîrziu, mi s-a spus că, acolo la fabrică, cei care știau de trădarea iică-si n-au suflat o vorbă...

• Cum, cu ce drept ? Cu dreptul... celor care o crescuseră, cu dreptul celor care o iubeau cu adevărat !

• Asta-i bună ! Să fi știut ! Era obligată să știe ! Chiar dacă nu ne vedea, din pricina obloanelor. trebuia să simtă, lua-o-ar dracu', să simtă că noi o deșteptam dimineața, noi o spălam, noi o pieptănam și o încălțam și-i aduceam micul dejun și o însoțeam pînă la colțul uliței și îi țineam pumnii — fiindcă ci a o elevă slabă, asta se vedea de la o poștă. Noi o primeam cînd se întorcea de la școală, încărcată de note slabe, noi o consolam, noi o... Cum de nu simțea <ă pînă și somnul îi era păzit ? Cum de nu simțea că ne rugam mai mult pentru ea decît pentru noi ? Muiere proastă ! Să se pupe ea cu buburosul, *chiar acolo* ! Sigur că toate muierile sînt niște trădătoare, dar cele care nu sînt idioate încearcă să o facă mai

155

discret, nu ? Să se fi dus și ea într-un parc s; nema, sau prin buruieni... ea să numere stelele floricelele...

- Din folclorul nostru underground...

■ Sigur că nu glumesc ! Fiindcă, pentru : ea... De la o sută de metri nu ne puteam da cum arată la obraz, dacă e frumoasă iar da ce fel este. Poate că era o coșuroasă idioată ca 1 fetele de vîrsta ei, însă, pentru noi... Știi că... să spun că povestea cu greva foamei... Știi că n-o explicație de aruncat ? Am declarat greva foser două zi după întîmplarea de pe podeț. înseamni am declarat-o și din cauza ei. Adevărat, ni se seră obloanele, începea canicula — ei și ? Ar : pentru prima oară cînd ni se lipeau obloanele, deținuții se sufocau de căldură, de lipsă c Numai că „dispoziția” cu obloanele a venit a de \ după trădare — asta este ! Cum să mai suporti ș: După o noapte în care întreaga Zarcă fusese umili' cum să mai suporti și lipirea obloanelor ?

- Coincidență ! Explicație, nu **coincidență** ! I altfel, la Gherla femeile și obloanele... O altă în plare, cu altă femeie și cu... obloane : un student din lotul de la Timișoara îl roagă pe un coleg de-: care tocmai se libera, să treacă și pe la el — la părinți și la logodnică (trebuie să știi că noi aveam, cu toții, „logodnice” — chiar dacă nu aveam...). **Logodnicei** să-i spună să încerce... Iată ce-i spune mesagt. „Du-te la Gherla, duminică, spre prînz, în piața din fața închisorii ; plimbă-te în așa fel, îneît să nu atragi atenția gărzii ; să fii atentă la fereastra, să zicem, a

156

șasea, de la stînga la dreapta, de la ultimul etaj ; cînd o să vezi că, de după oblon, o să apară o batistă albastră, să-ți pui pe cap un batic albastru — «el» va fi cel cu batista..."

- Ei, da, nimic nu se mai poate întîmpla pe lumea asta, **fără** să plagieze filmele **tîmpite** ! Mai departe : logodnica așa a făcut. Și-a petrecut vreo cinci duminici în tren, apoi în piața din fața închisorii, apoi din nou în tren (venea de la Turda și, cu toate că distanța nu e mare, legăturile sînt foarte proaste) și luna dimineața era la slujbă. Dar. ghinion : studentul a **fast** mutat în altă celulă. Logodnicei nu i-a dat în cap că n-ar strica dacă ar da ocol închisorii — sigur că șansele de a-1 descoperi din nou erau foarte mici, dar... încercarea moarte n-are. Abia după vreo trei luni, un nou mesager : ..Procu-ră-ți un coș, răsaduri de flori, o săpăligă și o stropitoare ; duminica dimineața, intri în cimitirul din stînga închisorii ; mergi pe alea centrală pînă la mormîntul cutare ; de acolo o iei la dreapta și numeri mormintele : al cincilea și al unsprezecelea, pe stînga, sînt neîngrijite și abandonate, nu-i nici un pericol, apucă-te și îngrijește-le, ca și cum ar fi morții tăi ; cînd îți vine bine, uită-te la fereastra cutare, de la etajul cutare : o să vezi batista albastră..."

■ Ar fi putut, bine-nțeleș, să comunice, prin semne, dar logodnica era din cale-afară de prudentă : de multe ori nici nu îndrăznea să ridice ochii, după ce se asigura că batista albastră a apărut... O să-ți spun altă poveste, tot de dragoste, dar cu... mărturisirea sentimentelor... Deocamdată, o altă întîmplare legată de asta : în celula dinspre cimitir, unde se afla „Io-

godnicul", era și un alt student — la cinematogra-ii — Gănescu. îl cunosc destul de bine, am stat cu el în două rînduri. la Jilava, im făcut împreună și o izolare cumplită... Acest Gănescu era un tip cu totul și cu totul

extraordinar, lui i s-ar fi potrivit de minune acel... care zice : face din rahat bici — ei, bine, Gănescu era în stare să facă bici și din rahat. Bagă de seamă, în materie de... inventivitate, în închisoare trebuie să fii, într-adevăr, *cineva* ca să uimești (pentru că deținuții sînt obligați să fie inventivi) — iar \.cu uimea. Nu mai vorbesc de ciopliturile lui în ■: rnn. os. plastic, astea erau lucruri curente. Dar Gănescu era, printre altele, autorul cărților de joc din aluminiu și din pîine...

- Am zis bine : cărți de joc — nu piese de șah ! — din pline ! Eram în celula 36 din Jilava ; pe-atunci și clubul de bridge din celulă folosea niște cărți din pinză, din cîrpă : proaste, dar dacă nu aveau altele ? Gănescu s-a oferit să le facă altele ; toți bridge-iștii și-au oferit cămile de aluminiu pe care Gănescu le-a tăiat, le-a șlefuit și, cu ajutorul dălțițelor lui (avea o trusă de scule într-o ascunzătoare din tocul galen-tului...), le-a gravat — au ieșit o minune ! E adevărat, cam... sunau cînd erau lovite una de alta. dar erau mai bune decît cele din cîrpă. Numai că, după două-trei zile, plutonierul Marcu s-a apropiat, zîmbind, de Gănescu și a întins mîna : „Dragă Ioane, ia scoate-le 1" Și Ion... le-a scos...

- A, nu, între Gănescu și Marcu erau niște relații speciale... Marcu îl pîndea prin vizetă pe Gă-neseu (poate și turnătorii îi dădeau o mîna de ajutor),

așa că știa ce anume lucrează Gănescu în acel moment și în ce stadiu se află lucrarea. Și. cînd era gata. întindea mîna : — „Dragă Ioane, ia scoate..." Și Gănescu n-avea încotro. Dacă nu dădea de bună voie, s-ar fi ales și cu izolare — iar „lucrările" tot ar fi fost confiscate. Multe medalioane, cruciulițe, țigarete lucrate de Gănescu (unele adevărate opere de artă) au luat drumul buzunarului lui Marcu... Ca și cărțile de joc din aluminiu. Pe astea, Gănescu le-a dat chiar cu grabă — ca să scape de izolare, cămile erau ale închisorii, tăiasse vreo zeee-eincisprezece căni... După ce i-a trecut of ui, Gănescu s-a apucat să facă alte cărți : elastice, silențioase...

- Da, din miez de pîine. I-a pus pe amatorii de bridge să economisească porția de pline vreo două săptămîni, apoi i-a așezat pe un rînd, i-a dat fiecăruia cîte o porție și le-a spus : — „Mestecați !" Săracii mestecători, aproape toți erau oameni în vîrstă, deci, prin forța lucrurilor, fomiști. Și tocmai pe ei căzuse năpasta : să rumege, să mestece propria pîine, dar să nu care cumva să înghită vreo firimitură ! Cîțiva dintre ei mestecau cu lacrimi pe obraz, de foame, de tortură, de... gîndindu-se cum să-1 trișeze pe Gănescu și să facă scăpat, pe gîtlej, bulgărele acela sfînt... Gănescu a fost silit să-i scoată unuia, cu degetul, dumaticatul pe cale să alunece pe gît...

- De ce, bietul bătrîn ? îl silise cineva ? Dacă voia să joace bridge, să mestece fără să înghită ! I\Tu din sadism îi pusese Gănescu să mestece, însă avea nevoie de un liant, iar saliva — mai ales cea a pușcăriașului înfometat — e cel mai... Mă mir că

158

159

nici unui politruc nu i-a dat prin cap că... Nu s-a gîndit la imensele beneficii realizate de economia națională prin exploatarea rațională, științifică a... S-ar echilibra și balanța de plăți, deficitară, n-am mai fi siliți să ne exportăm griul și carnea și vinul ca să importăm fabrici care nu

funcționează, am exporta salivă ! Nu ne-ar costa nimic, nici măcar pîinea mestecată — care ar fi recuperată din gura deținutului-malaxor și i s-ar da o altă întrebuin... • Bine, mai departe : Gănescu a strîns tot miezul mestecat, l-a întins pe banca de lemn cu un „sucitor” și din acea foaie a tăiat cărțile și le-a pus la uscat (pînă să se usuce, au dispărut cîteva, dar Gănescu, prevăzător, tăiasse cîteva de rezervă). Apoi le-a zugrăvit cu cărămidă pisată, funingine, culoarea de la învelișul pblivitaminelor... o minune ! Astea au rezistat vreo săptămînă — plutonierului Marcu nu-i plăceau cărțile care căpătaseră o culoare pămîntie...

i ■ A, da ! în Gherla, deci, Gănescu era coleg de celulă cu logodnicul. Văzîndu-1 cum se chinuie în, fiecare duminică, zice : — „Ei, dac-ar avea un binoclu...” — „Cere-i-l lui Goiciu cu împrumut”, zice logodnicul. — „Ce să-1 mai deranjăm”, face Gănescu, „o fi avînd musafiri, dar las' că ne descurcăm noi, dacă n-o să fie *bi*, ci *mono*, n-o să mă reclami comisiei de împăciuire...” Bine-nțeleș, cei din celulă au rîs, nu-1 știau pe Gănescu. Dar, pînă duminica cealaltă, Gănescu a confecționat un fel de ochean... • în nici un caz de la optician ! De la ochela-riștii din celulă a împrumutat o lentilă — noțiunile

160

mele de optică sînt cu totul sumare, să nu mă întrebi dacă lentila de ochelari a fost folosită ca ocular sau ca obiectiv — destul că, pentru cealaltă, Gănescu a fost silit să „șlefuiască” o bucată de coadă de periută de dinți... Cei care au privit prin acel ochean spuneau că, într-adevăr, imaginea era cam tulbure, dar... apropiată ! Minuni a săvîrșit Gănescu și cu „dispozitivul de reglare a distanței”, Tubul ocheanului îl făcuse dintr-un săculeț de pînză. Înainte de a-1 îmbiba cu arpacaș (ca să-1 rigidizeze) i-a făcut și un „filet” pe care să circule lentila... cred că ocularul. Dintr-un șnur, o sfoară mai grosicioară, învîrtită în spirală și cusută, fixată de tub. Apoi întorsese săculețul pe partea cealaltă — ca filetul să rămînă înăuntru — și-1 îmbibase cu arpacaș. Lentila mobilă fusese găurită la o margine și în acea gaură se introducea un cîrlig de sîrmă cu care... se regla distanța, rotind lentila... • Cunoscut încă o sută de asemenea minuni... încă o poveste cu femei și gata, m-am întins neper-mis de...

Povestea începe ca toate poveștile : A fost odată ca niciodată... A fost odată o închisoare : Gherla. De la fereastra oblonită a unei celule aflată la ultimul etaj al Celularului Mare, aripa dinspre cimitir, prin găurile de la oblon, deținuții puteau să vadă cîteva case din cornul pieței. Într-o bună zi, un deținut (n-am încotro : tot student !) bagă de seamă că, la fereastra mansardei uneia din casele vizibile... la fereastra mansardei. În fiecare zi, începînd de pe la ora patru după-amiază și pînă aproape de căderea întinericului, apărea — și rămînea — o...

161

... fCe altceva ! O fată ! Cît de... fată, tînăra, frumoasă și așa mai departe („și așa mai demult”, vorba profesorului de zoologie al lui Dimov) era acea... femeie, studentul nu-și dădea seama (să zicem : pentru că n-avea ocheanul lui Gănescu), dar că era femeie, da.

O vede azi. o vede mîine... și... Totdeauna, înce-pînd din jurul orei patru. Stătea rezemată în coaie și.J Stătea la fereastră acea femeie sau fată ca o văduvă sau ca o logodnică al cărei iubit, bărbat, logodnic plecase undeva, departe, departe,

de...

• Știi că nu era imposibil să-i fi plecat logodnicul sau bărbatul departe, departe... adică vis-à-vis, în închisoare ? În închisoarea Gherla erau și cetățeni ai Gherlei; Sau la Făgăraș... Dar nici o paranteză mai mult, trebuie să ne întoarcem în curtea Zărcii, unde ne așteaptă, cu nerăbdare. Șomlea...

Ziceam că stătea femeia sau fata la fereastră ca o femeie singură care n-ar mai vrea să fie singură, dar nu știe ce și cum să facă pentru a nu mai ră-mîne...

Studentul îi învățase „programul”, o aștepta, o consola și el cum putea, în gând, o „conducea”... La un moment dat, s-a hotărît să-și încerce norogul. Știa că n-are cine știe ce sorți de izbîndă — fata aceea nu părea să întîrzie cu privirea pe obloanele închisorii — dar... în timp ce un coleg ținea tira la vizetă, studentul scoate mîna pe după oblon și o flutură spre fereastra mansardei. O zi, două, cinci... în cele din urmă, ea observă. Dar mai trec vreo patru zile pînă cînd să îndrăznească să miște și er-

162

mîna. Ce era mai greu se făcuse. Acum trebuia învățată să „vorbească”. Așa că studentul a început să miște mîna în așa fel, încît ea să priceapă că acele mișcări nu sînt întîmplătoare, că au o semnificație. Ea dă semne că da, a înțeles că e vorba de un cod, dar nu-l poate prinde — n-are cheia. Studentul încearcă s-o facă să înțeleagă că îi „trimite” literele alfabetului, pe rînd : *a*, *b*, *c*, *d*... — ea nu pare să înțeleagă. Amărît, studentul se hotărăște să renunțe și să se mulțumească doar cu „limbajul nearticulat” al fluturărilor de o mînă, cînd, a doua zi, după ora patru, după „saluturile” obișnuite, fata se retrage în umbra camerei. Apare numaide-cît cu un fel de tăbliță neagră pe care se afla scris, mare, cu alb, litera *A*. Flutură mîna, întrebînd dacă s-a recepționat. Studentul răspunde afirmativ. Fata întoarce tăblița pe cealaltă parte, nescrisă și, pe fondul ei, negru, așază un fel de baston alb, o baghetă albă (colegii de celulă ai studentului presupuneau că era un prosop alb făcut sul). Îl așază... nu știu cum anume, dar să zicem că vertical, pe mijlocul suprafeței negre. Ea vrea să repete, dar studentul îi face semne că a înțeles : litera *A* va fi baston vertical. Așa că fata trece la următoarea literă : scrie pe tăbliță *B*, apoi așază bastonul... să *n*, orizontal... Bine-nțeles, pozițiile statice au fost repede epuizate, așa că pentru literele urmă-toare s-au folosit „sugestiile” : să presupunem (fiindcă e la îndemînă...) că *I* era „transmis” ca un punct, adică bastonul era îndreptat spre oblon ca țeava unei puști, *S* era desenat șerpui *t*, *X* de aso-

183

menea „desenat”... dar nu ne interesează care anume era codul inventat de ea. Studentul și-a notat, pe săpun, alfabetul, l-a tocit toată noaptea, așa că, de a doua zi, cei doi au început să converseze... ■ Bine-nțeles ! Ce altceva și-ar fi putut spune

un și *una* decît : TE IUBESC... Așa a fost, pentru că altfel nu se poate... Numai că măgarul de student, în loc să continue să epuizeze vocabularul în-drăgostiților (nu i-ar fi trebuit, chiar cu acei alfabet greoi, mai mult de un ceas), el trece direct la : CE NOUTĂȚI POLITICE ȘTII ? Ea... întristată și-înșelată, n-a răspuns. Studentul și-a dat seama de gafă și a trecut numaidecît la : CUM TE CHEAMĂ ? CITI ANI AI ? MĂ IUBEȘTI ? — la care ea a răspuns cu grabă și plăcere.... Oricum, la sfîrșitui acelei prime zile de „vorbitor”, ajunseseră să fixeze locui întîlnirii — data se știa, era data liberării studentului, peste, să zicem, cinci ani... De a doua zi, printre picături, el revine la ce-1 ardea : CE SE AUDE CU AMERICANII — VIN SAU NU ?, CE SE ȘTIE DESPRE DECRET? CE NOUTĂȚI POLITICE SÎNT ? — întrebări la care ea... nu răspunde...

• Așa a judecat și studentul : că de frică. Iar dacă i-i frică, e semn bun : e sigură, adică nu-i provocatoare, fiindcă un provocator n-ar fi răbdător mai mult de o zi să nu arunce șopîrle : șopîrl -răspun-stu-i (mincinoase, desigur), dar și șopîi le-

întrebări — mit; ales după astea se dau în vînt trăgătorii de limbă... („trăgător de limbă" se numește cel care trage de limbă pe altul, ca să afle ce crede, ce gîndește acela ; dar, în românește, pluralul este : „tră-

164

gători de limbi" ...ceea ce-i cu totul altceva — oricum, nu pluralul celui dinții...).
■ Exact, pe de-o parte, de frică — semn bun — pe de alta, pentru că nu știa, ca o femeie ce era — dar această deficiență putea fi ușor „corectată". La îndemnul lui, ea a început să citească ziarele, să asculte radioul și să-i transmită — la început, știri prost alese, neinteresante, însă, „ghidată" cu răbdare, a început să se descurce — să le selecționeze, chiar să interpreteze, cu toate că interpretarea era monopolul deținuților... într-o zi el a întrebat-o ce mai spun cei de la „Vocea Americii". Ea a răspuns că nu are aparat de radio — știrile radiodifuzate le afla de la difuzorul din biroul unde lucra. El : — „Cumpără-ți !" Peste cîteva zile, ea l-a anunțat că... avea radio. El i-a explicat pe ce lungimi de undă și la ce oră poate asculta „Vocea Americii". Începînd de a doua zi, întreaga închisoare Gherla știa ce se transmisese în ajun la „Voce". E adevărat, știrile întîrziu cu o zi ; conversația la oblon avea loc înaintea emisiunii, iar după emisiune nu mai puteau „vorbi" — începea programul de seară în închisoare, deci gardienii se vînturau mai mult, se aprindeau reflectoarele pe ziduri, paza devenea mai vigilentă — așa că, abia a doua zi, la ora pafu. Studentul, la oblon, „traducea" cu glas tare ce afla, iar morsiștii transmiteau „în direct", prin calorifer, celorlalte celule... Numai o zi întîrziere, fiindcă față de cele patru, cinci, șase luni (cam atît dura pînă să pătrundă veștile pe cale

165

normală, adică de la „proaspeți"), era ceva nemaipomenit. Mai tîrziu, deținuții au avut posibilitatea sa „confrunte" știrile transmise de „Voce" cu cele de la BBC, de la Paris, de la Novisad, chiar de la Madrid...

- Ce să se întîmple ! Ca toate poveștile frumoase și aceasta s-a sfîrșit prost. Într-o zi, studentul a fost scos „cu bagajul" și scos a rămas... Fata n-a mai apărut la fereastră. Deținuții n-au știut ce s-a înlîmplat, pînă cînd un coleg de-al lor, unul An-gheliu, nu s-a... nu s-a întors de pe unde fusese scos, într-o dimineață, spunînd că fusese la procesul studentului... Ca martor al acuzării, evident ! ■ Nu se știa, deși majoritatea deținuților îl bănuiau pe Angheliu — care era cunoscut în Gherla ca unul care nu toarnă, ci... demască — individul fusese mare ștab, ministru al sportului, apoi al silviculturii, prieten cu Ghiță Dej, cel care, de altfel, îl și luxase (nu interesează motivele care... puteau să nici nu existe) și-i dăduse și o pedeapsă suplimentară : aceea de a-și executa pedeapsa printre dușmanii poporului pe care Angheliu însuși îi combătuse cu avînt...

- Cadrele care... călcau pe bec — securiști cu grade mari sau cu funcții importante, activiști. Înalți funcționari (deci toți cei care erau... burdușiți de tot felul de secrete de stat. pe care bandiții nu trebuiau să le afle) — aveau o închisoare specială, la Tîrgu-Ocna unde aveau, desigur, mult mai multe drepturi decît politiciii de rînd — e vorba și de regimul de detenție, dar și de pachet-vorbitor-scri-

166

soare, de care politiciii nu se bucurau. Dar cadrele de primă importanță erau ținute în izolare completă, în case conspirative, în locuri din care să nu răzbată nici o știre. Așa a fost ținut Pătrășcanu — pînă la execuție, Vasile Luca la fel — deși Luca prin '60—'61 se afla într-o celulă specială din secția spital-politici de la Văcărești. În legătură cu acest Angheliu se

spuneau multe și de toate, unii susțineau că nu e turnător și numai faptul că a fost mare ștab i-a atras ura deținuților (mai ales pentru că el continua să susțină că e comunist și — mai ales — că 23 august a fost și va rămâne data cea mai importantă din istoria României; că, în materie de socialism, binele trebuie făcut cu forța, că cei care se opun azi unor schimbări își vor da cu timpul seama, că au avut dreptate cei care... i-au mai în-ghioldit, i-au mai băgat la pușcărie, i-au mai ucis puțin ; că locul României, pentru totdeauna, este alături de Uniunea Sovietică și că povestea cu Basarabia și cu Bucovina și cu... '48 și cu '77, toate astea sînt fleacuri, important este că ne aflăm sub aripa ocrotitoare a primului stat socialist din lume...). Să mă întorc : se spunea deci că Angheliu l-ar fi turnat pe student — erau colegi de celulă. Altfel de ce-ar fi fost chemat ca martor — în nici un caz al apărării, în asemenea cazuri, chiar dacă existau asemenea martori, „instanța” n-avea nevoie de ei. Prin Angheliu, s-a aflat că, la proces, în boxă, se afla și fata. Și că (vestea asta n-a mai venit de la Angheliu) studentul ar fi primit încă zece ani (din care cinci de izolare) iar fata a fost condamnată la cinci ani.

•

Dar... Dar **mai** circulau și **alte** variante : că, da, proces **ar** fi fost, cu Angheliu martor principal al acuzării și cu studentul în boxă ; dar că fata, **deși** prezentă, n-ar fi fost **alături** de student, complice, în boxă, ci prezentă... la bara martorilor — evident, ai acuzării,

• A, nu ! Prezența cuiva la bara martorilor (acuzării) nu însemna, cu necesitate, că acel acuzator e și turnător. De pildă, la procesul meu, au fost aduși ea martori ai acuzării, prieteni de-ai mei, ei înșiși arestați, dar făcînd parte din alte loturi. As * că ea. numai pentru faptul că era martor, nu însemna că e „de cealaltă parte”.

Nu mai că circulau și alte versiuni : Că nu An-gheliu ar fi turnat, chiar dacă fusese adus ca martor. Ci ea, fata, înfricoșată de proporțiile pe care le luase „legătura” (mai ales transmiterea știrilor de la „Vocea Americii”), se... turnase singură. În speranța că, astfel, va beneficia de circumstanțe **atenuante**. Sau că. chiar dacă nu se autodivulgase, atunci trăncănise și... recunoscuse din primul moment „crima” făptuită. Poate, nu se știe. Altă variantă : că ea n-ar fi fost o **jună** și neștiutoare și tristă și singurică fată întîrziată care, de la fereastra ei, ar fi încercat să-și alunge singurătatea și disperarea, Ci turnătoare cu condicuță — dacă nu salariată, măcar voluntară sau : extrabugetară, cum se spune. Dar, acceptînd această posibilitate, lucrurile nu devin mai limpezi : de acord, ea a lucrat la inspirația și sub bagheta securității. Dar care, anume ?

Direcția Penitenciarelor ■ sau securitatea propriu-zisă ? (Mai 168

concret : Goiciu sau Kohler ?). Pe Goiciu nu l-ar fi dus mintea la așa ceva, apoi ce nevoie avea **el** de o asemenea punere în scenă ? Ca să-și procure un pretext pentru înăsprirea regimului de detenție (se spunea că măsura cu obloanele ar fi fost o consecință a „idilei”) ? N-avea Goiciu nevoie de pretexte, el credea cu tărie în metodele lui, radicale și fără „explicații”. Toți deținuții erau de acord că Goiciu nu era în nici un fel amestecat. Dar dacă înscenarea îl vizase pe Goiciu ?, se întrebau unii. Dacă cineva — sau ceva... — încercase să-1 lungeze pe Goiciu. prin această „idilă” — pe care

nu Goiciu și ai lui o descoperiseră, ci... să zicem, Clujul ? Sau. tot Gherla, dar adversarii lui Goiciu ? Nici asta nu mergea : Goiciu era protejatul lui Dej și asta o știa toată lumea, cu atît mai vîrtos eventualii lui dușmani — deci se știa că Goiciu nu poate fi clintit din Gherla. Atunci care fusese scopul ? Intoxicarea deținuților cu știri false ? Ei, bine, știrile s-au dovedit a fi (e adevărat, după șase luni) exacte. Fata nu măsluise știrile. Atunci ce hram purta — în cazul în care nu era în boxă cu studentul, deci nu fusese acuzată și ea (presupunînd că n-ar fi fost turnătoare, din ce lot, altul, făcea parte ?). Unii deținuți credeau că transmiterea de știri — *adevărate* ! — avusese drept scop tranchilizarea politicilor. E adevărat, în anume perioade mai tensionate, administrația folosea metoda „baloanelor” și a „injecțiilor” ■ — lansa, prin turnători, zvonuri despre iminența unui decret de amnistie, a unui decret de grațiere (nominală, la cerere...), sau despre „inaugurarea” unei închisori-model, cu ateliere civilizate, cu bibliotecă,

109

terenuri de sport, filme — fără să mai vorbim de pachet-vorbitor-scrisoare... Dar nici asta nu ^inea. Nu plutea în aer... posibilitatea... S-a întîmplat însă un alt fapt pe care deținuții l-au legat de primul și anume dispariția politicianului de pînă atunci, Vomir* *Exact* cu o zi înainte ca studentul să fie scos din celulă. Bine-nțeles, variantele plouau : o fi amestecat și Vomir ? Răspunsurile, în majoritate, erau afirmative. Dacă da, atunci de care parte ? De partea lui Goiciu — ca să procure un motiv de strîn-gere a șurubului (deși am mai spus că acest lucru nu prea era acceptat) ? De partea lui Kohler — ca să-l luxex^j pe Goiciu ? Pur și simplu de securitate, fără a urmări luxarea lui Goiciu, dar și fără știrea acestuia — în continuare : pentru ce ? Să fi fost Vomir însărcinat cu o anumită treabă (cu ajutorul fetei) dar, nefiind în stare s-o ducă la capăt (de ce ?). fusese sancționat ? Adică primise trei cizme ? O altă variantă — cea mai puțin probabilă, dar... interesantă : că Vomir încercase să... se pună bine cu deținuții ; știind ce secetă era în închisoare (secetă de știri), organizase el, de capul lui și împotriva... uniforme sale, această cale : fata. Și că, deseoperin-du-se afacerea, fusese și el băgat la umbră. Numai că Angheliu nu pomenea nimic de Vomir. La proces nu se pronunțase numele politicianului. Deci, nici asta nu stătea în picioare — de altfel, din cîte ne-ani dat seama, după liberare, situația internațională din primăvara lui '58 nu era de natură să-l împingă pe ofițerul politic de la Gherla să-și pregătească spatele... În sfîrșit, aș putea să-ți mai înșir vreo cinci,

170

șase variante, toate,, sigure. Adevărul, însă, nu-l cunosc. Cred că, în afară de student, nimeni nu-l cunoaște (vorbesc de deținuți).

• Da, e timpul... Am făcut o mulțime de oco-1 :n, de paranteze, de... paranteze în paranteze... Sper că n-au fost chiar fără folos. Mai ales că n-am pierdut din vedere faptul că Șomlea ne așteaptă... Deci, cum am pătruns în curtea Zărcii, primul lucru pe care l-am văzut a fost ușa țarcului de plimbare. Deschisă. Nădă s-a repezit primul, eu după el. Țarcul era... ceea ce era : țarc, adică un loc îngrădit, închis. Intr-un fel, mai greu de suportat de-cît celula care, cu cei șase pereți ai ei ca un mor-mînt, ca un sicriu cu capacul țintuit. Țarcul, însă... are numai cinci pereți,

îi lipsește tavanul, are deci o fereastră larg deschis^ (și neoblonită) spre cer, spre aer, spre soare — spre libertate. Dar prin fereastra aceea libertatea ți se întinde și ți se retrage ■ numaidecît. Și iar ți se întinde și ți se lasă la o în-tinzătură de buze, cît s-o miroși, să simți că ea este — și nu te poți bucura de ea. Am cunoscut mulți deținuți care nu voiau să iasă la plimbare. Chiar dacă plimbarea se acorda cu zgîrcenie și după toanele administrației, uneori o dată pe săptămînă sau pe lună sau la două-trei luni, cîte zece minute. Refuzau să iasă, nu pentru că afară ar fi fost prea i: ig ; nu că ar fi fost bolnavi ; nu pentru că, mai aies la Gherla, plimbarea era încă un pretext pen-'-ru gardieni de a da din mîini și din picioare (- clică : pumni și cizme) ; nu pentru că plimbarea s;.¹ desfășura pe o suprafață de, să zicem, nouă metri Pătrați și dacă în celula aceea erau cincizeci de de-imuți, mai mergea, fiecărui îi revenea cîte un sfert

171

de metru pătrat, dar ce făceau Stadioanele ? — ei, ce făceau ! aveau gardienii ac de cojocul lor : puneau umărul și... nu se putea să nu între și două sute de deținuți ! Deci, nu pentru că „plimbarea” era un supliciu din pricina aglomerației, a prafului, a hăituielii gardienilor

ci pentru că cerul era prea cer,

aerul prea aer, lumina prea luminoasă, libertatea prea la vedere,

torturantă

eu căpătasem un tic

de memorie în timpul plimbării : o strofă, numai o strofă dintr-o poezie de Gyr, acum am uitat-o, cum am uitat și poezia-poeziile lui, pe-atunci știam zeci de poezii

„Trec primăveri, cu **flori** la subțioară” — așa începe strofa și poezia și fiecare strofă se termină cu „Noi tot aici și lot bătuți în cuie”

nu te strîmba. aici n-au ce căuta judecățile

severe, estetice, „obiective”, aici se chiar potrivește „concepția” în

virtutea căreia... poezia trebuie să spună în versuri și ceea ce eu nu spun în versuri... ți-am citat opinia maselor de deținuți (chiar dacă acei deținuți erau fini intelectuali, unii din ei poeți), poezia de închisoare nu trebuie judecată *din afară*, nici măcar de către pușcăriașii odată liberați. Vreau să spun : poezia de pușcărie, scoasă dintre ziduri, din mediul în care a fost produsă, propusă învățată (deci folclorizată, deci devenită cu adevărat a fiecărui), moare, se usucă, nu suportă lumina și vîri-tul. Ca Riga Crypto. într-un fel, aceasta e tragedia

172

poeziei lui Crainic și a lui Gyr : nu suportă libertatea, într-un fel, poezia lor se aseamănă acelui elev (mai exact : deținutului care fusese elev în 1941) și care, după douăzeci de ani, liberat, după un an s-a înființat la poarta închisorii Aiud și s-a rugat să fie reprimat... Poezia de pușcărie n-are ce face cu libertatea, după cum libertatea respinge această poezie. Care poezie respinge tiparul. Și a cărei valoare — și încă ce valoare ! — și rost avea numai *acolo*, între ziduri. Orală, **prin** circumstanțe, dar și prin esența ei (destui poeți și-au „scris” poeziile în închisoare — pe gamelă, pe săpun, rugind pe cîte un coleg cu memorie mai bună să le țină minte... — fără ca prin aceasta să scrie poezie de pușcărie) e născută *din* și *pentru* pușcărie

și pe mine

plimbarea, deci țarcul, mă făcea să sufăr, mai protejat (de agresiunea libertății) mă simțeam în celulă, unde nu era nici o tentație — dacă ne gîndim bine, Goiciu, dînd ordin să se lipească obloanele de tot, o făcuse în folosul deținuților...

dar în

momentul în care am pătruns în curtea Zăixii, am văzut *o ușă, o ușă deschisă* — n-avea importanță unde se ajungea prin acea ușă, nu asta interesa, ci *ușa*. De aceea ne-am repezit amîndoi, la urma urmei fără voia, chiar împotriva voinței lui Șomlea care poate că avusese de gînd să ne... depoziteze în altă parte. Dar noi intrasem în țarc.

173

Șomlea a rămas cîteva clipe... cu mîinile goale, descumpănit. Dar și-a dat numaidecît seama că ne făcusem iluzii : pătrunzînd prin acea ușă, nu ieșisem, ci *intrasem*. Așa că ne-a lăsat acolo, neuitînd să ordone : — „Nu vă mișcați de-acî, auzit-ați ?” A ieșit, a dat să închidă, s-a oprit. A fluierat spre ce lular. Abia cînd au început să se apropie, bocănind grăbite, două perechi de cizme, a închis ușa țarcului. Ne-a ordonat, prin peretele de scîndură : — „Cu fața la perete, mă !” Ne-am apropiat amîndoi de zidul zgrunțuros — spatele pavilionului Fabrică.

— „Nu așe, mă ! Unu-n dreapta, altu-n stingă !” Nandi s-a dus la peretele din stingă, eu la cel din dreapta, amîndoi în alarmă...

Deținuții aflați în afara celulei, mai ales „în drum”. spre undeva (plimbare, medic, grefă, bătaie

— cînd se întîlnesc sau riscă să se întîlnească cu alți deținuți, din alte celule, ca să nu se vadă... (același secret...) trebuie să se așeze „în alarmă”, uite-așa : te întorci cu fața spre cel mai apropiat perete sau zid sau gard, îți pui mîinile la ceafă. încleștate, cu coatele mult împinse înainte, alcătuiind un fel de ochelari de cai — ca să nu poți vedea în lături (în față e zidul sau gardul). Deci, ne-am așezat în alarmă, spate-n spate. — „Nu-n alarmă, mă !” urlă. Șomlea — cine-1 putea trage la răspundere că adi-neauri tot el ne ordonase alarmă ? „Față-n față mă, uite-așe, că să vă vedeți' ce faini arătat', *acuma !*” Ne-am răsucit, față-n față. Șomlea deschisese uș; țarcului și se proptise, crăcănat, în cadrul ei. îndărătul lui apăruseră doi gardieni. îi cunoșteam : unu era fratele mai mic al lui Șomlea : Canele Roșu

174

celălalt, un sergent al cărui nume încă nu se știa exact, dar se știa că-i dintr-un sat de lîngă Făgăraș, din Calbor. Noi îi ziceam Clăpăugul, fiindcă avea niște urechi uriașe, transparente, aproape filfîitoare, motiv pentru care i se mai zicea și Liliacul. Șomlea (cel Bătrîn) se uită la noi, se declară mulțumit, așa că iese, închide ușa țarcului și începe să șoșotească ceva cu ceilalți doi. Apoi îl auzim ureînd treptele de intrare în Zarcă — ușa Zărcii se afla exact în dreptul ușii țarcului — apoi doi-trei pași pe coridor, pe podeaua cunoscută. O ușă se deschide, se închide.... Liniște.

Eram ușor derutați : știam că, la Zarcă, se bate în unul din subsoluri, în pivniță, dar în pivniță se intra printr-un capăt al celularului și nu direct din curte, ci printr-un gîrlici, în nici un caz prin ușa de intrare în celular. Nandi mă întreabă din priviri, eu... îi răspund că nu știu, întrebîndu-l la

rîndul meu... Nu înțelegeam ce caută Șomlea la Corpul de Gardă al Zărcii, pentru că acolo intrase — în stînga. După cîteva clipe, înalț ochii spre Nandi, să-i spun ce „aflasem”, dar întîlnesc ochii lui explicîndu-mi același lucru : că vom fi „prelucrați” în Corpul de Gardă. Pufnim în rîs, fără să ne sinchisim.

— „Nime nu să rîde !” auzim glasul Cîinelui Roșu de dincolo de gardul de scîndură. „Dacă vă mai prinț că vă rîdeți...” Dar, numaidecît schimbă ionul : „Rideți-vă, numa', rîdeți-vă, că nu știț' ce '->:toaptă...” — „Că, de-ar ști ei ce-i așteaptă...” f'ice, ca un ecou, Clăpăugul. Pauză. Apoi, tot Cîi-ⁿ-le Roșu : — „Zău Iu' Dumnezău că io i-aș 'pușca

175

pe-amîndoi, u'te-acuma, că ce să să mai canonească !” Clăpăugul : — „Și io, zău Iu' Dumnezău de nu i-aș 'pușca, să nu să mai canonească...” Un chicot reprimat **numaidecât**, apoi din nou **Cîinele** Roșu : — „Că mai bin' să să spînzure cu **mina** lor decît să comită ce-or comis !” Nandi îmi face cu ochiul, eu îi întorc semnalul — cunoșteam amîndoi „piesa”, știam că această nevinovată discuție dintre doi gardieni (care nu știu că sînt auziți de cei interesați...) era regizată de Șomlea cel Bătrîn, asta le recomandase el înainte de a intra în celular. Cîinele Roșu, după o scurtă pauză : — „Io așe cred, că, la urmă de tot, or să-i spînzure, u'te, de colo...”

— și glasul i se mută spre Zarcă. „Ca pe timpu' Iu' Terezmăria, no !” Și pe asta **o** știam. De pe cînd eram la Zarcă. Același Cîine Roșu se rezema de tocul ușii țarcului, deschisă, într-un peș, cu cascheta pe ceafă și „glumea”, arătîndu-ne spînzurătoarea :

— „U'te, mă, ce muiere cu cap o fo' Terezmăria ! Treabă faină ca bon jur : dacă tu, ori tu, ori tu (și ne arăta cu degetul pe cîte unul) erai să zîcem condamnat la **morte**, ce atîta vorbă lungă, ce pîton de • egzecețe, ce să mai strice moniția pe-on bandit — **o** țîr' de sopon, o **țîr'** de laț la gît și-o țîr' de-m-pinsătură ! Noroc-bun, nici nu știi cînd **dai** în primire și te muți pe lumea ailaltă, u'te-așe, cu limba pe chept !” — și Cîinele Roșu ne arăta „cum” : își înclina capul pe un umăr și scotea o limbă de jumătate de metru, alburie și crăpată. Asta era distracția lui cînd ne scotea la plimbare. În celular, alte distracții...

■ Ba era spînzurătoare adevărată, celebra spînzurătoare din celebra Zarcă a celebrei Gherla.

176

O paranteză lingvistică : *Zarcă*, în românește in-semnind : închisoare veche, vine din ungurescul **zărka**, care înseamnă pur și simplu închisoare ; de la Gherla, localitatea, s-a născut substantivul comun *gherlă*, care înseamnă închisoare și la propriu și... în jocul de table...

Reîntorcîndu-mă la... Era să zic : **reîntoreîndu-mă** la spînzurătoare — să bat în lemn... Deci, Zarea Gherlei era pavilionul vechi, „original”, închisoarea construită pe timpul împărătesei Măria Theresia — care a mai construit și alte închisori în Transilvania și nu numai în Transilvania... Această cucoană, despre care se spune că a avut o „domnie nefericită”, a participat, totuși, la prima împărțire a Poloniei, cîcă, din pricină că Friedrich cel Mare i-a luat Silezia. Se mai zice că împotriva voinței ei, **Kaimitz** ne-a luat Bucovina, în 1775... Ei, da... Exact deasupra ușii de intrare în Zarcă, la primul etaj, se afla o **altă**... Era să zic : ușă, mai

exact : un loc de uşă, golul, fără toc. Mai îngustă — cam un metru lăţime — şi mai scundă — doi metri — avea, **deasupra**, înfiptă bine în zid, o consolă cu un cârlig. De notat că, dacă Zarea în general nu se bucura de cine ştie ce îngrijire (după metoda românească, se vâruia peste cărămizile care-şi pierduseră mor-tarui), consola aceea era vopsită, iar acoperişul ei, din tablă înflorată, cu încheieturi de plumb, era ca nouă... Execuţia avea loc în felul următor : funia era prinsă în cârlig, laţul era trecut în jurul gâtului, după care condamnatul era împins în gol... De ce, doar ți-am spus că spânzurătoarea nu mai era **folosită** de pe timpul, vorba Cîinelui Roşu,

177

Iu' Terezmăria... De altfel, românii nu s-au prea slujit de spânzurători în zbuciumata lor istorie, pe noi *rrn* caracterizează, ca să zicem așa, țeapa şi butucul... • Bine, mai departe. Mai departe... am cam avut de aşteptat. Şomlea cel Bătrîn nu dădea semn că s-ar grăbi sau poate că încă nu era termina'ă „încălzirea” lăsată în grija lui frate-său şi a Clă-păugului. După câteva minute (în care timp cei doi gardieni, ca şi cum n-ar fi ştiut că-i auzim, ne-au căinat în toate felurile), s-a auzit uşa Corpului de Gardă deschizându-se şi cizmele plutonierului apro-piindu-se. L-am simţit şi pe Nandi încordându-se în aceeaşi clipă şi, desigur, spunându-şi şi el : *coaieleşi-capul!* Fiecare se adaptează instinctiv, situaţiilor „cu bătaie”, apărându-şi, aproape fără să-şi dea seama acele părţi din corp, ameninţate, așa că. aparent, n-ar fi fost nevoie să facem această „n-peti-ţie”, amintindu-ne ce trebuie să apărăm. Şi totuşi, mulţi deţinuţi mărturiseau că făceau la fel, spunându-şi, repetînd, ca să nu uite, ce anume trebuia apărat mai cu grijă...

Şomlea cel Bătrîn deschide uşa ţarcului. Avea o hîrtie în mină. Se uită la Nandi, apoi la mine... Din nou la Nandi... La mine, din nou... Ştiam că nici şovăiala nu era sinceră, că şi asta e un truc de-al lor, tocit la şcoala aia de gardieni, dar stăpînit mulţumitor abia după ani de experienţă (mai corect : experimentare). Şomlea, gardian bătrîn, în uniformă de la înfiinţarea securităţii, stăpînea la perfecţie toate „subtilităţile psihologice”. Deci, se uită la mine, apăsător, îndelung, deci pe mine arăţi

ndu-mă

178

cu ochii şi cu sprîncenele, însă cu mîna îl arăta pe Nandi : — „Tu !”, zice şi e pe punctul să se despice îe rîs. Se aştepta să ne vadă pe amîndoi năpustin-du-ne întru executarea ordinului în coadă de peşte. Numai că nici eu nu eram un ageamiu. Ca fost por-iar de foot-ball, învăţasem să urmăresc, nu picioarele adversarilor, ci mingea. Mingea nu pornise spre poarta mea — așa că am rămas pe loc. Nici măcar i-am clipit. Dezamăgit, furios, Şomlea mi-a ars o jalmă şi-un picior în fund (mă văd nevoit să-ţi *ex-ilic* : în momentul palmei, eram cu faţa către el. Jar Şomlea ştia cum să lovească — cu mîna — ca m secunda următoare să te afli în „poziţia” cea mai favorabilă unui şut în fund). Nandi se afla în uşa 'arcului, încordat, ca în poziţie de start. Ca un alergător aşteptînd pocnetul pistolului... — „Dă-i drumu' la-nteres !” ordonă Şomlea. Şi Nandi porneşte pe scări. Țin minte, era o zi însorită, rece şi limpede şi. cu toate că mă aflam în situaţia în care mă aflam .fusesse luat Nandi primul, ca mai „uşor”, ceea ce

nsemna că atunci cînd o să-mi vină mie rînclul...).

■: ăiam aceeași... aveam aceeași senzație ca totdeauna. la plimbare : pe de-o parte, mulțumirea, îndesularea, ghiftuiala cu acel ceva de care dusesem psă ■ — aerul — și graba de a profita cît mai mult e acest prilej, de a înfuleca, de a face provizii de ;' : pe de alta... Pe de alta Noi-tot-aici-și-tot-bă-
'uți-în-cuie... Aerul curat, poate prea curat, prea
'are pentru plămânii obișnuiți cu puțin și prost ;
pentru carnea noastră de... Rigă Crypto — aerul îmi

179

îndurera, pe dinăuntru, răsuflarea, pe dinafară îmi urzica pielea, îmi ustura vederea. Am început, ca de obicei, să tremur. Nu de frică. Ci de aer. De un frig... dar nu frigul din acel moment, ci de un alt frig, frigul care-mi rămăsese în carnea memoriei, tremuram de frigul de altădată de frica de frig —

decembrie '56 apoi ianuarie '57, acolo, la Interne, ancheta, ancheta, foamea ca foamea, dar frigul, frigul, fusesem arestat din holul facultății, în pulover și hanorac și așa rămăsesem, deși făcusem vreo cinci cereri de haine groase (la liberare, aveam să aflu că și părinții mei erau în posesia a vreo opt cereri, *aprobate*, dar...) visam, pe lingă libertate, paltonul meu gros și cald și bun. paltonul meu cafeniu, de cartelă
celulele de beton, paturile de beton, masa și scaunele de beton, ușile din fier, gardienii de pe culoar erau încotoșmânați în șube, încălțați în pîs-lari, cu urechile căciulilor lăsate, eu doar în pulover și în hanorac, în anumite schimburi vîram perna de paie sub pulover, la spate, în alte schimburi, gardienii observau lipsa pernei și știau unde putea fi, ziceau doar, fără să ridice glasul : — „Scoate perna !” și trebuia s-o scot și s-o așez „reglementar” la locul ei ; în anumite ceasuri, cînd eram mai puțin supravegheat, mă așezam pe dunga patului și-mi înveleam șalele cu pătura — dar această abatere se pedepsea pe loc, fie cu cîteva labe (dacă gardianul era cumsecade), fie cu izolare, la „dulap”, dulapul acela de beton aflat între garsonierele 15 și 16, vis-à-vis de Corpul de Gardă al Celularului,

180

unde suna un ceas dereglat special, ca să ne bruieze și timpul, acolo, la Interne, în acea iarnă '56—'57, muream de frig și de foame și de anchetă am fost

scos la plimbare prima oară, după mai bine de o lună și jumătate de la arestare și abia apucasem să trag cinci guri de aer, că fusesem dus înapoi, în celulă și protestasem și bătusem cu pumnii în ușă și venise ofițerul de serviciu — unul bătrîior și uscat și cu mustăcioară de frizer — și ofițerul zisese : — „Bine...” și, după cinci minute fusesem scos din nou și gardianul m-a băgat într-un țarc și mi-a spus : — „Acum o să te sature de aer” și eu mi-am dat seama ce ascundeau cuvintele

era după-amiază

nu apucasem să mănînc, pentru că, imediat după ce intrasem în celulă, venind de la anchetă, fusesem scos la aer prima oară, cînd mă întorsesem eram prea furios ca să pot mîncă, apoi mă scosese din nou — mă gîndeam cu plăcere că, după ce mă voi plimba pe săturate, o să mă satur și de mîn-care, n-avea importanță că avea să fie rece, eu o să fiu sătul de aer, nu era foarte ger, dar se lăsase o ceață pe tfare începeam s-o simt cum mă pătrunde, nu. nu era foarte frig, numai ceața aceea, ceața îmi pătrundea pe după gît, pe sub mîneci, pe sub poalele puloverului, pătrundea prin fesul de lînă

mă

plimbam cei cinci pași, apoi șapte (în diagonala țarcului), am auzit pași prin curtea interioară și am bătut ușurel în ușă, dar n-a venit nimeni, am înteeții pasul, făceam mișcări cu brațele, dai' degeaba, nu izbuteam decât să mă lărgesc și mai mult intrările

181

spre pielea și oasele mele, peste vreun sfert de oră, n-am mai simțit frigul : de sus, de la etajul cinci, o mână de femeie golise scrumiera, un muc de țigară, apoi altul, apoi altul au căzut în țarc, erau năclăite de ruj solzos și îmbăiate, numai o femeie poate să îmbăleze țigara, chiar de n-ar fi fost rujul, așa fi știut că o femeie fumase

le-am adunat, le-am

băgat în buzunarul de la piept al hanoracului, dar le-am scos numaidecât și le-am depus într-un ungher — pentru cine le-o vrea, eu nu dar văzusem

pe plasa care acoperea țarcul ceva galben — coji de portocală, fuseseră aruncate pe fereastră, ca și scrumiera, dar cojile nu pătrunseseră prin ochiurile de sîrmă, am început să arunc întâi cu fesul, apoi cu un bocanc (îl prindeam înainte de a cădea pe ciment) și am reușit, aveam două bucăți de coajă — cea mai mare refuzase să treacă prin plasă dar ceața mă

pătrunsese cu toful, nu mai aveam putere să mă plimb, de altfel, nici nu voiam să-mi cheltuiesc forțele, așa că-mi mișcăm doar pielea, cum fac caii cînd se apără de muște (metoda asta am învățat-o acolo, în țarcul acela), dar nici asta nu mă încălzea, am început să bat mai tare în ușă, după o vreme, un glas : — „Ce vrei, mă ?” — „Am terminat plimbarea, vă rog să mă duceți la celulă”, iar glasul : — „'Șteaptă !” și potcoavele s-au îndepărtat, îmi venea să plîng de frig, simțeam cum mi se îngroașă Hmba, cum mi se împăienjenesc ochii și cum mi se răcește burta, știam că burta se răcește ultima și am bătut din nou, cu picioarele, după o vreme, același

182

glas : — „Ce vrei, mă ?” și eu, de astă dată plîn-gînd de rușine, nu de frig, am zis : — „Vă rog să mă duceți la celulă, *vă rog frumos...*” și glasul : — „Te-n pizda mă-ti, aer ai vrut, aer ai !” și a plecat iar

și n-am mai bătut în ușă, am rămas în picioare, în mijlocul țarcului, cu mîinile lipite de coaste, cu gîtul scurtat, urmărind atacurile frigului și alungîndu-le cu cile un scuturat al pielii, numai în ace] loc — și izbutisem, sau gîndul că trebuie să alung frigul îl și alungase și am mai descoperit o metodă : îmi pliam pielea burții (fără ajutorul mîi-nilor. bine-nțeles) și, cînd izbuteam să fac să se atingă două pliuri, aveam impresia că *primesc* căldură din altă parte, de la alt corp, mult mai cald

cînd s-a întunecat bine, a venit ofițerul-frizer și m-a întrebat dacă mă săturasem de aer, dacă plimbarea îmi priise — eu tăceam, vedeam tulbure și dubiu și aproape nu mă mai puteam, concentra asupra eventualelor răspunsuri la întrebările puse și nu m-am

dezmortiț decât abia a treia zi, după două șederi în biroul anchetatorului. Tremuram de aer, tremuram de frica de frig, frigul

pentru totdeauna în oase și în miezul capului, atunci, la Jilava în seara de Anul Nou, în seara de 31 decembrie 1957. la Jilava, când locotenentul Ște-'<in. cel care se temea de „radicale”, ne-a băgat la Alba, pe mine și pe Ion Gănescu, în coridor, în ușa celulei, ne pusese să ne dezbrăcăm la pielea goală Și ne lăsase numai cămășile, izmenele, zeghile, pan-

183

taiorul și mantalele, aruncînd înapoi, în celulă, puloverele, obielele, prosoapele, ciorapii, căciulile la Alba,

la Turelă, nu se afla măcar o mîină de paie, pînă și tinda fusese scoasă, ca să nu avem. pe ce ne odihni cîteva minute, afară noaptea era fosforescentă, zăpada scrișnea singură, ni se părea că auzim clopote și biciuri pocnind — desigur, o iluzie — ne-am plimbat toată noaptea (o vreme alături, apoi de braț, apoi pe după cap), apoi toată ziua de 1 ianuarie '57, apoi toată noaptea spre 2 ianuarie și, în 2 ianuarie, a venit un gardian cu două gamele cu apă rece, noi am cerut, după regulament, să ni se dea pîinea și mămăliga și, la discreție, apă caldă, sărată, așa scria în regulament, dar sergentul a zis că asta e dispoziția lui Ștefan, așa că am ajuns în 3 ianuarie, cînd plutonierul Marcu ne-a coborît la „murături”, o hală subterană în care, cu un an înainte, se păstrasera butoaiele cu murături — ne-a dat de mîn-care, ne-a dat apă caldă și ne-a băgat el însuși o tinetă și un recipient pentru apă

era mai cald decît la Turelă

dar, după cîteva ceasuri, aveam să ne dăm seama că de fapt era mai rău, la Turelă era ger, dar uscat, , pe cînd aici, jos, umezeala înșelător călduță ne-a înmuiat de tot

Gănescu era tuberculos, nu mai rezista la plimbare, dinții începuseră să i se îngălbenească și nu-și mai putea ține gura închisă, voia să se culce, să doarmă, să doarmă, n-aveam cum să-1 conving să n-o facă, așa că-mi dezbrăcăm mantaua și zeghea, le împătureau, îri lung, și-1 lăsam pe Gănescu să stea întins „numai cinci minute”, eu o luam la fugă prin hală, ca să nu îngheț de tot, apoi,

184

cînd socoteam că au trecut cele cinci minute, îl ru-;jm pe Gănescu^ să se ridice și el se ridica, nu de alta, dar aș fi înghețat eu oricum, acolo, în hala

iceeă, am avut timp să scriu pe perete, cu un capăt ie sîrmă titlul unui roman pe care-1 și „scrisesem” ie fată cu Gănescu, iar el, la rîndul lui, „scrisesse” un jcenariu de film.

Tremuram de aer. Pînă în momentul în care am auzit primul urlat.

Înăbușit, se ghicea că i se astupase gura. Înăbușit și pentru că fereastra era închidă. Urletele lui Nandi au crescut, au început să fie din ce în ce mai ritmate, acum auzeam și loviturile, deși zgomotul lor ajungea la mine cu o fracțiune de secundă în urma urlatului.

- A, nu, distanța **era** mică — șapte, opt metri — dar asta e tehnica : urli înainte de căderea loviturii, doare mai puțin.

Din acel moment, n-am mai tremurat — de frică, de frig. Din acel moment n-am mai fost singur

urletele au început să urce, iar ritmul să șchiopăteze, în loc de urlet sănătos, de tipăt, acum se auzeau horcăituri. Horcăiturile au început și ele să .scadă. Nandi scheaună. Scheaună din ce în ce mai slab și mai fără legătură cu loviturile care se aud distinct, după timbru, îmi dau seama și unde lovesc.

Stăteam rezemat de peretele de scîndură al țar-cului, cu urechile la pîndă atente la Nandi — la un moment dat m-am trezit numărînd loviturile, dar m-am încurcat pe la unsprezece și abia după ce m-am încurcat mi-am dat seama că trebuie să-mi fie ru-

„ — și mi-a fost. Stăteam lîngă perete, nu-mi mai

185

era frică, nu-mi mai era frică deloc, dar îmi era rușine că numărasem loviturile, parcă aș fi privit prin gaura unei chei. Vină vagă, dar sîcîitoare și, ca s-o alung, mi-am propus să-mi fie rușine — am izbutit, însă ca să fiu și mai sigur, am început să-mi spun cu glas tare :

Coaieleșicapulcoaieleșicapul... și, rostind, constatam că nu mi-e frică și că rușinea, vina fața de Nandi scădeau — asta aducea cu o gură de aer proaspăt furată din timp în timp și iar îmi spuneam ce anume să apăr -cînd mi-o veni

rîndul

o singură dată m-a fulgerat un gînd, mai exact : o întrebare, pe care n-o auzeam, mi se arăta ca scrisă : *Dacă însăși constatarea că nu mi-e frică e un semn că mi-e foarte, foarte frică ?* ■ — dar am alun-g-afc-O) am reușit s-o alung, mai degrabă s-o șterg dinaintea ochilor, în acea împrejurare nu aveam nevoie de o astfel de întrebare-răspuns.

Nandi n-a mai urlat. Nici măcar nu mai horcăia. Nu scheuna. Nu nimie. Și. totuși, atunci,, nici o clipă nu m-am gîndit că el tace... fiindcă ar fi murit. Am așteptat, *calm*, răbdător, să-i aud glasul din nou — pentru că așa trebuia-. , să i se audă din nou. Loviturile s-au mai auzit o vreme, apoi, rușinate, au tăcut, aplecîndu-se, eulcîndu-se — sunaseră- singure și fals. Nu erau de-acolo. Pvicepuseră și ele. De-aia. Eu aș-leptam. *calm*, să revină glasul.

Cam pe-atunci s-a petrecut o... Adică sigur a-lunci. Ceva înspăimîntător (lucru de care mi-am dat seama mai tîrziu, în celulă, atunci însă nu-mi fusese în nici un fel : ca într-o fulgerare, mă văzusem în rolul lui Șomiea — inexact : nu rolul lui Șemte», ci în al celui care (nu interesa numele), cel

136

care-1 bătuse pînă mai adineauri pe Nandi, iar acum, obișnuit cu asemenea întîmplări, așteaptă, *calm*, reîntoarcerea la glas sau întoarcerea glasului. Ca să reînceapă. Ca să reîncepem. Așteptam glasul la gaură — ca în gura unei vizuine, vulpea — la pîndă. Ca să reîncepem jocul. Sau ce era. Fusesem despicat, jumătate din mine fusese trimisă la gaură — dar nu, fusesem trimis cu totul, mutat acolo, la gaură, așteptând ca Nandi să-și vină în fire, să-și trezească glasul, ca să mergem mai departe. Mai departe. Da, mai tîrziu. în orice caz, prea tîrziu am priceput și mai bine : că, atunci, fusesem complicele lui Șomiea, nu tovarășul lui Nandi. Că, uneori, suferința altuia, chiar a unui apropiat nu trezește neapărat milă. compasiune, ci, dacă e bine dirijată (?), întărită, ca vederea sîngelui

- atunci am alungat gîndul

ca pe o viespe îmi spuneam : „Acumerînduîmeu-ncumerîndulmeuaeum...

Și m-am desprins de perete, ca să fiu gata. Gata de rîndul meu.

Am auzit ușa deschizându-se, apoi cizmele, de neconfundat, ale lui

Șomiea cel Bătrîn, pe dușumeaua coridorului, apoi un pocnet din degete

— o ..chemare". Cele două perechi de cizme care pînă alunei tăcuseră și ascultaseră și ele. de dincolo de sîndură, s-au precipitat. Una din ele s-a oprit pe trepte. Cealaltă, după o scurta pauză (în care s-a au-■/.it cuvîntul *apă*), a continuat să bocăne pe dușumea. Un zăngănit de tinichea.

Cizmele lui Șomiea cel Bătrîn reintrind. Ușa închizîndu-se. Un robinet a început să curgă în găleată. Apa umple găleata. Cizmele celelalte coboară ușor. cu șovăieli — cu si-

guranță că e Clăpăugul, insuficient ..rodat". Coboară de-a-ndăratelea, nesigur. Robinetul tace, găleata — plină — se izbește o singură dată.

șters, de buza chiuvetei de fontă. Cizme împovărate dupăie, ușor dezechilibrate (spre dreapta, Cîinele Roșu e stîn-gaci). Ușa deschisă, înainte ca găleata să ajungă la ea. Pauză, apoi ușa închisă. Cizmele Cîinelui Roșu, parcă umilite că nu fuseseră lăsate să se uite și ele înăuntru, să vadă, să arunce o privire — coboară și ele tot de-a-ndăratelea.

Acolo, clar, ca pocnetul de bici, apa vărsată, încă o dată. Și încă una — de astă dată mai mult foșnind. Pauză. Gîtlejul Clăpăugului, clătîindu-se întîi, ca să poată zice, în falset : — ..Mai bin' l-ar pușca, să nu să mai canoneas'...

Glasul lui Nandi țîșnește proaspăt, aproape lucios, aproape sticlind în soare, ca o sabie. Dar sabia nu-i o sabie bună, oțelul nu-i bun oțel — se știrbește, licărul se întunecă văzînd cu ochii, mai repede decît mă așteptam. Horcăituri. Scheunat. Lovituri stinghere, fără ecou.

— „Meri cu ai'lal'..." — glasul Cîinelui Roșu. Cizmele Clăpăugului se grăbesc. Altă găleată goală zăngănește — de astă dată melodios și stins (găleată smălțuită). Robinetul curge iar, în sus. Cizmele lasă robinetul să curgă, se întorc în prag.

Robinetul curge și curge, găleata e plină demult, încep să urăsc robinetul care-mi astupă urechile, nu mai pot urmări ce se petrece, mă lasă fără apărare, n-o să mai știu cînd

și cam pe-atunci, cînd robinetul Clăpăugului și apa revărsîndu-se din găleată

133

și apa gîlgîind în țeava de scurgere și eu eram cu totul dezarmat, nu mai știam cînd o să se termine cu Nandi. și o să-mi vină mie rîndul, urechea nu-mi era de folos, se lăsase un fel de ceață pe auz și mă întrebam : peste zece secunde ? peste douăzeci ? peste patruzeci ?, nu contează, dar să vină odată

— și-atunci am auzit un... ba nu, greșesc, am auzit înainte de robi... A, nu, *după* robinet am auzit, dar *înainte* ca ceața să mi se lase peste auz — dar ce contează ? Contează, fiindcă înainte ca... deși pare illogic, dar așa a fost : întîi a fost răcnetul lui Nandi și numai după răcnet a venit și...

Dumnezeule, a fost -răcnetul cel mai... deși auzisem destule și la Interne și la Jilava, ca să nu mai vorbim de Gherla

— a pornit de foarte de jos și parcă opintindu-se la urcuș, uneori

„sărind", știrbit, dar continuând să... degeaba, așa ceva nu se poate prinde în cuvinte, ar trebui să... eu... dar, oricît talent aş avea și nu-i vorba de talent, dă-1 dracului ! Spuneam că a fost ceva illogic : întîi urletul lui Nandi și numai după el, după ce Nandi își luase avînt, cumva pe fondul lui, a venit și Șomlea cu grohăitul. Deși în realitate fusese invers, urletul lui Nandi fiind cauza grohăitului lui Șomlea. Dar. Grohăitul a fost scurt, înfundat. A lăsat numaidecît loc înjurăturilor. Apoi urletul lui Nandi a fost astupat, au urmat zgomote de bușală, lovituri înfundate, icnete (le distingeam pe cele ale lui Șomlea — icnete de efort — de cele, de durere, ale lui Nandi). Apoi din nou urletul, de astă dată liber, al lui Nandi. Zăngănit de găleată, de astă dată, găleată goală, lovită, răsturnată. Zăngănit de bare metalice. Bușitmile continuă, din ce

189

în ce mai dezordonat, glasul lui Nandi e acum un scheunat neîntrerupt, loviturile nu-1 frîng, nu-1 șterg. Pentru cîteva clipe, cineva îi înfundă gura. Dar numai pentru cîteva clipe. Am înțeles că. acolo, se întîmplase ceva, ceva în afara programului, ceva care, de obicei, nu se întîmplă. Nu-mi era frică, nu-mi era decît... grabă — de s-ar termina odată. Această așteptare, grabă, s-a povîrnit, prefădîndu-se într-o altfel de așteptare, altfel de grabă, vreau să spun : așteptam acum altceva — desigur, și aici așteptam un rjnd, dar... am început să aștept un altfel de rmd, în altă parte, la altceva. Și mi s-a părut că... mi s-a părut că-mi slăbise bășica. M-am pipăit, cu spaimă, cu rușine : n-am dat de nimic, dar n-aveam încredere, așa că am băgat mîna adînc, pa sub fusta-pantaloni — tot nimic. Dar Cîinele Roșu mă pîndea prin crăpăturile gardului : — „Ce-ai, mă, te-ai pisat pe line ?" face el. N-am răspuns — ce era să răspund ? — „No, las.', că-ț' vine și ție rîndu'", mă asigură el, te piși tu și te căci pe tote părț'. și pe nas și pe ochi și pe urechi !" Clăpăugul găsește că tovarășul și inițiatorul lui rostise ceva nemaipomenit de înveselitor. Se pornește pe rîs. Înăuntru nu se mai aud loviturile. Doar scheunatul subțire. s_bUre și firav. Eu mă simțeam, în continuare, ud. însă nu îndrăzneam să mă mai pipăi — îi știam pe cei doi gardieni cu ochii lipiți de seîndură.

în sfîrșit, ușa se deschide. Gîfîitul lui Șomlea cel Bătrîn. Și : — „Loțî-1 pe-ăsta ș-aduott;-l pe student |"t !

Cei doi dau fuga, bocănind pe scări. Șomlea cel Bătrîn vine și deschide ușa țarcului. Nu mă vede,

398

cu toate că la mine se uită. Mai exact : în direcția mea. Dar privirea nu găsește nimic de care să se gate, de care să se sprijine, trece mai departe, cău-tînd altceva, pe altcineva... în țarcul de cel mult ece metri pătrați. E fără caschetă, pe sub tunica descheiată, la subțiori — sudoare iute, de cal alergat — maioul ud-leoarcă, și tunica înnegrită, sul: braț. Cizmele și pantalonii stropiți. Brasarda cu O.S alunecată pînă la cot. Gîfîie într-una, are ochii alb:, vitroși, albiți. își pipăie, mecanic, coapsa stingă. G. fiie și mormăie ceva care aduce — cînd se face mai deslușit — cu ceva în genul : „Tu-ți mă-ti ! Tu-ți Precista mă-ti !" — și caută, și caută ceva, pe cineva, în țarc.

Eu — în poziție de drepti, gata. Gata de...gata să trec la rînd. Dar Șomlea nu are ochi pentru mine. Se dă, stîngaci, la o parte din ușa țarcului : Cîinele Roșu și Clăpăugul îl duc pe Nandi. Deși amîndoi sînt voinici, deși Nandi nu-i mai greu decît o oaie. gardienii cară cu greu o povară care-i covîrșește. Nu au destulă putere și nici îndemînare — ei, care căraseră sute, de sute de ori, așa. Gîfîind, îndem-nîndu-se, înjurînd (Cîinele Roșu), scuzîndu-se (Clăpăugul), tropotind împleticit și în contratimp. în prima clipă nu văd decît picioarele goale, stropite cu noroi — acel noroi special, rezultat din pra-iul de pe dușumele murdare, unse cu motorină. Din ușa țarcului, cei doi îl balansează pe Nandi : — — „Hei-rup, una... Hei-rup, două... Hei-rup, 'șaaaaa !"

Și-1 aruncă ui mijlocul țarcului. Mă reped spre Nandi, să-1 ajut să se ridice, să-t ajut să... nu fstiu

191

ce o să fac, dar... o cizmă (desigur, a Cîinelui Roșu) mă ia pe sus și mă trimite, pe deasupra lui Nandi, în peretele Fabricii. Glasul lui : — „Di ce pui mîna pe el, mă ? !", iar Clăpăugul : — „Di ce, mă, ha ?" și, ca un bun ucenic al Cîinelui, se apropie și-mi trage și el un picior în burtă — tocmai mă ridicam. — „No, ia trej' le-nteres !" zice Șomlea cel Bă-trîn. Mă supun. Ies din țarc. Dar, odată în curte, Șomlea cel Bătrîn, zice, de pe trepte : — „Mai țineți-1 un pic. colo,-n curte"

Am rămas dezorientat și dezamăgit între cele două uși — a țarcului și a Zărcii. Cîinele Roșu închide îndărătul meu, ușa țarcului și zice : — „Ce stai, mă, așe, ca hițalu' la portă noo ?" — și-și însoțește întrebarea de o cizmă în fund. — „Meri, colo,-n alarmă !" zice. Mă apropii de zidul Zărcii, ca cel mai la înde-mînă și mă așez în alarmă. — „Nu colo, mă ! Din-coaci !" Mă răsucesc, să văd unde arăta că trebuie să stau în alarmă. Nu apuc să-i văd ochii : alt șut în fund mă dă cu fruntea de perete. — „**Di** ce ieși din alarmă, ha ? Ț-am da' io ordin să ieși ?" înalț mîi-nile și-mi cuprind capul cu ele, acolo, la zid. — „Mă, tu eș' proooost ?" se miră Cîinele Roșu, lung. „D-apăi tu te pretinzi ștuden', mă, șî nu pricepi atîta lucru, ce-i aia alarm' ?"

Ba da, pricepeam foarte bine : că, pînă să-mi vină rîndul înăuntru, aici, afară, cei doi or să glumească din plin. Din nou mi-am spus : coaieleșica-pul. Și am rămas pe loc. Dar Clăpăugul m-a apucat de un cot, m-a răsucit și mi-a făcut vînt spre Cîinele Roșu. N-am putut să-1 evit. M-am rezemat cu palmele de pieptul lui. Care. supărat foc că-1 ațin-

sesem, m-a trimis înapoi, iar Cîinele și el — uite-așa cîteva „drumuri", în care n-am încasat nici o lovitură, am fost numai împins.

Apoi Cîinele Roșu mi-a ordonat din nou să stau în alarmă. — „La păretele de la țar', mă !" M-am așezat, cuminte. îi auzeam, îndărătul meu, șoptind, chicotind, parcă îndemnîndu-se unul pe altul, parcă cerînd întîietate.

Poziția de alarmă e cum nu se poate mai nenorocită cînd te aștepți să fii lovit : dacă te-ar lovi în spate, ar mai merge ; dacă în ceafă, mi-aș fi turtit botul de scînduri ; dar puteau să mă lovească în șale, în noadă, sub genunchi, în mușchii gemeni, în tendonul lui Achile — cunoșteam toate nuanțele de durere — fără să mă pot apăra. Nu-mi puteam apăra (e un fel de a spune) decît, poate obrazul : încordîndu-mi brațele, cuprinzînd strîns capul între coate, coatele proptite cît mai apropiat în

perete — ceea ce făcusem eu. Iar acum așteptam, așteptam lovitura aceea care să mă prefacă în covrig. în șale ? la **rinichi** ? noadă ? tendon ? Am chiuut ca o fată **mare**, pipăită. Am început să țopăi, gîdilă. Cei doi se prăpădeau de rîs ; își băteau genunchii cu palmele, frînți de mijloc : — „No, ian' lasă-mă și pe mine-un chic...” zice Cîinele Roșu — de unde am dedus că Urechilă fusese cel care... Dar eu ieșisem din alarmă, luasem mîinile de la ceafă și mă rezemasem cu spatele de peretele țarcului. — „Trej', mă,-n alar' !" încep să strige, pe rînd sau amîndoi deodată. Dar eu... nu trec. Mai bine să mă lovească în față, din față, decît să... Ei, ce-mi făcuse ! îmi băgase degetul în...

192

193

- Se distrau de minune. Așa se distrau și la stîină, cînd oile pășteau liniștite. Cine-o fi spus că ciobanul român cîntă din fluier, în timpul lui liber ? Și că angajează discuții metafizice cu oaia năzdrăvană ? Și se gîndește la moarte, senin ? Eu n-am văzut asemenea ciobani români. Ciobanul român își petrece timpul liber cu băgarea deștului în curul altui cioban român — după care se crăcăna de rîs.

- Bun, mai departe : au încercat să mă smulgă de lîngă perete — reușeau, dar nu reușeau să... să mă... Nu reușeau să mă întoarcă în poziția optimă... cu spatele spre ei. Nu mă lăsam. Mă zbăteam, mă lăsam la pămînt, mă răsuceam și... rămîneam protejat. M-au fugărit prin curte, chiuind, tropotind, strigînd : — „Nu-1 lăsa, mă !" — „Pune mîna pe el !" — „Lupu' la uăi, 'uă !" — „Șo, pe el, că n-are glonte !" ... Mureau de plăcere, se dezmoțiseră, Clă-păugul căpătase un obraz de sfeclă roșie... Noroc de Șomlea cel Bătrîn, că... Ce fel de noroc, ai să vezi...

Intru. în Corpul de Gardă al Zărcii.

Pauza fusese folosită de Șomlea ca să facă ordine în încăpere. Trei metri pe șase ; ușă în mijlocul unei laturi lungi — cea dinspre coridor bine-nțeleș ; fereastră în stînga intrării — fereastra dînd spre turcul de plimbare ; în dreapta, un dulap Fichet, un birou, un taburet.; pe lîngă peretele opus ușii, pe jos, aii: cu vădită grijă : rânghi de toate calibrele, țevi de metal, funii, cîteva perechi de lanțuri ușoare, vm lanț greu, cu șuruburi, un snop de bîte, legat cu sîrmă neagră... Podeaua learcă de apă. O

191

mătură neîndemînică încercase să împrăstie băltoacele, nu reușise decît să întindă niște dîre de nămol cu ațe de sînge și stele multicolore de motorină. Mai era un taburet.

Bine crescut, zic : — „Bună ziua". Șomlea tresare, gata să mă ia la poceală : — „Ce, te crez' jmegher ?" însă Istrate : — „Bună ziua, domnuu...” — apoi se întoarce, ia de pe birou o hîrtie, citește ceva, apoi rostește numele meu (pe care abia acum îl afla...). Nu glumea. Nu se prefăcea. Nu-și bătea joc de mine. Și el era bine crescut. Nu știu ce fuseseră părinții lui, dar el însuși fusese învățător. Ca și părinții mei. Se rezemase de dunga biroului și, cu două degete, își trăgea, de sub tunică, manșetele foarte albe ale cămășii. Cu butoni de aur. Cu cap de mort. Șomlea își făcea de lucru : împingea mai încolo niște lanțuri, trăgea mai

încoace rîngile de fier, muta, cu un sfert de metru mai la dreapta, taburetul, apoi. cu jumătate de metru îl ducea mai spre fereastră. Apoi iar la vechiul loc... — „Poftiți mai aproape, dom-nuuu...” zice Istrate și-mi face semn cu o mînă deî* cată și albă. Mă holbez ca un prost la mîna ac care, numai cu trei minute în urmă... cu Na Nimic, de parcă niciodată acea mînă nu s-ar fi întnV nit cu urletele lui Nandi — să le fi auzit cu acurat ? Mă apropii cu doi pași — „Dtv galentu-ăl' lanț un țî-i?” mă întreabă Șomlea, revoltat că apărusem așa, încălțat doar cu un galent, în fața lor. Gata să-mi ardă o labă. Istrate îi face semn să mă lase-n pace. Ia din nou, de pe birou, **hîrtia** de pe care citise numele meu. Se vede cît de colo că e un adevărat intelectual, numai după cum ține hîrtia în mînă, ceilalți,

195

alde Șomlca. Goiciu, chiar și Tudoran ar fi ținut-o ca pe o bîtă ori ca pe o pușcă. Istrate însă, fostul învățător, intelectualul Gherlei, avea deprinderea hîrtiei. începuse să citească, intonînd corect, punînd virgulele la locul lor : — „Pentru instigare la tulburări în locul de detenție... ați fost pedepsit cu douăzeci de lovituri la spate”. Citise cu glas aproape cald. De parcă m-ar fi anunțat că mi se decernase un premiu. Nu grozav și nu numai eu primisem un astfel de premiu — de aici, relativa moderație a tonului. Eu, din ce în ce mai derutat : știam de la alții că Istrate e în stare să-ți dea cep burții cu degetul mic, cu unghia să despice, în sus și, fără să se grăbească, să vîre mîna în burtă, să-și înfășoare mațele pe degete și să le tragă afară, centimetru cu centimetru — rămînînd calm, politicos, bine crescut. Știam, dar... E adevărat, auzisem urletele înfiorătoare ale lui Nandi — nu se putea să fi „lucrat” numai Șomlea, asudatul, iar Istrate să fi făcut figurație, dar... acest glas, aceste maniere, aceste gesturi... Ce legătură putea fi între poveștile înfricoșătoare spuse despre el, despre cruzimea lui rece, între răcnetele neomenești pe care le auzisem eu adineauri și acest domn bine îmbrăcat, cu uniforma lui curată, bine călcată, cu manșetele cămășii foarte albe, cu mîinile fine, cu obrazul deschis, bărbierit cu îngrijire ?

— „Da, bine”, zic — ce altceva să fi zis ? — „Așadar, ați luat la cunoștință”, zice Istrate. „Abaterea dumneavosară, foarte gravă, n-a fost, totuși, deferită justiției, ci pedepsită, aici, la noi, cu douăzeci și cinci de lovi...” — „Douăzeci”, zic. — „Ce măăă ! ?” urlă

196

Șomlea, năpustindu-se iar, cu pumnul ridicat, ca un actor prost, însă Istrate, cu un gest de plictis și de scîrbă, îl oprește. Și îl îndepărtează — nu era treaba lui. — „Mă rog ?” se întoarce spre mine. — „Prima oară ați spus : douăzeci. Acum ziceți ceva de douăzeci și cinci”, zic. — „A, da ?” face el, jenat. „Așa am spus ? Ia să verificăm, să nu facem vreo greșală, să nu comitem vreun abuz...” Se uită la hîrtie, se uită, apoi zîmbește : — „îmi cer iertare, am greșit, greșeala îmi aparține în întregime : am greșit cînd am spus : douăzeci, aici scrie clar : douăzeci și cinci — doriți să vă convingeți ?” și-mi întinde hîrtia. — „Nu, mulțumesc”, zic. Istrate ridică ușor din umeri, adică îi pare rău că nu accept, dar n-are ce face. — „Asta fiind pedeapsa, conform regulamentului, ne vedem puși în situația de a o executa”, zice „Nu-i nici o plăcere pentru noi, chiar dacă credeți contrariul”. — „Da”, zic. „Nu e”, zic apoi, ca trezit: „Douășcinci, la spate ?” Șomlea a priceput ce anume accentuasem, așa că : — „De nuț’

convine la spate, ți le dăm în cap!" Istrate tușește în direcția lui . — „Bine", zic și ridic din umeri, „să..." Istrate mă întrerupe : — „Cu permisiunea dumneavoastră, pot să înțeleg că nu aveți nimic de obiectat împotriva justetei acestei pedepse?" Eu clilesc mărunț, ca în lumină — nu înțelegeam ce vrea să spună. — „Dacă nu vi se pare că vă deranjez prea mult... v-aș rămâne îndatorat dacă ați semna, aici, de luare la cunoștință", zice Istrate, scoțându-și stiloul. Șomlea rânjește. Eu, în continuare, clilesc mărunț : nu-mi aduceam aminte ca vreun deținut înainte de a fi bătut, să semneze de „luare la cunoștință". Dar Istrate e perfect serios, calm, bine-19?

voitor și răbdător — mîna întinzîndu-mi stiloul nu obosește, nu-și pierde răbdarea. Șomlea rânjește pe orizontală. Fac un gest prin care vreau să dau de înțeles că n-are rost să ne cramponăm de fleacuri ; să trecem la obiect. Istrate insistă cu stiloul : — „Vă rog să-l luați, domnuu..." — și iar mi-a uitat numele. — „Nu semnez", zic. — „Ce, măăă ? ! se miră Șomlea, cumplit. „Da' ce dr' eș' de capu' tău aci ?" • **Istrate** iar îi face semn să nu se amestece, dar fără să se arate iritat că plutonieral se bagă mereu unde nu-i fierbe oala. — „N-am înțeles", zice Istrate, „ați spus că nu semnați ? Să mă fi înșelat auzul ?" — „Nu semnez", zic. — „De ce ?" mă întreabă el, grijuliu, cu un medic. „Sau, poate... Poate că nu știți carie..." — de pe-acum întristat de eventualitate. Șomlea chicotește gros și mută mai încolo găleata, rîngile, taburetul... Eu "tac. — „Din cîte știu, sînteți student", zise Istrate. „Și... scriitor", adaugă cu ironie și rîdi-cînd din umeri de parcă ar spune că el n-are nici o vină în treaba asta. — „'Aspunde, 'uă, cîn' te-n-treabă cineva !" urlă Șomlea. Eu tac. — „Ați fost condamnat pentru un... roman..." zîmbește Istrate. „Bun, prost, nu interesează, interesează că, dacă l-ați scris, înseamnă că știți... carte... Că, adică, sînteți știutor de carte — în afară de cazul în care l-ați dictat cum făcea și Dostoievski..." Mărturisesc, pe-a-tunci nu știam că Dostoievski și-ar fi dictat vreo carte — Istrate știa. Tac. El, cu ochii micșorați, își bagă îndelung stiloul în buzunar, încheie capacul... — „Sau poate doriți să semnați prin punere de deget", zîmbește el. Eu tac. — „Mai gîndiți-vă. Pînă vă hotăriți, noi ne vedem de treabă — de acord ? Atunci

193

să **trecem** la punctul doi de pe ordinea de zi". Oftează, depune hîrtia pe birou. Se întoarce : — „Dacă aveți intenția să contestați hotărîrea — în general sau numai numărul de lovituri, la *spate*, — tovarășul ofițer de serviciu o să vă pună la dispoziție hîrtie și toc..." — „Cînd ?" întreb. — „Mă roog ? Fiți amabil, repetați, n-am înțeles bine — ziceați că... ?" și-și apleacă urechea spre mine. Șomlea grohăie. — „Voiam să întreb dacă pot scrie contestația acum", zic.

— „Aaaa, contestația... Din păcate... acum nu prea avem timp, dar după ce terminăm, cu cea mai mare plăcere, o să vă conducă tovarășul ofițer de **serviciu** la grefă, o să vă pună la dispoziție un birou, o încăpere liniștită, unde n-o să vă deranjeze nimeni, o să vă dea hîrtie și toc..." — „Cînd, *după* ?", încerc, dar Istrate nu mă aude : — „Cu condiția să vă puteți folosi de toc și de hîrtie, în sensul că **sînteți**, așa cum pretindeți, știutor de. carte... Ei, sînteți de acord ?"

— „*După*, n-o să aibă nici un rost", zic. Istrate rîde.

— „V-ați imaginat vreo clipă că *înainte* ar avea ? Rost, vreau să zic ?”
Zîmbesc și eu — desigur, strimb: — ■ „Nu, nu mi-am imaginat”. — „Atunci ?” insistă el. — „Atunci... Chiar dacă n-are rost, nici *înainte*, nici *după*, vreau să contest înainte de a fi pedepsit, așa e logic, fiindcă nu puteți pedepsi un nevinovat.”

— „Aaaa... Sînteți nevinovaaaat... Ei, bine, o să scrieți acolo, în contestația aceea că sînteți nevinovat”. — „Cînd o să scriu că sînt nevinovat, *după*?”

— cred că am și zîmbit. — „Nu contează cînd — înainte sau după, — principalul e să nu depășiți termenul de șapte zile de la data hotărîrii — vedeți ?, așa **scrie aici**: în termen de șapte zile,, contestație...” —

199

„Șapte zile, de la ce dată ?” întreb. Istrate își mîngîie cu vîrful unui deget vîrful nasului și se uită cruciș : — „Cînd v-ar conveni să fie dată hotărîrea ?” — ■ „Bine”, zic, „în cazul ăsta, o să v-o trimit prin poștă — tot e ceva” — „Vă sfătuiesc s-o puneți recomandată”, zîmbește el.
„Chiar cu aviz de primire, ca să fiți mai sigur”. Acum zîmbea asimetric. M-a trecut un fior. — „Mă liberez poimîine, pe data de 21”, zic — speram că asta va constitui un fel de circumstanță atenuantă... — „Vă urez o liberare plăcută”, zice el, apoi : „Am impresia că vă roade o nemulțumire — aș putea afla ce anume vă nemulțumește ? — „Da”, zic. „Nu sînt foarte sigur că o să mă pot folosi de hîrtie și de toc, după, vreau să zic: după ce-o să mă bateți”. Istrate își scurtează gîtul, jignit : — „Aaaa, dar de ce folosiți termenul bătaie? Noi nu batem...” — „Atunci, *după* ce-o să mă. eventual, omorîți”. Istrate e cu totul surprins și jignit: — „Să vă omorîim ? Noi ? Am omorît noi pe cineva, vreodată ? Puteți proba ?”
Șomlea intervine și el, de astă dată fără să mai fie întrerupt : — „As-ta-i scornela dușmanului de clasă ! Numa' dușmanu de clasă scornește, că nu știe cum să mai...” — „Bine”, zic, „vă stau la dispoziție”. Istrate se dă jos de pe dunga biroului, se apropie de mine și-mi pune mîna pe umăr : — „Se vede că sînteți un adevărat intelectual. Nu ca... derbedeul de-adineauri, vagabondul de frontierist care...” — și mi-1 arată pe Șomlea care, ca la comandă, se și frînge de mijloc și-și pipăie strîmbîndu-se, coapsa stîngă, imediat deasupra ge-

200

Biblioteca

r

JUCH

CLCJj -

nunchiului : — „Să mă duc la-nfermelie, să-mi de ceva, de să nu să infecteze...” — „L-a mușcat de picior, ca un... ca un cîine turbat — să te vaccinezi și împotriva turbării, tovarășe ofițer de serviciu! — „S' trăit' am 'nțales !” — „Dar să nu pierdem vremea, știți că pînă și capitaliștii zic : taimizmani...” Zîmbește : „E de datoria mea să vă întreb și dreptul dumneavoastră să decideți : stați singur sau vă legăm ?” — „Nu mă legați, stau singur”. — „Vă atrag atenția că, dacă sînteți legat, nu riscați nimic, dar dacă nu sînteți legat, există un risc : să vă zbateți și, cine știe cum, din greșeală, să zicem, să fiți lovit

— repet : din greșeală — la rinichi, la testicule...”

— „Stau singur, nu mă zbat !” zic — „Or' pote mă muști de chicior, ca ăla

că-ț' spintec și țîie gura, u'te-așe !"

• Dă-mi voie, ajung și acolo. Acolo... Deocamdată... Deocamdată, nu-mi aduc aminte cînd anume a schimbat Istrate tonul... Cred că în clipa în care... A, da : deci, Istrate a insistat să mă las legat. Ca nu cumva, „cine știe cum, din greșeală”, să fiu lovit în anumite locuri. Ca și cum nu ei înșiși băteau *numai* în acele locuri — la rinichi, la testicule... Eu l-am rugat să nu mă lege, asigurîndu-1 că o să fiu cuminte, că n-o să mă zbat. Și, înainte de... Da : Istrate mi s-a mai adresat o dată cu *dumneavoastră* : — „Dumneavoastră”, zice el, „desigur că știți că fiecare organism are un nerv sciatic. Dacă nu sînteți legat și, cine știe cum, din greșeală, nervul respectiv este atins, o să zvîcniți din picioare ca o broască electrocutată — cunoașteți fenomenul de la fizică, nu ? Și atunci, tot

201

din greșeală, s-ar putea să-1 loviți pe tovarășul ofițer de serviciu, și-atuuunci...” — „Nu-1 lovesc !” l-am asigurat, ca și cum asta ar fi depins numai de mine.

— „Și-atuuun' stimat domn...” continuă Istrate, iar Șomîea : — „Ș-atuncea intri pe mina rae !”

— „Stau **singur**, nu-i nevoie de...” zic. „Unde trebuie să... ?” întreb, căutînd din ochi, „locul”.

Și-atunci... Ei, da, *atunci* Istrate zice — tonul i se păstrase același : — „Atuncea ia, -n pizda mă-ti, ta-buretu-n brațe !” Mărturisesc, turnura de vocabular nu m-a șocat. Ba, într-un fel, mi-a plăcut — vreau să spun : nu mi-a mai displicut, m-ara simțit deodată mai puțin stingher, lucrurile redeveniseră ele, la locul lor.

Șomlea așază taburetul (cel pe care-1 tot plimbases) în mijlocul camerei. Știam cum trebuie să mă slujesc de el... Dar, atunci, nu știam dacă ei vor să-1 folosesc... — „Cu sau fără ?” întreb. Șomlea, încurcat

— băgase de seamă că pantalonii mei erau pantaloni doar cu numele — nu știa ce să spună. 11 consultă din ochi pe Istrate ; apoi întreabă, în șoaptă : — „Cum să hie, s' trăiți' : cu, or' făr' de ?” Istrate, după cîteva secunde de cugetare, răspunde, făcînd un gest de clemență : — „Cu !” — asta însemnînd că-mi puteam păstra pantalonii. Dar nici n-apuc să pricep bine favoarea care mi se făcuse, cînd : — „Mai bine fără...” — „Jos nădragii, mă !” completează Șomlea. îmi dezumb pantalonii, dar Istrate (prea multe șovăieli pentru o singură zi) : — „Nu-i scoate de tot, lasă-i așa, în vine...” Ori în vine, ori de iot era același lucru cu niște pantaloni fără tur și fără craci. Le

202

dau, totuși, drumul pe călcîie și mă aplec să iau ta-buretu-n brațe...

• Ei, da, la noi multe se luau în brațe... Uite-așa : mă aplec, îmi lipesc burta de tăblie, în așa fel, îneîț picioarele și trunchiul să facă un unghi drept exact unde se termină tăblia... Vezi ? Cu mîinile mă prind zdravăn de picioarele... dinspre mîini, iar picioarele — ca să nu cedez ispitei broaștei electrocutate, încerc să le vîr pe după stinghiile taburetului. — „Nu-i ghine !” zice Șomlea. „Hai să te legăm, mă, o să ne zici mulțam...” — „Nu-nu-nu, stau singur, uitați-vă, mi-am băgat picioarele după stinghii, n-o să pot...” Și, pentru că pantalonii mă încurcau, îi lepăd și-mi vîr picioarele după stinghii. — „Gata !”, zic. Istrate vine în dreapta mea și pune o talpă pe una din chingile laterale — ca să stăpînească totul cînd va

începe dansul. Îl aud de deasupra mea : — ■ „Ești gata, tovarășii'?" — era limpede, lui Șomlea i se adresa, nu eu eram tovarășii'... Glasul lui Șomlea : — „Gata ! Cu asta, or' cu asta ?" O mișcare a taburetului mă face să înțeleg că Istrate întinsese o mână, ca să arate... — „Ești gata ?■" mă întreabă pe mine, atingându-mă cu genunchiul în coate. Nici n-apuc să deschid gura, să răspund că, da, sînt gata, că vine prima lovitură. Luat pe nepregătite, urlu — mai degrabă icnesc. Șomlea se oprește : — „No, păi dacă zghieri, îț' punem **căluș**, așe să știi !" — „Nu mai zbier !", zbier eu. Au început să cadă celelalte. Cu atît mai cumplite, cu cît nu strigam. Cu cît nu strigam cu jumătate de secundă înainte de lovitură. Ca să mă țin bine, să mă stăpînesc — convenția era convenție, trebuia s-o res-

203

pect — să nu urlu, am început să număr loviturile. Și le număram așa : „Ddddddouă... plus una — trei! Tttttrei... plus una — patru ! Ppppppatru... plus una..." Cred că încercam să umplu timpul dintre lovituri. Cînd am ajuns la „Șșșșșase... plus una...", am renunțat. În loc de „șapte", am făcut : „Ffffff...", ca atunci cînd te arzi ori îți scrîntești un deget de la picior. Am abandonat numărul și pentru că, atent fiind la... succesiune, nu eram atent la altceva, esențial : la lăsat moale. Mă străduiam să las moale, dar, pe de-o parte, poziția în care mă aflam pliat, subția pînă la... dispariție orice fese, pe de alta, eu, în acel moment, chiar „întins" n-aș fi avut pernițe de protecție... Trei sferturi din lovituri nimereau în oase. Cînd ești lovit în os (mai ales în articulații) ai impresia că oasele părăsesc carnea, o străpung, străpung și pielea, ca să iasă afară. După vreo trei lovituri, de la abandonarea numărului, vine una care mă amorțește. Îmi atinsese un nerv, poate chiar sciaticul domnului Istrate... Cele care au venit după, mi s-au părut șterse, fade, parcă ar fi căzut pe carnea și oasele altcuiva. M-am speriat dacă o să rămîn... amorțit pentru totdeauna? Așteptam cu nerăbdare lovitură care să-mi smulgă oasele din carne, lovitură dureroasă, cea care-ți umple gura de salivă — ca să mă asigur că n-o să rămîn amorțit. Încetul cu încetul, loviturile s-au apropiat de mine, s-au făcut simțite, apoi dureroase, apoi insuportabile. Și mi-a venit inima la loc : fusese ceva trecător. Apoi a mai venit una care mi-a împrăștiat amorțeala pînă în ceafă, pînă în umeri, în vîrfurile degetelor : o amorțeală dureroasă. Și din nou panica:

204

dar dacă de astă dată... ? Le auzeam, dar le simțeam cu carnea altuia sau nu puteau ajunge cu durerea lor pînă la mine din pricina „barajului" alcătuit de durerea amorțelii ? Mi-am zis : „De astă dată, chiar m-a..." Nu urlam, nu mă zbăteam (și, bine-nțeles, uitasem că-mi propusesem să țin moale), singura preocupare fiind : m-a amorțit, ca adineauri, pentru o scurtă vreme, sau ? Dar cum să verific ? Poate că sensibilitatea la durere e una, iar imposibilitatea de a mă mișca, alta. Că, acum, nu simt loviturile, nu înseamnă că nu-mi pot mișca picioa... Hai să verific : am luat mîinile de pe picioarele taburetului și, imediat după o lovitură, am zvîcnit — ca broasca electrocutată... Am vrut să dau doar din picioare, dar cum mi le băgasem de la început după chingile taburetului... M-am rostogolit pe dreapta, cu tot cu taburet. Și peste piciorul lui Istrate.

Ceea ce a urmat (ca urmare a...) a fost un fel de... recreație, un fel de popas. Binemeritat. Istrate era furios că-l lovisem — am impresia că abia îl atinsesem —. Șomlea furios că-l întrerupsesem — avea și el ritmul lui... Au început amîndoi un parter : Șomlea cu bîta și cu picioarele, Istrate numai cu picioarele. De loviturile care veneau de sus, de la bîtă, nu mă puteam feri, pentru că nu le vedeam și nu le vedeam pentru că trebuia să fiu atent la cele patru picioare, dinspre ele venea pericolul cel mare. Și, totuși... Cizmele bine umplute ale lui Șomlea, cizmele burdușite ale lui Șomlea mi-au devenit, cu tim-pul... ei, timpul, timpul se dilatase, se zbîrcise, dracu' sâ-1 ia, nu mai era el, vreau să spun că învățasem picioarele lui Șomlea, după primul șut. Pentru că plu-

20E

tonierul, butueănos, greoi, cu reflexe tîrzii, era previzibil. Ca să lovească, el avea nevoie de avînt, iar avîn-tul era urmat, neapărat de lovitura care decurgea, firesc, din acel avînt. Șomlea nu știa să fenteze, cizmele lui se trăgeau înapoi, după care veneau spre mine exact pe linia de avînt și în ritmul pendulului — e adevărat, cu altă viteză și altă forță... Dar eu fusesem portar de foot-ball, cum ți-am mai spus. Și, desigur, un bun portar nu va urmări picioarele adversarilor, ci mingea. Dacă el rămîne... portar. Numai că eu, în acel moment, trebuia să fiu minge — și a — și din punctul de vedere al mingii trebuia să văd, să reacționez. Pe Șomlea l-am învățat, cum n spus, după prima lovitură. Era un jucător rudimentar, care nu știe să lovească decît de pe loc și numai cu dreptul. Pentru el fenta era o taină de nepătruns, mișcările lui pregătitoare nu puteau înșela pe nimeni : în clipa în care vedeam pornind șutul lui de fundaș de divizia C, nu aveam de făcut decît un singur lucru : să mă salt ușor de la podea — mă lua din voie, azvîrlindu-mă cîte un metru, dar... fără vătămare. De Istrate, însă, nu mă puteam apăra. Is-trate era un adevărat „om de gol", cu reflexe proaspete și rapide, inteligent, derutant. Degeaba vedeam pantofii negri, lustruiți, pornind spre mine : mă feream prea devreme sau prea tîrziu sau îmi feream un loc, dar lovitura Ee ducea în altă parte, fulgerător. Nu mă puteam apăra de el. Și lovea numai ia articulații : coate, umeri, noadă, genunchi, glezne. Nici o lovitură ratată. De asta ziceam că, cu timpul, ajunseseam să îndrăgesc cizmele dolofane ale lui Șomlea,

206

cizme cinstite, cu inima-n palmă, fără ascunzișuri... Pe cînd pantofii domnului Istrate...

Parterul a durat... cît a durat, un minut sau zece, Dumnezeu știe. Cînd m-au lăsat, mă afluam lîngă idd, peste rîngi. Șomlea s-a apucat iar de ordine, cu taburetul acela. Istrate să se plimbe. Plimbarea lui avea însă un rost : să-i dea prilejul să-și scuture pantofii de praf, de mine... Se plimba între fereastră și birou, trîntind la fiecare pas talpa pe dușumea, de două ori : toc-toc ! toc-toc ! — așa cum faci cînd vrei să-ți desprăfuiști încălțămîntea, după un lung drum de țară. Mi-am recuperat pantalonii-fustă și am încercat să mă... să mă, hai să zicem : îmbrac cu ei. Șomlea : — „Di ce te echipezi, mă ? Or' crezi' c-ai scăpat ?"

Mărturisesc, eu așa credeam, că am scăpat, chiar fără să fi numărat loviturile, bușeala de la parter ar fi completat cu vîrf și îndesat restul de... „la spate"... Istrate se oprește dinaintea mea, fără să contenească din toc-

toc : — „Lipește-te de perete !" încerc, dar nu pot, din pricina grămezii de răngi, țevi, funii. Vreau să mă trag mai spre fundul încăperii, unde zidul era liber, dar Istrate : — „E bine și-așa. Genunchii sus !" îmi lipesc tălpile de dușumea și le apropiu de șezut, în așa fel, ca genunchii, lipiți, să se înalțe pînă în dreptul bărbiei. — „Dă mîinile-ncoa !" zice Istrate, apoi lui Șomlea : — „Americanele !"

f Așa li se spunea cătușelor „cu țic" — cele care se strîng la fiecare mișcare : americane... Fostii polițiști spuneau că, de fapt, sînt poloneze, dar cum la noi orice mașinărie mai năstrușnică trebuie să fie americană (după ce a fost nemțească...), așa li se

207

zicea. Cătușele voastre, franțuzești (le-ai văzut în filme) sînt alcătuite din două brățări legate între ele cu un lăntișor. „Americanele" sînt dintr-o bucată, rigide, în formă de 8 cînd sînt închise, 3 cînd... așteaptă o pereche de mîini. Cele două „capace" — care se închid după ce mîinile au fost fixate — au zimți pe dinăuntru și sînt în legătură cu un mecanism care, la fiecare mișcare a mîinilor, provoacă o strîngere cu o gradație a brățarilor — se și aude un declic. Încătușatul trebuie să evite (dacă știe) orice mișcare asimetrică a mîinilor, dacă nu vrea ca brățara să nu-i intre, cu fiecare declic, în carne, în os...

• De la Interne, dă-le dracului, numai prima oară m-ara ars, nu știam că sînt cătușe „pedagogice". Văzînd că gardianul le închisese doar, fără să le încuie cu cheia, am crezut că le pot desface. După un sfert de oră, zimții îmi intraseră în oasele mîinii, iar după o jumătate de oră, palmele mi se înnegriseră, se umflaseră și mă dureau mai ales umerii — e o durere specială, în umeri, de la cătușe. Apoi, la Malmai-son, într-o izolare, un vecin mi-a „spus" prin perete că, dacă nu sînt încuiate, se pot desface dacă le izbesc exact la mijloc, pe lat, de ceva dur — de pildă, de capătul patului. N-am izbutit din prima încercare, a trebuit să suport vreo patru „gradații", dar, în cele din urmă, am nimerit locul bun și s-au desfăcut de parcă le-aș fi atins cu iarba-fiarelor.

Deci, Șomlea îmi pune „americanele". Recapitulez : eram așezat pe podea, cu spatele, dacă nu lipit de zid, atunci drept, cu picioarele adunate în așa fel, încît genunchii să-mi vină pînă în dreptul bărbiei.

203

Șomlea îmi pune cătușele — *jură să le încuie* (o să vezi de ce insist asupra acestui amănunt) — după care, îstrate : — „Ia-ți genunchii în brațe!". — încă ceva de luat în brațe... Mi i-am luat, uite-așa : coatele se îndepărtează unul de altul și bravele coboară, ca un cerc, cuprinzînd genunchii.» — „Și mai, și mai!" insistă Șomlea. Eu le cobor „și mai" pînă fiind sub-genunchii rămîn cu vreo cîțiva centimetri deasupra...; subcoatelor — ca, prin acel loc, pe deasupra brațelor și pe sub genunchi să poată fi introdusă o rangă, o țeava de metal. De altfel, această poziție de băCaie se numește în limbajul de pușcărie : „Rangă" sau „La Rangă". M-am pomenit pachet. Numai capul mi-1 mai puteam mișca. Șomlea, meticulos, verifică dacă eram bine centrat. Apoi, la semnul *din* cap al lui îstrate, mă **âpuea** de capetele barei și, gîfîind (insist : nici Nandi nici eu nu depășeam, în acea vreme, patruzeci de kilograme, dar zdrahonii de gardieni, bine hrăniți și bine antrenați gffîiau, transpirau, gs-meau... sub greutatea noastră...) mă duce la birou : un capăt al răngii îl sprijină pe

marginea biroului, celă-lalt pe taburetul de alături. Dar, cum și-a luat mâinile de pe mine, cum am căzut, am alunecat cu tot cu rangă, pe podea. — „Candela mă-ti, cretinule, nu vezi că taburetul nu-j bun ?” — era pentru prima oară când auzeam un ofițer înjurându-și subalternul — și nu-mi închipuiam că primul pe care o să-l aud va fi **chiar** Istrate. ..Marș după un scaun cu spătar !”, — și i **facg UJJ** semn, tăios, spre ușă. Șomlea se năpustește afară, tropăind. Îl aud numaidecît **urlînd** la cei doi gardieni. Trei perechi de cizme încep să tro-

209

paie, care încotro. — „Pas alergător, *cretinilor !^a* »ud, distinct glasul plutonierului.

Istrato începe să zîrnbească. De acolo, de jos, de la picioarele biroului, unde mă aflu căzut (și imobilizat de rangă), îl văd bine. Am impresia că s-a răsucit cu fața spre mine numai că să-i văd zîmbetul. Zîmbește cu milă, cu silă, cu lehamite. Și datină ușurel din cap, cu buzele pungite, de parcă ar zice, de parcă rai-ar zice : „Vezi cu ce cretini sînt obligat să lucrez ? Ai băgat de seamă ce idiot c ? Să așeze el ranga cu un capăt pe taburet, cînd toată lumea știe că un taburet e mult mai scund decît un birou...” — cam așa ceva. Îl vedeam bine, îi văd obrazul, zîm-betul, nemulțumirea pe care i-o citeam. Pentru că ei mi-o-oferea spre citire. Acum, calm, elegant (cu toată izbucnirea de **adineauri**, boneta nu i se mișcase cu un milimetru), își introduce cu dichis (e bine spus • **iți introduce...**) mîna lui parfumată și albă și fină în lațul de piele al unui baston de circulație. „La Taburet”, Șomlea mă bătuse la fund cu un ciomag obișnuit, o bîță de prun. Istrate însă nu cobora pînă la vulgara, nedemna de el bîță de prun. Cu bîta lucrează gradele inferioare, analfabeții, cretinii — ci, ca intelectual, se folosește de scule corespunzătoare, nu numai gradului său, ci și... ci și gradului de educație — cam așa ceva... Bastonul, pe dinafară, arăta ca toate bastoanele de circulație, vîrstat cu negru-aîb, dar cine știe din ce lemn scump, ce calități ascundea el ochiului neavizat...

• A, nu, pe-atunci încă nu fuseseră scoase la vedere bastoanele de cauciuc, pe-atunci Miliția po-
210

porului nu arăta poțrovului decît inofensivele bastoane de lemn cu care agenții de circulație... se plimbau și coseau gura la vitrine și mîneau semințe. Abia de vreo șase-șapte ani intrat și noi în rîndul națiunilor civilizate, milițienii au fost dotați cu bastoane de cauciuc, fără dungi... Au primit asemenea bastoane și... există la noi o categorie aparte de... era să zic : oameni, dar nu știu dacă nu greșesc ; cred că ai văzut și tu niște... tîrîie-brîu, cu uniforme căcăanii, un maroniu-spălăieit ~ ăștia eică-s paznici contractuali, •evident, țin de M.A.I. și sînt de fapt azilul ministerului sus-amintit — foști gardieni, securiști mărunți (ori mai puțin mărunți) pentru care nu s-au mai găsit scaune directoriale, au fost înregimentați în „pază” — dracu-i știe ce păzesc, umblă cu bastoane de cauciuc, porthart și tocul revolverului în care păstrează, fie batista, fie jumătate de pachet de grisine... Iar ara deraiat, scuze...

Bastonul lui Istrate nu era un baston pentru bătaie — poate tocmai de aceea îl prefera Istrate — dar se vedea cît de colo că era folosit (vopseaua sărită in cîteva locuri, ștearsă pe lîngă miner), dar foarte curat. Istrate l-o fi dat la curățat după fiecare întrebuintare,

t.

Așadar, Istrate, în așteptarea scaunului cu spătar care urma să aducă ordine și pace între militari, își potrivea mîna dreaptă în baiera de piele a bastonului. Dar nu cum aș face eu, cum ai face tu, cum ar **face** muritorii de rînd. Nu ! Istrate își descheiase în prealabil doi nasturi de la tunică, introdusese mîna stingă la piept și — chiar pe sub stofă îl simțeam că

211

umbla **aumai** cu două degete — **Jși** retrăgea mî-neca — intîi dreapta, apoi stingă...

"• Ca ea nu se atingă de șiretul de piele, să se **maculeze** ! Acum **înțelegi** de ce spuneam *cu*, aproape îi iubeam pe Tudoran, pe Șomlea, chiar pe boul de Goiciu —care participa direct la ceea ce făcea, se agita, gîfîia. suferea, se bucura, asuda mai ales — ca un om furios, brutal, prost, dar om asudat. Să te temi totdeauna de oamenii care nu asudă cînd fac un efort. Nu de **spînî**, nu de roșcați, ci de cei **fără** pori — se parcă că există și o explicație științifică : t<\$s inele nu se elimină, rămîn acolo, iui cartuș de otravă... Acesta era domnul îstrate, omul care nu transpira. Care avea pantofi bine- lustruiți, bonetă elegantă **și** manșete totdeauna ca zăpada...

Tropa-lropa, uite-1 și pe Șomlea, copitînd cu piz-moacele lui împletite, scăldat în sudoare, ținînd ca pe un troleu, în brațe, un scaun cu spătar : — „'M adu', s'trăiț- !" — „Văd", zice îstrate. — „Un'e dispuneț' să-1 pui ?" îstrate se uită lung la el, apoi își mută ochii la mine. Complice. Și zice, ridicînd ușor din umeri, mirat de înti'ebare : — „Unde l-ai pus și data trecută".

O, săracul Șomlea,.. îrai era milă de el. bietul, om în vîrstă, cu un trecut atît de bine cotate la dosar, el, ofițer de serviciu la Gherla, el, unul din cei trei diavoli ai închisorii — obosit, asudat, nedumerit, bru'f-tuluit în fața unui bandit ca mine. Și încă nu se terminase calvarul — simțea el... Nu pricepea un lucru: că, pentru a pune scaunul cu spătar acolo „unde-1

212 i

pusesse și data trecută¹, era necesar ca, mai hitîi, să-i facă loc. Ca să-i facă loc, trebui a să mă tiea pe mine Ja o parte. Să dea 3a o parte și taburetul răsturnat. Ei, bine, Șomlea nu cunoștea principiul impenetrabilității : se apucă să așeze scaunul cu .spătar exact acolo unde mă aflam *Si*, acolo unde se mai afla și afurisitul de taburet de la care plecaseră toate necazurile, îstrate continuă să-și potrivească șiretul bastonului pe încheietură și să se uite la spinarea lui Șomlea eu dispreț; și cu milă ucigătoare. î>upă care, din timp în timp, îmi caută privirea, ca să-mi repete ceea ce-mi mai spusese : că uite cu cine e obligat să lucreze, cu ce fel de **animale**, *cretine*, c silit el, intelectualul, să lupte cot la cot, pentru stîrpirea dușmanilor de clasă și pentru apărarea celui mai de preț bun : dictatura proletariatului.

Șomlea gîfîia **îngrozitor**, nu atît de oboseală, de alergătură., de umilință, cit din... negăsirea unei soluții. Iar îstrate, omul dracului, nu voia să-i sufle, în cele din urmă, Șomlea se hotărăște să taie nodul gordian : așază scaunul deasupra mea, încălecîndu-mă, potrivind picioarele celui cu spătar printre picioarele mele și ale taburetului răsturnat. Istrate nu-1 iartă : — „EJ, și-acum ?² face el. Șomlea, din roșu-vînat dă binișor în negru : — „D'apăăă... Ș-acu-ma..." și îndepărtează brațele de parcă ar spune : pînă aici am făcut eu, de-aci încolo să-și mai bată capul și alții. — „Tovarășe plutonici", face Istrate, pronunțînd ș-ul șuiurat, regățenește, „te-am întrebat ceva !■' — „Ț'-ntrcbat, s' trăit' !" — și Șomlea ia Poziție de drepti. — „Am întrebat : ei, și-acum ? —

213

^{1-ia.}

așa am întrebat!" Șomlca pufăie, rîrîie, lHșîic, gîrîie. — „Ce răspunzi la

întrebare V' insistă Istrate. Șomlea asudă ca un burete stors, buzele i se mișcă fără sunet ca ale unui elev leneș scos la tablă. — «JftSă te-ajut», face Istrate. „Cura o să-1 bați, dacă l-ai ascuns sub scaun ?” Șomlea nu pricepe. N-a priceput întrebarea, nu pricepe ce să răspundă. Ca să scape, își face de lucru ciț găleata. — „Lasă găleata!” Șomlea ia poziție de drepti, cu găleata la vipușcă.

De acolo, de jos, mă uit la nefericitul de Șomlea. Care, în îndelungata lui carieră, rupsese în bătai sute, mii de deținuți. îi toease cu bîta, cu ranga, cu cizmele lai bine-umplute, îi înjurase, îi băgase la izolare, îi înfometase, îi băgase în pământ. El, Șomlea cel Bătrîn sau Șomlea cel Maro. cel care, ca pr-ețuire, fusese numit ofițer de serviciu al celei mai mari închisori din țară, deși avea numai grad de plutonier, el, cel ca.fe nu numai că executa ordinele nebune ale unui nebun ca Goiciu, dar avea și .idei", „inițiative", ei, de care, numai în acel moment, tremurau... direct, opt mii de oameni (dar cîți tremuraseră, din '48, de cînd se angajase ?) — iată-1 acum umilit, insultat, improșcat cu noroi (și el și dovezile pe caro Io dăduse), Li fața unui deținut, a unui bandit... Dacă Istrate era un bun psiholog, apoi nu găsisese metodă mai eficace de a-1 întărîta pe Șomlea : în realitate, supărat pe el, pe Istrate, Șomlea avea să-și verse năduful pe mine — fiindcă lui Istrate nu-i putea face nimic... Zic : — „Luați scaunul de pe mine". Într-o clipă și-a revenit, a redevenit el însuși, ȘOMLEA : își ia avînt să-mi tragă un șut — îndrăznisem eu, un

21*

vierme, să-i dau sfaturi, lui, LUI ? însă Istrate îi oprește, atmgînflu-1 cu bastonul pe umăr : — „Ai auzit ? Asta-i tml lui Columb, ia scaunul -de pe el !" — „îl iau, s'trăiț' î!" — și, înviorat, ia scaunul dar rămîne cu el în înînă, cu ochii țintă la Istrate, în așteptarea următorului ordin. — „Deocamdată, pune-1 aici..." îi arată cu bastonul. Șomlea se execută. — „Ia și taburetul... Aici..." Șomlea, în sfîrșit, în apele lui, execută cu aproape voioșie și recunoștință — așa trebuia să procedeze de la început, să-i dea ordine, nu să-i pună întrebări, ca la școală... — „Și-acum ia să vedem, ce faci ?" Șomlea se întunecă iar și iar se luminează cînd Istrate : — „Is-1 pe domnu' și dă-J la o parte... Așa... Bine, nu te mai întreb, îți spun : acum pune scaunul cu spătar unde l-ai mai pus și altă dată !" Așa, Șomlea se descurcă foarte bine. Eu mă aflui acum „sus", bine centrat. — „Ei, ve:l c-e simplu e ?" — „Simplu, s'trăiț' !", răspunde Șorcksaj radios, apoi : — „Io un'e dispuneț' să stau ?" 1;-rate îi arată cu bastonul : la capul meu. Șomlea, pe calea cea bună. ia singur tab¹-;•: /*tul — • cel de lîngă birou — și se așază pe el, la eapctl meu... • Uite cum : eu eram ca un... ca un h-vbv în frigare, dar tras în țeapă nu de-a lungul. ■; ' ' :.(eral, țeapă, frigarea fiind ranga — sprijinită cu .". ^apăt pe spătarul scaunului, cu celălalt pe margine.; >;nrou-lui. Picioarele (pliate) îmi erau îndreptate x;;:e fereastră, deci spre Istrate. La cap, Șomlea, așezat pe taburet Odată instalat, Șomlea întreabă : — „S't::H', cu or' făr' de ?" — „Și căluș și palmă", răspunde l-trate.

218

Șomlea îmi apașii ca pui pînă ciad ceafa mi se lipește pe genunchii lui. în fața **ochilor** îmi apare o... **un** fel de - cîrpa,^v zdreanță — fusese ciudvu **gicosQp**, din materialul numit „fagure", se dădea pe cartelă; cu metrul...' — „Casca gura l". zice Șomlea. M-am îngrozit ; deasupra

obrazului meii, Șomiea răsucea „prosopul” ca pe o ruță, mai degrabă îl storcea ca pe o **lavetă**. Cîiiva stropi.

f Nu. nici apă, nici **sânge**, nici... Ci doar scuipat, bale —■•■cîrpa aceea era îmbibată, mustea de saliva celor care trecuseră înaintea mea pe-acelo — asta era călușul de care vorbise Istrate. — „Cască gura n-auz'?”. Dar eu îmi feream capul, țineam fălcile. încleștate.” — „Bsgă-f degetul sub ureche, cretinule, ori ai uitat!” SG Supără Istrate. Simt degetele lui Șomiea împungîndu-mă pe gît, pe falcă, unghiile. îmi •/.gîrîie pielea cefei — dar atît. Intervine Istrate, Mina lai fină; Soîcată — 'stingă --» vine pe deasupra mea, ca promițînd o mîngîiere, se apropie de obraz, de git... Aproape nu mî-am dat seama cînd am deschis" gura (iar Șomiea mi-a și băgat funia de prosop) — se prea poate să nu fi simțit durerea strmsorii, a apăsării, sub ureche, ci amenințarea.'

f Uite-așa : apeși aici, sub ureche, la rădăcina maxilarului •— gura se deschide numaidecît. Cum ara spus, Șomiea îmi vîrîse călușul ca pe o zăbală : printre dinți, capetele duse la ceafă, strînse bine acolo, cu o mână — cealaltă peste căluș, peste gură..”; Istrate, pe care-1 vedeam acum bine de tot, de jos în sus și oblic — se afla cam la nivelul tălpilor melc, suspendate —; zice : — „Ia, **să** facem o mică repeți-

EfB

ție : Sus !" Șomiea destace genunchii **și-mi apasă** , capul printre ei. — „Mas sus un pic", îl aud pe Istrate. , Șomiea mă mai apasă cu vreun centimetru. — „Bun, **marchează-^i** locul” — „Marcat, **a'trăiț'** !" — „Acum, jumătate !” Șomiea mă aduce, în poliția inițială — cea cu ceafa lipită de genunchii lui. alăturați. — ■ „Jos !" cere Istcate, iar- Șomiea irni înaltă capul, tăi-**pile** coboară pînă în dreptul **genunchilor lui** Istrate. ■ - „**Bun** !" zice Istrate, **potrivindtt-și** siretul **de piele al** bastonului,.. Din „jumătaLv”, văd capul lui Istirate și gulerul cămășii ; din „**sus**” **nu-țai** rămîne **decît** tavanul și **obrazul, răsturnat**, aplecai deasupra mea al lui Șom-Jea ; **din-„jos**”, îl am pe Istrate în plan american... **Scuză-mă,am uitat** ceva :pe cînd făceam încă „repetiție”, în „sus” (repet : sus din **punctul de vedere** al lui Istrate, din **al meu** eram jos...), IsUale zice : —; ■ „Ce-i mizeria asta î Jos cu ei !”

^ A, nu,, pantalonii erau pierduți încă de **la „Taburet”**, **nu** mi-i recuperasem. Acum era vorba de ciorapi.' La vimia urmei, ori cu ei ori **fără** ei, tot un drac," pentru că nu mai aveau căpute și, chiar de-ar fi avut, cît m-ar fi protejat ? Istrate, în acea zi, ca un adevărat intelectual, era șovăielnic: și de dala asta,' cu ciorapii, după ce-a zis să-i dau jos. s-a raz-' **gîndit** : — „Merge și-așa |” — poate pentru că eu na mi-i puleam scoate, și ar fi trebui să mă descalte Șomiea.

În sfîrșit. Istrate : — „Sus !" Șomiea desface ge-' ii și-mi apasă capul printre ei — tăpile se

ță la 45 grade. Credeam că o să înceapă „la talpă”

217

și cu tăpile așteptam bastonul lui îs trate, dai- **priraakt** lovituri tot la fund'le-am primit. Aici, „la Rangă”, eram și mai adunat ca „la Taburet”, și mai fără fese, așa că oasele mele... Iar Istrate dădea numai în 03, numai în os, numai în os. Pentru că și-așa aveam că-lușul-zăbală, am început să

urlu în voie. Vreau- să spun că nu mai trebuia să mă stăpînesc, eu urlam, eu mă auzeam ; în afară de căluș mai era și palma lui Șomlea. După cinci lovituri la fund, Istrate zice : •— „Jumătate 1". Șomlea îmi depune capul pe genunchii lui, apropiați. **Îl** văd pe Istratc de la guler în sus. Sa deplasează cam cu jumătate de metru mai spre fereastră și cam **tot** cu atîta spre **dreapta mea**, încep loviturile la talpă. Numai în os, numai în os : călcîie, articulațiile degetelor mari și mici. În călcîi, **senzația** c oarecum asemănătoare celei de la „**Talkiret***¹, în **locul** undc-ar fi trebuit să simt mai puțin... Parcă-mi împinge oasele afară din carne, de-a lungul întregului trup, le obliga să mă traverseze, ca o țeapă care mă începe din călcîie — iar durerea se răspîndeșie în ceafă, în umeri, în ochi, durere mată, boantă ; în degete (repet : partea din talpă a articulațiilor) dau un fel de arsuri scurte, dar foarte violente, totuși, durere fără ecou, fără amintiri...

Șapte la talpă. — „Jos !" comandă Istrate, **iar** Șomlea îmi înalță capul aproape punîndu-mă pe picioare. Iar acum... Iar acum Istrate se apropie de mine, dar rămînînd tot în dreapta. Și începe : o lovitură peste mîini, una peste labele picioarelor (adică partea opusă tălpii), una peste mîini, una... Adică : unul pe față, unul pe dos sau, și mai plastic ; qa vă-carii experimentați care pocnesc din bici de cîte •zece-cincisprezecc ori 3a rînd, fiecare pocnitură fiind .avîntul pentru următoarele — o dată pe stînga, o dată pe dreapta...

- Ia te uită ! Vasăzică. povestesc cu poftă ! Eu sînt masochist ! Ei, bravos ! Bine-nțeles că noi, cei opt mii din Gherla eram niște afurisiți de masochisti, fiindcă ce e deținutul decît un masochist împruțit și obraznic, **care** cerșește, provoacă..., ceea ce și merită, căreia, ca un măgar ce este, îi zice... sadism ! Noi, deținuții masochisti ne băgăm în sufletul goicilor \$1 istrațiilor și...

- în două cuvinte ! Cum să spun în două cuvinte ? Nu mai suporti și vrei să termin în două.... Bine, uite. în două cuvinte : m-am **căcat**...

- Exact ce-aj auzit. în două **cuvinte** — e adevărat, unul compus, dar **linioara.de** unire...

- N-am altele ! Trebuie să numesc o realitate, nu ? încercă tu să spui mai... delicat, în românește, ce am spus eu, de-a dreptul : m-am căcat pe mine — lucru care s-a **întîmplat** în a treia repriză de „sus" am simțit că nu mai pot, că nu se mai poate, că nu voiam să spun, să le spun, să-i rog, să-i rog frumos să se oprească, nu chiar de tot, puteau să re-înceapă ceva mai tîrziu, chiar cu supliment, dar în clipa aceea să mă lase puțin, ca să nu pentru că n-aș i fi putut suporta durerea (care era insuportabilă),

219

dar să se oprească o secundă, două secunde, să-mi dea un răgaz ca să mă ca să nu se întîmple acol ceva, cu adevărat insuportabil dar nu **puteam** rosti nici un cuvînt, nu puteam face nici **un** gest, nici măcar cu ochii nu mă puteam, ruga, **nu-i** puteam ruga frumos, eram un «ac de antrenament, un sac do fasole care nu vorbește, nu urlă, **nu** roagă, nu se poate apăra și am **făcut** pe mine.

N-ar fi trebuit să rostesc „acest lucru¹", n-ar fi trebuit să spun, cu „acele

cuvinte" — ca să **nu** fie zgîriate **urechile** cui ?

toată durerea adunată în carne,

în oase, în fundul ochiului, în memorie, de cînd **începuse** Zarea, de azi dimineată, de cînd eram la Gherla, de **la** arestare, toate astea mi făceau **cît** umilința usta, pîna acum fusesem bătut, numai bătut, acum eram umilit, umîlît îngrozitor, nu de ei, nu de Șomlea, nu de Istrate, nu de bîta, de baston, de picioare, nu : era altceva, mă aflam într-o stare de umili...

la ce mai poate fi bun im om care face pe el ? Zicea Șomlea : — „S'trăit', to'ar'su' â'jun', doți-nutu' o făcu' **pe** el !" — „Se simte", răspunde **Istrate**.

■ ■ — „Ce dispuneți, să-1 punem să curețe și dup-aia-1 luăm iară?" — „încă n-am dispus nimic", zice Istrate, lucrînd mai departe — de astă dată ci te două lovituri în fiecare poziție, într-un ritm din ce în ce **mai** alert. Îl auzeam pe Șomlea gîfîind de efortul de a ține pasul

220

eu plingeam sau credeam că **piîng**, ar fi fost bine să pot plaige, nu loviturile, nu ele mii **atingeau**.

plîngeam pentru că pentru că pentru că pen-tru

și-atunci. pentru **prima** oară de la arestare, pentru prima oară în viață, am spus, mi-am spus. le-am spus :

■ EI, LASĂ... EI, LASĂ...

-

f/i izi-am botărîi să nu-i **uit** în vecii vecilor

nu să mă răzbun, ci să nu-i uit

,. și, mai ales, mai ales

SĂ NU-I TAC

Și-apoi s-a întîmplat un accident: americanele, după cum țî-am spus, dacă nu sînt încuiate, pot fi desfăcute dacă sînt lovite într-un anume loc. S-a întîmplat că, din nu știu cîte **lovituri** de baston peste mîini (deci și peste cătușe), una din ele a nimerit unde trebuia : americanele s-au desfăcut, iar eu am curs pe jos.

%

Am simțit că asta îmi fusese salvarea. Era greu de presupus că acum, aproape de sfârșit, or să se chinuie din nou cu îAcăiu'șarea, centrarea rîngii, , repetiția..: — „Disptîneț¹; să-1 pui la lolfi

întreabă Șomlea, fără convingere. Tăcere. Din „pacea" care însoțea tăcerea, mi-am dat seama că Istrate nu avea de gînd să „dispună". După o vreme în Care eu mă și vedeam afară (întîi afară din Corpul de Gardă ; alară din țarc ; afară din Curtea Zărcii ; afară de tot, acasă — *poimîine* — aud glasul lui Istrate : — „Să-i facem bilanțul, așa..."

*• Bilanțul, adică... finalul, încheierea... Pentru că nu se terminase...

• O fi fost scris — dar eu nu văzusem ce scria pe **hîrtia** aceea pe care Istrate mi-o tot băgase în suflet : douăzeci ? douăzeci și cinci ? cincizeci ? Nu știu și nu conta pe cît scria. Nimeni nu avea să-i tragă la răspundere că dublaseră, triplaseră și numărul și „gradul". Ba, din contra, poate că aveau să fie lăudați pentru zel, pentru depășirea planului. Deci, nu s-au ostenit să mă pună iar la „Rangă". Mi-au făcut „bilanțul" pe loc. — „Dă-rni aia !^f zice Istrate.

Eram căzut lingă birou, pe-o coastă, cu fața spre fereastră, așa că l-am văzut bine pe Istrate cu cîta scîrbă scoate șiretul de pe încheietură și azvîrle bastonul peste umăr. Apoi întinde mina — Șomlea îi depune în

palmă o vergea de pușcă. Șomlea se înarmează tot cu bâta de prun. începe un parter „la patru picioare și două mâini”, ca un fel de marș „de închidere” al unui spectacol : alert și cu ușurare.

— „Dă-i la cap, 'tu-i candela mă-si!” aud un glas străin, pițigăiat și numai „candela” mă pune pe calea cea bună — al lui Istrate era. — „La cap, s'trăiț !” — „La cap, la cap, ăsta-i student, face pe nebunu' cu noi, p-intelectualu', la cap, 'tu-i candela lui d-intelec-

222. tual !” — „La cap, la cap, s'trăiț !” — numai în cap, numai în cap, numai în cap. Nu-mi mai slujeau sfaturile pe care mi le dădusem, de a încerca să-mi apăr capul și întrepicioarele. Capul îmi era complet descoperit, nu aveam destule mâini cu care să mă apăr și de picioare și de vergea și de bâta de prun. încercam să le înalț deasupra capului, dar fie că venea o lovitură în burtă, în coaste, care mă chircea, iar mîi-nile se duceau instinctiv într-acolo, fie că pur și simplu nu le puteam înălța mai sus de obraz — pentru că nu puteam. îmi erau moarte.

în schimb, urlam. **Urlăi**Q din toată inima. Urlam atît de tare. măt la un moment dat. am încetat să-mi mai aud glasul. Parcă aş fi **urlat** în gînd sau în vis. Și, totuși, mi se auzea, fiindcă Istrate : — „Taci, 'tu--i candela mă-ti, taci !” Șomlea glfia și el : — „Taj', mă î Taj', mă !” Dar eu nu tăceam. Atît îmi mai rămăsese — urletul — și te asigur că nu era puțin. Na mai trăgeam aer în piept, decît ca să pot mia. Am fost plimbat ca lovituri de picioare prin toată încăperea, nu mai vedeam decît traiectorii de picioare, ca de trasoare, toate venind. în cap, în miezul capului mi se statornicise un anume ritm, ca pulsul — loviturile de bîță și de vergea. în cap. Numai în cap. — „La cap, la cap, 'tu-i candela mă-si ! La cab', la ca', la ca' P — „La ca', s'trăi!” Eu urlam. — „Taci, mă, 'tu-ți candela mă-ti, taci ! Taci, mă, taci !” iar Șomlea ținea hangul: — „Taj, mă ! Taj', mă ! Taj, mă !” încurajat de faptul că puteam urla în voie (deci: că mă puteam exprima...), am început să... răspund : „Nu taaaaaac ! Nu taaaaaac !” Șomlea a încercat să-mi astupe gura cu palma dar, ținîndu-mă, nu mă

223 irsai putea lovi, înureînclu-1 **în** același iimp **și** pe **Istrate, așa. Că** mi-a dat drumul. Iar eu, liber : — „Nu taaaaaaaac ! !” Loviturile au devenit din ce în ce mai dezordonate, din ce în ce mai ieșite din ritm — deci, ineficace — dar **uite** că-și găsiseră un **țel** : să **mă** facă să tac. Pînă adineauri **scopul** lor fusese cețos» din inerție, noroc că le arătasem ce să urmărească, ce să încerce să obțină, îmi cereau să tac. Eu mă răzbunam, **urlînd**, spunîndu-le» uiimd, că nu...

^ Dumnezeu **să-i** știe. Sigur că nu se temeau **de** urletele mele — cine le-ar fi putut auzi. : Crucea **Roșie** ? Americanii ? O.NJJ. ? Poate că voiau să mă **Eacă** să tac, pentru că... pentru că eu nu tăceam, pentru că ei **îmi** ordonau să fac ceea ce eu refuzam — cam așa ceva. — „>Taș', mă ! Taș', **mă** ! Taș'. mă !” ajunsese Istrate să gîfie, nu se mai putea opri din „tașmă”, după cum nici cu nu mă mai puteam opri din „nutac”.

Mă aflu într-un colț al încăperii, în unghiul dintre ușă și fereastră. în capul oaselor. înghesuit de lovituri, acolo. Ridicasem coatele pînă la înălțimea umerilor, mimam doar apărarea capului și urlam cu **poftă** că **nu** tac — în timp ce Istrate **îmi** ordona să tac... — și nu tăceam și chiar spuneam că nu tac. Și-atunci Istrate, ca să-mi astupe glasul, înalță un

picioar și-mi pune talpa în obraz, uile-așa, tocul pe **gură**, talpa pe nas și pe frunte și începe să apese. **Bram** prins „la colț”, dar am reușit să răsucesc capul. El se odihnește o secundă și vine iar cu talpa. Eu i-o dau la o parte cu cotul. El iar, cu iar... Istrate țopăia acum dinaintea mea, căutându-mi glasul cu talpa,

dar... Și uite-1 și pe Șomlea : tropa-tropa, întinzându-mi și el un cizmoi potcovit. — „Nu te băga, cretinule !” și Istrate chiar îl împinge în lături pe Șomlea care **rămîfle** fără treabă. — „Trage-1 de-acolo !” zice Istrate, văzînd că nu-mi vine de hac. Șomlea mă apucă de-o aripă și mă azvîrle în mijlocul încăperii. Dar aici mi-e mai ușor, chiar dacă încasez mai multe lovituri, gura se poate ascunde cu **ușurință**; iar urle tul îmi zboară în voie. Și-atunci... Și-atunci ce face domnul Istrate ? Ce să facă ? Ceea ce încercase, fără succes, „la colț” — acolo îi venea greu, trebuia să ridice binișor piciorul și cea mai slabă atingere a mea îl dezechilibra, obligându-l s-o ia de la început. Pe cînd aici... Cum eram trîntit la pămînt, deci culcat; îmi pune talpa **pe** gură. Mă -zbat, mă răsucesc pe-o coastă și scap. — „Întoarce-1 !” Șomlea lasă bîta, se apleacă și mă întoarce cu **fața-n** sus, ca să-i vină bine superiorului, chiar îngenunchează, ca să mă țină bine. Istrate vine cu talpa, mi-o lipește de gură **și** începe să apese și să răsucescă în același timp talpa, uite-așa, cum strivești un muc de țigară. Izbutesc și de data asta să mă întorc pe-o coastă. — „Ține-1 așa !” Șomlea își înfige ghearele și mă **imobilizează** „așa”. Istrate îmi pune talpa pe gît, în dreptul umărului — simt cum îmi strivește urechea. — „Acum, încet, întoarce-1 cu fața-n sus !” Șomlea **mă** încalecă, mă strînge între genunchi **și**, cu amîndouă mîinile îmi răsucesc capul. — „Nu așa, cretinule, cu totul !” Șomlea slăbește strînsoarca o secundă — suficient ca să mă învîrtesc iar, aproape pe burtă. — „Dă-te la o parte !” Șomlea se trage, în patru Jabe,

224

225

alături. Un șpiț în noadă mă face să salt și să mă ridic p<5 jumătate. În secunda următoare celălalt șpiț. ni fulgeră aici, exact deasupra murului lui Adam. Gad pe spate. De astă dată, Istrate îmi pune talpa de-a curmezișul, pe gît. Răsucesc. — * „De ce urli, mă ? Mai urli. mă ? Mai urli.” — și continuă să apese și să răsucescă. Vreau să urlu, vreau să spun că nu mai urlu, dar. simt cum glasul mi se subțiază, mi se întrerupe, mi se rupe, Mîmile, libere, zac la cuiva centimetri de talpă, dar nu se duc spre ea, să încerce s-o dea la o parte, măcar să o salte puțin de pe gît, de pe glas, de pe... Și glasul — îl văd. — capătul lui, rupt, se scufundă încet, încet, înapoi, de unde pornise, ca un jet de arteziană, într-un bazin, după închiderea lentă a robinetului. îl văd pe Istrate deasupra mea. Apoi încep să nu-l mai văd. Nu-l mai aud. în schimb, încep s-o aud pe ea. S-o văd. Venind. Prima oară, la un metru și patruzeci de centimetri. Apoi la un metru și douăzeci... la un metru... Zvîc-nind, din douăzeci în douăzeci de centimetri — dar poate că nu zvîcnea, poate că ochiul meu o percepea printr-o fantă rotitoare, fantă care din douăzeci în douăzeci de unități (și timpul poate fi măsurat în centimetri), venea în dreptul ochiului meu... Optzeci de centimetri... șaizeci... Cînd a plecat de la patruzeci, am știut că., Am știut că, dacă va trece și de douăzeci, atunci o să fie gata. Dar, cum ți-am spus la început, pe la douăzeci și trei s-a...

• Fiindcă Istrate a ridicat piciorul — simplu ! Știa el, Istrate, când anume să se oprească : nu prea devreme, dar nici prea târziu. Știa, știa, domnul Istrate...

226

Ond mi-a dat .drumul—mahexaet: eiad *ma* început să pricep ră mi', se dăduse .drumul, m[^]am repezit la aer : înghițea în aer ca un disperat, ea un abia scăpat de la înec. Am început sări văd pe Isirac, am început să-l aud, glasul, lui a pătruns p^Snă la mine : — „Mai urli, mă, 'tu-ți candela mă-ti ?!" La care am răspuns, numaidecât: — „Numai urlu, 'tu-ți ean-dela mă-ti !"■— de faptul că glasul "nu *rai* se auzise, mi-am dat seama mult mai lîrziu. Lui Istrate i s-a părut că, trăgînd aer, ca să-i „răspund", mă pregătesc iar de urlat și a venit iar cu talpa. Am reușit să ridic mîinile — mai degrabă coatele — cerînd pace. Pentru prima oară, Istrate mi-a acordat-o...

Șomlea s-a apucat să facă ordine. Istrate Rșwa aprins o țigară. Mirosea sfîșietor de bine, țigara. Șomlea a ieșit cu scaunul. Numai semne bune : țigara, scaunul cu spătar dus, „ordinea" începută de Șomlea... însemna că sînt aproape de liman — nu îndrăzneam să sper că se terminase. — „Ridică-te și si ai ca lumea", zice Istrate cu glasul lui de la început, calm, binevoitor, plăcut. Mă salt în capul oaselor și mă tîrăsc lîngă perete. Ce grozav e să te poți rezema cu spatele de un perete ! Și, chiar dacă nu fumezi tu, să-ți vină pe la nări ațe de tutun bun... Istrate se plimbă, fumînd. Se plimbă, scuturîndu-și pantofii : toc-toc ! toc-toc ! Nu se uită la mine. Ar putea să se uite, să vadă ce bine mă simt. Din ce în ce mai bine : nici o durere, nici o... ci doar un fel de MoJeșeală caldă, dulce, ca după o baie fierbinte. Ca după o zi de schi.

Șomlea se întoarce de pe unde fusese, cu scaunul. Istrate : — „Gata cu bîlciul, închidem ședința ! Co-

227

păccl!' și-mi face semn, cu tîgaia, să mă ridic. Încerc să mă'- pun' pe picioai'e. Dar nu pol. Ceva nu merge. Vreau să mă sprijin în mîini, să mii ridic în Ui în patru labe, Bar. c'nid, din patru labe am vrut să trec în două... Nu mi-am mai putut smulge:, mîinile din.r.' Poate să nu fi fost chiar așa, cu siguranță **h-a** fost, pentru că ntr se poate, nu **e** firesc, dar eu așa fân avut impresia : că nu-mi pot smulge mîinile din... din... din...

f Jj' Din sînge, na ! Cursese și se închegase, pil tio se făcuse. Și în locul unde-mi rămăseseră tălpile și în locul unde mi se odihniseră mîinile — cît tini].:» ? Cit Istrate fumase jumătate de țigară. Binc-nțeler> că 'nu se' poate, sîngeley chiar închegat, nu poate imobiliza." nu-i lut, nu-i miere, nu-i... mai știu eu ce, vîscos, 'mlăștin, ca să nu-ți poți smulge... Dar ca așa am avut senzația : că sînt prins, în cele din urmă mi-am smuls o mină' —■ m-am convins că nu era greu :— dar m-am îngrozit pentru a doua oară : mîna mea arăta ca o îafaă de gîscă — "degetele unite între ele, pînă la unghii," de piftia aceea *âc* sînge..;

f Cuni, de unde ? De la unghii! Atunci, pe loc, n-am priceput de unde cursese, vederea sîngelui mă cam buimăcise și căutam, febril, în minte, o rană deschisă, o rană îngrozitoare pe care s-o pot acorda cu o... și cu o anume durere (pe care n-o aveam, dar, dacă era nevoie, îmi făceam rost de ea) și cu... sîngele, cantitatea de sînge care... Trebuia să-mi

confectionez și fana și durerea, fiindcă trebuie să fie o logică în lumea asta, nu ? Abia în celulă, după ce m-am spă... după ce am fost spălat... de sânge și de... abia atunci mi-am dat seama că nu aveam nici o rană deschisă, că **numai unghiile..**, N-a fost greu să-mi fac... bilanțul **pierderilor**, fiindcă n-am numărat unghiile lipsă, ci unghiile întregi (sau aproape, crăpăturile, plesniturele nu intrau 3 a socoteală) : în total trei unghii întregi — două ia **mîna** stingă și una de la piciorul sting (partea opusă a lui Istrate). Restul... Zice Istrate : — „Ei, na, te sperii dintr-un pic de sânge ! Ești isteric, ți-a dat borșul pe nas în timpul crizei — este, **tovarășe** ofițer de serviciu ?", — „Este, să trăiț' !" aprobă Șomlea, fără să clipească, apoi, mie : — „Driept' !"

Numai că cu n-am putut să execut ordinul. **M-au** ajutat ei. Șomlea **șî-a** reluat **bîta**, Istrate bastonul do circulație (fără să-și marvîre mîna în baieră). La cap, numai la cap, **numai** la cap. M-au pus po picioare. Pe picioarele acelea, ale mele, tocate și în talpă și deasupra, pe călcîiele ca niște buboai coapte. Și ara stat „driept'". Reglementar. — „încaltă-to ! * zice Isfcrate. — „Nu pot", am **zis** — nu s-a auzit, dar s-a înțelc-s ce zisesem. Noroc de Șomlea : ..Ș-o chior du t on galcn' căn' l-am **adus**", — „Bine", zice Istrate „ia-ți-1 pe ăsta !ⁱ L-am luat. A trebuit să mă aplec, stimulat de amîndouă bîtclc care loveau de sus în jos, numai în cap, numai în cap, numai în cap. încearcă să iei, de pe o suprafață netedă și dură, nu un pahar, ci... o seîndurică, un obiect plat, slujindu-te de două bețe — fiindcă mîinile mele... Asta în timp ce două ciomege te lovesc în cap, numai în cap, numai în cap.

223

/ Mă ridic. Ținînd galentul... prins între mîini. — „Marș la celulă !" zice Istrate. Dau să, mă îndrept spre ușă. Fac un pas și cad".-îmi cade și galentul cules cu atîta trudă. Sint pus pe picioare cu ajutorul bîtelor. Tot ele mă ajută să iha' aplec din nou și să-mi iau galentul. Șomlea își aduce aminte : — „S*trăiț', ; deținuții' nu-i echigat..." Istrate se întoarce cu spa-tele : — „Să se echipeze !" Alt chin (de altfel și eu ' uitasem că nu aveam pantaloni). Dacă a fost relativ ușor să mă vîr în fusta aceea, mi-a fost imposibil să închei unicul nasture. — „'Cheie-te mă, or' vrei să te-nchei io ?" urlă Șomlea. Dar nu pot, nu se poate, încerc să mă fac înțeles : de încheiat nu mă pot încheia la nasture, dar o să-mi țin pantalonii — cu coaiele. E de acord. — „Afară !" comandă Istrate și, prin fața mea, se îndreaptă spre birou — din clipa aceea n-aveam să-1 mai văd niciodată. Ies — mai . exact : **vreau** să ies — dar cad în prag. Șomlea nu , mă mai lovește. Mă așteaptă să mă ridic, să-mi re- : cuperez galentul, să-mi recuperez pantalonii. Mai cad o dată în coridor. De astă dată nu mă mai așteaptă : pocnește din degete și apar cei doi : frate-său și Clăpăugul. Care mă apucă de subțiori, mă tîrăsc pe trepte, apoi pe bolovanii de rîu din curte. În ușa țarcului, mă balansează de trei ori și mă aruncă. Cad rău de tot, pe noadă — în sfîrșit o durere familiară... Nu mă lasă în pace nici acolo : — „Driept' !" comandă Clinele Roșu. Nandi se apropie să mă ajute. Pățește exact ce pățisem eu cînd încercasem să-1 ajut pe el: tot cizma Cîinelui Roșu îl ia pe sus și-1 azvîrle pe deasupra mea. Mi se strigă să mă ridic singur. Mă tlrusc pînă la perete și, sprijinindu-mă în coate, de

230

seînduri, dau să mă *înalț*, — „Fără perete, mă !" Dar eu sint aproape în

picioare. — „**La** loc comanda "" Trebuie să mă las din nou la pământ, apoi să mă ridic „fără perete". Izbutesc din a **doua** încercare. — „No, vez' că să pdte?" face Cîinele, aproape dulce. — „Dacă-i bună-nvoință... Orce să pdte cu bunăvoință..." cugetă cu glas tare Ureehilă. Cîinele se răstește la Nandi: „Driept' șî tu !" Nandi se ridică. — „Ian' să-m' stat' voi mie față-n față' !" zice Cîinele Roșu. — „Bă !! Am da' ordin să stat' față-n față', âr nu știț' rumânește ? Față-n față', unu' lingă alt', sa vă videț' ca lumea, că doră voi sînteț' px'etini șî dimpreună aț' pus la cale omoru' !" Cînd am fost la un metru unul de altul, Cîinele Roșu a zis : — „No, așe să-m' stat', pân' vă dau io ordi' să nu-m' mai stat' !," Am început să stăm... — „U'tațî-vă bine unu' la alt', să vă videț', să constatat' că ce faini sînteț'..." ne mai spune, în timp ce iese și închise ușa țarcului. {■! Dacă-i ordin să ne uităm unul la altul... Abia attinci mi-am dat seama că Nandi... Nu observaseră nimic la aducerea lui, apoi n-am avut timp, fusesem dus eu... Acum, însă... Nu avea picioarele și manile însîngerate, ca mine, în schimb gura... Sîngele cursese, gros, pe falcă, pe piept, pe stofa zeghei, unde se închegase ca niște brandenburguri. Rana mai sîngera, licărea, mustea sînge proaspăt — mi s-a părut că-i văd și dinții... / Lovit... Nu era lovit, ci avea buza spintecată, pe vreo trei degete. Cînd îl bătuseră la „Taburet", de durere, Nandi mușcase ce-i căzuse la îndemînă — se lăsase legat, altfel și-ar fi putut mușca propria mînă

/231

— dar așa, **ttiinerise** cu dinții în coapsa lui Șomlea. Iar Șomlea, ca să-l pedepsească... îi băgase degetul gros în gurii și.... ■ ' 'f Bine. nu, , • S-a cam terminat. Restul **nu** mai prea... Am fost ținuți.în țarc **față-n** față, cîteva minute. Amîn-doi în poziție de drepti, cu tălpile noastre, cele tocate **de** bită, pe bolovanii de **rîu**. Cei doi, cu ochii lipiți **de** crăpături, ne pîndeau și glumeau **în** stilul lor : — „Ian' te u'tă că ce unghii faine are studenta', și le--o dai cu **6Jă** !¹ — „Da-ălalantu¹, de ș-o dat cu ruj pe la gurii..." — „Da* **u'te** ce gură are, mai văz't-ai tu gurii pe-o parte ? U'te și dinți' — mare mninune !" — „Da' u'te ce mninune la student : portă roche, ca muierile..." — „O hi muiere, mai **știi** ?² — s! Ian' să-l cotăm : ave, or n-o ave ?"

în sfîrșit. apare **Șomlea** cel **feătrîri** : — „Fuga marș la celulă !³ — ca să ne îndemne. începe să ne lucreze cu picioarele și cu pumnii. Clătinîndu-ne ca pe **sîrmă**," pornim. Pietrele cu care erau pavate curțile interioare ne ucideau tălpile, ne scăpătau picioarele din glezne, din genunchi? din șolduri... Cădem, ne ridicăm, cu ajutorul **lui** Șomlea. și, încet, încet, trecem la „fuge-marș"¹. Pîna la prima poai-tă. Pîna să deschidă Moș-Tăgîrță, Șomlea nu stă cu mîinile-n sin. Prin curtea următoare mergem ceva mai repejor (ne încălzisem...), dar ne iese în cale altă poartă : portarul nu pricepe ce vrem noi ; apoi începe să priceapă, dar greu ; apoi nu găsește cheia ; nu știe unde-i maneta ; găsește **chete** dar o scapă pe jos ; aplecatul, ridicatul sînt un chin pentru un bătrîn plin de reumă ; gaura cheii

232

nu vine în întîmpinarea cheii, trebuie căutată, pipăita. deseîntai-ă... Dă Dumnezeu și se deschide și poarta **astă** — ultima, de-acum **va** ne mai

despărțea **de** ce -lulă decit ușa celulei... Eu n-am fost numai **foot-bal-**li;.r. ci și un aproape foarte bun alergător de **setnă-fond** ; pe suta de metri însă. scoteam un rezultat mo deșt: 13 secunde. Dar. în ziua de 19 **îiDien>brifcri9S8**. pe „**pista**” de la Gherla, din curtea Celularului **Mare**, cred că am coborât binișor sub 11 secunde. Nici Nandi nu s-a lăsat mai prejos — am **străbătut** curtea **ca două** săgeți (fără zegliea-n cap...) și ne-ara **năpustii** drept la ușa celulei 13, „acasă”. Dar, ghinion ! Garclianul **nostru**, **Siki** Toiaș, se afla în clipa aceea **lpcmai** lângă baie, de vorbă cu un coleg dc-al lui. Dacă **he-ar** fi descuiat în timp **util**, ara fi'făcut economia **de** cî-**tevâ** cizme și pumni. Dar Sila, pînă să ajungă... **Oii** mersul lui deșelat, despre care se spunea că-1 aduce de parcă 3-ar duce (și invers), vine, agale — iar Șomlea ne macină, **nu** se cruță. În **sfîrșit**, Siki ajunge, cicscuic..; Dar cînd deschide ușa, cu îl îndemn pe Nandi să intre, Nandi pe mine — fiecare credea că celălalt a fost mai rău bătut... Reușesc să-l împing pe Nandi, primul. Cînd să intru și eu, **bătrînul** Sik; Toiaș, ca să dea și el dovadă față de ofițerul de serviciu, îmi arde o cizmă-n fund și, în același timp, mă pocnește cu cheia în ceafă. Dar tot n-am leșinat, deși lovitura fusese a dracului de puternică și locul acela mi-a rămas... cucuiat ^i dureros.cîteva săptămîni..? Și dă Dumnezeu și se închide ușa. Eram iar printre ai noștri, moara **nu** mai măcina... Colegii de celuia

233

ne dezbracă, ne spală, ne dau .de mîncare. Nandi nu putea să scoată nici .un cuvînt, ax^răta... cum ziceau porcii de gardieni : cu gura într-o parte. Un student la Silvicultură își ia inima-n dinți, bate-n ușa și cere să vină medicul {care chiar a venit și l-a chiar internat pe Nandi. —, dai' abia a doua zi, atunci i-a acordat... primul ajutor — bun și el), bătrînul de la Buzău (cel cu izmene de lină tigaie) avea două pastile de apă de plumb, le-a dizolvat și mi-a pus comprese, ni s-au oferit paturile cele mai bune, ferita de vizetă, unde să putem sta liniștiți...

Dar abia apucăm să ne întindem oasele frînte (Nandi se întorsese de la cabinet, cu capul cît o baniță albă), cîrid, Șomlea cd Bătrîn, la vizetă : — „Mă, ăia doi, nerușinaților ce sînteț' voi ! Păi așe ne-o fa' vorba ? Să stat' pe pat, ca nesimțiți' ! Ia, scularea !" Ne-a obligat să ne ridicăm de pe paturi ; să așezăm banca de lemn la un metru de vizetă ; să ne așezăm acolo : — „Aci, cu cura' pe bancă, să-m' stat', păn' la stingere, că de nu, iar vă scot păn' la portiță !"

Am stat, pînă la stingere, pe bancă. Făcusem febră, ni se umflaseră picioarele, mîinile, capetele (al meu, oricît de ciocănit fusese, nu se putea compara cu al lui Nandi...). Toată noaptea ne-au schimbat compresele.ne-au dat să bem, ne-au încurajat... Dar, a doua zi (Nandi fusese scos la infirmerie, imediat după număr) — ultima mea zi de închisoare — cînd Siki a bătut în ușa și a strigat: — „Comere de liberoFe, preghetește de plimbore !", am fost printre primii care...

7 A, nu, nu eram obligat — la urma urmei, puteam dovedi că nu mă puteam mișca, numai ară-tind picioarele ca butucii și fură unghii. Dar, dacă în acea zi, de ajun de liberare nu ieșeam la plimbare, ps motive... medicale, porcii ar fi fost în stare să mă siai „păstreze", pînă mă făceam bine — ea să nu zbiere reacțiunea că deținuții sînt bătuți... Am ieșit la plimbare. Ce fel de plimbare a fost... Și, a naibii, ca niciodată, a durat

aproape o oră. Bocancii mei erau cu vreo patru numere mai mari, dar în acea zi păreau cu două mai mici. Însă a mers. M-am ținut bine. E adevărat, „pe drum”, am încasat mai mult ci de obicei, fiindcă acum nu mă mai puteam apăra... Dar a mers...

Iar peste încă o zi, în 21 noiembrie... Pe la zece vine Arhanghelică la vizetă : *- „Car' te liberezi ?” Eu : — „Eu f” — „Ia sculele și bărbiește-te !” zice. M-a bărbierit un țigan, unul Cioacă — magraonul ținuse cu Barbu cu două zile în urmă, dar se cam speriasse și el când ne întorsesem, acum voia să-și spele o parte din păcate, așa că m-a bărbierit eu mîna de înger, făcînd slalom cu briciul printre ju-Eturile de pe obraz — urmele pantofilor lui Istrate. La douășpe sînt scos. dus întîi într-o izolare, acolo primesc ultima porție — s-a întîmplat să fie fasole cu jumări ! — iar pe la ora unu sînt dus întîi la magazia de efecte ale statului, predau ce am de predat, trec la magazia efectelor personale... După ce niă îmbrac în hainele mele, un sergent mă duce într-un gang și mă pune să mă dezbrac la pielea goală

să percheziționeze hainele care stătuseră la magazia lor !

235

234

începe cu... începutul : **cu** fesul. După >iece **minute** de investigații, de pipăială, **mirosituri**, mi-1 -da. îl pun pe cap și aștept. Sergentul trece 3a pantaloni. În gang era frig al dracului și .trăgea ivn fir de **curent** ca o sîrmă ghimpată. Cu palmele amîndouă ținute, **sfids** și... bine crescut, dinainte, aștept.

Deodată se aude zgomotul unei bite azvârlite fo poartă. Galenji clămpănind, în derută. — „Șuții **nie** 5a munci”, ;:ice sergentul — mie, ca liberat ce nia aflam, putea să-noi divulge asemenea secret și pe un **ton** mai puțin urlat. „Tova'. maior face instrucție cu ei...” mai adaugă.

într-adevăr, aud urletele bîlbîite ale lui **Goiciu**, de dincolo de poartă. Apoi liniște. Apoi poarta începe au bîziiie, se deschide : Goiciu. Sergentul ia pe dată **poziție** de drepti, cu nădragii mei la vipușcă. Eu... în poziția mea de drepti. — „ȚDă-i bătaie, dă-i bătaie, **să** nu mi se-mbolnăvească aici, la mine, cu iar **zbiară** roaoiiunea că,,” îi ordonă ci din mers, sergentului **și trece** mai departe.

Sergentul îmi întinde pantalonii — dacă nu trecea Coi'iu, mi-i mai mirosea un sfert de oră — clnd Goiciu se întoarce :

— „E-haaa ! Tu erai, bă studentule ?” — „Eu”, ' zic. — „Te liberezi, bă ?”⁴

— „Mă liberez”¹, zic — „**vFfffffoarte** bine, liberează-te sănătos !” * Se întoarce, „**fcate** trei pași **revine** : — Ffffffi atent, bă băiatule, eompoartă-te corespunzător, de să nu-mi mai vii pc-acia !” — „Nu mai vin” zic. — Ssssă nu te mai prind pe-acia, c-acia nu-i bine, bă, to' mai bine-i a ilar' !”, — „Da”, zic. — „Pppppăi... Dacă pleci, bei să ne

235

luăm rămas bun. Ce-a fosl, a îost, ce-o fi, om mai vedea...”

Se apropie, îmi **întinde** mina. Eu acopăr cu stingă și partea drepteii, întind și eu dreapta.

— „Bă, fu-fu-futu-ți cristoșii mă-ti de **bbbaadît**, dai cu **mmrammine** **mmmîna-n** pu~pu--pula goală ? Așșșș se ddu la revedere.”

Și-mi împușcă o palmă cumplită, de mă du pe spate, acolo în gahg. .

Pe cînd înă adunam, încet, de pe, jos, îl aud :

— „Liberare ușoară,, bă, **și-și-și** co-co-compli-mente lu-lu-lu', mă-ta !"
O ia, **grăbit, la stingă** și dispăre după COPHUÎ gangului.
Noiembrie 1972

.

H00 02 S

â!

•os

m

3 a
o o
" is
g ș•
-5 2
S
-5
2

HUMANITAS

în colecția

„Totalitarism și literatura Estului”

au apărut

Virgil Ierunca, *Fenomenul Pitești* Paul Goma, *Culorile curcubeului '77*

in curs de apariție

Constantin Noica, *Rugați-vă pentru fratele Alexandru*

Constantin Cesianu, *Mărturie*

Vasili Grossman, *Panta rei*

Panait Istrati, *Spovedania unui învins*

Arthur Koestler, *Cercul vicios*

Alexandr Soljenițin, *Arhipelagul Gulag*

Evgheni Zamiatin, *Noi* ' ^

în perspectivă

Tadeusz Konwicki, *Mica apocalipsă*

Nadejda Mandelstam, *în pofida oricărei speranțe*

Vladimir Volkov, *Montajul*

10.50 lei **2,00 FIT.L.**

12,50 lei TOTAL

ISBN 973-28:0169 7

EDITURA HUMANITAS